

PROLETARCI VSEH DEŽEL,
ZDRUŽITE SE!

DELO

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA SLOVENIJE

LJUBLJANA, ČETRTEK, 8. MAJA 1980
LETO XXII • ŠT. 107 • CENA 5 DINARJEV

»DELO« IZHAJA OD 1. MAJA 1959 PO ZDRUŽITVI »LJUDSKE PRAVI-
CE«, KI JO JE 5. OKTOBRA 1934 USTANOVILO KOMUNISTIČNA PARTI-
JA V SLOVENIJI, IN »SLOVENSKEGA POROČEVALCA«, KI GA JE LETA
1941 USTANOVILO OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA

GLAVNI UREDNIK JAK KOPRIVC
ODGOVORNI UREDNIK BORIS DOLNICAR

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Predsednik Tito bo, kot je sam želel, pokopan na Dedinju, na vrtu v Užički ulici št. 15, tam, kjer je prebil veliko svojega delovnega časa in kjer se je vedno rad mudil. V osrednjem delu njegovega zadnjega počivališča so postavili grobnico iz belega marmorja. Na nagrobni plošči bo od jutri dalje preprost napis: Josip Broz Tito 1892–1980.

Varnost za svoje ljudstvo je Tito iskal v varnosti vseh narodov sveta

ZAGREB, 7. maja (Tanjug) – Socialistična republika Hrvaška se je danes dopoldne poslovila od predsednika Tita. Na komemorativni seji SR Hrvaške in mesta Zagreb, ki je bila v koncertni dvorani »Vatroslav Lisinski«, je o življenju in delu tovariša Tita govoril predsednik predsedstva SR Hrvaške Jovan Blažević. Dejal je:

»Tovarišice in tovariši, z vsem svojim bistvom smo se bojevali proti temu dnevu. S strahom, s srcem in z dušo smo bili na strani veličastnega boja, s katerim se je tovariš Tito upiral neizprosni zakon narave.

Enotnejši kot kdajkoli smo z našim narodom preživljali dramo velike človečnosti, ki je s svojimi sporocili prečiščevala vseh tega sveta.

Velikan našega časa je prav v teh trenutkih odprl bogate izvirne človečnosti, ki je spregovorila iz vseh krajev sveta, iz duše izmučenega človeštva, željnega miru, svobode in napredka. Naš Tito, naša država sta kot svetilnika te zemeljske krogle prerasla grožnje viharov oblakov, ki so se zbrali nad njo in pretjelo, da jo bodo v blokavskem nesmislu pahnili v kataklizmo vojne in uničevanja.

Izjemna skrb današnjega človeštva za Titovo zdravje, preučevanje njegovega dela in dosežkov, za kar vlada izjemno veliko zanimanje, se je spremenilo v plebiscit, ne le za njega in to našo socialistično Jugoslavijo, temveč za neuvrščenost ter proti vrniti in nasilju.

V brezpotju blokavskih kriz se je pokazala veličastnost neuvrščenosti

V tem brezpotju blokavskih vojaških kriz se je pokazala veličastnost neuvrščenosti, dela njenih ustanoviteljev Tita, Nehruja in Naserja.

Ideja neuvrščenosti se je porodila na davnih Titovih potovanjih po daljnih morjih in državah, ko je bilo to za mnoge nepojmljivo in nedosežno, brez resničnih moči in sredstev.

Toda to je bila sila duha in vere v človeštvo, ki išče in odkriva nove poti in izhode iz trajnih vojaških groženj in konfrontacij.

Ta Kolumb neuvrščenosti odpira nove vidike in upe za človeštvo, vero v lastne sile. Te se danes materializirajo, se organizirajo, prevzemajo pobudo, dajejo rešitve, ki jih sprejema in želi večina človeštva, kot je pogosto govoril tovariš Tito.

To je internacionalizem brez ozkega pragmatizma, internacionalizem, ki se nenehno obnavlja in odpira nove okrepilne vire.

Te dni se zato nismo le Jugoslovani, narodi in narodnosti naše socialistične skupnosti, naše domovine, zbrali okrog njegove postelje. Okrog njega se je zbral ves svet dobre volje – okrog Anteja, te legende sedanosti.

Vedno je trdno stal na tleh lastne resničnosti, zrasel iz svojega ljudstva in njegovih interesov, odgovoren le svojemu ljudstvu, kot je to nenehno govoril in nas učil.

Iz tega globokega spoznanja je črpal revolucionarno energijo, sprejemal revolucionarne nauke, teorijo in prakso marksizma in leninizma.

Korak za korakom je meril, kako se nauki vraščajo v ljudi, jih sprejemajo, kako jih jemljejo za svoje in spreminjajo v nepresahljive izvirne revolucionarne akcije in organizacije.

Nedosežno je uresničil lik našega legendarnega komunističnega jetnika, ki je tudi skozi obzidje kazemata čutil bilo svojega ljudstva in mu vrnil večkratno, ko ga je dvignil v boj ter popeljal v gotovo zmago.

Varnost za svoje ljudstvo je iskal in zagotavljal v varnosti vseh narodov sveta. Zato ga ti imajo za svojega, se odzovejo njegovim pozivom »h prekrojiti« tega sveta na podlagi novih družbenih, političnih, državnih in ekonomskih odnosov enakopravnosti in vzajemnosti.

Najpopolneje je o sebi govoril sam s svojim delom

V mislih, življenju in boju tovariša Tita je že zdavnaj vzkliela ideja resničnega internacionalizma, ki je dozorala do mednarodnega političnega gibanja, akcije in organizacije neuvrščenosti.

Velikanski Titov lik se je dvignil tudi sedaj, nedavno, v Havani in ob agresiji na Afganistan – ko se je Tito uprl poskusom blokavskega manipuliranja s človeštvom.

Zbrali smo se te dni v vseh državah, enotni v dostojanstvu, ki nas ga je učil tovariš Tito, in s katerim je živel tudi sam – da bi mu izkazali svojo neomejeno vdanost in spoštovanje.

O Titu smo rekli in govorili veliko, pa vendar ni pravih in popolnih besed, s katerimi bi predstavili to izjemno osebnost sodobne svetovne zgodovine. Toda najpopolneje, največ in najsmeleje je o sebi govoril sam s svojim kristalnim življenjem, s svojim delom in odnosom do zgodovinskih dogodkov, zahtev časa, do delovnih ljudi, s katerimi je rasel, do narodov, iz katerih izhaja.

Tito je izraz in trajni tolmač revolucije, človeške samodejavnosti in humanizma – prave zgodovine človečenja življenja z lastno prakso, ustvarjalni razlagalec Markovih, Engelsovih in Leninovih idej, marksist, ki odgovarja na vprašanja svojega časa.

Titova življenjska filozofija je vtakana v temelje njegove filozofije revolucije, in sicer na podlagi doseženega, uresničenega: nenehoma naprej, širše in enotnejše. Tako misli in gradi. V malih stvareh odkriva začetke velikih. Genetična kontinuiteta ne sme biti prekinjena. Vračati se in se učiti na virih naše revolucije pomeni graditi in preverjati vsak nadaljnji korak.

Razširjati prostor za učenje pomeni zanj razširjati prostor delovanja, znati se v akciji med ljudmi, borci, od katerih se uči in ki jih sam uči.

Bojevat se za človeka, ker veruje vanj, ceniti in reševati tisto najbolj v njem, ga ne pahniti od sebe, temveč pritegovati in tako izločiti vse slabo v njem je temelj tudi njegove kadrovske politike pri graditvi partije.

Idejo enotnosti je začel od malih stvari do najširših razsežnosti

Idejo enotnosti, ideje akcijskih programov in organizacije je začel razvijati od malih stvari do usodnih razsežnosti politične akcije in boja. Zato se ni izgubil, jasno je videl izhode in rešitve tudi v najbolj zapletenih situacijah, v usodnih dneh naše novejši zgodovine in celotnega človeštva.

Imel je rad življenje, imel je rad ljudi in okolje, iz katerega je izšel. Kadarkoli je imel priložnost, je živo pripovedoval o bogastvu doživljenja in duha, o človeških malih ljudeh, med katerimi je rasel, o njihovem pojmovanju življenja in odnosa do njega. To so bile njegove nujne in prve usmeritve, ko se je odpravil v daljnji in širni svet, se učil in iskal dela in kruha.

Beograd z zračnim mostom povezan z vsem svetom

BEOGRAD, LJUBLJANA, 7. maja – Beograd je danes z zračnim mostom povezan z vsem svetom. V herojsko mesto ob Donavi prihajajo politiki, državniki in diplomatji s petih celin. V Beogradu jih je zbral človek na enkratni vrh v zgodovini, brol jih je državljani sveta Josip Broz Tito, s svojim delom, vizijo in sporočilom za prihodnost močnejši od smrti.

Predsednika republike Zambije dr. Kenneth Kaunda, generalnega guvernerja Kanade Edwarda Schreyerja in švedskega kralja Karla Gustava je na letališču sprejel član predsedstva SFRJ Sergej Kraigher, predsednika DLR Koreje Kim Il Sunga sta pričakala podpredsednik predsedstva SFRJ Cvjetin Mijatović in član predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc, podpredsednika ZDA Walterja Mondala je sprejel član predsedstva SFRJ Vidoje Žarković, delegacijo Kenije, državopartijsko delegacijo Mongolije in podpredsednika vietnamske vlade Huin Tan Phata podpredsednik ZIS Zvone Dragan, afganistansko Bogdan Osoinski. Drugo za drugim so pristajala letala, gostitelji so sprejemali sožalja ob nenadomestljivi izgubi, ki je prizadejala Jugoslavijo.

V poslanici iz izredne seje neuvrščenih držav v OZN, ki so jo poslali predsedstvu SFRJ, je poudarjeno, da je svet zdaj revnejši za osebnost, ki je skupaj z drugimi graditelji politike in gibanja neuvrščenih navdihovala in predano ter vztrajno vodila boj proti izkoriščanju, podrejanju in neenakosti na vseh celinah. Značilne so besede srilanskega ambasadorja: Evropejci so na svetovni jug prihajali kot osvajači ali trgovci. Tito in Jugoslovani so prvi Evropejci, ki so se opredelili za nas, ne pa za Vzhod ali Zahod.

Po republikah in pokrajinah so se nadaljevale žalne seje tamošnjih organov in organizacij, na katerih so počastili spomin predsednika republike in predsednika ZKJ Josipa Broza. V Zagrebu je govoril predsednik predsedstva SR Hrvaške Jakob Blažević, v Prištini predsednik pokrajinskega komiteja ZK Kosova Mahmud Bakalli, v Novem Sadu predsednik pokrajinskega komiteja ZK Vojvodine Dušan Alimpić. »Varnost za svoje ljudstvo je iskal in zagotavljal v varnosti vseh narodov sveta. Zato ga ti imajo za svojega, se odzovejo njegovim pozivom h prekrojitvi tega sveta na podlagi novih družbenih, političnih, državnih in ekonomskih odnosov enako-

Njegov pohod skozi svet, prva svetovna vojna, ujetništvo, boljševiška revolucija, vrnitev v domovino – vse to je popotovanje proti poglavitni nalogi, svoji državi in ljudstvu. Z njim je ustvaril lastno delo osvoboditve tako izpod razredne vladavine kakor tudi tuje agresije in okupacije. Vedel je, da je zato treba lastnih sil, porojenih iz lastnega boja, organizacije in programa. Na njem bo delavski razred, organiziran v svojo komunistično partijo, postal združitelj ljudstva in njegove enotnosti.

Reševanje narodnega vprašanja in tlačenja se je spremenilo v revolucionarno akcijo in razkrinkavanje buržoazije, ki se je pri obrambi svojih razrednih interesov posluževala ne le terorja, temveč se je osamljena zatekla pod okrilje fašističnih okupatorjev.

Na podlagi te »naravne« lastnosti buržoazije, ki se združuje v obrambi svoje oblasti, se razvija – zahvaljujoč boju delavskega razreda – enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, enkratni boj za razredno in narodno osvoboditev, za osvobodilno vojno in socialistično revolucijo, za bratstvo in enotnost.

Zato je treba enotne partije, očiščene frakcije, ki so jo daleč, zunaj države, razjedale, same pa postajale nemočno sredstvo v tujih rokah.

Vedno je zatrjeval, da so kadri in organizacije v državi dobri in da na vrhovih frakcijskega, grupaštva, nezaježljive ambicije in slugaštvo do tistih »goraj« razjedajo življenjsko pomembne centre revolucije in akcije v državi.

Tito, kakor je povedal Kardelj, nikoli v narodnoosvobodilni vojni ni bil zgolj vojak, ne da bi hkrati bil politik, in nikoli ni bil samo politik, ne da bi bil obenem tudi vojak.

Tito je bil vedno revolucionar-realist. Tito se je zavedal, da rezultat politike naše partije ne krojijo lepo sestavljeni razglasi in resolucije. Tito je vedno izhajal predvsem iz tega, da je dobra in uspešna samo tista politika oziroma politična in vojaška strategija, ki v resnici daje konkretne rezultate.

Takšen ostaja Tito za vedno z nami, takšnega čutimo ob nas, prepričani, da je preživel sebe, tako nas zavzeval, da veliko dediščino, ki nam jo je zapustil, nadaljujemo.

Tito je bil in ostal realen marksist smelega koraka in velikih prizadevanj

SARAJEVO, 7. maja (Tanjug) – Josip Broz Tito se je pojavil v naši zgodovini kot Prometej, ki je prižgal vse ognje, ki je spremenil napredne sanje minulih rodov v realistično obliko enotnega boja za humanejšo družbo, za človeka, v smelost revolucionarnega zagona brez primere, in to takrat, ko so se na krvavem evropskem prizišču pred ofenzivo fašizma niklanila mnoga gibanja, ko so izgubljala svojo oporo, ko so kapitalurale ne glede na to, s kakšnimi bojnimi gledi so se kitila. Tito je v tej drami bil in ostal realen marksist smelega koraka, velikih prizadevanj, zmagovalnik, ki je, na čelu partije in ljudske fronte, dosegel vse tisto, kar je bilo v miselnih prizadevanjih številnih generacij kot težnja in končni cilj.

To je poudaril sinoči v Sarajevu predsednik centralnega komiteja Zveze komunistov Bosne in Hercegovine Nikola Stojanović na republični žalni seji ob smrti predsednika republike in ZKJ Josipa Broza Tita. Seje v spomin največjemu sinu naše domovine so se udeležili člani centralnega komiteja, predsedstva SR BiH, predsedstva republiške konference SZDL, sveta zveze sindikatov, republiškega odbora ZZB NOV in republiške konference ZSM. Na komemoraciji so bili navzoči tudi člani organov

ZKJ, predsedstva SFRJ, sveta federacije in drugih organov federacije iz Bosne in Hercegovine, zatem delegacije skupščine in izvršnega sveta ter člani sveta te republike, člani statutarne in nadzorne komisije, udeleženci zasedanja AVNOJ, narodni heroji, delegacije vseh 109 občin BiH, delegacija sarajevskega armadnega območja, predstavniki verskih skupnosti in drugi predstavniki javnega, političnega in kulturnega življenja te republike.

Žalno sejo je začel predsednik predsedstva

SR Bosne in Hercegovine Raif Dizdarević. Zatem so z minuto molka izkazali spoštovanje velikemu voditelju in vojaku naše revolucije Josipu Brozu Titu.

Nikola Stojanović je na tej žali seji dejal: »Žalostni smo danes zato, ker smo izgubili največjega sinu naših narodov in narodnosti, vendar smo ponosni, ker smo skupaj z njim kovali in skovali veliko delo, ker bomo nadaljevali to delo junaka, graditeljsko, v vseh bodočih obdobjih našega, socialističnega, samoupravnega, svobodnega in neodvisnega razvoja.

Titovsko revolucionarno brazdo, zaorano pred šestdesetimi leti na naši zemlji, ki se je zaradi nje skozi viharne čase, zavedajoč se same sebe, zivala v vrste človečnosti, svobode, slege in bratstva, orje naprej,« je dejal Stojanović, »sila milijonov Jugoslovancev, sedanjih in prihodnjih rodov. Titovo plemenito srce bo utripalo v vseh teh zamahih herojskega revolucionarnega dela, na katerem se razvija naš veliki danes, na katerem temeljijo vse svetle perspektive našega nadaljnjega razvoja.«

predstavniki skoraj vsega sveta, v njem bodo delegati republik in pokrajin, bratskih in enotnih. Med njimi bo delegacija Slovenije: Viktor Avbelj, France Popit, Milan Kučan, Anton Vratuša, Mitja Ribič, Vinko Hafner, Janez Vipotnik, Boris Bavdek.

V vseh krajih so odprte knjige žalosti, tako tudi v Titovem rojstnem Kumrovcu. Majenji, Šurci, Brozovi, Lončarjevi, Stefanici in druge družine se vpišujejo v knjigo, da bi počastili spomin svojega Joža, nikoli niso drugače imenovali slavnega rojaka, vsak niso neizbrisno v srcu kakšno doživetje ob njegovih obiskih v domačih krajih.

V Beogradu in Ljubljani so se zbrali člani izvršnega odbora Titovega sklada, iz katerega stipendirajo mlade delavce in otroke delavcev. Podatek za Jugoslavijo: doslej so iz Titovega sklada – ima več kot milijon članov, gnotno osnovno pa 120 milijonov dinarjev – omogočili solanje 15.000 stipendistom. Veliko slovenskih kolektivov je že nakazalo danes zneske v stotisoč dinarjih v Titov sklad.

Po Sloveniji se nadaljujejo komemorativne seje, vpisovanje v knjige žalosti v krajevih in družbenopolitičnih skupnostih. Povsod izražajo spoštovanje in zvestobo življenjskemu in revolucionarnemu delu predsednika Tita, objubljanju, da se bodo z dobrim delom, z doslednim uresničevanjem proizvodnih in izvoznih načrtov, na najboljši način oddolžili spominu našega Tita. Markske so se danes dogovorili, da bodo delavci prek radia in televizije lahko spremljali jutrišnje pogrebe slovesnosti v Beogradu, ta čas pa nadomestili z delom v soboto.

VLADO ŠLAMBERGER

Nicolae Ceausescu: neuklonljiv borec za sodelovanje

Generalni sekretar romunske komunistične partije in predsednik Socialistične republike Romunije Nicolae Ceausescu je poslal predsedstvu Socialistične federativne republike Jugoslavije in centralnemu komiteju Zveze komunistov Jugoslavije naslednjo brzojavko:

»Z globoko bolečino in z žalostjo v srcih smo zvedeli za smrt tovariša Josipa Broza Tita, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije in predsednika Zveze komunistov Jugoslavije.

V imenu centralnega komiteja romunske komunistične partije, državnega sveta in vlade Socialistične republike Romunije, vsega romunskega naroda in v svojem osebnem imenu pošiljam vsem komunistom in prijateljskim narodom socialistične Jugoslavije – ob težki izgubi, ki vas je prizadela s smrtjo tovariša Josipa Broza Tita – najiskrenejše sožalje.

Med komunisti in med vsemi delovnimi ljudmi naše domovine je predsednik Tito užival iskreno in globoko spoštovanje in ljubezen. Bil je cenjen kot veliki voditelj jugoslovanskih narodov in kot velik in iskren prijatelj socialistične Romunije, ki je mnogo prispeval k razvoju romunsko-jugoslovanskih odnosov.

Predsednik Tito je imel ključno vlogo pri organiziranju antifašističnega in osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov, pri zmagi socialistične revolucije in graditvi prijateljske sosedne države. Kot viden revolucionar in prijatelj naroda in delavskega gibanja, kot izjemna osebnost sodobnega sveta je dal tovariš Tito pomemben prispevek razvoju socializma na svetu, uveljavitvi odnosov novega tipa v komunističnem in delavskem gibanju, osnovanih na enakosti in spoštovanju neodvisnosti vsake partije, kakor tudi svetovnemu boju za afirmacijo demokratičnih in naprednih sil, za vzpostavitev nove politike med narodi.

Pod vodstvom Zveze komunistov Jugoslavije in tovariša Josipa Broza Tita so jugoslovanski narodi dosegli velike uspehe pri revolucionarnem spreminjanju države, pri njenem družbeno-ekonomskem razvoju, pri izboljševanju materialnih in duhovnih razmer najširših množic, pri ustvarjalni uporabi znanstvenega socializma v konkretnih jugoslovanskih pogojih in pri razvijanju revolucionarne teorije in prakse.

S tovarišem Josipom Brozom Titom na čelu se je Socialistična federativna republika Jugoslavija uveljavila v mednarodnem življenju našega časa. Odločno se je zavzemala za reševanje zapletenih problemov, s katerimi se srečuje človeštvo, za nove odnose med državami. Veliko je prispevala k napredku načel miroljubne koeksistence med državami z različnimi družbenimi ureditvami in k spoštovanju neodvisnosti in nacionalne suverenosti vseh narodov.

Tovariš Tito je bil eden od ustanoviteljev gibanja neuvrščenih, neuklonljiv borec za stvar sodelovanja, varnosti in miru med narodi.

Med našimi partijama, državama in narodi, ki jih povezujejo stare tradicije solidarnosti in medsebojne pomoči, vzpostavljeni odnosi pristanišča prijateljstva; razvila se je intenzivna politična, gospodarska in druga kooperacija in tudi plodno sodelovanje v mednarodnem življenju. Komunsko-jugoslovanski odnosi, odnosi trdnega prijateljstva in vestranskega sodelovanja so predstavljali, in še predstavljajo, dragocen prispevek k družbeno-gospodarskemu napredku naših narodov, h krepitvi sil socializma in napredka na vsem svetu, uresničevanju idealov in težnj narodov vsega sveta k boljšemu in pravičnejšemu svetu.

Številna srečanja, stiki in pogovori, ki sem jih vsa ta leta imel s tovarišem Titom, so zelo utrdili naše odnose upoštevanja, spoštovanja in iskrenega prijateljstva kot pomembnih faktorjev vse trdnjega zblizevanja in vse širšega sodelovanja naših partij, narodov in držav.

Skupaj s partijo in vsem našim ljudstvom izražam prepričanje, da se bodo vestransko sodelovanje, solidarnost in kooperacija med našimi partijama in državama tudi v bodoče razvijali, da bo jugoslovansko-romunsko prijateljstvo postalo še trdnjše in trajnejše – saj je to v interesu obeh držav in njihovih narodov, socializma in svetovnega miru.

V teh, za jugoslovanske narode tako težkih trenutkih, in v trenutkih globoke žalosti za napredne sile vsega sveta vam izražam, dragi tovariši, najgloblje sožalje. Iz vsega srca delimo bolečino delovnih ljudi Jugoslavije in vam zagotavljamo, da romunski narod stoji ob strani jugoslovanskih narodov. Trdno smo prepričani, da bodo Zveza komunistov Jugoslavije in narodi prijateljske Jugoslavije – sledeč naukom in spodbudam tovariša Tita – še bolj okrepili strnjeno svojih vrst, odločno gradili socialistično družbo, krepili neodvisnost in suverenost svoje domovine.

Sadam Husajn: neuvrščeni izgubili najvidnejšega voditelja

Ob smrti predsednika Tita so predsedstvu SFRJ poslali brzojavke:

Predsednik Republike Irak Sadam Husajn:

»Globoko nas je prizadela novica o smrti Josipa Broza Tita, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije. V imenu iraškega naroda in njegove vlade ter v svojem imenu želim izraziti vam in članom družine preminulega predsednika naše iskreno sožalje.

S tem tragičnim dogodkom je prijateljska Jugoslavija izgubila enkratnega voditelja in heroja narodnoosvobodilnega boja proti fašizmu. Prepričani smo, da bo Jugoslavija nadaljevala po poti, ki jo je začel njen veliki voditelj s trdno vero in odločnostjo svojega herojskega ljudstva; to se je v svoji preteklosti bojevalo in se še vedno bojuje proti imperializmu, prevladi in izkoriščanju. Gibanje neuvrščenih je izgubilo enega najvidnejših voditeljev, ki si je prizadeval, da bi ga čim bolj utrdili in strnili njegove vrste.

Globoko smo prepričani, da se bodo prijateljski odnosi in sodelovanje med našimi prijateljskimi državama – tako kot v času, ko je bil predsednik Tito živ, razvijali še naprej v interesu naših prijateljskih narodov in da bodo služili njihovim skupnim ciljem.

Izražam svoje najboljše želje za vaše trdno zdravje in srečo ter za slavo in napredek prijateljskih jugoslovanskih narodov.

Muslimani, Srbi in Hrvati morajo sami odločiti o svoji usodi

V tem delu govora je Stojanović posebej poudaril vlogo Josipa Broza Tita pri ustvarjanju Bosne in Hercegovine kot federalne enote. Tito je med dvema vojnama, zlasti pa na V. državni konferenci KPJ, izrecno opozarjal na to, da morajo narodi Bosne in Hercegovine – Muslimani, Srbi in Hrvati – sami odločiti o svoji usodi in da lahko svoje nacionalne in socialne pravice, svoje zgodovinske težnje po skupnosti uresničijo samo v bodoči federativni in demokratični Jugoslaviji. V tem okviru je Tito načel tudi vprašanje narodnostne identitete Muslimanov. Poudarjal je, da bo Bosna in Hercegovina na podlagi izpričanih težnj njenih narodov federalna enota, enakopravna z drugimi federalnimi enotami v bodoči Jugoslaviji. Takoj po V. ofenzivi se je tovariš Tito pri Kladnu pogovarjal z delom vodstva partije in gibanja v Bosni in Hercegovini. Vprašal je, kdaj bodo Bosanci in Hercegovci imeli svojo skupščino – ZAVNOBiH. Vodstvo vstaje v Bosni in Hercegovini se je potem lotilo dela za sklicanje ZAVNOBiH: na tej skupščini je bil položen temelj federalne Bosne in Hercegovine v bodoči Demokratični federativni Jugoslaviji.

»Titov genij je v vseh obdobjih,« je nadaljeval Stojanović, »ohranjal v teoretični in praktični dejavnosti hotenja delavskega razreda in izražal razredno bistvo našega gibanja. Po teoretični globini, jasnosti in preglednosti so Titove ugotovitve o družbenih procesih in tokovih enkratne v novejši zgodovini marksizma.

Med Titom revolucionarjem in Titom človekom ni nobene razlike

Revolucionarna lika tovariša Tita ni mogoče ločiti od njegovega človeškega lika. Humanistična sestavina, ki prežema njegovo človeški lik, je napajala tudi njegovo revolucionarno dejavnost. Med Titom revolucionarjem in Titom človekom ni bilo in ni moglo biti nobene razlike. Človeško toplino in ljubezen do borcev osvobodilne vojne, vseh narodov na svetu, ki se mučno, vendar pogumno bojujejo za svobodo, za obrambo človekovega dostojanstva, je izkazoval povsod, s slehernim svojim dejanjem.

Zato je naša zaobljuba Titu zaobljuba pridobitvam revolucije, zaobljuba herojskemu delu. Zdjaj, ko Josipa Broza Tita fizično ni več med nami, moramo biti sposobni delati in se boriti še bolj odgovorno. Kajti kadarkoli smo doslej napravili spodrsjaj ali napako, smo imeli Tita, da nas je opozoril, tu je bila njegova živa beseda, močna in tehtna, beseda, ki je pritegovala, združevala, spodbujala.

Danes ponosno in pogumno gledamo v Titovo in naše delo, ki nas združuje, ponosno poslušamo grmenje in zvonnost Titovih besed, kažipotov, ponosni smo in odločni ravnanji se po teh kažipotih in dosledno in trajno nadaljevati vse, kar bomo večno pomenili in označevali kot Titovo dobo,« je na koncu dejal predsednik CK ZK BiH Nikola Stojanović.

Revolucionarna partija je s Titom dobila razredno in narodno moč

PRIŠTINA, 7. maja (Tanjug) – V Prištini je bila danes ob smrti predsednika Tita žalna seja pokrajinskega komiteja zveze komunistov, predsedstva SAP Kosova, skupščine pokrajine in drugih organov in vodstev družbenopolitičnih organizacij Kosova. O liku in delu tovariša Tita je govoril predsednik pokrajinskega komiteja ZK Kosova Mahmut Bakalli, ki je dejal:

»Največja vrednota in ponos te skupnosti, te države so njeni ljudje. Danes smo revnejši za najbolj dragocenega človeka. Umrli je tovariš Tito, najbolj ljubljeni sin naše države, najbolj veličastna osebnost v vsej zgodovini naših narodov in narodnosti, ena od največjih in najmočnejših osebnosti sodobne evropske in svetovne zgodovine. Danes mi izkazuje spoštovanje predstavnik komunistov, delovnih ljudi in občanov, borcev, mladine, vseh narodov in narodnosti socialistične avtonomne pokrajine Kosova.

Ostali smo brez tovariša, voditelja naše revolucije, predsednika Josipa Broza Tita. A kot so že povedali drugi: človek živi toliko časa, kolikor živi njegovo delo. Titovo delo je nesmrtno in zaradi njega je nesmrtni tudi on. V tem trenutku nepopisne bolečine in žalosti z dostojanstvom in ponosom poučujemo, da bomo mi in naši bodoči rodovi trajno, dosledno in zanesljivo prevzeli in nadaljevali Titovo veliko revolucionarno delo, saj so v njem zaobjeta naša hotenja.

Tovariš Tito je življenje pojmoval kot revolucijo, živel in delal je kot revolucionar. V vseh burnih dogodkih dvajsetega stoletja, v revolucionarnih osvobodilnih težnjah svojega ljudstva, vseh naših narodov in narodnosti, pa tudi vseh narodov Evrope in sveta, je bil Josip Broz Tito aktiven udeleženec, revolucionar, strateg in ustvarjalec zgodovine.

Njegovo življenje pomeni že od najzgodnejših dni razgibanje in bleščajočo pot revolucionarnosti in revolucije, na katere čelu je stal kot strateg in voditelj. Zrasel je iz ljudstva in delavskega razreda ter doživel v njegovem vsakdanjem revolucionarnem boju, kot delavec in marksist. Osnovni vir revolucije je iskal in našel v delavskem razredu in najširših ljudskih množicah, v avantgardi delavskega razreda – komunistični partiji.

Tito je uspešno ustvaril nove odnose v KPJ

Komunistična partija Jugoslavije se je vidno krepila, ko je prevzel vodstvo Tito. Vse močnejše se je opirala na najširše množice, ki so se združevale v sindikalne in sokojske organizacije, z vplivom na podeželje in med inteligenco. Tito je uspešno ustvaril nove odnose v KPJ in zelo jasno ter načelno povezoval boja za socialno in narodno osvoboditev, izoblikoval jasno zamisel narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije.

Iz Titove marksistične zamisli socialistične revolucije najširših množic in revolucionarne partije množice se je rodilo pravilno marksistično-leninistično pojmovanje narodnega vprašanja.

Od tod tudi njegovo zavzemanje, da v razmerah večnarodnosti Jugoslavije, v kateri je vladal hegemonistični režim velikosrbske buržoazije, povežemo razredno in narodno vprašanje, boj za narodno in socialno osvoboditev v enoten proces revolucije in da to postane vodilo za revolucionarno dejavnost KPJ. Zato je Tito v okviru Komunistične partije Jugoslavije ustanavljal komunistične partije po narodih, da bi tako dobila revolucionarna partija tudi razredno in narodno moč, da bi delavski razred in partija v okviru vsakega naroda postala osnovna moč naroda, da bi vsak narod prevzel odgovornost za svojo usodo in za ustvarjanje nove Jugoslavije – njihove skupnosti, v kateri bodo enakopravni vsi narodi in narodnosti.

V takšni načelni, Titovi marksistični koncepti narodnega vprašanja je zajet tudi njegov načelni odnos do narodnostnih manjšin oziroma narodnosti, od samega prihoda na čelo KPJ prek narodnoosvobodilnega boja in med socialističnim samoupravnim razvojem. Po zaslugi tega so tudi narodnosti sprejele Titovo revolucionarno strategijo in se dejavno vključile v narodnoosvobodilni boj, videle v njem tudi perspektivo za svojo narodnostno osvoboditev in skupaj z jugoslovanskimi narodi v boju ustvarile novo socialistično Jugoslavijo, kot gospodarji svoje usode v lastni hiši, postale narodne, enakopravne, dejavne, ustvarjalne in odgovorne dejavnice nove socialistične Jugoslavije.

Titovo bratstvo in enotnost sta bila in ostala vodilo, najbolj jedrnat in najbolj močan izraz njegove zamisli revolucije in narodnega vprašanja. V njej se združuje klic k skupnemu boju proti okupatorju kot pogoj za obstoj in svobodo vsakega naroda in narodnosti, za graditev nove socialistične Jugoslavije enakopravnih narodov in narodnosti. V Titovi revolucionarni strategiji pomeni boj za bratstvo in enotnost ter popolno narodno enakopravnost vseh narodov in narodnosti trdno povezano, enotno bistvo in vizijo naše revolucije ter naše socialistične samoupravne skupnosti. V tem je trajna revolucionarna vrednota, življenjskost in demokracijsko bistvo Titovega gesla o bratstvu in enotnosti.

Ti osnovni izhodišči ustvarjalnega revolucionarnega dela tovariša Tita, ki pomenita bistvo njegove revolucionarne strategije: krepitev partije kot revolucionarne avantgarde in povezovanje razrednega in narodnega ter njuno

vnašanje v program revolucije – imata zgodovinski pomen za uspešno združevanje najširših množic vseh narodov in narodnosti v narodnoosvobodilnem boju in v socialistični revoluciji, za krepitev bratstva in enotnosti, za nastanek in nenehni razvoj naše federativne socialistične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti, za uspešen razvoj samoupravljanja in nenehno utrjevanje vladajočega položaja delavskega razreda, za obrambo naše neodvisnosti, naše nevršene politike in lastne poti pri graditvi socializma.

Vse, kar imamo na Kosovu, je najtesneje povezano s Titom

Za nas v socialistični avtonomni pokrajini Kosovu in za vso našo skupnost je Titova smrt največji, najbolj boleči in najbolj bridki trenutek ter nenadomestljiva izguba. Za delavce, delovne ljudi mest in vasi, mladino, inteligenco, pionirje, pa za komuniste, za vse naše narode in narodnosti, Albance, Srbe, Črnogorce, Turke in Muslimate je bil tovariš Tito vselej in bo tudi vedno ostal najbolj ljubljeni človek, kateremu smo podarjali brezmejno ljubezen in zaupanje. Najsvetlejši del zgodovine našega

boja za narodno in nacionalno osvoboditev je neločljivo povezan s Titovim imenom in z njegovim revolucionarnim delom. Vsi dosežki naše pokrajine v socialistični Jugoslaviji, vse, kar imamo danes na Kosovu, na kar smo upravičeno ponosni, je najtesneje povezano z imenom in delom tovariša Tita, s politiko ZKJ, dosežki in težnjami vseh narodov in narodnosti Titove socialistične samoupravne Jugoslavije.

Vsa Titova beseda je vselej spodbudila najširše množice delovnih ljudi, da so njegove besede spremenile v dejanja. Titova osebnost in njegovo revolucionarno delo sta imela na Kosovu izreden ugled in bistven vpliv, pomenila sta spodbudo in kažipot.

Zato preljudi našo bolečino v moč, v odločno in trajno akcijo za nadaljevanje in nadaljnje izpolnjevanje Titovega revolucionarnega dela. Njegovo delo prepleta program ZKJ, vso politiko Zveze komunistov Jugoslavije in odločitve, sprejete na partijskih kongresih, ustavo, zakon o združenem delu. Naša akcija, temeljito pripravljena, odgovorna in zavestna, da spreminimo Titove besede v dejanja, lahko najbolj učvrsti trajnost Titovega revolucionarnega dela.

NOVI SAD, 7. maja (Tanjug) – Samo tak človek, kakršen je Tito, se lahko z vso pravico poistoveti z našo socialistično revolucijo in z njeno svojstveno in vestransko ustvarjalnostjo, je na današnji osrednji žalni seji rekel predsednik pokrajinskega komiteja ZK SAP Vojvodine v Novem Sadu Dušan Alimpić. To je izjavil po intoniranju državne himne in minuti molka, s katero je 600 udeležencev izkazalo spoštovanje predsedniku SFRJ in predsedniku ZKJ. Med njimi so bili člani in predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij in vodstev, kulturni in javni delavci Vojvodine.

Samo tak človek, je nadaljeval Alimpić, je imel moč in sposobnost, da je v svoji osebnosti utelstil celotno izrazilo zgodovinskega stremeljenja in interese delavskega razreda, delovnih ljudi vasi in mest, vseh narodov in narodnosti naše države in sodobnega sveta.

Samo Tito je mogel, vedel in znal na usodnih razpotjih naše revolucije in sodobne svetovne zgodovine najti napredne, humane in vedno realistične rešitve, jih s strastjo neutrudnega bora razlagati in v praksi graditi.

V naših pogojih je lahko samo Tito formuliral strategijo revolucionarnega boja, zasnova-

nega na mogočni dejavnosti najširših delovnih množic, na razvoju demokratičnih odnosov med ljudmi, na združevanju neposrednih in dolgoročnih revolucionarnih ciljev delavskega razreda, na odločilni vlogi delovnega človeka.

Bratstva in enotnosti ni mogoče zagotoviti z dekretom

Tito se je odločno postavil po robu dogmatizmu in sektarizmu, je rekel Alimpić in dodal, da za Tita revolucija nikoli ni bila abstraktno vprašanje niti vprašanje neke oddaljene prihodnosti. Tito je s svojim ustvarjalnim delom

sli in borbe so neločljivo vtakani v pravo, veliko in zgodovinsko življenje Beograda.

Prav tu, v našem mestu, je tovariš Tito deloval v vseh veličastnih trenutkih naše zgodovine. Sem je prvič prišel že leta 1926, kasneje pa je Tito v Beogradu – posebej se po svojem prihodu na čelo partije – v našem mestu snoval široko revolucionarno dejavnost. V zgodovinskih julijanskih dneh leta 1941 je Komunistična partija Jugoslavije s Titom na čelu prav od tod pozvala jugoslovanske narode k združenju naporov za oboroženo vstajo proti okupatorjem. Od tod, iz Beograda, se je tovariš Tito na poti na osvobodeno ozemlje srečal s prvimi partizanskimi odredi, ki so jih v Srbiji že ustanovili na poziv KPJ.

Beograd ni bil samo mesto, v katerem je Tito polna štiri desetletja usmerjal svojo zgodovinsko dejavnost, Beograd je bil tudi mesto, v katerem je Tito živel in se zanj živo zanimal.

V temelje številnih, pomembnih, daljnovidnih odločitev o Beogradu so vtakane Titove iniciative in zamisli. On je že v prvih povojnih letih predlagal, da bi na drugi obali Save – pusti in nenasejalni – zgradili novi Beograd, predlagal je, naj se mesto spusti do obale svoje reke. Pri tem je vedno poudarjal, da je mesto potrebno graditi za človeka, na osnovi njegovih potreb, mu dajati humano obeležje in si prizadevati, da bi se prebivalci v njem kar najbolje počutili.

Sončni Beograd je danes najbolj žalosten, tako kot cela Jugoslavija.

Madžarsko vodstvo: trajne zasluge

Centralni komite madžarske socialistične delavske partije, predsedniški svet Ljudske republike Madžarske in ministri svet Ljudske republike Madžarske so poslali centralnemu komiteju Zveze komunistov Jugoslavije naslednjo brzojavko:

»Globoko smo pretreseni zaradi novice o smrti predsednika Zveze komunistov Jugoslavije, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, izjemnega državnika, vidne osebnosti mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja, velikega sina jugoslovanskih narodov, iskrenega privrženca prijateljstva naših narodov tovariša Josipa Broza Tita.

V teh težkih urah izražamo v imenu centralnega komiteja madžarske socialistične delavske partije, predsedniškega sveta in vlade Ljudske republike Madžarske in našega ljudstva globoko sožalje centralnemu komiteju Zveze komunistov Jugoslavije, predsedstvu Socialistične federativne republike Jugoslavije, izvršnemu svetu Socialistične federativne republike Jugoslavije, jugoslovanskim narodom, družini in sorodstvu predsednika Tita.

Zivljenje predsednika Tita je bilo združeno z bojem za socializem, družbeni napredek in mir, z bojem proti fašizmu, z zmagovito osvobodilno vojno jugoslovanskih narodov. Njegove zasluge za uresničitev bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in v blaginjo socialistične Jugoslavije so nemisljive. Pod vodstvom predsednika Josipa Broza Tita je Jugoslavija aktivno prispevala k uspešnemu boju zatiranih narodov proti imperializmu, kolonializmu in neokolonializmu. Vse svoje življenje se je boril za mednarodni napredek, za mir, za popuščanje.

Zasluge predsednika Josipa Broza Tita so trajne tudi za vestransko razširitev madžarsko-jugoslovanskih dobrososedskih odnosov in za krepitev prijateljstva med madžarskim narodom in narodi Jugoslavije. Plodno sodelovanje med Ljudsko republiko Madžarsko in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo temelji na trajnih osnovah. To omogoča, da se odnosi med našima partijama in državama še naprej uspešno razvijajo, da se prijateljstvo naših narodov še naprej pogloblja v interesu naših skupnih ciljev, v korist socializma, družbenega napredka in trajnega mira.

Hafez el-Asad: podpora v boju za pravičen mir

Predsednik Sirske arabske republike Hafez el Asad je poslal predsedniku predstevstva Socialistične federativne republike Jugoslavije Lazarju Kolisevskemu naslednjo brzojavko:

»Globoko nas je prizadela vest o smrti voditelja velike Jugoslavije, predsednika Josipa Broza Tita, katerega življenje je bilo polno priznanj, zgodovinskih stališč in velikih dejanj. Zavedamo se, kako huda je izguba, ki je prizadela jugoslovanske narode s smrtjo utemeljitelja sodobne Jugoslavije, voditelja njenega zmagovitega boja za osvoboditev in napredek, človeka, ki je Jugoslaviji z modrim vodenjem pridobil visoko mesto v svetu. V imenu sirskega arabskega ljudstva in v svojem imenu vam izražam najgloblje sožalje. Smrt tovariša Tita je neprecenljiva izguba za vse narode, ki so se borili in ki se še borijo za svobodo, enakopravnost in mir, še posebej pa za nevršene države in za vse druge države tretjega sveta. Predsednik Tito je bil zvest prijatelj in na prijateljstvo z njim sem ponosen. V njem smo spoznali državnika, ki je v sebi združel modrost, odločnost in neomajno načelnost pri sprejemanju odločitev. Bil je med prvimi ustanovitelji gibanja nevršenosti in eden največjih voditeljev tega gibanja. Vse življenje si je z vsemi močmi prizadeval, da bi poglobil pomen gibanja. Vodenje ga je uspešno in napredno.

Naše ljudstvo ne bo nikoli pozabilo, da je Jugoslavija pod vodstvom predsednika Tita nudila iskreno podporo arabski skupnosti v njenih najhujših časih in v vsaki etapi njenega boja proti napadalcem in boja za pravičen mir. Prav tako naše ljudstvo ne bo nikoli pozabilo Titovega osebnega prispevka h krepitvi prijateljskih odnosov in sodelovanju med državama. Jugoslovanskemu vodstvu in prijateljskim jugoslovanskim narodom ponovno izražam najiskrenejše sožalje v imenu sirskega arabskega ljudstva in v svojem imenu, hkrati pa izražam tudi prepričanje, da bo naša država nadaljevala pot, ki jo je začel predsednik Josip Broz Tito ter da bodo misli predsednika Tita vedno živele v njegovi domovini, kot tudi v vseh drugih državah, kjer živijo miroljubni narodi.

Papež Janez Pavel II.: izguba za mednarodno skupnost

Papež Janez Pavel II. je v brzojavki zapisal:

»Z bolečino sem zvedel za izgubo, ki je prizadela ne samo vašo državo, marveč celotno mednarodno skupnost, s smrtjo predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita. Vašo ekscelenco prosim, da sprejme moje najgloblje sožalje.»

Daniel Arap Moi: zmagovita bitka do zadnjega

Predsednik Republike Kenije Daniel Arap Moi je zapisal: »Globoko me je prizadela in razžalostila žalostna vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita.

Zivljenjska opredelitev in privrženost predsednika Tita principom nacionalne neodvisnosti, enakopravnosti držav, nevršenosti, samoopredelitve vseh narodov in enakopravnosti odnosom v svetu, bo ostala zapisana v analizi zgodovine kot največji spomenik človekovega dosežka te epohe.

Se nikoli v dosedanjih zgodovinskih mednarodnih odnosih ni ena osebnost toliko prispevala k uresničevanju splošnega mira, enakopravnosti držav in odnosov med narodi. Smrt predsednika Tita v tem kritičnem obdobju mednarodnih odnosov pomeni hud udarec za cel svet, še posebej pa za tretji svet. Kot zagovornik demokracije v svetu je vodil zmagovito bitko do poslednjega trenutka svojega življenja.

Tretji svet v celoti, Kenija pa še posebej, je utrpela nenadomestljivo izgubo s smrtjo maršala Tita, velikega prijatelja Kenije, pobudnika nevršenosti in nesmrtnega heroja splošne demokracije.

V teh trenutkih narodnega žalovanja izraža sam in celoten kenijski narod vaši ekscelenci, preko vas na narodom Socialistične federativne republike Jugoslavije in družini pokojnega predsednika, naše najgloblje sožalje.

V svoji osebnosti je celovito izrazil zgodovinska stremeljenja delovnih ljudi

postal največja osebnost skupne zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije.

Alimpić je opozoril na dejstvo, da je Titov prihod na čelo KPJ pomenil preobrat tudi v delu KPJ v Vojvodini. Po težkih udarcih, ki jih je naša partijska organizacija doživela leta 1936 in 1937 – je rekel predsednik PK ZKV – si je po zaslugi Titove strategije revolucionarnega boja politično in organizacijsko opomogla. Uspešno delo vojevodinskih komunistov je bilo možno tudi zaradi tega, ker sta partija in Tito pravilno zastavila nacionalno vprašanje, vprašanje odnosov kmetov, vprašanje bodoče ureditve nove države in (v tej zvezi) vprašanje Vojvodinske avtonomije.

Povzeto je vodstvena aktivna KPJ, ki ga je Tito organiziral leta 1939 v Tacnu pod Šmarno goro, je poživilo delo vojevodinskih komunistov.

Tito je bil prepričan, da sta lahko bratstvo in enotnost samo rezultat zavestne orientacije narodov in narodnosti Jugoslavije, orientacije k enotnosti. Bratstva in enotnosti ni mogoče zagotoviti s partijskim dekretom, ne z državno prisilo, pač pa s popolno enakopravnostjo vseh narodov in narodnosti in z njihovo zavestjo, da so gospodarji v lastni hiši. Zato je popolna enakopravnost neločljiv del boja za bratstvo in enotnost. Tito se je vedno bori proti ozkočnemu nacionalizmu in proti velikodravnim tendencam. Zahvaljujoč taki politiki in praksi, se je naša revolucija razvila in utrdila idejo bratstva in enotnosti, kar je postalo zgled demokracijskih odnosov med narodi in narodnostmi.

Državna lastnina samo prva oblika družbene lastnine

Za Tita in partijo je bil – po besedah Alimpića – poziv k vstaji, poziv k premišljeni in večje vodeni vsenacionalni vojni, vojni, ki spreminja tok zgodovine.

Uspešno nam je, je poudaril predsednik Alimpić, ker smo imeli Tita in partijo. Zato je naše ljudstvo poistoveteno s Titom. Tu je resnica našega revolucionarnega aduta: »Mi smo Titovi – Tito je naš!« To je resnica našega obstoja, naše samozvesti na poti svobode, samoupravljanja in nevršene politike.

Ena od prelomnih točk razvoja naše revolucije in odnosov v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju – je rekel Alimpić – usodno povezava s Titovim imenom, je bilo leto 1948 in spopad s stalističnim hegemonizmom in dogmatizmom, ko so bili napadeni naša svoboda, neodvisnost in pravica do samostojne razvojne poti. Tito, in z njim partija in ljudstvo, so pritiskom z gospodarsko in politično blokado odločno rekli tudi dobro znani zgodovinski »ne«. Iz teh težav, z odporom proti stalizmu, smo ob Titu in partiji izšli močnejši in enotnejši.

Predsednik Alimpić je poudaril tudi to, da je bila pet let po najhujši vojni v človeški zgodovini, v času blokade naše države, političnega in vojaškega pritiska, leta 1950 sprejeta zgodovinska odločitev o predaji podjetij v upravlja-

nje delavcem. V teh pogojih je Tito stopil pred svoj delavski razred, pred svoje narode in narodnosti in pred celotno mednarodno delavsko in komunistično gibanje z opozorilom, da je državne lastnine samo prva oblika družbene lastnine in da je naš cilj neposredno delavsko samoupravljanje, ki edino lahko zagotovi resnično oblast delavskega razreda.

Osnovno geslo Titove filozofije in politike je v tem, da je socialistična revolucija delo delavskega razreda samega, delavskih množic in človeka. To je opredelilo njegovo praktično ustvarjalno delo pri graditvi naše partije, pri razvoju strategije in taktike narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, pri vprašanjih v zvezi z obnovo dežele, njene samostojnosti in nevršene politike. Marksistično znanost je uporabljal v praksi in dokazoval, da je revolucija delo delavskega razreda samega, da je to edini možni način, s katerim razred, ki osvobaja samega sebe, osvobaja na poti k brezrazredni družbi tudi vse druge ljudi.

Ker se je vedno, z vso besedo in z vsem delom boril (in v tem boju vodil tudi partijo) za doseg resnične oblasti delavskega razreda v procesu samoupravljanja, je Tito humaniziral družbene odnose in človekovo življenje.

Tito nas je vedno opozarjal, da samoupravljanje ni samo pravica in privilegij delavskega razreda in ljudi nasploh, pač pa da je to tudi stalna odgovornost, ki zahteva revolucionarno disciplino in odrekovanje, ki zahteva veliko dela, pobud in znanja, večjo produktivnost dela. Zato je vedno odločno in ostro kritiziral vsak poskus razvrednotenja ustvarjalnih sposobnosti delavskega razreda, birokratsko in tehnokratsko uzurpiranje oblasti, malomeščanski liberalizem, dogmatično apologetiko in prakso.

Samoupravljanje delavskega razreda in delovnih ljudi v Jugoslaviji je danes rasiščnost, ki poudarjeno označuje epoko socialističnih revolucij in osvobodjanj narodov, sodobno filozofsko misel in svetovni politični boj.

Najzgovornejši glasnik miru

Boj za utemeljitev in razvoj gibanja nevršenosti, boj za mir in družbeni napredek v svetu, za nove gospodarske in politične odnose med narodi, osnovane na enakopravnosti, samostojnosti in spoštovanju neodvisnosti – spadajo med najpomembnejše dosežke ustvarjalnega revolucionarnega dela tovariša Tita.

Tudi kadar gre za boj proti imperializmu in za notranje probleme mednarodnega delavskega gibanja, so mednarodne politične koncepcije tovariša Tita izraz celovitosti njegove ustvarjalne osebnosti.

Zaradi tega je bil tovariš Tito najzgovornejši glasnik miru, zagovornik razuma, borec za nove demokracije in humane vrednote.

K Titu se bomo vedno vračali, se učili iz njegovega dela in misli, na njegovem zgledu vzgajali sebe in nove generacije. Za vse nas je Tito neizmerna ljubezen. Predsednik PK ZKV je na koncu poudaril, da smo se pred Titom obvezali: »Druže Tito, mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo!«

Ni le živel v Beogradu, marveč ga je tudi gradil

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – V dvorani Kolarčeve ljudske univerze, v tej stari zgradbi kulture, kjer je Tito govoril neposredno po osvoboditvi Beograda, je bilo danes tiho, žalostno in slovesno. Beograd se je na komemorativni seji družbeno političnih organizacij in mestne skupščine poslovil od svojega prvega someščana Josipa Broza Tita. Na seji so bili tudi vidni revolucionarji, dosedanjí predsedniki Beograda in ugledni družbenopolitični delavci federacije in SR Srbije.

V tej dvorani, ki je doživela mnoga zgodovinska srečanja s Titom, so zvokli himne »Hej Slovani« zveneli zelo impresivno. Ko je začel najl komemorativno sejo ob smrti predsednika republike in predsednika ZKJ Josipa Broza Tita, je predsednik mestne konference ZK Beograda Dušan Gligorijević dejal, da se Beograščani te dni presunjenost poslavljajo od največjega sina jugoslovanskih narodov, od človeka, ki so ga najbolj ljubili in spoštovali. Kot vedno doslej, delovni ljudje in občani izražajo trdno odločenost, da bodo vztrajali na Titovi poti in nadaljevali njegovo zgodovinsko delo.

Z minuto molka so izrazili spoštovanje velikemu revolucionarju, njegovemu izjemnem vplivu in revolucionarnem delu pa je govoril

predsednik skupščine Beograda Živorad Kovačević.

»V teh težkih trenutkih, ko se strti od bolečine s srcem in mislijo spominjamo življenja in dela Josipa Broza Tita, se v celoti zavedamo nenadomestljive izgube, ki je z njegovo smrtjo prizadela našo domovino, delavski razred, vse delovne ljudi, narode in narodnosti SFRJ in vse svobodoljubne ljudi sveta. Med nami ni več najvidnejšega bora delavskega razreda Jugoslavije, največje osebnosti naše sodobne zgodovine, ene od vodilnih osebnosti sodobnega sveta...

Prav zaradi tega, ker smo ob njem živeli in se borili, nadahnjeni z njegovim vzgledom, tudi v teh trenutkih slovesa občutimo vpliv

Samo takšen borec in vizionar, kot je bil Tito, je mogel, znal in je bil dovolj pogumen, da strne delavski razred, njegovo avantgarde, narode in narodnosti Jugoslavije, ki so jih vsi drugi razdvajali, jih ščuvali drugače proti drugemu, pod enotno zastavo, zastavo svobode in neodvisnosti države, zastavo revolucije in socializma in da jih popelje – pod velikim geslom bratstva in enotnosti – po širokih poteh zgodovine, po novih stezah, ki so vodile do prihodnosti.

Sedaj, ko se Beograščani z globoko bolečino poslavljamo od tovariša Tita, moram poudariti – že tolikokrat izpričane občutke ljubezni in spoštovanja Beograda in Beograščanov do svojega ljubega someščana, do svojega prvega častnega meščana, velikega graditelja, učitelja, prijatelja. Titovp življenje, mi-

»Jugoslavija je velika, kot je veliko Titovo delo, in čvrsta kot okop«

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Še vedno, iz vseh krajev naše domovine, iz delovnih kolektivov, sol, iz različnih združenj in društev, institucij in organov, neprestano prihajajo brzojavke na naslov predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ, v katerih naši ljudje izražajo svojo žalost, predanost in zagotovo neomajne pripadnosti Titovi misli.

Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti poudarja pripravljenost, da se oddolži Titovi zgodovinski vlogi tako, da bo nadaljevala delo za dosego ciljev in teženj naše socialistične skupnosti v njenem kulturnem razvoju in za še hitrejši razvoj naše znanosti in umetnosti. Še posebej jugoslovansko dramsko gledališče s ponosom izraža: »V čast nam je, da pripadamo kolektivu, ki se je oblikoval na pobudo tovariša Tita.«

»Z bolečino smo zvedeli, da je 4. maja prenehalo biti srce predsednika Tita in zagotavljam popolno vdanost in odgovornost pri našem nadaljnjem delu«, so zapisali hrvaški novinarji v brzojavki svojega društva. Gospodarska zbornica Hrvaške in njena združenja se pridružujejo obljubam, da bodo nadaljevali nesmrtno revolucionarno in ustvarjalno Titovo delo, s polno pobudo njegovega zgleda.

Pretrpeli od Triglava do Gevgelije

Zveza liarjev Jugoslavije sporoča, kako zelo je objava o smrti našega draga Tita globoko pretresla vse njihove člane od Gevgelije do Triglava. Izraze najgloblje sožalja v teh težkih trenutkih skupne bolečine naslavljajo na predsedstvo SFRJ in CK ZKJ, delovni kolektivi »Tigar« iz Slavonskega Bрода, »Emona« iz Ljubljane, delavci industrije motorjev iz Rakove, delavci muzeja revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije, študenti in člani kolektiva agronomске fakultete, Sarajevu, naravoslovno matematične fakultete v Kragujevcu. Pridružujejo se jim posadke ladij »Luka Botić«, »Pula«, »Jugolinija Reka« in drugih.

»Šestkrat je tovariš Tita sprejel delegacije ali celotno moštvo »Hajduka« in vsakokrat smo mu zagotavljali, da bomo hodili po poti, ki jo je on začel, kaj ko povedal naše ljudstvo v svobodo in nato v izgradnjo samoupravne neustršne Jugoslavije«, je rečeno v brzojavki splitskih nogometašev.

Načel nas je, kako je treba pojmovati domovino in svetovna gibanja

Iz društva hrvaških književnikov so poslali tople izjave sožalja: »Tito nas je naučil, kako je treba pojmovati svojo deželo in svetovna gibanja, da bi lahko obstali. Nihče razen njega ni tako uspešno vodil naših ljudi in vplival na usodo sveta v tem zapletenem stoletju. Ostaja naš simbol.«

»Vse, kar so želeli kovinarji »Crvene zastave«, je bilo doseženo pod vodstvom Tita in zato smo tako globoko prizadeti od njegovi smrti.« Ta kolektiv iz Kragujevca poudarja, da bodo z delovnimi uspehi nadaljevali prizadevanja za blaginjo v naši deželi.

Vedna sožalnih brzojav predstavlja poleg izrazov žalosti tudi zaoblubo, da bomo sledili Titovi poti. V tem smislu pišejo delavci, Albanci, Srbi in Črnogorci, organizacije združenega dela Štjurnake, Beli Drim, podobno sporočilo pošiljajo delavci kolektiva Krušik, Valjevo, vojniki in starešine VP 25-12, člani kolektiva »Dalmacija-cement« iz Solina.

»Globoka žalost, ki jo te dni občuti naša dežela, ni bila prihranjena otrokom in mladini. Učenci osnovne šole »Maršal Tito« iz zgodovinskega Visa sporočajo, da bodo delali in živeli po njegovih besedah: Tujega nečemo, svojega ne damo! »Nikdar v naši šoli ni bila takšna tišina, nikoli ni bilo prelinitih tokov solza, kot tistega žalostnega večera, ko smo zvedeli za marsalovo smrt«, so zapisali v šolskem kolektivu »Fadi Jakić-Spanać« iz Bijeljine. »Za vedno bo v nas ostal spomin na tovariša Tita«, pravijo učenci osnovne šole »Tretji oktober« iz Bora.

Učenci iz osnovne šole »Ivan Goran Kovačić« iz Slavonskega Broda pa pišejo: »Včeraj smo živeli z njim, poslej bomo z njegovim delom.« Gimnazijci »Slavko Stojenski« iz Štipa pa: »Tako Jugoslavijo bomo gradili, kot si jo je on zamislil.«

Študenti in predavatelji fakultete za naravoslovje in tehnologijo univerze »Edvard Kardelj« v Ljubljani zagotavljajo, da bodo Titove ideje živele naprej in usmerjale poti razvoja, zaznamovane z njegovim imenom. Podobno kolektiv fakultete za telesno kulturo zagrebeške univerze in v žalosti se jim pridružujejo irski študentje, ki se šolajo v Zagrebu.

Zaobljuba bratstvu na delovnem mestu in vsej domovini

Za trenutek so utihnili stroji in zastale roke pri delu v rudniku »Kolubare abzešt« v Stragaru in takrat so se delavci poklonili spominu preminulega voditelja. Zaobljuba bratstvu in

enotnosti pa diha iz sleherne besede sožalnih brzojav, ki so jih poslali delavci »Šumadije« iz Kragujevca, zlatarne Celje, kolektiva »Marjan« iz Splita, ustavnega sodišča Vojvodine, »Ikarusa« iz Zemuna, »Silosa« iz Vinkovcev, tovarne rezilnega orodja iz Čacka in »Elektrokosova«, kjer še posebej poudarjajo nerazdruženo bratstvo Albancev, Srbov, Črnogorcev, Turkov, muslimanov in pripadnikov drugih nacionalnosti, ki jih družijo delo in sedaj žalost za Titom.

Krajani krajevne skupnosti »Borik« iz Banje Luke so izrazili svojo žalost: »Ko smo skoraj pred šestdesetimi dnevi poslali brzojavko našemu Titu z željami, da bi ozdravel, nismo vedeli, da bomo tako hitro prisiljeni preletiti na papir svojo globoko žalost.« Podobne so besede sožalja prebivalcev Srednje, občine Kalenjska, družbenopolitičnih organizacij Danilovgrada, komunistov Topole, prebivalcev vasi Rostuša, prebivalcev in organizacij Bijeljine in drugih.

V imenu 400.000 inženirjev in tehnikov je njihovo združenje obudilo spomin na pokrovitelja nešteti strokovnih srečanj, tovariša Tita, izrazilo žalost ob njegovi smrti z zagotovilom, da bodo mlade generacije naprej razvijale zastavljeno pot, krepile bratstvo in enotnost. Z daljnega oceana pa je posadka tankerja »Miloš Matijević« sporočila, da se v žalosti pridružuje delovnim ljudem domovine.

»V vseh naših srcih ostaja zapisano tvoje ime«, pišejo med drugim v sožalnih brzojavkah komunisti in delovni ljudje kolektiva »Kopao-nik« iz Kuršumljije, »Teleoptik« iz Zemuna in delavci pri gradnji nove cementarne v Novem Popovcu.

S še bolj zavzetim delom se mu bomo oddolžili...

Delavci »Metalne« iz Maribora bodo z delovnimi uspehi in s še večjo zavzetostjo za boljšo proizvodnjo poskušali, sedaj, ko smo ostali sami, uresničiti ideje in pobude našega pokojnega voditelja. Podobno zagotavljajo delavci livarne v Vrhu in naši delavci na delovnih »Energoprojekt« v daljni Libiji.

Tako kot so se v teh dneh s trenutkom molka v spomin in odposlano brzojavko o sožalju, združevali v skupni žalosti delavci po kolektivih, so se sestajale tudi družbenopolitične organizacije ter pošiljale najvišjemu vodstvu, predsedstvu SFRJ in CK ZKJ sožalne brzojavke: ZK zveze rezervnih vojništarstev Jugoslavije sporoča svojo zaoblubo, da bodo nadaljevali odločen in nekompromisen boj za socialistične samoupravne odnose, oblast delavskega razreda, bratstvo in enotnost. Združenje odvetnikov BiH poudarja svojo pripadnost Titovi usmeritvi, pridružujejo se kragujevski in dubrovaški mladina, prebivalci Prokuplja, družbeno politične organizacije Čapljine, sindikati v Nišu in Cazinu.

SFRJ je velika in močna, kot je veliko Titovo delo, čvrsta kot najtrdnjši okop, odločen in pripravljen, da brani neodvisnost, bratstvo in enotnost, socialistično skupnost in življenje v svobodi, tako piše v brzojavki družbenopolitičnih organizacij občine Novo Sarajevo in te misli so zajete v premnogih drugih brzojavkah, ki jih nenehno prejema naše družbenopolitično vodstvo.

Sožalja pobratanim mestom

Izraze sočutja so občanom Kragujevca poslala z njimi pobratena mesta Bidgosa in Bielsko Biala iz Poljske, Trenčina iz ČSSR in Marzabona iz Italije.

Občinska konferenca ZSM Mostarja je prejela brzojavko študentov iz Palestine in Jordana, ki se šolajo na univerzi »Djemal Bijedić«. Skupnost jugoslovanske PTT pa je prejela sožalno brzojavko generalnega sekretarja svetovne pošte zveze M. I. Sobjihja ter predsednika evropske konference pošt in telekomunikacij dr. H. Uebela in generalnega sekretarja mednarodne unije za telekomunikacije, Mohameda Milija.

Predsedstvo SR Črne gore je prejelo brzojavko arhitekta svetovnega slovesa Adolfa C. bongskega ter sožalje Giuseppa Permiola v imenu province Bari.

Mednarodni svet za socialno blaginjo za Evropo in Blizniji vzhod je izrazil sožalje jugoslovanski konferenci za socialno varstvo.

»Objubljamo, da bomo stopali po Titovi poti«

Titova sinova Zarko in Mišo ter ostali njegovi sorodniki se naprej dobivajo sožalne brzojavke, polne toplih in kljub naši skupni bolečini spodbudnih besed.

»Pridružujeva se vam v vajini bolečini in vama zagotavljam, da sva ponosna, ker sva šla skupaj s Titom skozi velike bitke naše revolucije in socializma,« sporočata Titovima fantoma Milica in Svetozar Vukmanović.

Naučil nas je, da ni brezizhodnih situacij

Borci iz BiH poudarjajo, da je herojski voditelj, delavski in komunistični bореc, vojak in zastavonoša revolucije, sin nepokorljivega ljudstva in delavskega razreda Tito izbojeval najtežjo in najusodnejšo bitko v jugoslovanski zgodovini in odprl našim narodom novo zgodovinsko obdobje. »Tito je simbol, naša inspiracija, zgled, ki spodbuja, hrabri in razsvetljuje nadaljnje poti našega razvoja, naša ideja voditeljca. Borci NOV iz BiH smo ponosni, ker smo se borili pod njegovim vodstvom, ker smo se učili od njega, kako se je treba boriti in kako ni brezizhodnih situacij. Mi bomo do konca ostali na braniku revolucije.«

»Dragi tovariš Zarko, dragi tovariš Mišo, smrt tovariša Tita je pretresla vse ljudi naše dežele, a vemo, da je ta izguba, ki je naša

družba nikoli ne bo mogla nadoknaditi, za vaju, Titova sinova, še posebno težka,« pravi v sožalno brzojavki Spiro Galović in nadaljuje: »Tito je bil velikani zgodovine, pa tudi mož toplih človeških čustev, ki jih nista poznala samo vidva, njegova sinova, ampak smo jih bili v največji meri deležni tudi mi, njegovi soborci v vojni in revoluciji, vsi rodovi jugoslovanskih komunistov in Jugoslovancev. Hodil je po glavnih tirih zgodovine, toda niti največja, najusodnejša dogajanja ga niso premočila, da bi za hip pozabil na svoje soborce, na njihove življenjske usode...«

V njegovem delu bomo iskali izvore nove moči

»Ugasnilo je življenje tovariša Tita, vajinega drugega očeta, našega največjega prijatelja in učitelja,« so besede, s katerimi je sožalno brzojavko, napisano v imenu skupščine SR BiH, začel njen predsednik Niko Mihaljević. »V njegovi človeški bolečini, njegovih genialnih ravnanjih in njegovem delu bomo tudi v bodoče iskali izvore moči, s katero bomo še uspešneje gradili našo Jugoslavijo.«

Za njegovo odločnostjo se je skrivalo prečudovito in toplo človeško srce

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Jočejo heroji Jugoslavije, ki so dokazali svoje junaštvo, ko so kljubovali smrti, jočejo z ljudstvom, ki jim je podelilo najvišja odlikovanja, jočejo za največjim med njimi, za trikratnim herojem naše države. Bolečina in žalost jemljeta besede o tovarišu, soborcu, prijatelju, vrhovnem komandantu. Dvesto herojev iz vse države se je prišlo še zadnje prikloniti spominu velikana naše revolucije, človeka, s katerim so utirali poti svobode, človeka, ki jih je popeljal v zgodovino.

Na prsih red narodnega heroja. Blešči se odličje in spominja na svetlo preteklost. Nekeč mladeniči, sedaj ljudje v letih, ki so prešli vse steze preizkušenj in katerih poti so dostojne obdobjevanja. V očeh bojevnikov solze. Solze tečejo kot kamen, ker prihajajo iz dna srca. Pripoved teče počasi, počasi. Pogosto jo prekinja drhtet glas, kratek premor, da bi zbrali moč in nadaljevali. Drhti tudi reporterjeva roka. Izguba je skupna, ogromna, nenadomestljiva.

»V tem trenutku je težko reči karkoli. Saj je bil Tito tako veličina in legenda, da bi o njem lahko še dolga leta pisala največja peresa tega sveta, pa bi še vedno povedala malo, premalo. Šel sem s Titom v četrto in peto ofenzivo, bil sem priča njegovim smelih zgodovinskih odločitvah 1941, 1942, 1948, 1950...«

Lahko bi pripovedoval marsikaj, »je začel svojo pripoved narodni heroj Nikola Karanović – Karan, komandant tretje krajske udarne brigade, prve proletarske divizije in komandant desete krajske divizije. »Kakšno je bilo prvo srečanje s Titom? Ko sem ga prvič videl, sem občudoval najprej njegovo lepoto. Veste, bil je izjemno lep človek. Pozneje sem se vedno od njega učil odnosa do ljudi. Po naravi sem oster človek, zato sem vedno občudoval njegovo mirnost in odločnost v najtežjih trenutkih, nikoli nisem opazil, da bi njegovi, kot v kamnu sklesan obraz kdajkoli zadržal. Za odločnostjo in močjo se je skrivalo prečudovito človeško srce. Vedno bomo pomnili njegov odnos do človeka, navadnega borca, do podrejenega.« Kot bi hotel podkrepiti te svoje besede, vojni komandant Karan, s pogledom uprtim nekam v daljave, nadaljuje pripoved.

»Ko smo prebijali drugi obroč v peti sovražni ofenzivi, se je v najhujšem boju Tito nenadoma pojavil v štabu naše brigade, ki je bil na samem položaju. Potem ko je ugotovil, kakšen je položaj, se je odpravil za borci prve proletarske brigade. Ko je prišel do mene, mi je dejal: »Karan, tam zadaj sta ostala dva ranjena Dalmatince. Vzemite ju s seboj.«

Vojna je minila in pozabil sem na ta dogodek. Leta 1951 je tovariš Tito povabil nas, gojence višje vojaške akademije, na večerjo. Pogovarjal se je z vsakim, ko pa je prišel do mene, me je pogledal in vprašal: »Karanović, kaj se je zgodilo s tistima ranjenca iz te ofenzive, za katere ste mi rekli, da nista vaša, ko sem ukazal, da ju vzamete s seboj.« Bil sem zmeden in komaj sem odgovoril, da smo ju pač vzeli s seboj. Dodal je: »In kje sta sedaj?« Zajecjal sem, da ne vem. Tito pa se je nasmešnil in dejal: »Pa bi morali vedeti!«

Podobni so tudi spomini Petra Stankovića,

Ljuba-Rakete, narodnega heroja, komandanta prve vlasinske brigade, sedaj generalmajorja JLA. Najraje se spominja srečanja s Titom po vojni leta 1955. Takrat mu je vrhovni komandant izročil red narodnega heroja. To je bilo priznanje skupini narodnih herojev iz Srbije in Makedonije.

»Kot je navada, nam je Tito ponudil kozareček žganja. Dvignil je kozarec in videl, da ne pijejo vsi. Tovariši so se opravičevali, da ne pijejo, Tito pa je smejel se dejal: »Kakšni narodni heroji pa ste, če ne morete spiti niti kozarečka žganja?« Vsi smo spili na dušek. Na sprejemu je bilo tudi šest žensk narodnih herojev. Zelele so se slika s tovarišem Titom in on jim je to željo izpolnil. Toda prišlo je do manjšega prepira, katerega bo stala ob Titu. Tito pa je zopet našel izhod: »Stal bom kot vkopan, vi pa se izmenjavajte.« In vse so dobile fotografijo z ramedo ob rami z vrhovnim komandantom. Nam seveda ni bilo prav; v šali smo dejali, da imajo ženske protekcijo. Na koncu smo se vsi navzoči narodni heroji slikali s Titom-herojem.

Leta 1953 smo se med Titovim obiskom v Skopju zbrali na večerji. Presrečni, da je vrhovni komandant z nami, smo zapeli »Šesta lička i treća krajska, te su dvojice Tito najmilije«. Z resnim obrazom je Tito dejal: »Veste, tovariši, meni so vse brigade in vse divizije najdražje.«

Po teh vedrih spominih je glas zastal. Pripoved je prekinjena in težko jo je nadaljevati.

»Mi, Titovi soborci, Titovi heroji preživljamo te dni najtežje trenutke,« komaj slišno pravi Ljubo-Raketa. Žalostni smo, pa tudi ponosni. Izpolnili bomo prisego, ki smo jo tolikokrat dali vrhovnemu komandantu, da bomo nadaljevali veliko delo revolucije – Titovo delo. Naša moč je v naših pobratanih narodih in narodnostih, v bratstvu in enotnosti, v naši samoupravni socialistični družbi.«

Narodni heroj generalpolkovnik Milan Antonić – Velebit začne svojo pripoved, lahko, preprosto, človeško.

Izjemen teoretik, praktičen politik, veliki revolucionar

»V obdobju, ki smo ga preživel z njim, samo lahko spoznali, kako izjemna in popolna osebnost je bil. Tito je teoretik na najvišji ravni, praktičen politik, izjemen revolucionar in vojskovodja, skrajno odločen in prefinjen humanist. Izbojeval je eno najpomembnejših in najbolj krvavih bitk v času vojne, zatem pa se je prav tako odločno boril proti grozotam vojnega pustošenja. Prav zato je tudi postal svetovna osebnost. Bil pa je predvsem originalen ustvarjalec. Uporabil je zgodovinske izkušnje in jih udeležil ter prilagodil konkretnim in sodobnim družbenim gibanjem. Brez obširnih citatov, v enostavnih besedah in stavkih je znal izraziti najgloblje in najbolj zamotane misli. Poudarjam, da je Tito častni član vseh naših akademij znanosti in umetnosti, kar je hkrati tudi znak, kako so vsi ti ljudje v teh institucijah spoštovali Tita.«

Predsednik akademije znanosti in umetnosti BiH Alojz Benca

Tito ni umrl, on ne more umreti

»Veličastna osebnost, neponovljiva v zgodovini svojih narodov in sveta zaradi vsega, kar je doslej naredil, in zaradi tistega, kar bo pomenil za prihodnost tako svojih narodov in človeštva. To najbolj preprosto povedo naši ljudje, ki z vso pravico govorijo: Tito ni umrl in Tito ne more umreti. To so enostavno izrečene, a globoko resnične misli, katerih trdna osnova je vse, kar je Tito ustvaril, kar pomeni in kar bo pomenil za nadaljnji boj za socializem, za napredne odnose v svetu. Zato ni naključno, da ljudje tako spontano pravijo: Tito ni umrl in Tito ne more umreti. Tito in njegovo delo je združevalo, vzgajalo, spodbujalo, mobiliziralo cele generacije. Ne samo eno generacijo, ne samo eno človeško življenje.«

Predsednica CK ZK Hrvatske Milka Planinc

Vselej je bil tovariški

»Prvič sem srečal Tita leta 1938 ali 1939. Leta 1941 mi je naročil, naj odpotujem v Bolgarijo in tja odnesem resolucijo CK o makedonskem vprašanju. Istega leta sem se še večkrat srečal z njim. Vselej pa je name napravil velik vtis, kajti nikoli ni bil drugačen kot tovariški. In to se mi je najbolj vtisnilo v spomin.«

Najstarejši član zveze komunistov Sava Malešević

Nikoli ni bil tolmač, temveč raziskovalec

»Ko si je v jugoslovanskem dramskem gledališču ogledal predstavo »Dantonova smrt«, kjer je glavna oseba vendarle zgodovina, je po predstavi v pogovoru razvil misli, da se zgodovina nikoli ne ponavlja. Sedaj se mi vsa njegova ustvarjalnost prikazuje kot potrdilo te misli, kajti vse kar je naredil, je naredil v pravem trenutku. Nikoli ni bil tolmač, temveč raziskovalec.«

Stevu Žigon, gledališki igralec

Ob njegovih idejah so se opajale mnoge generacije

Tito je del države, del prirode in to je neuničljivo. On je kamen mejnik, je kamen temelj, on je Tito. Zato ni nikoli umrl, saj ne more umreti. Mnoge generacije so se napajale s Titovimi idejami, mnoge se še bodo. Praznina je velika, Tito se ne more ponoviti in zato se moramo še bolj kot doslej vsi prizadevati, da bomo nadaljevali Titovo vizijo socializma. To je tisto, kar naše ljudstvo lepo pove: Tovariš Tito, zaklinjamo se, da nikoli ne bomo stopili s tvoje poti.«

Marija Crnobori, gledališka igralka

Vsakomur je zapustil del svoje plemenitosti in humanosti

»Srečal sem ga, delavca in obsojenega komunistu v mariborski temnici. Pred petdesetimi leti. Mogloče malo manj, toda približno pred pol stoletja. Kadar se spominjam tega srečanja, mi ostajata v spominu dve stvari. Najprej to, da je bil izjemna osebnost, kajti to je bilo moje prvo srečanje z delavcem, ki je bil izobražen. Znal je dobro rusko in nemško, učil se je angleščine. Sorazmerno dobro je znal politično ekonomijo in zgodovino. Tako je on pomenil meni kot človeku nekaj posebnega, imel je prav posebno vlogo v naši partiji.

Se bolj pa je izstopal zaradi svojega značja. Bil je ježen znanja, neprestano se je učil. Učil se je politične ekonomije skupaj z nami v krožku. Razpravljal je z nami o problemih, ko smo skupaj popravljali prevod Antidühringa. Sodeloval je v vseh diskusijah okoli književnosti. Spominjam se, da sva v Mariboru pogosto razpravljala prav o književnosti, se zlasti o Krležu in njegovem ustvarjanju.

Za njega je bilo najpomembnejše, kako povezati politiko komunistične partije z delavskim razredom in sicer tako, da bi bila politika KP politika delavskega razreda, a komunisti samo del razreda. To je bila politična pot, ali pa ekonomska, morda niti ni pomembno, kajti to je bil stalen boj za uveljavitev delavskega razreda.

Težko se je danes sprizgajati z mislijo, da ga ni več, pa čeprav smo to pričakovali. Zase lahko rečem, da v sebi čutim nekašno praznino. Toda ostaja njegovo delo. Vsakomur, ki ga je poznal, ki je delal z njim, je zapustil nekaj svoje plemenitosti, humanosti in človečnosti.«

Rodoljub Čolaković

»Tito sem videl prvič v vasi Hosatica pri Novi Varoši. Bil sem komandir prve čete kraljevskega partizanskega odreda Jovo Kursula. Tega decembra 1941 je Tito prišel v odred, med partizane, med delavski razred, rudarje, delavce kraljevske tovarne vagonov, da bi ugotovil upravičenost svojega namena, namreč ustanoviti prvo proletarsko brigado. Po krajšem postanku je odšel v sosedno, 6 do 7 kilometrov oddaljeno vasi, kjer naj bi prenočil. Naslednjega dne smo nekje okrog polnočnega zaslišali, da tam bijejo srdit boji. Italijani so prodirali iz Prijepolja. S svojo četo sem pohitel na pomoč Titu. Zaradi globoke snega pa smo le počasi napredovali. Ko smo prišli v vasi, je bilo boja konec. Še prej kot mi je namreč prišel Nikola Ljubčić s svojo uziško četo. Tito me je pogledal in z nasmeškom dejal: »Kaj si delal do sedaj?« Stal sem pred njim obupan in sram me je bilo. Ob vsakem naslednjem srečanju me je bilo strah, da se bo spomnil tega dogodka.

Nikoli mi ni tega znova očital, pa tudi treba ni bilo. Rana na mojem srcu je ostala. Še danes me je sram, ker nisem pravočasno prišel Titu na pomoč. Ko smo pogledali hišo, v kateri so se borili Tito in njegova spremena četa, smo razumeli, kako obupen boj so bili. Pripovedoval so nam o Titu in njegovi brzostreli. Vedel sem, da se je naš vrhovni komandant rešil sam.«

Milan Velebit nadaljuje svojo pripoved.

»Bilo je junija 1943. Peta sovražna ofenziva. S svojim topniškim divizionom prve proletarske divizije sem se prebijal skozi brezpotje med Košurmo in Ozrenom. Na neki jasi sem zagledal Tita; stal je, kot bi ga morile težke misli. Poklical me je in vprašal: »Velebit, kakšno orožje imaš?« »Dva italijanska 75 milimetrska topa in 400 granat,« sem odgovoril. »Dobro je. Najdi položaj in jih vse izstreljaj na sovražnika, na Košur. Potem zakopajte topove.« Gledal sem ga tako utrujenega in bledega, ko pa sem pogledal jaso, po kateri je hodil celo noč, sem imel vtis, da je čez njo šla cela divizija.«

Odpravil sem se izpolniti ukaz, Tito pa me je še opozoril: »Velebit, pazi, da ne zgrešiš. Pazi, Košur, Košur.« V trenutku, ko so bili topovi pripravljeni, je prišel kurir vrhovnega štaba z ukazom, naj ne streljamo in naj kar najhitreje zakopljemo vse orožje. Naslednji ukaz je bil, naj iz topniškega divizona ustanovimo bataljon in naj se takoj odpravimo proti Luškim Kolibam na Zelengori. Čeprav precej zmeden, sem izpolnil ukaz. In res, takoj zatem, ko smo zapustili ta kraj, so priletela letala in začela strahovito bombardirati. Nenadoma smo zvedeli, da je Tito ranjen. Stekli smo proti njemu. Zagledal sem ga nasmejanega in mirnega. Takoj me je vprašal: »Ali si ustanovil bataljon?« Obnemel sem. Znova me je bilo sram pred Titom. Videl sem mnoge ranjence, tudi sam sem bil ranjen. Vednar takega obnašanja nisem

dojel. Roko je imel obezvano. Zdelo se mi je, da ni bil tako žalosten kot pred pol ure, ko sem ga zapustil. Povsem mirno mi je dejal, naj ustanovim bataljon še predno prispmo na Zelengoro. Ker sem se naprej stal, je dejal: »Pojdite, ne skrbite zame.«

Lahko bi pripovedoval še marsikaj. Toda to, kar je danes treba reči – je prisega Titu. Prisegam pri svoji časti in tem odlikovanju, ki ga nosim, da bomo nadaljevali po Titovi poti. Prepričan sem, da ni naroda v svetu, ki bi se lahko pohvalil z resnico, da je bil z njimi v prvih bojnih vrstah vedno njegov vrhovni komandant. Tota heroji danes jočemo. Jočemo, vendar smo tudi ponosni. Nobena generacija ni imela takega komandanta, takega voditelja. Ponosni smo, da smo bili njegovi soborci, da živimo v njegovem času. Naj mladi to dojamajo, naj jim bo kažipot. To jim bo pomagalo, da bodo ostali svoji na svojem, svobodni in da bodo nadaljevali Titovo in naše delo.«

Slovenec Janko Rudolf, ljubljanski ilegalce in partizan Osvobodilne fronte, narodni heroj Jugoslavije, je prvič videl Tita leta 1946 v Beogradu. Takrat je kot član delegacije vojaških invalidov obiskal Tita in se prvič pogovarjal z njim.

»Med vojno ni bilo priložnosti za taka srečanja, vendar pa je bil za nas, slovenske partizane, Tito sinonim zmage. V ilegalnem partizanskem tisku, ki smo ga izdajali v Ljubljani, obdani z okupatorjevo žico, smo brali in pomnili vsako besedo in stavek našega vrhovnega komandanta.

Povedati moram, kakšen je bil moj vtis ob prvem srečanju s Titom. V rezidenzi v Uziški republiko smo čakali na Tita. Nenadoma smo došli, da je tu, med nami. Niti enega samega trenutka ga nisem mogel doživeti kot komandanta – saj je bil naš tovariš, partizan. Poskušal sem v sebi odkriti vsa tista čustva, ki se porodiijo v človeku, ko se sreča s tako osebnostjo. Tega ni nikoli budil v nikomer. Njegova neposrednost je plenila, način, kako je govoril, poslušal in svetoval, je osvajal. Človek se je pred njim vedno spraveval: »Le kako se tega sam nisem domislil?«

Kot funkcionalni borčevske organizacije sem se večkrat srečal s Titom. Dolgo smo se pogovarjali o uspehih in težavah. Bili so tudi trenutki, ko Tito ni bil zadovoljen s potekom dogodka. Toda tudi ob teh priložnostih je Tito kazal njemu lastno trdnost, s katero ni nikogar neposredno kritiziral, temveč je vedno natančno in točno opozarjal, kaj in kako je treba spremeniti, po kateri poti je treba nadaljevati.

Vsa moja vojna srečanja s Titom so potrdila moja prejšnja mnenja o vrhovnem komandantu, čigar ime je bilo sinonim za odpor sovražniku in zmago.

Slovenski partizani smo bili med vojno dokaj ločeni. Srečavali smo se s hrvaškimi in italijanskimi partizani. Takrat je bilo ime Tito jamstvo za prihodnost. Tako smo ga doživljali, tako je mislil, verjel in delal slovenski narod.«

Smo pretreseni, a obenem ponosni

»Z globoko bolečino in žalostjo, ki je presunila naša srca, v tem težkem trenutku sočustvujemo z vami v žalovanju za največjim tovarišem in ljubljanim človekom – Josipom Brozom Titom. Danes smo pretreseni in žalostni, vendar smo tudi ponosni, ker smo bili sodobniki velikana, vznešenega iz neder ljudstva, ker smo šli po njegovi poti in vgradili del sebe v njegovo in naše delo...

Danes za nas ni nič važnejšega od zaobljube, da bomo šli po poti, po kateri nas je vodil Tito. Izvršni svet skupščine Socialistične republike Srbije vam izraža najgloblje sožalje ob izgubi, ki je doletela vse nas,« je rečeno v brzojavki izvršnega sveta SR Srbije.

Družini predsednika Tita je izrekel sožalje tudi zvezni sekretar Josip Vrhovec, ki je v telegramu med drugim zapisal:

»V nas je bolečina, pa vendar ne občutimo praznine. Tisto, kar je tovariš Tito ustvaril, kar je pomenil za naše narode in narodnosti, tisto, kar je pomenil za ves napredni svet, bo namreč ostalo večno živo in med nami. Titovo delo bo ostalo ne samo trajni spomenik naše slavne zgodovine, temveč tudi trajna vsebina našega življenja, naše nacionalne neodvisnosti, nadaljnega samoupravnega razvoja in stalne bogatitve svobode ljudi.«

Sožalne brzojavke so poslali tudi zveza književnikov BiH, časopisno-založniško podjetje »Borba« iz Beograda, tuji študenti, ki študirajo v Jugoslaviji, zveza rezervnih vojaških starešin BiH, prebivalci makedonskega mesta Štipa, igralci in uprava košarkaškega kluba »Zadara«, delovni ljudje sozida Tovarn motorjev Sarajevo in drugi.

»Delavski razred, delovni ljudje, člani Zveze sindikatov Beograda in teh žalostnih in najbolj bolečih trenutkih skupaj z delavskim razredom in vsemi narodi in narodnostmi Jugoslavije delijo z vami žalost in bolečino zaradi smrti ljubljene tovariša Tita, največjega sina naše države, velikega učitelja, stratega našega osvobodilnega boja in socialistične revolucije, graditelja neomajnega bratstva in enotnosti, socialistične samoupravne družbe, največjega zagovornika miru in svobode, ustvarjalca politike in gibanja neuvrščenosti, velikana boja za uresničitev zgodovinskih ciljev delavskega razreda, za blaginjo človeštva in človečevske odnose med ljudmi.« Svet Zveze sindikatov Beograda.

»Življenje Josipa Broza Tita je ugasnilo po dolgem in pogumnem boju proti smrti, dolgem in pogumnem, kot so bili vsi boji v njegovem življenju. Italijanska vlada izraža globoko žalost zaradi smrti človeka, ki je toliko pomenil v zgodovini zadnjih štirih desetletij. Titu je treba priznati zaslugo, da je daljnovidno domel nujnost, da morata državi premagati preteklost in navezati odnose trdnega prijateljstva.«

Titove ideje bodo za vselej ostale svetel kažipot vsem neuvrščenenim državam in državam v razvoju

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Človeštvo se poslavlja od Tita. V trinajdesetih državah so danes uradno razglasili vsesplošno žalovanje, jutri na dan pogreba tovariša Tita, pa bo žalovanje v številnih državah.

V več kot sto državah, so spustili zastave na pol droga. V Leningradu, kjer je bil Tito – revolucionar, v Španiji, kamor je pošiljal prostovoljce v boj za blagor človeka, v daljni Lusaki, kjer je Tito gradil neuvrščenost, v New Delhiju in Colombu, kamor je Tito odhajal širit prijateljstvo med narodi, v Helsinkih, Ženevi, Bonnu, Rimu in Lizboni, kjer se je Tito zavzemal za varnost »stare celine«, v Alžiru, Bejrutu in Bagdadu, kjer so prebivalci izražali hvalažnost Titu za podporo arabski stvari, Luandi in Salisburiju, kjer so hvalili Titu – soborcu v njihovem osvobodilnem boju, v Nairobiju, Bangkoku, La Paz, Islamabadu, Oslu, Akri...

V času vsesplošnega žalovanja so v mnogih državah odpravljali vse kulturne, športne in zabavne prireditve, radijske in televizijske postaje pa predvajajo le resno glasbo. Na tisoč in tisoč krajev so postavili Titove slike, pogosto povsem spontano, v izložbah ali na oknih domov vseh tistih, ki so cenili Tita. Jugoslovanska diplomatska in druga predstavništva po vsem svetu so prejela okrog sto tisoč sožalnih brzojav najrazličnejših organizacij in posameznikov. Tako ljudje po svetu na svojevrsten način sočustvujejo z jugoslovanskimi narodi ob smrti predsednika Tita.

Danes smo prejeli novice, da so žalovanje razglasili tudi v Burmi, Bangladešu, Argentini, na Portugalskem, na Norveškem in v Angliji. V vseh teh državah so razbesili zastave na pol droga. Tudi na Tajskem visijo od danes zjutraj zastave na pol droga na vseh državnih ustanovah, šolah in univerzah. Tako se je začelo tridnevno žalovanje za Titom, ki ga imenujejo »človek vsega sveta«.

Waldheim obiskal misijo SFRJ v OZN

Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je včeraj dopoldne obiskal misijo SFRJ v OZN in se med prvimi vpisal v žalno knjigo, ki so jo odprli ob smrti predsednika Tita. Pred predsednikovo sliko v dvorani poslastičarja je v minuti molka izkazal spoštovanje in se nato vpisal v knjigo. Veleposlanika Milijana Komatina je obvestil, da potuje v Beograd, da se udeleži zadnjega slovesa od najbolj uglednega državnika našega časa, ki je prispeval velikanski delež k idealom OZN in katerega je sam, kot je poudaril, globoko spoštoval.

Za njim se je v žalno knjigo vpisal predsednik generalne skupščine, tanzanijski veleposlanik Salim Ahmed Salim.

Žalno knjigo so danes odprli tudi v jugoslovanski vojaški komisiji v zahodnem Berlinu;

vano so se vpisali vojaški poveljniki treh zahodnih držav: ameriški generalmajor Benedikt, britanski generalmajor Richardson in francoski general D'Astorg.

Portugalska vlada je včeraj razglasila tridnevno žalovanje v državi, v počastitev smrti umrlega jugoslovanskega predsednika.

V imenu CK PZDP, najvišjih državnih organov Poljske in poljskega ljudstva, je veleposlanstvo SFRJ v Varšavi obiskala delegacija, ki jo je vodil član politbiroja in predsednik državne sveta Henrik Jablonski. Skupaj s člani delegacije se je podpisal v žalno knjigo, ki so jo odprli v veleposlanstvu.

Delegacija CK KP Romunije se je včeraj zjutraj prva vpisala v žalno knjigo, ki so jo odprli v veleposlanstvu SFRJ v Bukarešti. Pred portret predsednika Tita v dvorani veleposlanstva so položili venca centralnega komiteja in predsednika Ceausescuja. V delegaciji so bili člani politično-izvršnega komiteja CK KP Romunije Elena Ceausescu, Josip Bank, Virgil Kazaku, Konstantin Dascalescu, Ludovik Fazekas, Dumitru Popescu in Jon Komani.

Član politbiroja CK KPZS in prvi sekretar CK KP Ukrajine Vladimir Ščerbički se je včeraj vpisal v žalno knjigo v generalnem konzulatu SFRJ v Kijevu. Z njim so konzulat obiskali tudi člani najožjega vodstva te sovjetske republike.

»Večna slava očetu neuvrščenosti in graditelju mira«

V knjigo žalosti na jugoslovanskem veleposlanstvu v Moskvi so se včeraj vpisale številne skupine sovjetskih državljanzov, diplomatov in drugih. Tako se je vpisala delegacija delavcev gradbenih podjetij 1, 2, in 3 iz Moskve, livarjev, pekrov iz Gagarinskega rajona Moskve ter komosomolci in veterani vojne iz istega rajona. To je namreč moskovski rajon, v katerem se nahaja poslopje našega veleposlanstva.

»Globoko sem užaloščen zaradi smrti predsednika Josipa Broza Tita, velikega državnika in dejavnika mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja,« je zapisal v knjigo akademik, član sovjetske akademije znanosti (podpis nečitljiv). Akademik Vladimir Kamenecki pa je napisal, da »spomin na Josipa Broza Tita nikdar ne bo ugasnil v naših srcih«.

»Izražam svojo bolečino in žalost zaradi smrti delavca, revolucionarja, vojskovodje, velikega državnika in človeka« (besedo človeka je zapisal z veliko začetnico), prvi Vladimir Teseljnikov, zgodovinar na katedri Južnih in

Zahodnih Slovanov moskovske državne univerze »Lomonosov«.

Proper Dasičev iz Inštituta za ekonomiko socialističnih dežel je zapisal: »Stoletja ne bodo potemnila Titovih del. On je slava in ponos narodov Jugoslavije. Želim vaši socialistični deželi nadaljnjih uspehov.«

To so le nekatere na hitro izbrane misli, ki so jih pisali ljudje včeraj v knjigo žalosti. Naše veleposlanstvo pa prejema izredno veliko brzojav iz vseh krajev Sovjetske zveze, v katerih izražajo ljudje svojo bol in sožalje jugoslovanskim narodom ob hudi izgubi, piše Vlado Jarc.

Titove zamisli bodo ostale svetel kažipot

Prvi sekretar CK KP Bolgarije in predsednik državnega sveta LR Bolgarije Todor Živkov je obiskal jugoslovansko veleposlanstvo in izrazil veleposlaniku Danilu Puriću najgloblje sožalje. V žalno knjigo je zapisal, da »bolgarski komunisti in ljudstvo izražajo trdno prepričanje, da se bosta prijateljstvo in sodelovanje med našima partijama, državama in narodi krepili v prid miru in socializmu.« Skupaj z Živkovom so bili v jugoslovanskem veleposlanstvu še član politbiroja in predsednik ministrskega sveta Stanko Todorov, prvi namestnik predsednika državnega sveta Peter Tančev, član politbiroja in zunanji minister Peter Mladenov, sekretar CK KP Bolgarije Dimitar Stanišev in drugi visoki funkcionarji.

Mnoge iraške vidne osebnosti in šefi diplomatskih misij v iraški prestolnici so se včeraj vpisali v žalno knjigo v jugoslovanskem veleposlanstvu v Bagdadu. Knjige so odprli tudi v klubu Jugoslovanzov v Bagdadu in na največjih gradbiščih, na katerih dela okoli 10.000 Jugoslovanzov.

V žalno knjigo na veleposlanstvu SFRJ v Alžiru se je prva vpisala uradna delegacija, v kateri so bili predsednik skupščine Rabah Bitah, zunanji minister Mohamed Benjahja in drugi vidni alžirski voditelji.

V žalno knjigo na našem veleposlanstvu v Rimu se je med prvimi vpisal premier Francesco Cossiga. Sožalje so izrazili in se v knjigo vpisali še mnogi drugi politični in javni delavci glavnega italijanskega mesta. Zares ne bi mogli prešteti vseh izrazov sožalja, sočustvovanja in prijateljstva, ki jih pošiljajo številni prijatelji Jugoslavije.

Med prvimi, ki so se včeraj zjutraj vpisali v žalno knjigo na jugoslovanskem veleposlanstvu v Atenah, je bil premier Karamanlis, ki je bil pred dnevi izvoljen za grškega predsednika.

Žalost ob izgubi velikega sina jugoslovanskih narodov

Avstralski državljani, med njimi prvi tisti, ki so jugoslovanskega rodu, najvišji predstavniki

oblasti in člani diplomatskega zbora, so se včeraj začeli vpisovati v žalne knjige v treh jugoslovanskih diplomatskih predstavništvih po Avstraliji. V melbournskem generalnem konzulatu se je v nekaj urah vpisalo več kot 2000 ljudi. Med prvimi je bil predsednik vlade avstralske zvezne države Victorije Dick Hamer. Kolone ljudi se pomikajo pred jugoslovanskim veleposlanstvom v Canberri, kjer se je med drugimi vpisal tudi podpredsednik kitajske vlade Li Xiannian, ki se mudi na uradnem obisku v Avstraliji.

V knjigo v veleposlanstvu SFRJ v Bonnu so se med drugimi vpisali vodja frakcije socialdemokratske stranke v Bundestagu Herbert Wehner, podpredsednik socialdemokratske stranke Hans Jürgen Wischniewski, generalni inšpektor Bundeswehra Jürgen Brandt in drugi vidni funkcionarji socialdemokratske stranke in drugih zahodnonemških političnih strank, predstavniki javnega in kulturnega življenja Bonna, diplomatskega zbora in drugi državljani. V žalne knjige v Bonnu in po jugoslovanskih konzulatih po vsej ZRN se množično vpisujejo Jugoslovani, ki so na začasnem delu v tej državi.

Kardinal Paolo Bertolli, ki v odsotnosti zamenjuje poglavarja rimskokatoliške cerkve, se je včeraj vpisal v žalno knjigo na jugoslovanskem veleposlanstvu pri svetem sedežu. Vpisali so se še sekretar za zunanje zadeve Vatikana, kardinal Silvestrini, kardinal Šeper in več drugih kardinalov in cerkvenih dostojanstvenikov, pa še mnogi hrvaški in slovenski duhovniki, ki se mude v Rimu.

V Tirani so se na jugoslovanskem veleposlanstvu včeraj vpisali v žalno knjigo v imenu LR Albanije podpredsednik prezidija ljudske skupščine Shefvet Peci, zunanji minister Nedim Hoxha, namestnik zunanjega ministra Reis Malie in šef protokola Jovan Antoni.

Tito – sonce v temi kolonialnega izkoriščanja

»Naj vam bo večna hvala in slava za vse, kar ste naredili za bratsko jugoslovansko ljudstvo, pa tudi za milijone ljudi v Afriki, Aziji in v Južni Ameriki, nepozabni predsednik Tito! Za nas ste bili sonce v temi kolonialnega izkoriščanja in zvezda vodnica za vse podjarmljene in ponižane na svetu. Afrika vas ne bo nikoli pozabila.« Te preproste, prisrčne in iskrene besede je pretresen in s solzami v očeh vpisal v žalno knjigo na našem veleposlanstvu v Dar-Es-Salaamu neki Tanzanijec, neopačen v dolgi vrsti svojih rojakov, ki so potrpežljivo čakali, da s podpisom in nekaj besedami izkažejo spoštovanje človeku, ki so ga imeli tako radi in ki so ga tako cenili.

V Pragi se je v žalno knjigo na jugoslovanskem veleposlanstvu včeraj dopoldne vpisal

»Umr! je mož, kje tak je še med nami, ki bi vsemu človeštvu dal toliko dobrega,« je zapisala občanka Ferjancičeva.

Titova misel ostaja naše vodilo

Borci NOV, aktivna Iskra Avtomatika so se Titu poslednjič poklonili z besedami: »Vodil si nas v borbah med NOV, vodil si nas v izgradnji boljšega jutri in vodil nas boš s svojimi mislimi, s svojimi deli, ki so vpisana v svetovni zgodovini vseh narodov in narodnosti, h končni zmagi za vse tiste svetle ideale, katerim si posvetil svoje življenje.«

»Nočemo verjeti, da Tita ni več. Nočemo in ne moremo, saj živi naprej v nas,« so napisali v knjigo žalosti v skupščini občine Moste-Polje občani.

V prvo knjigo žalosti v poslopju šišenske občinske skupščine se je vpisalo že več kot 3.000 občanov.

Srečen sem, da sem te poznal

V knjigo žalosti, ki je od ponedeljka v predstavstvu SR Slovenije, so se vpisali številni člani tuji delegacij, diplomatsko-konzularnih predstavstev, Mednarodnega centra za upravljanje podjetij v družbeni lastni in deželah v razvoju in tujih kulturno-informativnih centrov v Ljubljani.

Med prvima sta se v to knjigo žalosti vpisala predsednik skupščine Furlanije-Juljske krajine Mario Colli in predsednik deželne vlade dr. Antonio Comelli.

Praxy Fernandes, glavni svetovalec OZN in vodja skupine pri Mednarodnem centru za upravljanje podjetij v družbeni lastni in deželah v razvoju, pa je napisal, da si šteje v čast, da je imel leta 1968 priložnost spoznati predsednika Tita.

generalni sekretar CK KPČ in predsednik CSSR Gustav Husak. Vpisali so se še drugi člani partijsko-vladne delegacije.

Vedno v prvih vrstah tistih, ki so podpirali pravični boj

V imenu politbiroja in CK MPLA, stranke dela Angole in v imenu predsednika Eduarda Santosa se je v žalno knjigo v jugoslovanskem veleposlanstvu v Luandi prvi vpisal član politbiroja in organizacijski sekretar angolske stranke Lucio Lara. »Smrt predsednika Tita pomeni za angolsko ljudstvo, za MPLA veliko in bolečo izgubo,« je med drugim zapisal.

Študentje in predavatelji varšavske univerze, katere častni doktor je predsednik Tito, so zapisali, da bodo skupaj z vsem poljskim ljudstvom »ohranili večni spomin na tovariša Tita, bojevnik za bratstvo, prijateljstvo in sodelovanje med Jugoslavijo in Poljsko, borca za svobodo, napredek in socializem.«

Delovna obleka in žuljave roke med diplomatsko uglatenostjo

V rezidenčni jugoslovanskega veleposlanstva v Parizu se že drugi dan od jutra do večera vije vrsta ljudi, ki bi z vpisom v knjigo žalosti želeli počastiti Titov spomin, poročna naš pariski dopisnik.

Opazovalec ne spregleda začudenja, s katerim nekateri tuji diplomati zrejo na nenavaden, a za našo deželo tako značilen prizor: v dolgi vrsti pred pariško knjigo žalosti stojijo poleg veleposlanikov v protokolarni črni tudi delavci v zapacanih pajčah. Izkoristili so opoldanski premor, se z metrom pripeljali iz Renaultovih tovarn v predmestju, in zdaj se posvemo sproščeno, potro, a dostojanstveno pomikajo v vrsti med gobelini in pod lestenci. In poleg izpijenih stankov, ki jih je v knjigo žalosti zapisala peresa vajena roka, bereš na vsaki strani tudi besede, napisane z okornimi pisemniki, a tako prisrčno doživete: »vala družbe tito za nas vse napavio...« in nato podpis, pri katerem je v žuljavi roki, vajeni zidar-skega orodja, škripalo pero, a nihče od čakajočih ni prežl, kako strumno je mož v modri delovni obleki nato otrpnil pred fotografijo z žalnim trakom.

Že na drugi strani knjige žalosti prebereš: »V počastitev spomina na revolucionarja, domoljuba, borca za svobodo, neodvisnost in mir, Georges Marchais.« In za tem vpisom generalnega sekretarja KPČ spet vrstice s šolarsko pisavo. Nekateri rojaki se niti ne podpisujejo, a preproste besede »pozdrav od Vranjanke« se nič manj ne vtisnejo v spomin kot dve polni strani, ki so ju kaligrafsko popisali člani kitajskega veleposlanstva (prišlo jih je, v urejenih vrstah, kakih petdeset, s prelepim vencem rde-

čih nageljnov in pisanega pomladnega cvetja). »Živela svobodna in neodvisna Jugoslavija!« so zadnje besede nad podpisom »Manea Manescu« – romunski veleposlanik, nekdanji zunanji minister naše sode, je prav tako prišel na čelo vsega svojega osebjaja.

V vseh jezikih, v vseh abecedah tega sveta je opisana pariška knjiga žalosti. Francoska prestolnica je pač sedež mnogih mednarodnih organizacij in zato poleg delegacij diplomatskih predstavstev prihajajo tudi predstavniki OECD, UNESCO... Neki študent iz Zaira je misli Titu zapisal v brezbitni srbohrvaščini. Zgodovina in življenjepis posameznikov odsevajo s teh strani, vsa povezanost Tita s predvojnimi Parizom, vsa prepletenost njegovega dela z mednarodnimi tokovi. »Francoski španski borec« je k podpisu pripisal neko iz množice. In malo dalje: »Tvoj borec Jože Pretmar«: slovenski rojak, znan v evropskih patentnih krogi, ki je Titu na Visu udel elektronično instalacijo... V pisani mednarodni družinski nasploh ni malo slovenskih imen. Janez Matičič, Vinko Globokar – oba skladatelja. A nekaterih ne poznaš, več samo, da jih je žalostna novica prestopila med bivanjem v Parizu... In vrsta se nemo pomika naprej, listi se obračajo. Kajkrat se pojavi natanko enak vpis, a ne priča o zadregi in iskanju izvirne misli, kajti besede tega vpisa se glasijo »Družje Tito, mi ti se kunemo...«

Te besede so odmevale tudi na sinočnjih komemorativnih slovesnostih, ki jih je priredilo približno 80 klubov, združujočih naše rojake v Franciji. V Parizu je Titov spomin počastila zveza klubov, društev in združenj jugoslovanskih državljanov v Franciji, a pariški kulturno-informativni center je poleg dnevnih biltenov izdal še posebno številko »Glasnik«, mesečnika naših rojakov. In vsi rojaki so z največjim zadovoljstvom sprejeli obvestilo, da bosta kar dva francoska televizijska programa neposredno prenašala pogrebne slovesnosti – eden od njih dve polni uri, drugi nekoliko manj, a med komentatorji bodo najbolj znana imena iz francoskih studiov. Jutri bo skoraj 100 tisoč Jugoslovanzov, ki živijo v Franciji, z mislimi v Beogradu, če jim bo delo preprečilo, da bi se zbrali pred televizorji. A mnogi niso oklevali in so za jutri vzeli dopust...

Danes popoldne se je v knjigo žalosti v rezidenčni jugoslovanskega veleposlanstva vpisal francoski predsednik, s preprostimi besedami »Valery Giscard d'Estaing, ki se pridružuje bolečini jugoslovanskega ljudstva«. Francoskega predsednika jutri ne bo med državniki, ki bodo pospremili Tita na njegovo zadnji poti: Giscarda jutri namreč pričakujejo na neki pomembni vojaški slovesnosti, poleg tega pa je gostitelj 6. vrha frankofonskih držav, ki se začneja prav jutri v Nici.

nih organizacijah in krajevnih skupnostih. Maištrov borec, njegov podpis je nečitljiv, je v imenu sorodcev zapisal: »Večno lepa misel umrlemu očetu naše domovine.«

Bil si velik, velik ostanek

Pred občinsko skupščino v Murski Soboti se že od zgodnjih jutranjih ur zgrinja na stotine občanov, od najmlajših do najstarejših, ki želijo v knjigo žalosti s peresom izliti vsaj delček žalostnih občutkov ob Titovi smrti.

Tudi knjige žalosti, v katere se na Koroskem vpisujejo železarji, rudarji, gozdarji, gradbinci, soljarji, vojaki in drugi občani so iz dneva v dan bogatejše za številne izvirne misli o Titu. »Bil si velik, velik ostanek. Naš si in nas ostanek,« so zapisali učenci osemletke iz Pameč.

Učenci osnovne šole v Metliki so v knjigo žalosti zapisali: »Zelo težko nam je, da smo izgubili dobrega tovariša, našega voditelja, ki nas je imel rad in nam je ustvaril lepo življenje v svobodni domovini.«

V Ormožu, na Ptuj in v Slovenski Bistrici so se že tisoči ljudi vpisali v knjige žalosti. Prihajajo z vrha Pohorja, s haloških bregov in Slovenskih gor in zapisujejo preproste besede: »Z nami ostajajo, tovariš Tito in ni ti šile, ki bi nam preprečila nadaljevanje tvoje poti.«

Globoka čustva in pripadnost tovarišu Titu izražajo tudi misli, ki jih zapisujejo v knjigo žalosti občani Novega mesta in Brežice.

V knjigo žalosti v žalski občini se je do danes popoldne vpisalo več kot 3.000 občanov.

Nataša Majcen, učenka drugega razreda osnovne šole, se je vpisala v knjigo žalosti v Hrastniku s preprostimi besedami: »Sedaj bomo sami bratstvo domovino. Naprej se bomo pridno in vestno učili.«

Solze med listi žalnih knjig

BEOGRAD, 7. maja – Po vsej Jugoslaviji se užaloščeni državljani vpisujejo v knjige žalosti. Bele liste polnijo cirilica, latinica, neokretna otroška pisava, izpisani rokopisi, tiskane črke valovitih črt, ker drhte roke in srca.

»Rojak naš, nisi umrl in ne boš umrl,« piše v knjigo žalosti v beograjski občini Vračar Sule, V. Amić pa je pripisal: »Če bi mogli, bi dali mnogi življenje zate, da bi nas lahko še naprej vodil.«

V žalno knjigo v občini Zvezdara se je doslej vpisalo čez 4000 občanov. »S Titom je odšel del naše zgodovine, vendar je prizadevanje, da varujemo bratstvo in enakost naših narodov še trdnejše,« piše Dana in Milos Pavlović. Dragica Janjić, partizanka, pa je napisala: »Vedno bomo sledili tvojim zamislim. Bil si naš mir in naša samozavest.«

Samoupravno družbo gradimo za srečo delavcev

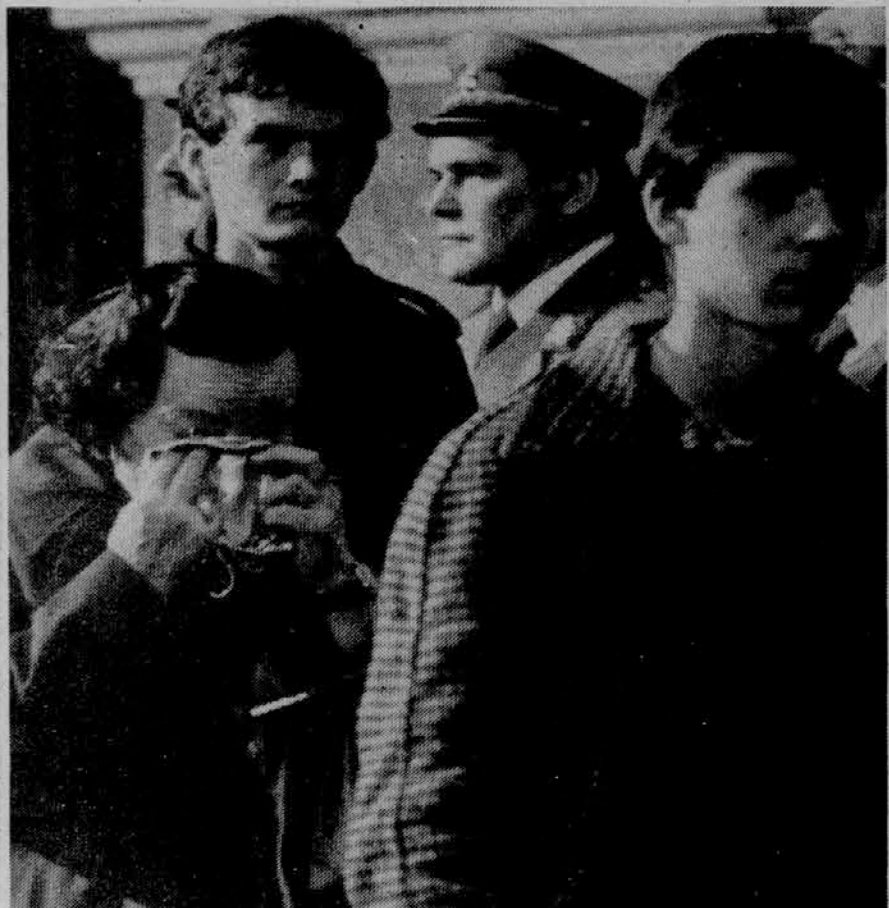
»S ponosom lahko rečem, da sem Jugoslovanc, da sem živel v Titovi dobi, dobi mira in socializma. Ti nisi umrl, tovariš Tito, ker živiš naprej v srcih vseh kovinarjev,« je napisal Ljubisav Miljković, delavec strojne industrije.

Dolga vrsta občanov v Smederevu čaka, da odda poslednja sporočila tovarišu Titu. »Kar 69 let imam, vendar sem živel svobodno le 35 let,« je napisal neznani upokojenec.

Zalostni sprevozi se pomikajo pod deževnim nebov Titograda. V glavnem mestu Črne gore, kjer so odprli knjige žalosti na treh mestih, ljudje z drhtečimi rokami vpisujejo besede, namenjene pokojniku. Podobno je v Prištini, mestu mladosti in ponosa, v mladinskem domu »Boro i Ramiz«.

»Neizmerna žalost in bolečina sta zlomili naša srca, toda ne volje, da ohranimo tisto, kar si nam dal,« je zapisala družina Erak iz Svetozareva.

Dolge vrste ljudi stoje v Sarajevu pred desetinimi mestnimi občinami. Stari in prekaljeni borci z vojnimi in povojnimi odlikovanji na junaških prsih, kot da stopajo po neslišni koračnici zmage, s Titom na čelu. »Tovariš Tito bo prebivalcem Skopja za vedno ostal v lepem spominu, saj je s svojim delom, skrbjo in ljubeznijo zapustil neizbrisni pečat sedanjosti ter tudi prihodnjim generacijam, ne le pri nas, temveč v vsem svetu,« je dejal predsednik skopske skupščine Metodij Antov, ki se je prvi vpisal v knjigo žalosti.

Kot topla streha nad glavo

»Bil je srečen človek. Niti za trenutek ni podvomil v svoje ideale, uresničil pa jih je več od vsega, o čemer so stoletja sanjali rodovi naših pesnikov, politikov, vladarjev in vojskovodij. Za dolgo kolono svojih mrtvih divizij odhaja Tito preko – preko Romanije. Odhaja na daljine, brezkončne poljane ljudske pesmi, s katerih kakor da je tudi prišel.

Niso naši ljudje tako neuki, da ne bi mogli razlikovati vulkanske slepe in surove stvarnosti okrog sebe od lastne tople strehe nad glavo. Da je ta naša streha Titovo delo, je postalo jasno vsem in ni bilo človeka, ki ne bi v mislih prebeldel noči in noči med njegovo ljubljansko agonijo.

Ob Titovi šestdesetletnici je bilo rečeno vse, kar je mogoče reči o življenju človeka, ki se lahko s ponosom ozre na svojo življenjsko pot:

– Ko lahko nekdo pri svojih šestdesetih letih reče: Boril sem se po liniji svojega moralnega prepričanja polnih štirideset let, videl sem mnoge države in mesta, vojske in vojne civilizacije, družbene sisteme in revolucije, preživel sem se, služeč si kruh z lastnimi rokami, bil sem robijaš in vojak, politik in organizator množičnega gibanja za osvoboditev proletariata, dvignil sem vstajo proti slepi stihiji, očistil sem zemljo tujcev v težki in krvavi vojni, vrnil sem svoji domovini ukradeni morje, njene otoke in njena mesta, osvobodil sem svoje ljudstvo razrednega izkoriščanja, položil sem temelje socializma in danes dvigam državo iz njene zaostalosti v vrste civiliziranih narodov, potem lahko tak človek z vso pravico reče: Izvršil sem svojo človeško in državljansko dolžnost...

Od takrat pa do današnjega dne, v polnih osemindvajsetih letih je Tito na svetovnem odru razvil dejavnost zgodovinskih razsežnosti. Kot organizator mednarodnega gibanja neuvrščenosti je z nezlovoljo voljo izbojeval priznanje vsega sveta.

Miroslav Krleža

Titov boj je inspiracija neuvrščenosti

»Titova smrt je za makedonsko ljudstvo težak udarec, kajti prav pod njegovim vodstvom smo dosegli nacionalno in socialno svobodo ter državnost. Tito je vse svoje življenje posvetil boju za delavske pravice, za svobodo zasužnjenih ljudstev. Ta njegov boj je tudi nekakšna inspiracija gibanja neuvrščenosti, gibanja, ki je tako postal pomemben dejavnik mednarodne politike.

Predsednik makedonske akademije znanosti in umetnosti Mihajlo Apostolski

Izšel je iz ljudstva in njemu tudi pripada

»Kot vsak genij je tudi Tito izšel iz ljudstva in njemu tudi pripada. Življenje danes odhaja, delo ostaja za vedno. Moramo najti toliko moči, da to delo tudi nadaljujemo in še več: da ga presežemo. To od nas vseh zahteva Tito.

Predsednik združenja književnikov Makedonije Dimitar Soley

Bradop – delavski dopisnik ostrega, izzivalnega peresa in daljnosežnih političnih pogledov

S podpisom Metalac je v beograjski izdaji glasila glavnega odbora centralnih delavskih sindikalnih odborov Jugoslavije »Organizirani radnik« (Organizirani delavec) 19. avgusta leta 1926 izšel dopis iz Kraljeva z naslovom: Kako propada ljudska lastnina. Avtor članka je bil Josip Broz. Od tega prvega poskusa je delavski tisk razen v obdobjih, ko je bil Tito na robiji, redno objavljala njegove prispevke.

Kljub obsežnemu novinarskemu opisu je ta Titova dejavnost stalno ostajala v senci njegovega revolucionarnega in državnega dela. Vendar je bilo pisanje političnih člankov ne le sestavni del življenja Josipa Broza, temveč nekakšna ena od najpomembnejših njegovih in delavskih orodij v borbi proti policijskemu terorju, režimu in neusmiljenemu izkoriščanju. Titovi prispevki so bili, angažirani, novinarska poročila o delavskem gibanju, položaju delavcev, o ravnanju poslovojdij in delodajalcev. Bili so izziv stankokazom, policiji. Bili so odsev obupnih razmer po zaporih in delavskih naseljih, bili so klic po odločnejšem delu sindikatov in po boljši sindikalni organiziranosti.

Prvi Titov objavljani članek: Kako propada ljudska lastnina je pravljica iz ladjedelnice, v kateri je bil Josip Broz po nalogu partije zaposlen od septembra leta 1925. Podjetje je bilo na robu propada, brez dela, delavci pa brez mezd. Skozi Metalceve oči so bile razmere takšne:

«...Zasebna podjetja svojih ladij ne popravljajo v domačih ladjedelnicah, ker so te predrage. Raje jih pošiljajo na popravila v tujino. Enako počne tudi država, ker podjetje ni kreditno sposobno. Taki družbi seveda nihče ne da niti pare posojila. Kljub temu pa družba niti ne pomisli, da bi podjetje predala v upravljanje komu drugemu, bolj sposobnemu. Rajši prosjači državo za čimvečje subvencije, da bi lahko pridobili denar vložiti v svojo banko in v druge spekulacije.

Takšno likvidatorsko delo je pripeljalo do tega, da danes zaposluje podjetje le 150 delavcev. Od tega nas je po izmenah po 20 na teden na prisilnem dopustu ker za vse ni dela...

Kot smo že rekli niti tem delavcem ne izplačujejo zaslužka po nekaj tednov. Ko tako ravna z delavci, ki jih je 120; pa nanje pride 29 uradnikov: 1 direktor, 4 inženirji, 2 pisarji in poslovojdje, ki samo nadzirajo delavce. Teh 29 uradnikov sprejema prav toliko denarja kot vsi delavci skupaj. Tako se vidi, kako 80 produktivnih delavcev vzdržuje tolikšno breme zadelcev na svojih plečih. Tako tudi lahko vidimo, kolikšnemu izkoriščanju so podvrženi delavci...

Z odpuštom plačana borbenost

Težke razmere so, naravno, pripeljele delavce v stisk. Njegov potek lahko spremljamo v Titovih dopisih, objavljenih v zagrebški in beograjski izdaji »Organiziranega delavca«. Ne-

podpisani avtor – bil je Josip Broz – v tem glasilu 2. septembra 1926 piše:

»Po delavnicah so nalepljeni lepaki, na katerih poslovojdje delavcem obljublja, da bo kmalu dovolj denarja za izplačilo mezd, ki jim jih dolguje. Toda delavci se niso dali ujeti na takšen lepak. Njihova zavest in solidarnost sta tolikšna, da bodo očitno v tej bitki zmagali...»

Po šestnajstih dneh stavke so delavci svoje zahteve dosegli in se vrnili na delo. A zaključek štrajka je bil tudi zaključek Titove zaposlitve v Kraljevi. Bil je odpuščen. Pot s trebuhom za kruhom ga je pripeljala v Smederevsko Palancko, kjer je dobil kot ključavničar delo v tovarni za popravilo vagonov v Jesenici. Takoj se je vključil v sindikalno delo in takoj je začel pisati poročila za delavski tisk. Tako se je v Smederevski Palanki pojavil Bradop, kar pomeni – Broz radniški dopisnik (Broz delavski dopisnik). Njegovi teksti so se pojavljali tudi v »Borbi«, »Proleteru«, »Srpu in čekicu« »International Press Korrespondenz« in celo v »Svobodni misli« iz Toronta.

Iz Smederevske Palanke je moral zaradi članka, ki ga je 17. marca objavil v »Organiziranem delavcu« pod naslovom: Iz Smederevske Palanke. V njem je napisal tudi tole:

»Higienski pogoji so dobesedno strašni. To zimo je zbolelo polovico delavcev zaradi vnetja pljuč. Zaradi prepisa in ostre zime je uprava dovolila delavcem, da kurijo stare, mastne deske. Od ognjev se širi gost dim in plin, tako da se delavci kar dušijo od njega. Ognjev seveda ne kurijo v pečeh, temveč v kovinskih košarah in večjih pločevinkah...»

Tukaj, tovariši, ne pomaga nič drugega, kot da se opremo na svoje sile. Nihče ne skrbi za nas, vse socialne institucije so samo na papirju. Zato, tovariši, moramo vsi pristopiti v svojo borbeno sindikalno organizacijo in tako začeti energično borbo proti zvitemu izkoriščanju nasilne buržoazije...

»Nevaren komunist in agitator«

Takšna odločnost je bila dovolj in preveč. Josip Broz je bil odpuščen kot »nevaren komunist in agitator«. Zopet je bil na cesti, ki ga je pripeljala v Zagreb, kjer je bil kooptiran v Mestni komite KPJ in avgusta leta 1928 tudi aretiran. Pred tem je seveda objavil precej člankov: o tem, kako je policija prepovedala konferenco kovinarjev, o položaju zagrebških delavcev, o težavah ključavničarjev, pripravah na stavko v Bati, o nasilju policije nad stavka-

jočimi delavci v podjetju »Sila« in spominski članek o Petru Doganu, mlademu delavcu in njegovem soborcu, ki je julija leta 1928 umrl zaradi policijskega mučenja. Napisal je tudi tole misel:

»Moral je prežgdati v grob, ker je njegovim krvnikom uspelo, da so ga iztrgali iz naše srede. Njegov glas je za vedno utihnil, njegova dela pa so živa. Namesto Petra prihajajo novi borci, namesto enega vstopa deset, sto in tisoče novih borcev...»

Poslednji tekst pred aretacijo (4. avgusta 1928) in večletno robijo je posvetil zatiranim delavcem v zagrebški tovarni »Danica«. Članek ni bil samo poročilo o »obupnih razmerah in ropanju, ki ga trpijo delavci«, bile so tudi poslednje besede, poslednje sporočilo zagrebkim in jugoslovanskim delavcem pred večletnim zaporom:

»Pozivamo delavce »Danica«, da se trdneje streže svoje vrste: da vsi kot eden vstopijo v Zvezo delavcev kovinske industrije in obrti Jugoslavije. Da se ne dajo zastrašiti z nobenim terorjem in preganjanjem, kajti le če vztrajajo v tej težki borbi, bodo dokončno zmagali.»

Krik iz pekla jugoslovanskih temnic

Tudi na robiji je Josip Broz dosledno spoštoval načelo, za katero se je v »Organiziranem radniku« zavzemal tik pred aretacijo. »International Press Korrespondenz«, časopis Kominterne, ki je izhajal na Dunaju, je že 24. avgusta leta 1928 objavil članek, ki ga je zaprti Broz uspel prethotapiti iz temnice. Naslov: Krik iz pekla jugoslovanskih temnic. Pismo Josipa Broza so kasneje ponatisnili tudi v angleški in francoski izdaji istega časopisa, nekatere njegove dele pa je objavilo glasilo KP Francije »Humanité«.

Tudi po prestani robiji, (obsojen je bil na pet let), Tito ob bogatem organizacijskem delu in številnih potovanjih neutrudno piše. V svojih delih vse bolj opozarja na nevarnosti fašizma: posebno fašizma v Španiji. Pri tem posebno pozornost obravnava vse vidike, ki kakorkoli zadevajo vplive fašizma na Jugoslavijo in njene narode.

Novembra leta 1936 je v »Proleteru« objavil članek z naslovom Katoliki in dogodki v Španiji: »Brezobzirne laži Hrvatske straže in Slovenca gredo tako daleč, da večkrat pišejo, kako so vstajo začeli komunisti. Delavska olimpiada v Barceloni je bila samo krinka za pripravljanje vstaje, naplete Slovenec... Bela Kun je odpotoval v Barcelono, Moskva daje komunistom v Španiji milijone za pripravljanje volitev. Ne prestando se ponavljajo stare zguljene laži, ki jim malokdo verjame. Oba lista, katerih založniki hočejo biti nosilci krščanske morale, resnice in ljubezni do ljudstva, pišeta s toliko mružnje

tudi moji sodelavci,« je poudarjal. »Od vas bomo zahtevali dosti, dali pa vam bomo malo«, je sklenil naš zadnji dveurni pogovor. »Vi lahko mnogo naredite proti nacionalizmu in šovinizmu, proti tehnokraciji pa manj,« je ugovarjal, ko je ocenjeval možnosti in meje našega vpliva. Zmerom bolj se je zanimal za razmere v založništvu in močno želel, da bi se čimbolj razvil, vendar ni zidal gradov v oblakih.

V mednarodnem letu knjige, 1972., je na naš predlog napisal poslanico o dobri knjigi za mednarodno javnost.

Ko se je mudila v Jugoslaviji znamenita poljska pisateljica Marija Dąbrowska, je na vsak način hotela videti Tita. Malo upanja smo imeli, da jo bo utegnel sprejeti. Pa si je vendar odrgal toliko časa: tedaj je nemudoma pohitela k njemu in vzkliknila: »Hvala vam, da ste rešili Jugoslavijo! Tito je ob tem nenadejanem priznanju rahlo zardel, nato pa se je njun pogovor umiril in »normaliziral«. To je bilo leta 1960: Ta drobna, a odločna ženska, največje ime sodobne poljske književnosti, je tako malo pred svojo smrtjo izrazila, kar ji je ležalo na duši in kar so čutili milijoni ljudi.

Kot založnik sem sodeloval pri številnih projektih Titovih del in del o Titu. Njegov opus obsega okoli 15.000 do 20.000 strani. Kot pisatelj me je zmeraj privlačeval in vznemirjal njegov lik srčno dobrega državnika in neizprognega borca. Izdajali smo spise in knjige o njem, ki so jih napisali Kardelj, Bakarić, Deakin, Louis Adamić in drugi. Louis Adamić ga je leta 1949, v svoji znameniti knjigi »Orel in korenine«, primerjal z orlom, ki se osvobaja trdovratnih in močnih korenin sovjetske in zahodne ureditve življenja. Edvard Kardelj, Titov najbližji in najposrebejši sodelavec, mi je nasvetoval, naj prevedemo to obirno in daljnovidno delo.

Udeležil sem se dveh Titovih potovanj miru. V Colombu 1976. leta sem napovedal, da na-

in protislovnosti, da se morajo njuni bralci vprašati: odkod ta mrznja in kako naj si razlagajo glas, ki jih ti listi prinašajo... Zanimivo je tudi to, da je Josip Broz že leta 1936 pisal o nacističnih taboriščih in da se je novembra tega leta prvič javno podpisal Tito. V svojem dolgem in plodnem revolucionarnem delu je namreč zamenjal ničkoliko psevdonimov in kratke: Zagorac, Georgijević, Metalac, Radnik, Rudi, Walter, Hauser, Isaković, T. T. Otto, Titterman, Viktor, V. Viktorow in med NOB: Stari. Prvo besedilo, javno podpisano s Titom, je Josip Broz naslovlil – »Proti blokadi Španije.«

Združevanje antifašističnih sil

Konec septembra leta 1937 je pod psevdonom V. Viktorow v »Svobodni misli«, ki je izhajala v Torontu (Kanada) pod naslovom »Rovarjenje Hitlerjevega fašizma« opozarjal na Hitlerjeve agente v Jugoslaviji: »Nemški agenti so našli zanesljivega zaveznika za svoje rovarjenje v Jugoslaviji v Stojadinovičevi vlad

Titova misel in delo sta usmerjevalca razvoja

LJUBLJANA, 7. maja – »V naših srcih je žalost. Utirajo se solze bolečine. Izgubili smo Tita. Izgubili smo človeka, ki je v nas in slehernem delčku naše domovine zapustil del sebe.« Šte tem besedami se poslavljajo od tovariša Tita v brzojavki, ki so jo poslali predsedstvu SRS in CK ZKJ delovni ljudje in občani sežanske občine, »ene izmed družbenopolitičnih skupnosti Primorske, ki je iz revolucije izšla kot otrok, ki ga je sprejela v naročje materinstva nova, svobodna, mati Jugoslavija.«

Občani mariborske krajevalne skupnosti »Franc Zalanek« – Leon« so sporočili, da so tesno strnjeni v ZKJ, da so s široko in neposredno družbeno angažiranostjo vseh krajanov poglabili delovanje delegatskega sistema in ustvarili pogoje za široko vključevanje slehernega krajana v sistem dela krajevalne samouprave.

Prav tako so »trdno odločeni nadaljevati začrtano Titovo pot, ker le tako bomo lahko delno nadomestili veliko izgubo, ki je prizadela naše ljudstvo, narode Jugoslavije in vso napredno svetovno javnost,« krajani celjske krajevalne skupnosti »Slavko Slanec«.

Komandant teritorialne obrambe Slovenije generalpodpolkovnik Branko Jerkić pa je v svojem

sozljaju zapisal, da nas bo Titova bogata dediščina v razvijanju sodobne vojaške misli vodila v dolgoročno razvoju in uresničevanju koncepcije splošne ljudske obrambe in družbene samozasnite.

»Globoko nas je presunila vest o izgubi našega najimennitejšega moža, delavca in revolucionarja tovariša Josipa Broza Tita,« se glasi začetek sozalne brzojavke iz tovarne usnja Kamnik. »O vseh občutkih, ki jih ob njegovi izgubi doživljamo, se ne da veliko napisati, vendar je in bo o tem pisala zgodovina.«

Tudi združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na tržaškem ozemlju je zapisalo: »Invalidi, borci NOV iz Trsta, Gorice, Benške Slovenije in člani združenja aktivistov osvobodilnega gibanja

krinkava te pojave in spodbuja ljudstvo za enotno in odločno borbo za ohranitev neodvisnosti. Ta aktivnost KPJ ni deležna podpore samo med delavskim razredom, temveč tudi v drugih demokratskih slojih...»

Člankov, ki so opozarjali na nevarnost fašizma in potrebo po boljšem organiziranju in enotnem nastopu vseh antifašističnih sil v Jugoslaviji, je bilo v tem obdobju še več. Tito pa je svoje plodno novinarsko delo v predvojnem delavskem tisku zaključil maja leta 1939, ko je v »Proleterju« objavil članek z naslovom »Skrb za kadre«. V njem je misel »Utrditi disciplino in enotnost partije, zagotoviti partijskim kadrom nujno teoretično in politično znanje, prekaliti borce, ki ne bodo kolebali niti v najtežjih časih, ki bodo brezpogojno uresničevali partijsko linijo pod vodstvom svojih partijskih organov, to je sedaj naša najnujnejša in najvažnejša naloga,« napovedovala težke čase. Misel, zaradi katere je partija leta 1945 lahko pripeljala naše narode in narodnosti do pomne zmag.

»Mladi iz Slovenije so ob izgubi svojega največjega prijatelja in vzornika v sozalnem pismu predsedstva RK ZSMS zapisali: »Izgubili smo našega učitelja, ki nam je jasno pokazal najboljši pot, pot, ki jo želimo nadaljevati. Njegova pot je enotnost, enakopravnost in bratstvo naših narodov in narodnosti, je gradnja naše socialistične družbe, je samourpravljanje, je neuvrščenost in dosledni boj za mir in enakopravnost sodelovanja med narodi vsega sveta. Tudi študentje in delavci visoke šole za telesno kulturo, telesnokulturne skupnosti, zveze telesnokulturnih organizacij Moste-Polje in športnega društva Slovan so na žalnem zboru objavili, da bodo stali v prvih vrstah za nadaljnji razvoj samoupravnosti socialistične družbe, bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije, za mir v svetu, neodvisnost in nedotakljivost Jugoslavije.

»Misel in delo tovariša Tita, največje osebnosti našega časa, osebnosti vsega naprednega človeštva, sta trajen smerokaz našega razvoja,« so v sozalnem brzojavki napisali učenci in delavci rudarskega šolskega centra iz Velenja.

Globoko sožalje ob izgubi našega draga predsednika Tita, borca za delavske pravice in napredek človeštva, samourpravljanja, bratstva in enotnosti in neuvrščenosti, so centralnemu komiteju ZK Slovenije izrazili delavci milice, carine in obmejne enote JLA Korensko sedlo; tako so pisali delavci in gojenci vzgojnega zavoda »Pavla Rusta« iz Vrhopolja pri Vipavi, pa učibani in delavci vzgojnovarstvene organizacije Koseze v Ljubljani, slušatelji tretje generacije in predavatelji seminarja teorije in prakse marksizma pri MS ZKS Ravne na Koroškem, delavci Tehničnega biroja Jesenice, delavci in gojenci vzgojnega zavoda Frana Milčinskega v Smedniku, delovni kolektiv Agrokombinata Lenart v Slovenskih goricah, učenci in učiteljice gimnazije Piran.

Iskrno sožalje so izrekli z obljubo, da bodo naprej ostali zvesti njegovim začrtani poti delavcev Mizarstva iz Litije, delavci TOZD Zdravstveni dom Gornja Radgona, ki so poudarili da so z neizmerno bolečino v srcih sprejeli vest o smrti našega draga Tita in da iskreno obljubljajo, da bodo še naprej hodili po idejni poti našega draga maršala.

Njegov spomin bo živel vedno v naših srcih, ko bomo nadaljevali njegovo pot, so sporočili iz delovne organizacije Ljubecina in Celja, pa delavci trgovskega podjetja Nama, tozr Veleblagovnica iz Velenja, delavci Petrola, tozr Trgovina na drobno iz Sežane, člani osnovne organizacije ZK pravosodnih ustanov v občini Nova Gorica, člani OO ZKS obsebnih skupščin Radlje ob Dravi, OO ZK in vsi delavci tozr Zdravstveni dom Belci.

Sozalne brzojavke z izrazi žalosti in solidarnosti z jugoslovanskimi narodi in narodnostmi so poslali slovenski izseljenški matiči tudi številni naši izseljenci. Med njimi: klub Jadran iz Melbourn, slovensko društvo Planina, Kanadska slovenska skupščina za kulturne izmenjave, Slovenska radijska skupina iz Brisbane in slovenski izseljenci iz Toronta.

Z nekaj besedami je povedal bistveno

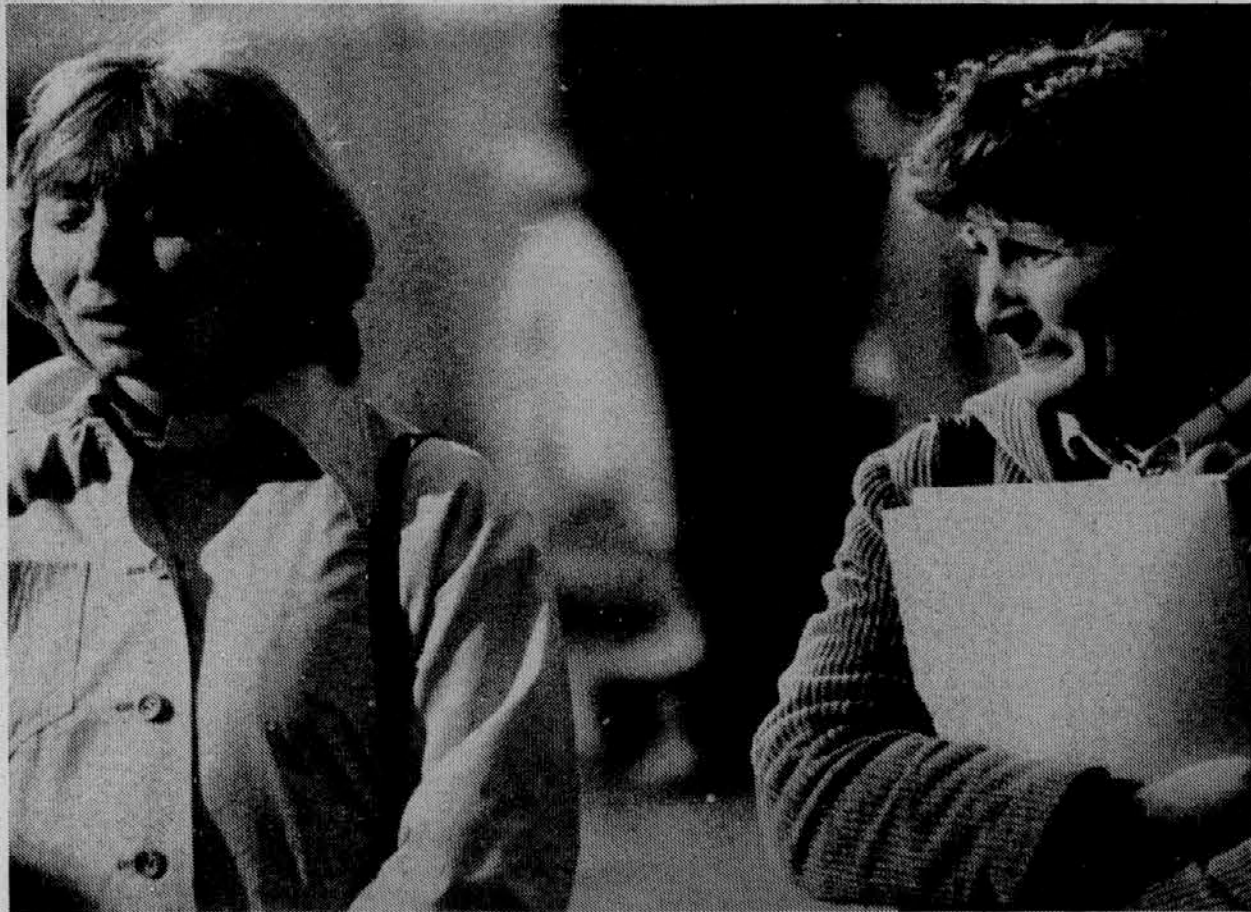
Tito je močno vplival name že takrat, ko ga še poznal nisem in sploh nisem vedel, da živi in vodi za vso generacijo, ki sem ji pripadal. Bilo je v času globoke ilegale, skoraj celo desetletje pred narodnoosvobodilnim bojem. Tedaj se je Tito intenzivno ukvarjal s Skopjem, ki smo v njem delali. V ilegalnem tisku je pisal o našem delu in o slabosti tega dela. Njegove analize so bile ostre, šibal je našo politično in človeško nezrelost, hkrati pa pokazal veliko razumevanje za stiske in protislovnosti našega položaja. Njegova kritika je bila stroga, a hkrati spodbudajoča. In tako smo se že tedaj navzameali njegovega delovnega načina, za katerega je bila značilna najvišja raven, širokorsnost in človeška neposrednost.

V Zagrebu in Beogradu se je pozneje, po vrnitvi v Jugoslavijo, sam sestajal z vodilnimi kadri Skopja, v Ljubljani pa s sporazumu z njim delali z nami predvsem Edvard Kardelj, potem Boris Kidrič, Ivo Lola Ribar, bratje in bratranci Kraigherji in mnogi drugi. To je bil čas, ko je Tito revolucionarnemu elanu, ki je prevladoval dotlej, dodal revolucionarni realizem. Bil je čas, ko se je Tito posvečal jedru mlade generacije komunistov, pozneje najstevičnejše in najudarnejše sile profitašistične vstaje. Najbrž ni naključje, da se je v enem svojih zadnjih javnih pogovorov konec leta 1979 spet povrnil k tej temi in usodnemu času svojega dela s komunistično mladino; ob tej

priložnosti je poudaril vrline mladega Borisa Kidriča, ko je bil sekretar Skopja.

Tita sem prvič videl spomladi 1945. v partijski šoli »Djuro Djaković« v Beogradu. Tedaj je nekajkrat obiskal Šolo ali pa nas ob koncu tečaja povabil na svoj dom. Lajtmotiv njegovih razprav in razmišljanj je bila misel, da marksizem ni okostenela, siva teorija, marveč živa znanost, ki se nenehno preizkusa in spopada s stvarnostjo. To misel nam je osvetljeval s primeri iz preteklosti in sodobnosti. Tedaj sem se spraševal, zakaj se mu prav to zdi tako pomembno. Šele čez tri leta se mi je razkrilo, kar sem poprej le domneval ali na pol slutil. V šoli je bilo namreč največ takih predavateljev, ki so prišli naravnost iz sovjetskih partijskih šol in so živeli dolga leta v emigraciji v Sovjetski zvezi, v tem ko smo bili predavatelji partizanji v manjšini. V letu 1948 se je del prvih pridružil informbiroju. Tito je vedel, kako ponarejen ali vsaj nezivljenjski je njihov marksizem in kakšne nevarnosti skriva v sebi za našo prihodnost.

Največkrat sem imel priložnost govoriti z njim, ko sem bil predsednik združenja založnikov Jugoslavije. Nekajkrat je obiskal naš mednarodni knjižni sejem. Pozorno je poslušal, s kakšnimi gmotnimi in kadrovskimi težavami se ubadamo. Dogajalo se je, da nam je segel v besedo in se zaostri probleme in slabosti, o katerih smo mu govorili zelo odkrito. Nekoč je razgrnil pred nami ves svoj dolgoletni razvoj, ki ga je doživel ob knjigi. »Vsi premalo beremo,

Veilkan, idejni osvetljevalec poti

»Predsednik Tito je velikani idej, osvetljevalec poti, raziskovalec načinov in idej, ki se spreminjajo v resničnost. Nenadomestljiv je zaradi jasnosti svojih idej in prav zaradi tega velikana na čelu naše revolucije smo lahko ustvarili tisto, kar danes imamo. O pomembnosti njegovega dela in življenja bo govorila zgodovina. Za nas pa to pomeni, da se moramo zvesto držati njegovih idej, saj bomo le tako izboljšali pomembno bitko v boju za vsestranski razvoj naše družbe. Titovo delo nas samo po sebi združuje v edinstveno fronto socialističnih sil in nam postavlja jasne naloge.«

Predsednik skupščine SR BiH **Niko Mihaljević**

Tvorec in strateg jugoslovanskega razvoja

»Samoupravljanje izraža nadaljevanje jugoslovanske socialistične revolucije, dobe, v kateri je imel Tito kot revolucionar, mislec in državnik najpomembnejšo vlogo. Tito je tvorec in strateg jugoslovanskega razvoja. Samoupravni socialistični sistem, katerega bistvo izraža združeno delo, je rezultat Titove sposobnosti, da ustvarjalno združuje marksistično teorijo in prakso, da oživi izvirne misli marksizma in jih spremlja v akcijska načela konkretnega boja za osvoboditev dela. Kot praksa je samoupravljanje živ in neposreden dokaz, da se lahko uresniči velika socialistična ideja, zamisel delavskega razreda. To je hkrati tudi dokaz, da je socializem sila, ki krepi delavski razred in široke ljudske množice v borbi za človekovo svobodo. Predvsem pa je samoupravljanje potrditev Titove ideje o različnih poteh boja za socializem.«

Izvršni sekretar predsedstva CK ZKJ **Ferhat Kotorić**

Titova radost in ponos sta radost in ponos Jugoslavije

»Z nemim dostojanstvom delavski razred naše države in ves napredni svet izražajo poslednje spoštovanje tovarišu Titu. Vsi žalujemo, vendar smo obenem ponosni, da smo imeli srečo živeti v obdobju, ki ga lahko imenujemo edino Titovo. Ponosni smo, ker smo sodobniki človeka, ki je zgradil novo bratsko skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki je odprla vizijo za srečnejše življenje delavskega razreda in vseh ljudi. Titova biografija je biografija nove Jugoslavije. Titov boj je boj narodov in narodnosti Jugoslavije. Titova radost in ponos sta radost in ponos Jugoslavije.«

Predsednik sveta zveze sindikatov Makedonije **Vejseli Džemal**

Tito: »Ali ni edino pravilno, da za delo v svoji domovini odgovorjam samo svojemu ljudstvu?«

Predgovor Franca Šetince h knjigi »Prvo srečanje s Titom« Svetožarja Tadića, ki bo v kratkem izšla pri založbi Mladinska knjiga.

Pisatelj Svetožarja Tadića ne poznam dolgo. Dvakrat, trikrat sem ga srečal; prebral sem tudi njegovo knjigo »Materi herojevi«. Bil sem – priznam – malce nezaupljiv do rokopisa, ki mi ga je bil prinesel. Bo to zanimivo in pomembno dejanje, kakršno je vredno Tita, ali bo le komercialna poteza? sem se vprašal. Žal včasih izide tudi knjiga ali portret ali kaj drugega, ko avtor in založba ob trgovskih motivih pozabita na odgovornost do Tita in zgodovine. Nekateri posamezniki zlorabljajo veliko ljubezen do Tita in razkošno barantajo s povrsnostjo, improvizacijo in vsiljivostjo do kupcev, ki meji že na žalitev. Tako sem nekoč prejel priporočeno posiljko s Titovim portretom, ki-čisto vtisnjenim v medenino. V spremnem dopisu me je založba (»grupa gradjanov«) postavila pred dilemo: plačati posiljko ali jo na svoje stroške vrniti z obratno pošto? Bilo je vse preračunano na psihologijo vprašanja, češ, menda ja ne boš zavrnil Titovega portreta?

Bil sem prijetno presenečen, ko sem prebral pričevanja številnih Titovih soborcev. Ni me tolikanj zanimalo, kaj so napisali sami in kje se pozna močna sled Tadićevega pisateljskega peresa. Poglavitno je, da se vsa besedila zlivajo v celoto, četudi se širi razpon pričevanj od preprostih opisov prvih srečanj s Titom do naravnost umetniških upodobitev enkratnih, nepovrnljivih trenutkov. Ponekod se vrste vtisi, ki so nastali ob istih srečanjih ali dogodkih, pa vendar je vsak po svoje izvirjen in v mozaiku celote o Titu nenadomestljiv. Nekatera pričevanja izdajajo pripoved preprostega kmečkega človeka ali delavca, druga nas presenetijo s filozofskimi razmišljanji, celo dvomi, ki so reden sopotnik razumnikov. Včasih se zdi kakšno besedilo suhoparno in ko si že pri tem, da bi predlagal avtorju knjige, naj ga izloči, najdeš v njem nekaj, kar je prav tako treba rešiti pozabe: morda samo drobci iz srečanja s Titom, samo eno besedo, eno značajske poteze, ki pa pomembno dopolnjuje druga pričevanja in jih zaokroža v celoto.

Pod elegantno obleko se je skrivalo delavsko srce

V opisih prvih srečanj s svojim voditeljem je le malo patetike, nič glorifikacije. Pričevalci so odkriti in poštini. Mika Spiljak prizna, da ga je ob prvem srečanju leta 1940 zbegala Titova eleganca, njegova lepa obleka in prstan na roki, toda pomiril se je, ko je slišal njegove tople besede, njegovo delavsko, vsem razumljivo misel. Nekdo se je zagonetno spraševal, zakaj neki kličijo Tito Stari, ko pa ima le petdeset let. Nilan Zečelj se tedaj, ko je dajal svoj prvi »raport«, ni mogel odločiti, ali naj izgovori besede do konca ali naj se zagleda v svojega vrhovnega komandanta in zdrdita poročilo le na pol. Josip Vidmar je bil na poti v Jajce obremenjen z nemirami in skrbjo ob vprašanju, kdo je ta človek, ki nosi na sebi tako veliko stvar. Je to veličina, ki ni samo energija in moč, temveč nekaj, kar je dano samo dragocenim in plemenitim naturam? Bil je olašan, ko je spoznal Tita in je v stiku z njim nenadoma začutil, da je dilema rešena.

Skozi opise prvih srečanj ne spoznavamo samo Tita in njegove zgodovinske osebnosti na vedno nov, svež način. Pred nami se zvrste pomembni dogodki, izpovedani tako živo, da se nam zde, kakor da so se pravkar zgodili. Tako človek nenadoma dojamemo, da knjiga ne govori samo o Titu, temveč priča tudi o tem, kako je nastajala, dozorevala, se kalila in zmagovala naša revolucija, naš boj za novo družbo in novega človeka. Pri tem pričevalci ne poskušajo ničesar prikriti, čeprav pripovedujejo predvsem o lepših spominih, saj so srečanja s Titom enkratno lepa tudi tedaj, kadar so povezana s težkimi nalogami in ostrimi kritikami. Vlado Šegrt, na primer, ne zamoči, da je Tito grajal sektaštvo v Hercegovini – vznesena gesla o proletarski revoluciji in kolhozih. Čutil se je krivica pred njim, zato mu je predlagal, da bi izbral solanega komandanta za hercegovski odred. A Tito je bušil v smeh in ga smje se ohrabril z vprašanjem: »Kje pa naj najdemo solanega partizanskega komandanta?«

»Kaj vam bo, delavcu, filozofija? Kladivo v roke, to je za vas!«

Knjiga gesa nazaj do Titovega revolucionarnega dela po vrnitvi iz Sovjetske zveze. Leta 1924 ga srečamo v Kraljeviču, kjer vodi delavce v stavki, a jih tudi uči, kako se je treba obvarovati nesreče pri stroju. Potem nas vodijo priče-

vanja v Zagreb, v središče spopada s frakcijami v Partiji, do znanega »bombaškega procesa«, na katerem si je Tito pridobil ugled revolucionarja, ki »moško brani stvar naše Partije in naših delovnih ljudi«, kakor je zapisal Rodoljub Čolaković. Kmalu se srečamo s Titom v zloglasni Lepoglavi in nato v mariborski kaznišnici, kjer mu upravnik Vrabl, ko najde pri njem učbenik grške filozofije, reče: »Kaj vam bo, delavcu, filozofija? Kladivo v roke, to je za vas!«

Tu se že začnajo njegove ilegalne poti na Dunaj, kjer je sedež CK. Leta 1934 sreča Kardelja in naredi nanj močan vtis ne samo zaradi funkcije, temveč zato, ker je »nekaj novega vnesel v Partijo, nekaj zares revolucionarnega in neodvisnega od doktrinarstva šablon in receptov«. To je bilo usodno za nadaljnji potek revolucije, kajti dotlej so imeli komunisti v domovini slabe izkušnje z nekaterimi instruktorji CK, ki so slabo poznali razmere v domovini, a so bili vseeno vsak trenutek pripravljeni po šablonah Kominterne deliti recepte. Tako so doživeli Tita tudi drugi slovenski komunisti: Franc Leskošek, Zdenka Kidrič, Sergej Kraigher in drugi.

Dr. Vladimir Bakarič je odkril v njem človeka, ki pozna probleme in zna ceniti globino in moč gibanja. »V tehkih trenutkih dilem in preizkušenj, ko se mnogim zdi, da ni izhoda, on stisne zobe in reče: 'Vzdržali bomo!'« Mar ni to tisti neogibni potreben motor, brez katerega revolucija ne bi bila revolucija?

Veliko Vlahović se je prvič srečal s Titom leta 1938 v Parizu. Blažo Jovanović leto kasneje je pod Smarno goro. Oba menita, da je vsako srečanje s Titom prvo, ker se vsakokrat pojavi morda samo drobci, posameznosti, ki zaiskri in se vtisne v spomin za vse čase. Sledijo zanimiva srečanja s Titom na njegovih potovanjih s ponarejenimi potnimi listi. Dunaj, Pariz, Moskva, Carigrad. V Evropi že divja vojna in tudi nad Jugoslavijo se grozeče kopčijo temni oblaki. Tito ima pogostne sestanke v domovini, srečuje se z revolucionarji, s katerimi se pripravlja na čas velike preizkušnje. Stab bližnje oborožene revolucije se seli po vseh krajih Jugoslavije. Nekaj časa je gostoval tudi v Ribnikarjevi hiši v Beogradu, dokler se ni spet preselil drugam. Svetožar Savičević misli, da je gost v njegovi hiši delegat Kominterne. Čudi se mu, ko ga vidi, kako se spreha po ulici ležerno, z nemškimi časniki v žepu. Nekoč se Svetožarju približa sosed, mu pokaže plakat s tiralcem za Titom in ga vpraša: »Je to morda vaš sorodnik?«

Titovo opozorilo: na spopad s četniki je treba gledati kot na boj s sodelavci okupatorja, ne skozi prizmo državljanske vojne

Nič kolikokrat smo že brali o Titovi poti med srbske partizane, ki sta jo tako živo in prepričljivo opisala Jaka Rajter in Veselinka Malinska. Cvjetin Mijatović se spominja Titovih svaril pred levicarskimi odniki, ki so delili revolucijo na dve fazi in ki so napovedovali sovjetizacijo in kolektivizacijo. Tito je tedaj opozoril, da je treba gledati na spopad s četniki kot na boj s sodelavci okupatorja, ne skozi prizmo državljanske vojne. Ob nervozni zastran začasnih uspehov četniške propagande je trezno presojal, da iluzije ne morejo dolgo živeti, ker bodo ljudje dozoreli v boju in spoznali pravo stanje stvari.

Ko je Nikola Ljubičić s svojo junaško četo nosil pomembno pismo za Tita, ni niti slutil, da bo že naslednje dni priča ustanovitvi Prve proletarske brigade. Peko Dapčević se je srečal s svojim vrhovnim komandantom takoj, ko je lačen in premražen prispel z naporne poti, in ko pri večerji ni imel žlice, mu jo je odstopil Tito. Kosta Nadj je jездil k Titu v snežnem metehu, kakor da se v tistem mrzlem decembru 1941 zbiračo možje, ki jih je usoda izbrala, da stopijo na pot bodočih slavnih partizanskih komandantov.

Knjiga ne opisuje sovražnih ofenziv, čeprav so skozi pričevanja vseskozi pričujoče. Ko bomo utrinke iz Učič, Rogatice, Babe, Bjelašnice, Bosanske Petrovca, Jajca, Drvarja in od drugod, se nam sama od sebe zarisuje pot Vrhovnega štaba in Tita. Tako zvemo, v kakšnih okoliščinah je nastala fotografija z ranjenim Titom in dr. Ivanom Ribarjem pred pečino. Tedaj se je Tito pošalil z Orovičem, rekoč: »Zelet mi je, srečno rano«, jaz pa ne morem zajahati konja. Lepa mi je to čestitka...«

Ko se skozi pričevanja srečujemo s Titom, se pojavijo pred nami tudi podobe takšnih osebnosti revolucije, kot so bili Moša Pijade, Vladi-

mir Nazor in Ivo Lola Ribar. Z njihovimi imeni je povezano tudi dosti zdravega humora, smeja in veselja. V knjigi je namreč polno prigod, ki ji dajejo poseben mik, ker so človeške in ker je tudi naša revolucija bila človeška, nikakor ne mitološka.

Pričevanja se končajo z letnico 1949, torej z letom, ko so na Jugoslavijo pritiskali z vseh strani. Tito je po končanih vojaških vajah v Srbiji s solzami v očeh vprašal svoje soborce nekako takole: »Sem izbral pravo pot? Je prav, da za delo v svoji domovini odgovorjam samo svojemu ljudstvu? To mi povejte, o tem presodite vi, ki ste z mano v Učicu, čez Lim, skozi Vzhodno Bosno in Krajino, pod Grmečom in na Neretvi doživeli prvi četniški udarec v hrbet, belo igmansko smrt, dolge kolone lačnih otrok in žensk iz Banije in Korduna, stok pegavičnikov in smrt mnogih naših borcev na Sutjesci... Vem, da me boste vi, ki ste z mano krčili steze revolucije, ki ste z mano varovali nosila ranjenec in z upenjem hranili preživele v požganih oropanih vaseh, najbolje razumeli, da druge poti nismo mogli izbrati...«

»Sliši, Ana, poznaš tega tovariša? To je vendar tvoj poslanec!«

Z branjem knjige stopa pred nas čudovit portret Titove osebnosti, ki je tako odločilno vplivala na misel in delo naših narodov, na prihodnost mladih generacij in na usodna svetovna dogajanja. Vsakdo, ki se je srečal s Titom, pa je poznal že prej po opisovanjih, toda tisto, kar Tito v resnici je, je moral vsak doživeti sam.

Kaj izžareva Titova osebnost, da tako močno učinkuje na ljudi okrog sebe? Je to tista toplina, skrb za človeka, ko te vpraša, ali si utrujen, lačen? So to tiste modre oči, ki te raziskujejo, a te tudi blago bodre, če si v zadregu? Morda je to, da se ves napet od pričakovanja, poln trema zaradi srečanja s tako pomembno osebnostjo naenkrat zaveš, da ti je Tito že pomagal iz zadrege in te nevisljivo vpletal v sproščen pogovor? Ali Tita doživljamo tako, ker je del nas in ker simbolizira Jugoslavijo, kakršna je bila, kakršna je in kakršna hoče postati?

Vsak se želi srečati s Titom. Ko je bil Vjeko Afrić pred tem, da se mu izpolni grožnja želja, ga je vsega prevzel nemir od pričakovanja ob razmišljanju, kaj bo rekel in kako se bo vedel pred svojim komandantom. »Pomiri se, on je vendar tovariš, partizan...« so ga bodrili prijatelji. »V redu, partizan, toda on je naš vrhovni komandant, glava revolucije.« se ni mogel pomiriti Vjeko. Toda njegov nemir se je razprsil, brž ko se je srečal s Titom velikim zaupanjem v človeka.

In kako sem sam doživel Tita? Ko sem se prvič pogovarjal z njim, sem imel hudo tremo, vendar me je Tito s svojo neposrednostjo in sproščenostjo tako ohrabil, da sem kmalu pozabil na prejšnjo zadrego in se ves zmalupel v pogovor. Četudi bi kaj hotel olepšati, sem v pogovoru s Titom začutil, da moram govoriti odkrito in pošteno.

Ko je bil govor o bližnjem obisku na Trebčah, kjer živi Titova sestra črna Slovenki materi, je nekdo mimogrede omenil, da sem poslanec v tistih krajih. Tedaj se je Tito nagajivo nasmejal.

»Potem naj gre z nami, bomo videli, ali ga ljudje poznajo. Tako sem nekoč preizkusil tudi Tempa...«

Cez nekaj dni so me iz protokola obvestili, da sem vabljen s Titom in drugimi na obisk na Trebčah. Na tistem sem upal, da je Tito ob drugih skrbih že pozabil na svojo namero. Ko smo pred Anino hišo izstopili iz avtomobila, se je Tito prisrčno pozdravil s sestrično. Že je hotel stopiti za njo v na novo urejeni muzej, ko se je nenadoma ustavil in vprašal:

»Sliši, Ana, ali poznaš tega tovariša?«

Ana me je najprej raziskujoče pogledala, nato pa z majalno z glavo, rekoč:

»Ne, Jože, nisem ga še videla...«

»To je vendar tvoj poslanec,« je smje se dejal Tito in mi hudomušno pomežiknil.

»Nisem produkt neke ožje sredine, temveč vse naše partije, vseh naših narodov...«

Kakšna je torej Titova osebnost, če ocenjujemo njegovo zgodovinsko vlogo z marksističnimi merili? Odgovorimo lahko, da je Tito s svojim prispevkom oblikoval zgodovinsko situacijo, ki ni bila odvisna od njegove volje. Toda tedanjaj čas je bistveno vplival tudi nanj in brusil njegov lik, njegovo osebnost. To je Tito nekoč izrazil z naslednjimi besedami:

»Bil sem neuk fant, Partija pa me je sprejela in vzgojila...«

Ob svoji 80-letnici je, ko se je zahvaljeval za čestitke svojih najbližjih sodelavcev, med drugim dejal:

»Veste, človeku ni lahko vrniti vse tisto, kar je dobil. V svojem življenju sem dal največ, kar sem mogel... Vendar sem mnogo več dobil. Kajti jaz nisem produkt, da tako rečem, neke ožje sredine, temveč vse naše Partije, vseh naših narodov...«

Ob tej knjigi lahko samo ponovim, kar sem nekoč že zapisal:

»Prav to je bilo bistveno za vse Titovo ustvarjalno življenje, za njegovo celotno revolucionarno dejavnost: vedno je stal na realnih tleh. Ohranil je neokrnjeno ljudsko izvirnost. Svoj značaj je črpal iz ljudstva. Nikdar ni verjel v nadljudi, vedno je veroval v človeka. Zato je

Vztrajno in odgovorno delo bo premagalo bolečo izgubo

LJUBLJANA, 7. maja – Delavci, vojniki, dijaki, študentje, kmetje in gospodinjje so se tudi danes zbirali v vseh krajih naše države na žalnih slovesnostih in se poklonili spominu pokojnega predsednika Tita. Knjige žalosti so vse bolj popisane, z bolečino v srcu se Jugoslavljanji poslavljajo od našega voditelja kot ena sama velika družina, v kateri bodo misli in ideje, delo našega Tita, živele naprej.

Še nikoli ob vznosu legendarne Kozare ni bilo tako žalostno in turborno kot te dni. Niti v najtežjih dneh vojne vihrje tod ni zamrl nasmeš in utihnila pesem. Zdaj je.

»Pred tovarišem Titom smo se v narodno-osvobodilnem boju zaobljubili, da bomo obranili z okupatorji in domačimi izdajalci. S prav tako odločnostjo in vero v našo – Titovo pot, pot zveze komunistov Jugoslavije, zapirgamo zdaj, ko našega vrhovnega komandanta, našega ljubljenega maršala Tita ni več.« Tako je zapisel okrog dvanajst tisoč udeležencev NOV, borcev vseh enot iz vseh krajev Jugoslavije, sinov vseh naših narodov in narodnosti, ki sedaj žive v Sarajevu.

Delavci rudarsko metalurškega kombinata Zenica, največje družine rudarjev in metalurgov, tekstilni delavci v Travniku, kovinarji enega najstarejših bosansko-hercegovaških kolektivov »Vasa Miškin-Crni«, delavci tovarne »Boris Kidrič« v Tuzli, »Sokolac« v Mostarju, banjalški livarji, rudarji v Banovičih, delavci v Lukovcu, Bosanski Gradski, Sarajevu in v vseh drugih krajih Bosne in Hercegovine, zbrani na žalnih shodih obljubljajo, da bodo odločno nadaljevali po Titovi poti, da bodo z dobrimi proizvodnimi rezultati, z delom sledili Titu.

Častna stropa mladim pred Titovim spomenikom

Pred Titovim spomenikom v Titovem Učicu se pionirji in mladinci vse te dni menjujejo na častni straži. Prebivalci mesta, delavci in učenci vseh šol prihajajo s šopki cvetja in solzami v očeh, da počastijo spomin na Tita, častnega meščana svojega mesta. Prihajajo tudi v muzej vstaje, v sobo, v kateri je Tito delal v času uziške republike. Več kot dva tisoč pionirjev, mladincev in mladink, učencev osnovnih in srednjih šol, študentov in mladih iz občine Titovo Učice se je večeraj zbralo pred spomenikom na partizanskem trgu in v nemi tišini krenilo na marš po poteh delavskega bataljona na legendarno Kadinjaco.

»Naša privrženost Titovemu delu ni kult. Mi danes potrjujemo skupne temeljne vrednote, načela, ki so kljubovala viharjem, ki so nas z daljnje periferije balkanske province pripeljala v središče svetovne zgodovine... Nedogmat-ski, širok odnos do ustvarjalnosti, inteligence, je bil ena od poglobitih značilnosti jugoslovanske revolucije.

Z žalnega zasedanja beogradske univerze so poslali sožalno brzojavko CK ZKJ, v kateri so poudarili, da je univerza nerazkosljivo povezana z revolucionarnim delom tovariša Tita. To najbolj zgovorno potrjuje 280 narodnih herojev Jugoslavije, ki so bili študentje te ustanove, med njimi tudi Titov najboljši tovariš in soborec Ivo Lola Ribar.

Njegove ideje o svobodi umetniškega ustvarjanja so zavestna naloga pri našem delu

Tudi člani jugoslovanskega dramskega gledališča v Beogradu so se večeraj zbrali na žalni

seji. Titova želja je bila, da tudi gledališka umetnost v novi državi doživi svoj preporod in prav on je dal pobudo, da ustanovimo jugoslovansko dramsko gledališče,« je na žalnem shodu dejal upravnik Peter Volk.

V teh žalostnih dneh v Makedoniji ni kraja, kjer ljudje, zbrani na žalnih shodih, ne bi zapeli spontano in bolj odločno kot kdajkoli »Druže Tito mi ti se kunemo.«

V ljubljanski tivolski dvorani, kjer se je predsednik Tito udeležil nekaterih velikih mednarodnih športnih prireditel, so se zbrali na žalnem zboru športniki in telesnokulturni delavci Slovenije. Reprezentantje, zastopniki vseh rodov vrhunskih športnikov in športni delavci so se poklonili spominu velikega prijatelja športa, čigar revolucionarno in državniško pot je orisal predsednik ZTKOS Marjan Lenarčič. Zbrani so poslali telegram predsedstvu centralnega komiteja ZK Slovenije, v katerem je med drugim rečeno: »Tovariš Tito je vedno kazal veliko zanimanje za telesno kulturo ter poudarjal njen pomen za razvoj posameznika in družbe.«

V spomin na svojega najljubšega člana je imelo planinsko društvo Kranj, ki je eno največjih in najuspešnejših planinskih društev pri nas, danes žalno sejo. Kranjski planinci imajo na predsednika Tita še posebej lepe spomine, saj so mu pred tremi leti, ko je s kranjskimi delavci na Joštu praznoval 1. maj, izročili člansko izkaznico in transverzalo značko »kranjski vrhovi«, gorski reševalci pa cepin.

Delavci velenjskega Gorenja, ki se živo spominjajo Titovih besed, s katerimi je na zagrebškem velesejmu vprašal, kako delate v Gorenju in na katere so mu predstavniki kolektiva preprosto odgovorili, da tako, kot nas uči on, naš predsednik, obljubljajo, da bo tako tudi v prihodnje. Na žalnih sejah delovne organizacije so tudi sklenili, da bodo v Titov sklad prispevali dvesto tisoč dinarjev.

Tudi v mariborski občini bodo delovne organizacije prispevale denar v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev. Družbenopolitične organizacije so sklenile, da vsaka prispeva v ta sklad po tri tisoč dinarjev.

V vseh delovnih organizacijah v koprski občini so se dogovorili, da bodo spremljali pogrebne svečanosti iz Beograda prek televizijskih zaslonov. Delavci portoroške Droge bodo tako imeli jutri prost dan, zato pa bodo delali v soboto. Trgovine bodo posodile nekaterim šolam in bolnišnicam televizijske sprejemnike.

Tudi večina delovnih kolektivov na Dolenjskem in v Posavju je sklenila, da bodo imeli delavci jutri prost dan, da bodo lahko po televiziji spremljali žalne slovesnosti. Zamujeni dan pa bodo nadoknadili v soboto.

Spominske razstave o življenjski poti in delu

Tudi danes so v številnih delovnih kolektivih in šolah v Sloveniji odprli spominske razstave o življenjski poti in delu tovariša Tita. V Metliki so pripravili spominsko razstavo v občinski

skupščini, kjer je tudi žalna knjiga. Učenci osnovnih šol so te dni izdali posebne številke šolskih glasil. Na redni seji zbora združenega dela črnomaljske skupščine pa so delegati dopolne soglasno potrdili, da se bodo z dobrim in predanim delom, z doslednim uresničevanjem proizvodnih in izvoznih načrtov ter stabilizacijskih programov poskušali na najboljši način oddolžiti tovarišu Titu in slediti njegovim idejam.

V osnovni šoli »Franca Malgaja« v Šentjurju, kjer je 900 učencev pripravilo spominsko razstavo o liku in delu predsednika Tita, je varno shranjena tudi torbica letošnje kurirčkovne pošte po Štajerski. Pionirji v častni straži bedijo in čuvajo kurirčkovno torbico, ki jo bodo v ponedeljek ponesli naprej.

V Murski Soboti bodo na pobudo gasilskih društev v spomin na tovariša Tita v vseh krajih člani gasilskih društev zasadili spominska drevesa. V Radgoni pa so danes v prostorih delavske univerze odprli osrednjo spominsko razstavo. Vse od nedelje sem pa prejemajo pomurske občine in družbenopolitične organizacije sožalne brzojavke od predstavnikov avstrijskih obmejnih občin in madžarske Železne županije. Med drugimi je tudi sožalje sekretarja županijskega komiteja MSPP Železna županija.

Delavci bolečo občutijo izgubo tovariša in voditelja

»Neupogljivo ostajamo na tvoji poti, tovariš Tito« – to so besede, ki jih te dni izrekajo na številnih žalnih slovesnostih v delovnih kolektivih, družbeno političnih organizacijah, šolah, krajevnih skupnostih in vojaških enotah sosednje Hrvaške.

Tako je večeraj 1.400 kovinarjev zagrebške tovarne »Jedinstvo« za hip prekinilo delo, da bi se z bolečino v srcu spomnili svojega draga tovariša Tita, prav tako kovinarskega delavca. Enak duh je prevečal žalne slovesnosti tudi v drugih zagrebških kolektivih, v tovarni pohištva »Marko Savrič«, »Zagrebškem velesejmu« itd.

V Splitu se je zbralo tudi več sto veteranov delavskega gibanja iz dalmatinskih občin in prbrovorcev. »Tito je v nas, zdaj in za vedno, v vsakem udarcu kladiva, v vsakem pogovoru. Čutili bomo njegov glas v vsaki razpravi o produktivnosti, o razdelitvi, o dohodku, saj vsi razmišljamo po Titovo, saj smo Titovi in Tito je naš...«, je na tem srečanju dejal predsednik konferencie ZK skupnosti dalmatinskih občin Mate Andrijašević.

Še na poseben način je izguba Tita prizadela prebivalce krajevnih skupnosti »4. juli« v Beogradu, kjer je naš predsednik živel več kot 35 let. Za nas je bil Tito somešan, čigar prisostnost smo vedno imeli za poseben privilegij, saj nam je pomenila čast in občutek varnosti. Vedno smo z radostjo pričakovali njegovo vrnitev s številnih potovanj miru in prijateljstva – pravijo v tej KS.

V Črni gori je globoko bolečino, ki je s smrtjo predsednika Tita prizadela jugoslovanske narode in narodnosti, moč čutili na vsakem koraku. V delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih, šolah, vojaških enotah in povsod drugje, tečejo pogovori o veličanstvenem življenjskem delu velikega naše revolucije, o legendarnem vojskovodji, politiku-vizionarju, predvsem pa o Titu-človeku.

Belgrado, 19.47, l'annuncio: scomparso
Morto Tito - 122
Fra tre giorni avrebbe compiuto 88 anni - Il bollettino comunista e dalla presidenza della Repubblica - La calma - La salma sarà portata stamane a Belgrado, m

The Daily

TITO DIES AFTER 4 MONTHS
Power transfer already complete

9 DIE IN CRUSH TO SEE POPE

Olympic be no flag

KREMLIN REVEALS DETENTE

CORRIERE DE

IL MARESCIALLO SI E' SPENTO DOPO UN'AGONIA DI 9

La morte di T

IL TITOISMO SENZA TITO

«Non ho paura della storia: aveva detto al suo biografo»

Tito je oral brazde miru

»Nobena mornarica na svetu se ne more pohvaliti s tem, da bi njen vrhovni poveljnik in državni voditelj, medtem ko je opravljal pomembne državne naloge, prebil na palubi vojne ladje leto in pol. Ta privilegij pripada le jugoslovanski vojni mornarici. Vrhovni komandant jugoslovanskih oboroženih sil, predsednik republike Josip Broz Tito je namreč »Galeb« solski ladji jugoslovanske vojne mornarice, preplul na stotisoče morskih milj, na poteh prijateljstva je predsednik Tito na »Galeb« preživel 500 dni. To je očiten dokaz Titove ljubezni do morja in mornarjev, hkrati pa tudi odraz njegovega prepričanja, da se prek morja ne širi le sila in moč osvajačev, ampak, da morje lahko tudi zbližuje in vzpodbuja sodelovanje in prijateljstvo med narodi.

Brazde, ki jih je med svojimi plovbami po svetovnih morjih zoral tovariš Tito in v katere je zasejal semena prijateljstva in miru, pa so bogato obrodile. Zrasel je svet neuvrčenih, ki je v tem norem spopadu dveh blokov edino upanje za miroljubno človeštvo in edina realna moralna sila, ki lahko reši svet pred samouničenjem.

Viceadmiral Tihomir Vilović, komandant vojno-pomorskega območja

Simbol napredka vse jugoslovanske skupnosti

»Titova življenjska filozofija o revolucionarni preobrazbi in humanizaciji družbe z nastankom delavskega razreda je stalno prisotna v Titovih revolucionarnih hotenjih. Vse, kar smo dosegli, je rezultat njegovega dela, napora in prizadevanj. Zato Tito simbolizira težnje naših narodov in narodnosti, je simbol napredka celotne jugoslovanske skupnosti.«

Predsednik izvršnega sveta skupščine SR BiH Milanko Renovica

V bolečini se kaže moč Titove Jugoslavije

»V bolečini vse Jugoslavije se danes kaže moč Titove Jugoslavije, njena enotnost, ki nam jo je Tito zapustil v trajno dediščino. Bolečina, ki izvira v sleherni pori našega življenja, je spontana bolečina delovnih ljudi, vseh narodov in narodnosti Jugoslavije.«

Sekretar predsedstva CK ZK BiH Hrvoje Ištuk

Tito ni en sam človek, marveč vse ljudstvo

»Tito je umrl, toda mrtev ni. Stoji na straži za svobodo, neodvisnost, ljubezen, neuvrčenost, socialistično samopopravljanje, za mir na jugoslovanskih mejah, za ugled Jugoslavije v svetu, za našo svobodo in enotnost. Če so fašisti kdajkoli imeli prav, potem so imeli tedaj, ko so trdili, da Tito ni en sam človek, marveč cel narod.«

Predsednik izvršnega sveta SR Srbije Ivan Stambolić

Toplina in prijateljski odnos do osebnih spremljevalcev

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Med pogumnimi ljudmi v modrih uniformah, med pripadniki Titove garde, ki stoje v skupščini SFRJ ob maršalovem odru na častni straži, so tudi osebni spremljevalci tovariša Tita. Bili so njegovi tesni sodelavci. Polkovnik Dragomir Mikelić je bil Titov sodelavec od leta 1943, ko je bil v spremljevalnem bataljonu. Cveto Milanovač je spremljal tovariša Tita od leta 1944, polkovnik Luka Perišić pa od leta 1952. Polkovnik Ivan Kužnik je bil osebni voznik tovariša Tita že od davnega leta 1949.

Predsednik Tito se je najprej vozil z avtomobilom znamke »packard«, kasneje pa tudi z drugimi modeli, med katerimi so bili nekateri zaplenjeni v vojnih spopadih, pripoveduje polkovnik Ivan Kužnik. Tovariš Tito je pogosto tudi sam sedel za krmilo avtomobila. Pred nekaj leti je dobil diplomlo najstarejšega voznika v državi, se spominja Kužnik.

Borce 13. proletarske brigade »Rade Končar« Dragomir Mikelić z Vlasica nad Travnikom, ki je po II. zasedanju AVNOJ prispel s položajev v Jajce, v spremljevalni bataljon vrhovnega poveljnika, pripoveduje, kako pozoren je bil tovariš Tito do ljudi iz svojega spremstva. »Od Drvarja pa vse do osvoboditve Beograda smo šli z njim, celo pred njim smo prispeli do Užičke ulice. Težko je danes najti besede, s katerimi bi opisal Titov neposreden prijateljski in človeški odnos do vseh nas. Njegova topla, preprosta beseda, zanimanje za naše osebne probleme nam je bilo vsem spodbuda za uspešnejše delo,« pravi Mikelić.

Neodvisni, samostojni in hkrati odprti do vseh

Se vedno se vijejo po beograjskih ulicah dolge vrste ljudi, ki bi se radi poklonili pred krsto predsednika Tita v skupščini SFRJ. Ne samo po pločnikih – tudi po ustavljenih mehaničnih stopnicah skozi podzemljске podhane. Ljudje čakajo tudi po več ur.

Nekaj zdravega in spodbudnega je v teh dolgih, zvestih kolonah mladih. To niso več dijaki iz gimnazije v Kragujevcu, ki so jih v pretekli vojni, potem ko so zapustili solske klopi, postreli okupatorji, in kot je zapisala v svoji pesmi Desanka Maksimović: »V deželi kmetov nekje na Balkanu.« Nismo več samo neka deželica na Balkanu, kjer bi lahko pobijali šolarje. Vojne in nasilja se na svetu ne smejo več ponoviti.

V izložbi gledam fotografijo s prve konference neuvrčenih leta 1961, ko so se okrog Tita zbrali – mnogi v svojih slikovitih narodnih nošah – državni novih neodvisnih držav v razvoju. Na današnjem Titovem pogrebu bodo državniki iz 100 držav sveta, ki predstavljajo več kot tri in pol milijarde ljudi. Seznanji se še dopolnjujejo, o nekaterih posebnih letalih zvedo šele, ko so že nad jugoslovanskim ozemljem, toda tokrat je vstop vsem odprt, ker prihajajo z rdečim cvetom spomina v čast predsednika Tita. Okrog 30 šefov držav in trije kralji se bodo udeležili pogreba, pa več podpredsednikov držav, več kot 30 predsednikov vlad, okrog 50 ministrov za zunanje zadeve in vrsta drugih članov vlad, ne da bi seveda pozabili tudi predstavnike mednarodnih organizacij, ki so bile vselej Titu še posebej blizu, elasti OZN, ki je bil moč zastopal generalni sekretar Kurt Waldheim. Titov pogreb bo povod za eno največjih mednarodnih državnih srečanj v zgodovini. Vsekakor skoraj vsi prihajajo, ker se osebno spoštujejo Titovo osebnost, hkrati pa bodo vendarle vsi državniki s tem tudi hoteli ali nehoti izpovedati solidarnost z načeli miru, neodvisnosti, nevmešavanja, splošnega razvoja in nove, pravičnejše ureditve v svetu, za kar se je vse življenje bojeval predsednik Tito.

Ni brez značilnosti, da je prvi državniški gost prispel iz najbolj oddaljene in po številu

prebivalstva največje države sveta – kitajski partijski in državni voditelj Hua Guofeng. Hua Guofeng je še enkrat poudaril, da ljudstvo Kitajske deli z narodi Jugoslavije sedanjost veliko bolečino, v knjigo žalovanja pa je zapisal: »Večna slava velikemu marksistu, pomembnemu proletarskemu revolucionarju, slovitemu heroju protifašistične vojne, ustanovitelju gibanja neuvrčenih, ljubljemu in spoštovanemu voditelju jugoslovanskih narodov, cenjenemu in ljubljenemu prijatelju kitajskega ljudstva tovarišu Tito.«

Vsakovrstne pisave so se navezovala druga na drugo v črnih knjigah, ki so bile odprte na rdeče pregrnjenih mizah v zveznem izvršnem svetu. Tako so se podpisovali v različnih jezikih in črkah španski revolucionarji in voditelji afriških dežel, kot sta gvinejski Sekou Touré ali tanzanijski Niereere, pa tudi predstavniki starih kraljevskih družin, kot sta nepalski princ ali mladi švedski kralj Gustav Karl. Vpisovali so se tudi veleposlaniki, akreditirani v Beogradu, med njimi vojaški ataše afriške republike Zambije polkovnik J. M. Mataa, ki je naslovil svoje sozlagje: »Tovarišu maršalu.« V pogovoru mi je pojasnil: »Smatram ga namreč za tovariša v orožju, vojak sem in smatram ga za vojaka, vendar za vojaka z najvišjim maršalskim činom.«

Ko se je zambijski predsednik Kenneth Kaunda v skupščinski palači postavil pred Titovo krsto in priklonil svojo častitljivo glavo, ga je ganjenost premagala, obraz si je moral pokriti z velikim belim robcem, potem je zajokal. Tako je pokazal svojo ganjenost – protokolarno navkljub – eden največjih in najmočnejših voditeljev sodobne Afrike.

Danes bodo na pogrebu mnogi državniški sveta stopili po beograjskih ulicah ne samo zaradi velikega spoštovanja do umrlega predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita, ampak tudi v vzajemni strpnosti med seboj. Kljub različnim besedam našim in ureditvam je svet vendar en sam. Jugoslavi smo bili s Titom in bomo tudi brez njega, a v njegovem imenu, neodvisni, samostojni, hkrati pa odprti do vseh.

BOGDAN POGAČNIK

Skoraj neverjetna človeška razsežnost Titove osebnosti

BEOGRAD, 7. maja – Danes sta se v žalno knjigo beograjske občine Savski venac skupno vpisali delegaciji krajevne skupnosti Kumrovec in beograjske »4. julija«. »Delegaciji krajevne skupnosti Kumrovec, rojstnega kraja tovariša Tita, in »4. julija«, iz občine Savski venac, na katerem ozemlju je živel in delal in kjer bo večno počival tovariš Tito, zložnjeni zaradi prevelikih bolečin zaradi izgubljenega človeka, ki nam je podaril vse to, kar danes imamo, izražata veliko hvaležnost in se zavzemata, da nas nihče in nikdar ne bo spravil s Titove poti. Hvala ti tovariš Tito za vse tisto, kar si nam dal.«

Dve občini, Kumrovec in Savski venac. V eni je bil predsednik rojen, v drugi je živel in delal. V prvi so ga ljudje srečevali na vsakem koraku ob tistih vsakdanjih trenutkih, kot se srečujejo vsi ljudje. V krajevni skupnosti »4. julij« je tovariš Tito dolga leta opravljal svoje državljanske dolžnosti.

Prav zaradi teh vezi sta se krajevni skupnosti dogovorili, da se bosta pobratili in si zadali za naloge, da bosta še posebej v srca mladih, za rodove, ki prihajajo, in vse tiste, ki jih navduhuje Titovo delo in ki bodo obiskovali rojstni kraj tovariša Tita ter njegovo zadnje počivališče, skušali vnesti del zgodovine, ki je na teh krajih nastajala in ki ju je tudi označila.

Dela te zgodovine se je spomnil v svojem pripovedovanju predsednik skupščine krajevne skupnosti Kumrovec Branko Vodvić. Čeprav je tel spominov veliko, kajti tovariš Tito se je vračal v svoj rodni kraj tudi po dvakrat letno, se mu je posebej vrezalo v spomin, tisto, kar je vezano za zgraditev doma borcev in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Za to gradnjo je dala pobudo organizacija borcev iz Titovega rojstnega kraja in krajevna borbovska organizacija Posavje iz bežigradske občine v Ljubljani. O tej zamisli so obvestili tovariša Tita in on jo je z vsem srcem podprl, v šali pa dodal, da upa, da bodo tudi njega zaprosili za prispevek, kajti kakor je dejal, je menda tudi on bil nekakšen borec.

Akcija je šla sprva malce počasneje. Čeprav smo se s Titom dogovorili, da bo on vgradil

temeljni kamen, nismo natančno določili datuma za to, kajti pravzaprav smo imeli le malo denarja. Prvi prispevek v znesku pol milijona je dala tovarna Polzela. Kmalu je prispelo Ti-

Delegacije republik in pokrajin na pogrebu

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Pogreba predsednika Tita 8. maja v Beogradu se bodo udeležile delegacije vseh republik in pokrajin.

Bosna in Hercegovina: Raif Dizdarević, Nikola Stojanović, Rato Dugonjić, Niko Mihaljević, Milanko Renovica, Seid Maglajlija, Ante Budimir in Ahmet Šehović.
Crna gora: Veljko Milatović, Vojo Srzentić, Radivoje Brajović, Momčilo Cedomir, Čedomir Džuranović, Emin Dobardžić, Mihailo Todorović in Kosta Dragas.
Makedonija: Angel Čemerski, Strahil Gigov, Blagoj Popov, Blagoja Talevski, Krste Markovski, Džemal Vejseki in Leposava Petrovska.
Hrvatska: Jakov Blažević, Milka Planinc, Jure Bilić, Petar Fleković, Milutin Baltić, Jovo Ugrčić, Vlado Mihaljević in Ivica Gretić.

Slovenija: Viktor Avbelj, France Popit, Milan Kučan, dr. Anton Vratuša, Mitja Ribičić, Vinko Hafner, Zvezd Vipotnik in Boris Bavdek.

Srbija: Dobrovoje Vidić, dr. Tihomir Vlakalić, Dušan Knebić, Ivan Stambolić, Dragomir Milojević, Ilija Kurteski, Dragoljub Petrović in Milomir Minić.

Vojvodina: Dušan Alimpić, Radovan Vlaković, Vilmoš Molnar, Nikola Kmezić, Dušan Popović, Mihalj Bognar, Arsa Kovačević, Mile Miladinović, Mitja Sedlak in Boško Krunić.

Kosovo: Džavid Nimani, Mahmut Bakalli, Dušan Ristić, Mihailo Zver, Bahri Oruchi, Hajdije Maljoku, Osman Jusufi in Aslan Skenderi.

TONE SVETINA:

Lepo je tam, kjer se živali ne bojijo človeka

Dolgo sem si želel srečanja s Titom, da bi z njim med drugim govoril tudi o lovu, kajti naš največji lovec je imel izkušnje iz najzanimivejših lovskih predelov sveta. Pred desetimi leti se mi je želja uresničila. Na spomlad je bilo, ko me je povabil na Brdo.

Podaril sem mu svoj roman »Ukana«, vezan v rdeče usnje, in skulpturo, ki sem jo zavrtil iz granatnih drobec – »Ranjenci z Neretve«. Darila je bil zelo vesel. Takrat mi je z velikim ponosom razkazal svojo zbirko lovskih trofej na Brdu in mi povedal nekaj najljubših spominov na lovska doživetja.

Tito je s svojo osebnostjo očaral vsakogar, ki je prišel z njim v stik. Za njegov neposreden odnos do človeka bi lahko rekli, da je bil enkraten.

Maja 1972. leta sem bil v delegaciji Lovske zveze Jugoslavije z generalpolkovnikom Radom Pehačkom, Blazom Djurišćem in Petrom Trutinom. Tito smo v imenu jugoslovanskih lovec čestitali k 80. rojstnemu dnevu, mu izročili spominsko darilo in medalje, ki so jih njegove trofeje dobile na lovski razstavi v Novem Sadu in na svetovni razstavi lova v Budimpešti.

Ob tej priložnosti sem ga intervjuval in pogovor objavil z naslovom: »Lepo je tam, kjer se živali ne bojijo človeka.« To je bila njegova osnovna misel, ki je prevladala njegov odnos do živalskega sveta in lovskih vprašanj.

Tito kot lovec

Tito je bil naš prvi in največji lovec. Lovec v pravem smislu besede. Ljubitelj narave in zaščitnik živalskega sveta in prirodnega okolja. Bil je človek z orjaško energijo ter svetlo in neomajno vero v življenje in človeka. Svojo izjemno moč je črpal tudi iz narave, od katere se je učil, občudoval njene lepote, napajala ga je z vedrino duha, ljubeznijo do življenja in dajala mu je tudi fizično moč.

Dostikrat je po težavnem in odgovornem državnem delu našel pot v naravo, vleklo ga je v mir visokogorja, v globoke gozdove v bosanske gore ali pa k morju, tja, kjer se narava odgrinja najbolj elementarno. Kakšen je bil njegov pogled na vlogo lovstva in zaščite

narave v sedanjem času? Menil je, da danes še vedno na zastareni način gledajo na lov, lovec in nelovec. Marsikaj očita lovem. Nekateri jih imajo za »streljače«, češ, da love za zabavo in da jim je lov sredstvo za pridobivanje gnetnih koristi. Naša revolucija pa je v samopravi ustvarila možnosti za temeljito prenosno lovstva.

Menil je, da se mora tudi lovstvo nenehno prilagajati novemu položaju. Pojmovati lov kot razvedrilo, zabavo, sport ali samo kot gospodarstvo, je v sedanjem času premalo. Človek sprejema nase odgovornost ne le za svojo usodo, temveč za vsa živa bitja in prirodno okolje.

Predsednik Tito je bil dobro seznanjen s položajem v jugoslovanskem lovstvu. Menil je, da živimo v času, ki vsestransko narekuje nenehno potrebo po kultiviranju lova. Vedel je, da se kljub prizadevanju jugoslovanskih lovec življenjski proračun divjadi krči, kajti lovec je vedno več, stavež nekaterih vrst upada in vse manj je kvalitetnih vrhunskih trofej. To mora biti drugače.

Lovske organizacije se morajo boriti za obstoj divjadi, ki jo mnogokrat ogrožajo tudi prekomerni tujski lovski turizem, včasih tudi nesmotno gospodarjenje, poleg tega pa plačuje divjad davek industrijski civilizaciji, je žrtev kemikalij, ki jih uporablja poljedelstvo, in izpušnih plinov s cest.

Ni mi bilo všeč, da se je ponekod razbotali prekomerni komercializem. Vedel je za primere, ko se je zaradi mark in dolarjev, ki so jih prinašali tuji lovci, marsikje zamislilo in šlo mimo načel lovske etike. Mnogo je potoval po svetu – bil je na lovu po vseh celinah in tudi pogledal je, kako imajo urejeno zaščito narave – in je videl, da civilizacija z eno roko daje in z drugo jemlje. V svetu so prignali lov do absurda, saj so dežele, v katerih pobijajo ptice pevke in streljajo celo na vetulje metulje.

Tito se je rad pogovarjal o lovu. Takoj sva našla skupni jezik. Če je bil lov dolga tisočletja

prevladujoča oblika eksistence človeka, je jasno, da imamo sledove tega načina življenja tudi v moderni dobi. Kamnite skulpture, stenske slike in druga umetniška sporičila nam potrjujejo povezanost človeka z naravo in živalskim svetom. Praljudje so imeli usklajen odnos do živalskega sveta. Primitivna ljudstva še danes ubijajo živali za hrano in to samo toliko, da ne bi bila prizadeta vrsta, od katere je odvisno njihovo življenje.

Tito je menil, da v vseh družbenih sistemih, naj bo lov urejen tako ali drugače, zaznavamo nasprotje med človekom lovecem »streljačem« in lovecem »gojiteljem« in občečloveku narave.

Tito, lov in narava

Povedal je, da je zanj lov posebna vrsta duhovne sprostitve. Želja, biti v pristnem stiku z naravo, uživati v gibanju in gledanju, čuditi se živalim, pestrosti barv in zvokov, doživljati razburjive trenutke pričakovanja, ki jih lovec nikoli ne pozabi. Srečati se s prijatelji, doživeti vedno kaj novega, drugačnega, kar v mestu ne moreš doživeti, in še marsikaj lepega, česar se ne da povedati z besedami. Tito je svoje notranje ravnotežje, voljo do dela in boja in doživljanja iskal v naravi. Dejal je: »Lepo je tam, kjer se živali ne bojijo človeka.«

Mislil je na Brione, otočje, kjer je po njegovi zaslugi nastal živalski paradiž in kjer je uresničil svojo ljubezen do narave.

Druga svetovna vojna je živalstvo Brionov osiromašila. Tito je odločil, da bodo Brioni živalski park, razplodnica za divjad in nič več lovišče. Pod zaščito so prišle vse živalske vrste. V svobodni naravi je tedaj živel to in nekaj jelenov lopatarjev in zelo razredčena mala divjad, nekaj fazanov in zajcev.

Tito je rad pripovedoval o Brionih, še več pa je pripovedoval brionski upravnik lova Sandor Sabadi.

Ugodno mediteransko podnebje, večno zeleni gozdovi, travne livade, pitna voda, vse to je omogočalo naselitev in razvoj živalskih vrst na otočju. Leta 1952 so naselili prvo družino muflonov, štiri samce in osem samic. Za osvežitve

krvi pa so doselili tudi večje število jelenov lopatarjev.

Posebne naravne razmere z obilico hrane v poletnih mesecih in dohranjevanjem v zimski dobi so omogočile razmnožitev muflonov in jelenov. Kmalu je bilo prostora in hrane premalo. Tako so Brioni postali rezervat in razplodnica za to plemenito divjad za vso državo. Tito je osebno reševal prošnje lovskih organizacij, ki so hotele to divjad naseliti na svojem področju. Tako so vse kolonije muflonov in jelenov lopatarjev v Sloveniji z Brionov. Naselitev je še nadaljevala po otokih na Jadranskem morju, po loviščih Hrvaške, Makedonije in nekoliko tudi v Srbiji.

Tito pa si je želel na otoku tudi malo divjadi, ki je med vojno skoraj izginila. Po nekaj desetletih fazanov in zajcev iz najboljših področij naše dežele, iz Vojvodine, se je posrečila osvežitev krvi in naglo naraščanje stala za divjadi.

Tudi fazani poživljajo goščavo na vsakem koraku. Poleg navadnega fazana pogosto vidimo tudi srebrnega, zlatega, kraljevskega, mandžurskega in diamantnega fazana. Vse te vrste so se dobro vzele v novo okolje. V že znanj opuščenih solinah na otoku Veliki Brioni so se v zamocvirjenih globelih, kjer se je nabirala deževna voda, pojavila legla komarjev.

Na predsednikov predlog sta tu nastali jezeri, napolnjeni s sladko vodo – deževnico. Obrasceni s trjem in grmovjem sta postali privlačna bivališča močvirnih rib. Komarje so tu uničili z naselitvijo ribe vrste gambuzija. Doselitev zab pa je uničila druge insekte.

Nastale so ugodne možnosti za naseljevanje in vzgajanje vseh vrst ptic močvirnic, ki so tu že bile ali pa se ustavljajo na preletu. Tu je zanje hrane in obrežja za gnezdenje dovolj.

Ob jezerih so postavljene ute, v katerih je Tito v Sandorjevem spremstvu preživel mnogo zanimivih ur. Od tu je opazoval življenje. Ker tam ne lovijo, se ptice ne bojijo človeka in ga mirno pustijo v bližino.

V mesecih, ko ptice selivke v svoji poti na jug preletavajo otok in na njem počivajo, se je Tito rad sprehal po gozdovih in jih opazoval. Posebno goste so jate golobov grivarjev. Kadar se vzdignejo, zatemnijo sonce.

Tito je na svojih potovanjih obšel vso državo in se srečeval z lovci. O njegovih srečanjih z

ljudmi in dogodivščinami z živalmi je bilo objavljenih mnogo anekdot. Tako je Titova ljubezen do živali kmalu postala splošno znana. Kjerkoli so lovci našli osirotelega medvedka, jelenčka ali srnjaka, ki so jim ohranili življenje, so se spomnili na predsednika. Tako so mu podarjali mladice, ki so jim ohranili življenja. Iz teh živali je na Brionih nastal že po letu 1950 zametek bodočega živalskega vrta.

Titova potovanja miru po državah Afrike in Azije so bila nadaljna možnost za izpolnitev živalskega vrta z eksotičnimi živalskimi vrstami, ki jim brionsko podnebje povsem ustreza.

Prastara navada, da so vladarji prijateljsko podarjali svojim gostom živali, se je ohranila. Tito, za katerega so vedeli, da se posebej skrbi za živali, so jih poklanjali vsepovsod.

S prvih potovanj po teh deželah je prispelo na Brione več vrst redkih primerkov leopardov, levov, opic in drugih živali. Ta potovanja, ki so trajala tudi tedne dolgo, so terjala posebno skrb, da so živali ostale pri življenju. Tito se je osebno zanimal, kako živali prenašajo prevoz.

Najprej je ustanovil živalski vrt v krogu Bele vile, ki je kmalu postal premajhen. Zato so zgradili še en živalski vrt – Jadranka.

Tito, ki je imel poseben čut za živali, je kmalu ugotovil, da se nekatere večje živali slabo počutijo v omejenih prostorih, tipičnih za živalske vrtove. Zato so pripravili deset hektarov obsega ožjih zemljišč s prvotnimi pašniki in najpališčem. Trideset let so naseljevali brionski »safari park« z najrazličnejšimi živalmi, ki jih je predsednik dobival v dar. Tu vidimo petdeset prostih zivčnih vrst živali, ki se v sožitju dobro prenašajo. To so predvsem zebre, žirafe, sloni, antilope, gazele, kamele, indijsko govedo, noji in drugi. Vse te živali so zdrave in se razmnožujejo kot da so doma.

Tito se je najrajši sprehal po zoološkem vrtu in »safari parku«. Rad si je ogledoval čredo muflonov in jelenov lopatarjev, ki zjutraj, kmalu po svitu ali na večer, brezskrbno prihajajo na pašo.

Rad pa je hodil gledat tudi medvede in leve. V okoliščini nekdanje fazanerije, kjer je naravna oblikovanost terena omogočala dokaj prostora, so levom in medvedom prilagojena razsežna bivališča.

Na Titovo željo so vse poginule živali pripravili. Nekateri so zelo redki in dragoceni primerki, za katere bi bila velika škoda, če bi šle v izgubo. Vse te pripravane živali so zbrane v posebnih prostorih, kjer pripravljajo prirodoslovni muzej Brionov.

Na otoku sta tudi dva para lipicanec, s katerimi se je predsednik z gosti rad popeljal po otoku.

Brionski otoki v svežem zelenem in mnogobarvnem cvetju, lesketajocih se v soncu, obdani od modrine neba in vode, v vetru ali sivini zimskega dne, bodo kot živalski paradiž trajni spomenik velikemu ljubitelju narave tovarišu Titu.

Tito o lovu doma in po svetu

Kako je Tito ocenjeval lovstvo pri nas in v velikem svetu? Menil je in večkrat poudarjal, da ne smemo napraviti napake, kakršno so napravile nekatere industrijske države: njihovi lovci morajo prihajati na lov k nam, ali pa morajo živalstvo za drag denar spet upeljati. Socialistična dežela smo, v kateri ne smemo zaradi denarja počenjati nekaj, kar ne bi bilo v skladu z usmerjenostjo našega lova. »Pri nas mora biti vedno več ne pa vedno manj divjadi, je večkrat rekel.« Lovstvo moramo razvijati v samopravnem smislu, samo v takem sistemu pride do lova tudi delavec in kmet.«

Tito je menil, naj bi vzorna gojitvena lovišča v državi razvijali v nacionalne parke. Ta lovišča naj bi bila razplodnica divjadi tudi za okolico, kjer gospodarijo lovske družine, skratka, tu naj bi se učili, kako se smotno gospodariti z divjadjo in pravila gojitve bi dala tudi vrhunске trofeje, takšne, po kakršnih Jugoslavija po svetu slovi. Zato je poudarjal, da ne smejo padati mlade in nedozorele živali. Potrebujemo predpis, je rekel, kakršnega smo v Sloveniji že imeli, da namreč vrhunskih trofej ne bi smeli izvažati, ker so narodna last. So kot nacionalne umetnine velike vrednosti, ki jih ne prodajamo in ne smejo iz države. To se je tudi kmalu uredilo.

Občudoval je Belje, eldorado jelenje divjadi, Afriko sredi Evrope, gojitveno lovišče, kakršnih je po urejenosti, moči in številnosti jelenov in divjih svinj na svetu malo. Na njegovo željo tudi to lovišče dobiva pomen naravnega parka pod zaščito države. Prav tako je pokazal skrb za Triglavski nacionalni park in tako kot Edvard Kardelj menil, da je to naravno čudo treba zavarovati in ohraniti zanamcem.

(Nadaljevanje jutri)

THE TIMES

Yugoslavia in mourning as Tito loses his last battle

President dies after 35 years in power

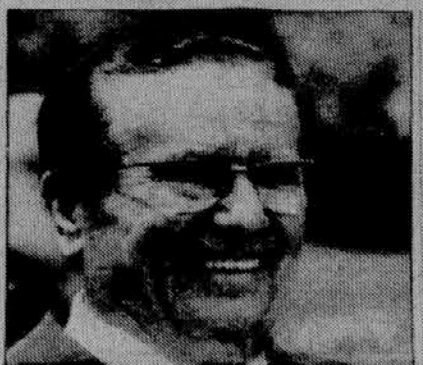

President Josip Broz Tito, communist ruler of Yugoslavia for 35 years, died on May 23, 1980, at the age of 88. He was buried in Ljubljana, the capital of Yugoslavia, on May 25. The news was given on television and in the official press. Tito was the first Yugoslav president to die in office. He was a member of the Yugoslav Communist Party and was known for his role in the formation of Yugoslavia and his leadership during the Second World War. He was also known for his role in the formation of the Yugoslav People's Army and his role in the formation of the Yugoslav People's Republic. He was a member of the Yugoslav Communist Party and was known for his role in the formation of Yugoslavia and his leadership during the Second World War. He was also known for his role in the formation of the Yugoslav People's Army and his role in the formation of the Yugoslav People's Republic.

l'Unità

Scompare una grande figura di patriota, di rivoluzionario, di combattente per la pace

È morto il compagno Tito

Il «vecchio» e il suo popolo

Il messaggio del CC del PCI alla Lega

Heroji ustvarjajo zgodovino

»Heroji ustvarjajo zgodovino. To potrjuje Titovo življenje in Titovo delo. Tito se je herojsko uprl fašistični osi v trenutku njene največje moči, ko ji je bila pokorjena vsa kontinentalna Evropa in ko so njeni vojniki prodirali proti Moskvi. Tito se je herojsko uprl največji svetovni sili v trenutku, ko je njen vodja izjavljal, da združuje gib njegovega prsta in bo uničen. Tito se je herojsko odrgal od dogmatičnosti birokratskih pojmovanj in pogumno stopil na nove, neutrne poti, ustvarjajoč humani in samoupravni socializem v času, ko je bil birokratski socializem na vrhuncu moči. Tito se je herojsko zoperstavil imperialističnim silam vseh barv in ideologij, ustvarjajoč gibanje nevršenosti v trenutku, ko je grozil splošen spopad za novo delitev na interesna območja. Vsa Titova dejanja so pomenila prelomnice v zgodovini te države in nove impulze za njen nadaljnji vsestranski razvoj, razen tega so pomenila impulze za ustvarjanje novih odnosov na tem planetu. Zares, heroji ustvarjajo zgodovino. Tito je tak heroj.«

Glavni tajnik Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti

Hrvoje Požar

Ko ostajamo brez Tita, je prav on živ v vsem, kar za vedno ostaja

»Titovo delo je vgrajeno v temelje naših pridobitev. Pomeni našo trajno zgodovinsko opredelitev in v dediščino nam je zapustil svobodo in neodvisnost, nevršenost in varnost naših meja. Zapustil nam je vidno mesto Jugoslavije v mednarodni skupnosti in iskrene prijatelje po vsem svetu. Zapustil nam je socialistično samoupravljanje, sistem, zgrajen na teh temeljih. Njemu smo dolžni zaobljubo, da varujemo in razvijamo enakopravnost narodov in narodnosti in nenehno krepiamo medsebojno bratstvo in enotnost. Te naše opredelitve so medsebojno povezane in niso zapisane samo v naših programih, temveč so naša tívovska realnost. Globoko so zakoreninjene v zgodovinskih izkušnjah, v zavesti in hotenju delavskega razreda in vsega našega ljudstva. V trenutku, ko Jugoslavija ostaja brez Tita, je prav on živ v vsem, kar za vedno ostaja in kar bo živelo za njim. Zato ni sile, ki bi lahko ogrozila naše pridobitve in nas odvrnila s Titove poti.«

Petar Stambolić v »Politiki«

Iz nenačelnih spopadov frakcij v resnično vodenje vseh naprednih akcij delavskih in ljudskih množic

V samotni kmečki hiši na strmem pobočju planine nad Zagorjem, pri Barliču na Čebinah, so se v noči od 17. do 18. aprila 1937 sestali delegati vseh pomembnejših partijskih organizacij v Sloveniji. Sestanek se na videz ni razločeval od številnih podobnih srečanj komunistov in drugih naprednjakov, ki so bili v hudi časih po šestojanuarski diktaturi prisiljeni delovati v globoki ilegalnosti, po strogih pravilih konspiracije. Vendar se je čebinski sestanek razločeval tako po vsebini odločitev kot zgodovinskem političnem pomenu. Bil je ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije in zapoznela uresničitev enega od sklepov 4. državne konference KPJ, ki je bila 24. in 25. decembra 1934 v Ljubljani. Ista konferenca je sprejela tudi sklep, da se »čimprej ustanovi tudi KP Hrvaške, v bližnji prihodnosti pa tudi KP Makedoniji«.

Ustanovitev in okrepitev delovanja Komunistične partije Slovenije torej ni bila nov, nepričakovan priložitnostni pojav v takratnem slovenskem političnem življenju. Bila je predvsem izraz težnje najnaprednejših slovenskih in jugoslovanskih družbenih sil ter uresničitev zamisli tovariša Tita, naj se te napredne sile tako organizirajo, da bodo globlje in resničneje odsevale njihovo dejansko vlogo v življenju posameznih jugoslovanskih narodov. In zato je ustanovitev KP Slovenije pomenila konec obdobja, v katerem se je pod pritiskom psevdomodernističnih režimov in odkrite vojaško-fašistične diktature izoblikovala takšna politična usmeritev slovenskih komunistov, ki je ustrezala življenjskim interesom ogromne večine slovenskega ljudstva.

Uresničena ideja iz leta 1928

Dozorevale so razmere, v katerih se je partija lahko začela uveljavljati kot pravi voditelj in vzvod akcije delavskih in ljudskih množic. Le tako je lahko, namesto da bi se, tako kot nekaj let prej, izčrpavala v doktrinarini in nenačelnih spopadih frakcij, preverjala sebe in svojo politiko. Za tak način dela je se Tito najodločneje zavzel že na zagrebški konferenci leta 1928. Vendar so takrat tako politični položaj v deželi kot druge neugodne okoliščine preprečili, da bi te težnje hitreje uresničili. Spremenjene razmere po šestojanuarski diktaturi, ki so postavile partijo v nov revolucionarni položaj, so hkrati s spreminjanjem kadrovske strukture v vrstah komunistov in v obnavljanju vodstev z novimi mladimi ljudmi znatno okrepile težnjo za povezovanje komunistov v množicami. Partija je po letu 1931/32, ko si je pomagala od udarcev diktature, čedalje bolj postajala nosilec in organizator revolucionarnega gibanja ljudskih množic. Tako se je čedalje bolj pripravljal za boj v ilegalnih okoliščinah in za svoje delo v okviru vsakodnevnih akcij organiziranega delavstva ter demokratičnih in protifašističnih sil.

Vzoredno s tem se je razvijalo tudi notranje utrjevanje partije. Zato so bile leta 1934 lahko sklicane dobro pripravljene pokrajinske konference, konec decembra pa tudi četrta državna konferenca KPJ v deželi. Isto leto je prišel iz kabinice tito tovariša Tito, ki se je takoj vključil v partijsko delo in postal središče vseh pozitivnih prizadevanj partije.

V Goricanah 1934. leta

Tako je deloval tudi septembra leta 1934 na pokrajinski partijski konferenci Slovenije v Goricanah pri Medvodah. Ivan Maček-Matija, eden izmed udeležencev sestanka v škofjskem dvorcu v Goricanah, se takratnega srečanja s tovarišem Titom, ki se je v tistem obdobju kot delegat CK KP Jugoslavije (vanj je bil koopriran 11. julija 1934) imenoval tovariš Rudi, tako spominja:

»Konferenca v Goricanah je zelo kritično presodila delo partije in preteklih letih in hkrati nakazala nove smerice za bodočo partijsko delo. Obosodila je sektaške napake in zavzela stališča do temeljnih problemov, ki jih je bilo treba rešiti in tako omogočiti uspešno množično delo komunistov v političnih, strokovnih organizacijah in društvih.

Tovariš Tito je na konferenci v Goricanah prepričljivo podprl stališča, izrečena v referatih Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča o opustitvi dotedanjega sektaškega delovanja in o usmeritvi partije v množično politično delo. Tedanje vodstvo partije bi zelo težko sprejelo sklepe o novem načinu delovanja, če se zanje ne bi tovariš Tito tako jasno in odločno zavzel. Nedvoumno je povedal, da je skrajni čas, da naša partija preide od ozkega sektaškega gledanja na široko in množično delo in politično upošteva vsa tedanja družbena naspotja.

Iz tega obdobja se spominjam še več sestankov pokrajinskega komiteja s tovarišem Titom. Na vse take sestanke smo šli zelo radi, saj smo se zavedali, da nam močno pomaga tako pri

strogih pogojev za sprejem ni bilo malo. V času kongresa je bilo v Sloveniji tako že približno 400 članov komunistične partije.

Začel naj bi se 17. aprila 1937 ob osmih zvečer

Kraj ustanovnega kongresa KP Slovenije, Čebine, je po naročilu Edvarda Kardelja izbral tedanji sekretar pokrajinskega komiteja za Slovenijo Miha Marinko s tovariši. Treba je bilo najti kraj, v katerega bi lahko delegati prihajali neopazno iz različnih smeri, da policija ne bi opazila zbiranja znanih komunistov. Po temeljitih premislekih in preverjanju možnosti so se odločili za Barličev domaćijo na Čebinah, na kateri je gospodaril mlajši brat enega od njihovih rudarskih tovarišev. Kraj je bil posebej primeren zato, ker je bil na samem in dostopen tako iz Savinjske doline, z Mrzlice, s Svete planine, Trojan, kot z revirskih železniških postaj.

Določeni je bil čas začetka kongresa: 17. april 1937 ob osmih zvečer. Zaradi konspiracije so se delegati v presledkih prihajali v manjših skupinah. Načrt prihodov je bil točno pripravljen, vendar se je zataknilo pri organizaciji. Do polnoči se je na Čebinah zbralo le 13 komunistov, od tega enajst delegatov, približno polovica. Ker je čas priganjal, so se odločili, da ustanovni kongres kljub temu bo. Prva točka dnevnega reda je bila analiza stanja partijskih organizacij v Sloveniji, druga pa sprejetje manifest o ustanovitvi KP Slovenije. Ob ugotovitvi, da je bilo takrat v Sloveniji približno 400 organiziranih komunistov, je bila osrednja tema konference branje in razprava o vsebini manifesta, ki ga je pripravil tovariš Kardelj. Sam je tudi utemeljeval politično smer, ki jo je zagovarjal v predlogu tega dokumenta. Na navzoče je njegova vsebina naredila močan vtis. Dokument so sprejeli brez pripomb. Nato so izvolili še centralni komite KPJS. S tem so bili izpolnjeni tudi formalno-organizacijski pogoji za to, da slovenski komunisti popeljejo delavstvo in vse slovensko ljudstvo po poti, ki so jo nakazali v manifestu.

Odslej po novi usmeritvi

Kongres je, tako je menil Edvard Kardelj, opozoril slovenski narod na smrtno nevarnost, ki mu grozi od fašizma, in pokazal na pota in sredstva za boj proti njemu. Poudaril je zgodovinsko odgovornost, ki jo ima delavski razred za usodo svojega naroda in svojih razrednih interesov. Oblikoval je politično osnovo za akcije komunistov in pozval Slovence, naj se zaradi velike nevarnosti, ki je grozila, poborijo med seboj. Delavski razred mora tako postati tudi vodilen dejavnik nacionalne politike. Največji pomen kongresa je bil torej v tem, da je svojih sklepov upošteval nove družbene odnose in procese. Z njimi je za dolgo uskladi celotno politiko in akcijo partije, ki si je tako čedalje bolj pridobivala zaupanje množic.

Tako se je komunistična partija aktivno in ustvarjalno vključila v novo politično usmeritev, ki se je leta 1937 pričela uveljavljati v KPJ. Tega leta je prišel na čelo jugoslovanske partije tovariš Tito, ki je začel sestavljati novo vodstvo in ob podpori velike večine partijskega članstva uveljavljati novo smer, ki jo je sam zelo jasno nakazal v starih točkah:

1. Partija ne sme biti revolucionarna sekta, ki bi čakala na ilegalnost, da pride njen čas. Postati mora politična gibalna sila progresivne, socialne, demokratične, kulturne in druge akcije množic v vseh območjih družbenega življenja. Biti mora ravno toliko realistično kolikor revolucionarna.
2. Partija se mora znebiti vseh ostankov frakcijskih skupin in bojev, ne zato, ker naj bi nasprotovale dejnemu razčiščenju bistvenih vprašanj svoje politike v danih razmerah, marveč zato, da bi se z vso svojo aktivnostjo povezala z množicami njihovih vsakdanjih problemov in dolgoročnim naprednim težnjami. Če bo partija na takih tleh poglajala globoke korvine, potem bo tudi laže in hitreje razčiščevala idejna in politična vprašanja v lastnih vrstah.
3. Vodstvo komunistične partije Jugoslavije mora biti zlasti usmerjeno k socialnim, političnim, nacionalnim in drugim problemom narodov Jugoslavije, ne pa predvsem h kominterni.
4. Da bi se partija otresla negativnih bremen – to seveda v takratnih razmerah ni bilo lahko, saj nas niso vezale na kominterno samo formalne obveznosti, marveč tudi revolucionarna tradicija – je Tito postavil zahtevo, ki je dobila soglasno podporo vsega članstva: da mora biti vodstvo v Jugoslaviji; partija pa naj zagotovi v njej samostojne vire financiranja. Leta 1937 je bila partija že sposobna uresničiti tako prvo kot drugo zahtevo.

Na »izletu« pri Samoboru

Tako se je partija laže znašla v težavnih razmerah, ki takrat niso bile ugodne niti za komuniste niti za delavski razred in naše narode. Tudi za hrvaškega ne. Na Hrvaškem je bilo v tistem času približno 1500 članov KP, vendar so bile hrvaške delovne množice zaradi napak prejšnjega desničarskega vodstva KP pri razreševanju narodnega vprašanja dokaj zadržane in nezaupljive do njih. Zato je bil cilj oblikovanja KP Hrvaške, za katerega je bil zadolžen tovariš Tito, tudi preprečevanje nacionalističnih in šovinističnih teženj na Hrvaškem. Vsaj formalno so ga uresničili v nedeljo, 1. avgusta 1937, v izletniškem kraju Anin Dol pri Samoboru. Ustanovitev nacionalne partije je bila za Hrvaško, kjer je bilo članstvo močno kmečko-delavsko, izredno pomemben dogodek, saj je bilo takrat vse, kar je imelo jugoslovanski pomen, zelo spokajljivo. Tako je bil tudi krog udeležencev ustanovnega kongresa KP Hrvatske zelo omejen: zbralo se je približno 15 delegatov.

Eden izmed ustanoviteljev hrvaške partije, dr. Pavle Gregorič, se tega dogodka tako spominja:

»Tito je prišel zadnji. Bili smo že zbrani okrog nekakšne lesene piramide in čakali smo nanj. Prišel je v športni obleki, pumparicah, na ramenih pa je imel nahrbtnik.«

Posedli so se tako kot razigrana izletniška skupina, kasneje pa so se trikrat preselili na varnejša mesta. Poslušali so poročila o delu posameznih partijskih organizacij. Razpravljali so več ur. Govoril je tudi Tito.

Ko je vsak povedal svoje, je tovariš Tito vzel iz nahrbtnika nekakšno knjižico in z britvico prerezal njene stranice. Iz ovitka je izvelkel razglas Komunistične partije Hrvaške, ki so ga dobili vsi delegati. V njem je bilo med drugim zapisano, da je ustanovitev KPH posledica dolgoletnega boja KPJ, ki ni branila samo interesov delavskega razreda, temveč je imela v svojem programu vedno napisano tudi idejo narodne svobode, enakopravnosti in bratstva med narodi. Podčrtano pa je tudi bilo, da se bodo pod okriljem KPH zbližali hrvaški komunisti in

ves delavski razred s kmečkimi in drugimi sloji Hrvaške; da komunisti ljubijo svojo domovino in se borijo za njeno svobodo; da med interesi delavcev in stvarnimi interesi hrvaškega naroda ne more biti razlik; da je mogoče resnični napredek hrvaškega ljudstva le v bratski slogi in sodelovanju z drugimi jugoslovanskimi narodi.

»Ko smo prebrali razglas, je bil kongres končan,« se spominja dr. Gregorič. »Ležali smo na senu in čakali na jutranji vlak za Zagreb. Še naprej smo se pogovarjali in Tito nam je v nevezanem pogovoru ponovno dajal navodila. Le-ta so zadevala naše delovanje, skrb za kadre, pritegovanje večjega števila mladih in propagando med kmeti. Pravo to je Tito največkrat poudarjal. Ko smo se o vsem pomenili, je še dejal: 'Poslušajte, tovariši, partija je ilegalna in kadre moramo čuvati. Zato je nujno, da ima vsak od vas ilegalno ime. Če pridete v kakšno partijsko organizacijo, kjer vas nihče ne pozna, jim ni treba vedeti, kdo ste – spoznali vas bodo po ilegalnem delu!«

JANEZ ODAR

Daleč od domovine je bolečina ob slovesu še mnogo večja

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – V jugoslovanskih veleposlaništvih in konzulatih, klubih naših delavcev, ki so na začasnem delu v tujini, in trgovskih in drugih predstavništvih prirejajo komemoracije ob smrti predsednika republike Josipa Broza Tita.

Naši državljani v tujini, boleče prizadeti zaradi smrti ljubljene Tita, izrekajo v žalostnem, vendar dostojanstvenem ozračju poslednjo čast prvemu vojaku naše revolucije in prvemu državljani Jugoslavije, ljubljenu človeku in soborcu v vojni in miru. Soglasno sporočajo, da bodo hodili po poteh, po katerih jih je vodil predsednik Tito v zadnjih desetletjih, da bodo nadaljevali delo, za katerega se je Tito tako nesebično bojeval vse svoje življenje.

V veleposlaništvu v Washingtonu je bila komemoracija, ki se je udeležila velika skupina jugoslovanskih državljanov, ki delajo v glavnem mestu ZDA. V dostojanstvenem in žalostnem ozračju so ljudje, ki so ob Titu preživeli dolga leta med vojno, kakor tudi po njej v voju za boljše življenje in napredek, izrekli junaku naše revolucije poslednjo čast in poslednji pozdrav z minuto molka. O življenjski poti in delu predsednika Tita je govoril jugoslovanski veleposlanik Budimir Lončar.

V eni največjih dvoran v Stuttgartu so priredili komemorativno zasedanje jugoslovanskih delavci, ki začasno živijo in delajo v pokrajini Baden-Württemberg. Pred komemoracijo so se številni naši delavci, oblečeni v črno, vpisali v žalno knjigo.

Nekaj sto naših državljanov iz skupnosti klubov v pokrajini Južni Baden se je udeležilo komemoracije v Freiburgu. Sporočajo, da jim ime in delo tovariša Tita, povezana z neodvisnostjo in svobodo Jugoslavije, ne bosta le v ponos, ampak tudi ostajata za vedno tudi velika zaveza, da v prihodnje neutrudljivo sledijo njegovi poti. Na tej poti – je rečeno v brzojvki, ki so jo poslali predsedstvu SFRJ – nam tudi oddaljenost od domovine in nobena druga stvar ne bosta preprečili, da bi ne bili tudi v prihodnje neločljivi del naše domovine. Hkrati obljubljamo, da bomo na tej poti vztrajali do konca.

slovesnosti ob nenadomestljivi izgubi, ki je prizadela jugoslovanske narode in narodnosti. V konzulatih in klubih se spontano zbirajo številni jugoslovanski delavci, izražajo bolečino in ponujajo svojo pomoč pri organiziranju žalnih slovesnosti. V Salzburgu se je komemoracija začela že nekaj ur po sporočilu o smrti predsednika Tita.

Tudi Jugoslavlani, ki trenutno živijo in delajo v Pekingu, so imeli večeraj v prostorih veleposlaništva žalno sejo, na kateri je o liku in življenjski poti tovariša Tita govoril veleposlanik Mirko Ostojić. S seje so poslali brzojavko predsedstvu CK ZKJ in SFRJ, v kateri izražajo sožalje in odločnost, da bodo vztrajali na Titovi poti. Jugoslovanskim državljanom v Pekingu so izrekli sožalje številni Kitajci in kitajske ustanove, pa tudi tuji diplomatski predstavniki.

Vest o smrti predsednika Tita je boleče odjeknila med jugoslovanskimi izseljenci v ZDA in Kanadi. Ko so objavili žalostno vest, je na stotine izseljencev z vseh koncev Amerike in Kanade telefoniralo uradu Tanjuga v New Yorku in zahtevalo podrobnejše informacije ter izražalo svoje občutke.

Izseljenci so bolj kot kdaj doslej postali del domovine

Simo Birač iz Detroita, ki ima že veliko zaslug za obveščanje jugoslovanskih izseljencev, je spremenil redni televizijski in radijski program, namenjen Jugoslovanom, in ga knalno po sporočilu o smrti predsednika Tita prilagodil tej žalostni novici. Dragan Terzijski iz New Yorka, ki prav tako pripravlja oddaje za Jugoslavo, je zelo hitro spremenil televizijski program in ga uskladi z nenadno vestjo o smrti predsednika Tita. Terzijski je tudi dal pobudo, da bi skupina jugoslovanskih izseljencev iz New Yorka in New Jersey odpotovala v Beograd in se udeležila pogreba predsednika Tita.

Vsi Jugoslavlani v Libiji, Libanonu, Siriji in državah ob Perzijskem zalivu so z neizmerno žalostjo, vendar dostojanstveno, sprejeli najbolj žalostno vest, da je umrl predsednik Tito. V jugoslovanskih diplomatskih predstavništvih se nenehno zbirajo ne le naši državljani, temveč tudi državljani držav gostiteljic.

Velika dvorana jugoslovanskega veleposlaništva v Moskvi na Leninskih gorah je bila pretesna, da bi šli vanjo vsi naši državljani, ki so se zbrali na žalno sejo, da bi izkazali spoštovanje največjemu sinu in ustvarjalcu naše zgodovine. V teh žalostnih urah je jugoslovansko veleposlaništvo v Moskvi kraj, kjer se nenehno

zbirajo Jugoslavlani in tako izražajo svojo neomajno vdanost Titovemu nikoli minljivemu delu.

Množični prihodi v veleposlaništva

Naši državljani na delu v Sofiji so se skupaj s svojimi družinami na žalni seji v jugoslovanskem veleposlaništvu pridružili zaobljubam vseh Jugoslovancev, da bodo nadaljevali Titovo zgodovinsko delo. S Titom v mislih in srcu so spontano izražali žalost in bolečino ob izgubi najdražjega človeka.

Na domu izseljenkega slovenskega društva v Sydneyu visita avstralska in jugoslovanska zastava, spuščeni na pol droga. Simbolizirata žalost in spoštovanje, s katerima avstralski državljani, pripadniki vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, izkazujejo čast velikemu sinu, revolucionarju, borcu nove Jugoslavije in državniku svetovnega ugleda, predsedniku Titu.

Jugoslovanski generalni konzulat v Melbourneu je obiskalo več sto izseljencev in napolnilo avlo poslopja s cvetjem ter tako izrazilo sožalje in spoštovanje ob tem bridkem trenutku. Jugoslovansko avstralsko društvo prijateljstva v Sydneyu je poslalo sožalno brzojavko predsedstvu SFRJ ob smrti Josipa Broza Tita, »največjega borca za mir vseh jugoslovanskih narodov in narodov vsega sveta.«

Žalna seja je bila tudi v jugoslovanskem veleposlaništvu v Londonu; člani jugoslovanske kolonije v Veliki Britaniji so izkazali zadnjo čast predsedniku Titu. Komemoracije so potekale tudi v klubih Jugoslovancev po vsej državi.

Britansko-jugoslovansko društvo je v sožalni brzojvki med drugim opozorilo, da bo ime predsednika Tita za vedno ostalo v spominu; zaradi njegovega pomena med narodnosvobodilnim bojem, njegovih dosežkov pri ohranjanju narodne neodvisnosti in zaradi njegovega deleža k svetovnemu miru.

Žalni shodi, na katerih so naši državljani izkazovali spoštovanje predsedniku Titu in se zaobljubljali, da bodo trdno sledili poti, po kateri jih je predsednik vodil zadnja desetletja, so potekali tudi v veleposlaništvih v Nairobiju, Haagu, Bernu, Lusaki, Banguiju, Parizu, Havani, Bagdadu, Bonnu, Atenah, Nikoziji, Rimu, Tirani in še v mnogih drugih prestolnicah.

V neizmerini bolečini, ki je doletela vse naše državljane, sočustvujejo vsi prijatelji Jugoslavije in vsi tisti, ki so po vsem svetu spoštovali predsednika Tita. V jugoslovanska veleposlaništva prihajajo tuji državljani, da bi se vpisali v žalne knjige, pošiljajo pisma ali sožalne brzojavke. »Z vami smo v vaši bolečini,« je zapisala zdravnica iz Prage in se pristavila: »Za našo generacijo, ki je odrasla v vojni, je bilo malo vrednot, ki ne bi ni izgubile od svoje veličine. Le Tito je ostal vsežalno, kar je bil. Srečni smo, da smo ga lahko ljubili.«

ZRAČNI MOST – Na beograjskem letališču Surčin se vrstijo letala z vsega sveta z delegacijami, ki prihajajo na pogreb predsednika Tita

Skupaj z delavci se je veselil napredka, njegova beseda je vedno spodbujala k novim dosežkom

Hočem videti tudi galvaniko

Po novem letu 1974 smo mu šli voščit na Brdo. Rekli smo mu, da darila, obrtnih strojev, s kakršnimi je rad kaj delal, nismo prinesli, da mu jih bomo dali, ko bo prišel pogledat našo novo tovarno Iskro na Laborah. Ivan Cvar, zdajšnji sekretar podjetja, ki je pripravil ta obisk, pa je tedaj, ko je Tita 8. januarja res prišel, zbolel in bil v bolnišnici. Zato se obiska bolj spomni zdajšnji vodja delovne skupnosti skupnih služb Nace Pavlin.

Takrat smo bili zelo veseli, da je našo tovarno tako visoko ocenil. V spominsko knjigo je napisal: »Zelo sem navdušen nad visoko tehnološko opremljenostjo tovarne Iskra, elektronika Kranj. Delovnemu kolektivu želim veliko uspehov v prihodnjem ustvarjalnem delu«. Pozneje smo poskušali povzeti, kaj nam je tedaj govoril. Prevzele so nas zgolj njegove besede. Bil je navdušen nad neuvrščenimi. Prav o tem nam je tedaj veliko govoril. Posebej se spominimo tudi njegovih besed, da mora biti vloga zveze komunistov poudarjena.

Ljudje iz protokola so venomer priganjali, naj politično, saj je čas za obisk naglo mineval. Najprej sem sam povzročil zamudo, se spomni Pavlin, ker sem z gosti pomotoma zvil po daljši poti skozi obrat. Nato smo prišli do galvanike, ki pa za obisk ni bila predvidena. Zato smo mi rekli, da ni primerna za obisk, ker je tam umazano. Pa je dejal: »Ne! Me zanima, hočem jo videti«. Osupnil je, ko je videl, da je delo mehansko napredka v delovnem postopku. Sam pa je kot kovinar gotovo poznal stare galvanizirnice. Se pozneje je bil sprčo obiska tovarne takom navdušen, da je svojim priporočal: Pojdite v Iskro in si jo ogledajte! Mislite, da je tovarna, pa je kar laboratorij.«

Na široko se je zanimal za delo, se pogovarjal in govoril. Kazal je izredno zanimanje, vpraševal. Očitno je reči dobro poznal. Z zdajšnjo razvitostjo elektronekne podrobnosti ni bil seznanjen, a je vedel, kako se je delalo včasih.

Pojasnjevali smo mu domače in izvozne razmere, da imamo težave zlasti s prodorom na trge držav v razvoju, koder se naprej trgujejo predvsem podjetja iz držav, ki so imele kolonije. Jugoslavija, ki ima z neuvrščenimi državami dobre politične stike, pa težko pride na te trge, tako tudi Iskra, čeprav je moč trditi, da je njena kvaliteta in cena solidna. Tito je poslušal pa rekel: »Vam bom pomagal. Jaz sem ambasador teh držav. Za svojoega me imajo.« To je obljubil in obljubo tudi izpolnil. Zato smo potem prišli v državno gospodarsko delegacijo.

Zakaj nas predsednik ni že prej povabil zraven? Ni se spomnil, ni vedel, da smo tako dobri. Sicer pa bržčas tudi ni bila njegova skrb razmišljati o tem. A tedaj je dal priporočilo in obljubo je izpolnil. Dvakrat smo šli potem v delegacijo.

Ob 12. uri bi moral po načrtu že iz tovarne, a se je še kar pogovarjal. Spremembo mu je prigravljalo, a ga ni ubogal. Obisk je podaljšal kar za uro in pol, tako da so se vsi spraševali, kaj neki pomeni tolikšno podaljšanje obiska.

Res je govoril tudi o nafti in surovinah. Vendar na tiste besede tedaj nismo bili niti pozorni. Tedaj nismo občutili niti pomanjkanja nafte niti njene področja. Rekli so, da mi nafto imamo, ker smo prijatelji z arabskimi državami. Če jo je res dobil po nižji ceni, nihče ne ve.

Če je tedaj Tito rekel: »Nafta je postala danes nevarno orožje. A zdaj pridejo na vrsto se problemi z drugimi surovinami: bakrom, cinkom, fosfatom, železom. Vse te surovine se bodo začele zdaj drugje obračati, kot so doslej, in tako je prav,« je je teze opravičeval. Te teze namreč nimajo drugega kot surovine. »Industrije nimajo, razviti svet jih ro-pa.« On je bil tu širši, pravičnejši, ne glede na to, da je bila Jugoslavija zaradi dražje nafte in surovin prikrajšana. Morda je tudi računal, da se bo to drugače razvijalo.

Sicer pa je bil glede cen daljnoviden. Že tedaj so po svetu vsi začeli varčevati. Uvajali so nevožen denar. Mi smo s tem pozno začeli. Seveda se tega zdaj ne lotevamo zato, ker bi nafte ne imeli zagotovljene, ampak zaradi tega, ker zanjo nimamo denarja. Mi v Iskri smo tedaj mislili, da smo najbolj sodobni, ko smo opuščali premog in začeli kuriti z nafto. Prej smo imeli gorlo premoga na dvorišču in z njim kurili, potem pa smo metali premog ven in začeli kuriti nafto.

Tito je rekel, da na nafto ne kaže preiti in da bi morala tako občutljiva podjetja, kot je Iskra in podobna, imeti svoje lastne elektrarne. Povedal smo mu, da je narava Iskrinega dela takšna, da potrebuje malo energije. A je bil tipičen Titanov delavec. Tedaj so namreč imele celo takšne tovarnice svoje elektrarne po dolinah in tako znaten del svoje energije. Zato ni mogel razumeti, da je nima tudi Iskra.

Spomini na tako osebnost, kot je naš maršal, ne zbledijo, četudi je od srečanja z njim minilo deset let ali več, pravijo v kamniškem Titanu. Očarala jih je njegova sproščenost, preprostost. Človek nima občutka, da se pogovarja s takim državnikom. Tito je samo enkrat obiskal tovarno Titan. Bil je julija 1952. leta. Prej se ni bil napovedal.

Nepričakovano so ga zagledali na tovarniškem dvorišču. Titanov tedanji direktor je bil takrat službeno v Ljubljani in se je vrnil šele, ko je Tito že odhajal. Takrat si je bil Tito ogledal tudi tisti del tovarne, v katerem je nekdanji sam delal. Pozdravil se je s svojimi nekdanjimi sodelavci. Takrat so živeli še trije. Zdaj ni nikogar več. Ob obhodu tovarne so bili delavci za stroji, ko pa je zapustil en obrat, so se vsuli za njim, da bi predsednika še enkrat videli. Na dvorišču tovarne jim je tudi spregovoril. Drago Štupar se spominja, da je govoril o delavskem samoupravljanju in jih spomnil na to, da so takrat, ko je še sam delal v Titanu, tovarne bile last kapitalistov.

Štupar se je takrat z njim že drugač srečal. Privrkat pa na mladinski delovni akciji Brčko-Banoviči, ko se je tudi čisto nepričakovano pojavil pred njim, ki je bil komandir kamniške čete in je kot dežurni ostal v taboru. Tito si je ogledal njihove sotočarje, se zanimal, kako delajo in kaj delajo v prostem času. Tega pa ni bilo veliko, pravi Štupar. Če drugega ne, so pripeljali pesek. Posebej pa si je zapomnil njegovo umazano uniformo in čevlje, saj je bilo okoli gradbišča polno blata.

Slekel je suknjič in se odžejal s pivom

Koroški železarji, Ravenčani in vsi prebivalci doline ob Meži so najdražjega gosta v svoji sredi privrkat pozdravili leta 1958. »Bil je lep sončen dan,« se tištega 19. avgusta spominja Gregor Klančnik, nekdanji direktor ravenške železarne. »Čeprav sem se s tovarniškim Titanom večkrat srečal v zvezi skupščini, na raznih otvoritvah tovarn, novih obratov, na športnih prireditvah in ob drugih priložnostih, pa mi je najbolj ostal v spominu pravi njegov obisk v koroških fužinah. K nam se je pripeljal iz Šostanja, čez Šentvid in Črno na Koroškem, kjer so ga sprosteno in priskočno pozdravili tamkajšnji prebivalci. Čeprav bi se po prvotnem načrtu skozi kraj samo peljal, je sprejel povabilo Črnjanov in s svojim obiskom počastil njihovo praznovanje turističnega tedna. Tako smo ga na Ravnan pozdravili nekoliko kasneje, okrog dveh popoldne.«

Kot da je bilo šele pred dnevi, se Gregor Klančnik spominja tistega poletnega dne, ko so predsednika Tita pozdravili na vrtni doma železarjev in ko so mu po železarsko preprosto povedali, da med njimi ni protokola. »Takrat je tovarniš Tito z zadovoljstvom slekel suknjič in se odžejal z vrčkom piva.«

Ravne so takrat kot sodobno mesto šele nastajale, raslo je novo delavsko naselje in železarne je čedalje bolj postajala izdelovalce plemenitih jekel. Na Koroškem je takrat nastajalo pomembno gospodarsko, politično, prosvetno in športno središče. »Tito je bil imeniten opazovalec. Železarji smo se mu čudili, s kolikšno strokovnostjo se je zanimal za podrobnosti proizvodnega postopka. Še posebej za mehansko obdelavo jekla. Spominjam se, da so mu zlasti ugajali rezkarji iz brzoreznega jekla. Zanimal se je za preteklost in rast ravenških fužin.«

V železarni so v tistem letu izdelali 46 tisoč ton jekla, kar je bilo v primerjavi z letom 1939 kar šestkrat več. »Maršalu smo tarnali, da imamo valjarno še iz 'srednjega veka', zato nam je ob slovesu na pol v šali rekel: 'Ko vas bom prihodnjič obiskal, mora biti nova valjarna zgrajena.'«

In je bila. Trinajst let kasneje, 6. julija 1971, je Tito spet prišel med koroške železarje. Ti so ga povabili v svojo sredo že leto poprej, na proslavo ob 350-letnici fužinarstva na Koroškem. Pa takrat zaradi zadržanosti ni mogel priti. »Kako ponosni smo mu takrat povedali,

da naša nova valjarna že osem let obratuje in valja plemenita jekla, izdelamo že štirinrat več surovega jekla kot takrat, ko nas je privrkat obiskal«, se spominja Gregor Klančnik, ki je bil takrat direktor sestavljene organizacije slovenskih železarov. Njegovemu nasledniku v ravenški železarni Francu Faletu pa je ob tem obisku najbolj ostalo v spominu, kako živo se je Tito zanimal za opremo železarne in za delovne pogoje železarjev. »Rekel je, da moramo čim bolj mehanizirati delovna mesta in da si moramo prizadevati za čim boljše delovne razmere tudi na najtežjih delovnih mestih. Videl je veliko starih strojev, s katerimi smo takrat delali, in nam svetloval, naj jih zamenjamo z novimi, ko bo mogoče. Dokler pa bomo z njimi še lahko delali, je dejal, da pa naj jih čim bolj gospodarno izkoristimo.«

»Sam je ugotovil, da se je v trinajstih letih v železarni in kraju veliko spremenilo«, je misel Francu Faletu dopolnil Gregor Klančnik in dodal, da se je predsednik Tito po ogledu železarne v prijetnem popoldanskem pogovoru s predstavniki železarne in ravenških družbenopolitičnih organizacij zanimal za načrte tovarne in celotno poslovno politiko slovenskih železarov, ki so takrat že dve leti združene premagovale ekonomske težave. »Njegove misli in napotki so nam dale polet za smelejše delo in rast koroških fužin ter celotnega slovenskega železarstva.«

Slika pred turbininim gonilnikom

»S tovarniškim Titanom sem se prvič srečal 1952. leta, ko je prišel na slovesno otvoritev nove jeklovarne v Litostroju. Spominjam se, da smo dvomili, ali bo utegnil ustreči našemu vabilu, saj je bil takrat močno obremenjen z državnimi posli. Ko pa smo dobili sporočilo, da bo prišel, smo bili ponosni. Hrati pa nas je skrbelo, ali smo se dobro pripravili na njegov obisk. Zato smo imeli kar precej 'treme', ko smo ga pozdravili ob tovarniškem vходу. Toda ko je tovarniš Tito nasmejan vsakemu od nas priskočno stisnil roko in ga nagovoril kot starega znanca je zadrega izginila«, se spominja Ivan Pavš, ki je bil takrat predsednik delavskega sveta v Litostroju.

»Ko si je tovarniš Tito ogledal novo jeklovarno, je rekel, da je to sodobno zasnovan obrat. Hkrati pa je takoj opazil, da v njem manjka še precej opreme, zlasti za odvijanje zahtevnejših odlikov, kakršne potrebujejo ladjedelnost, izdelovalci opreme za cementarne in druga industrija. Povprašal je tudi, ali smo poskrbeli za kopalnice, umivalnice in garderobne omarice, da se bodo delavci po končanem delu umili in preoblekili. Zanimal se je, kako skrbimo za stanovanja zaposlenih, in pozorno poslušal, ko so mu predstavniki direktije in samoupravnih organov poročali, koliko stanovanj smo zgradili, se posebej pa je se zanimal, kako deluje stanovanjska zadruga, ki smo jo ustanovili pred dvema letoma. Kako imamo urejeno nagajevanje, ni spraševal le predstavnik samoupravnih organov, temveč tudi delavce pri strojih, ki so mu morali podrobneje pojasniti, kako so bile postavljene norme za posamezna delovna opravila, ali jih lahko dogajajo ali tudi presegajo, kako delujejo samoupravni organi in družbenopolitične organizacije – ni pa jih pozabil še povprašati, kako je v tovarni poskrbljeno za prehrano, počitnice in sploh za družbeni standard.« je pristavil Franc Černivec, ki je 1952. leta delal v jeklovarni.

»Ob ogledu obdelovalnice je tovarniš Tito takoj opazil, kolikšen napredek smo dosegli od njegovega prvega obiska 1947. leta. Ko se je ustavil ob novem obdelovalnem stroju, je ugovarjal: 'Tega pa pred petimi leti še niste imeli, lepo napredujete!', nekakrat pa je še pristavil: 'Ko sem jaz delal v tovarnah, takšnih strojev še ni bilo'. Ko smo prišli do velikega turbinskega gonilnika, si ga je natančno ogledal, potem pa dejal: 'Vesel sem, da so naši strokovnjaki že sposobni izdelati tako zahtevne izdelke, ki smo jih morali doslej kupovati v tujini'. Poklical je tovarniš Francu Leskoška in mu predlagal, da bi se fotografirala pred gonilnikom turbine,« je obudil spomin na Titov obisk v Litostroju 1952. leta Franc Černivec.

»Predsednik Tito bi si rad podrobneje ogledal stroje in delo v obdelovalnici, zato se je želel izmuzniti iz 'kolone', ki je hodila po sredi in obdelovalnice,« se spominja Ivan Pavš, ki je bil takrat direktor ravenške železarne. »Sklonil se je k meni in me potihem vprašal: 'Ali bi jo bilo mogoče popihati iz kolone?' Izmuznila sva se med stroje za srednjo obdelavo. Seveda so spremljevalci kmalu pogrešali

tovariša Tita. Ko je videl, kako ga iščejo po obdelovalnici, se je hudomušno namuznil: 'Ali vidiš, kako jim je težko uiti?' Po končanem ogledu tovarne smo odšli v menzo na pogovor. Na vsem lepem se je predsednik Tito obrnil k meni: 'Kje pa imaš samoupravljalce, člane delavskega sveta in upravnega odbora?' Ko sem mu pojasnil, da so na pogovor prišli le nekateri, je ukazal: 'Vse pokličite!' Ko so prišli, so bili v zadregi. Toda tovarniš Tito se je v vsakim rokuval, ga povprašal to in ono, potem pa ga kar posadil za mizo.

Vsi so pričakovali uraden pogovor o proizvodnji, planu, produktivnosti, za to so čakali in molčali. Predsednik Tito me je vprašal: 'Zakaj tako molčijo?' Dejal sem da so v zadregi. 'Potem pa bom jaz začel', je dejal predsednik Tito in naročil za ogrevanje za vsakega šilce žganja,

Vsa naša skupnost je en kolektiv

»V nepozabnem spominu nam ostajajo številna srečanja in pogovori s tovarniškim Titanom med njegovimi obiski v naši pokrajini. «Vojvodina je,« je poudaril tovarniš Tito na enem izmed obiskov, »zgod urejenih odnosov med različnimi narodnostmi in ravno na njenih tleh, na katerih živijo Srbi, Hrvati, Madžari, Romuni in drugi, je prišla politika ZKJ do najpopolnejšega izraza... Varujte to enotnost in jo negujte dalje, ker je vsa naša skupnost en kolektiv.« Delovni ljudje in občani, delavski razred in vsi narodi in narodnosti Vojvodine bodo imeli vedno v mislih to sporočilo tovarniša Tita kot navdih, da vztrajajo na poti doslednega uresničevanja popolne enakopravnosti narodov in narodnosti, ki ga je mogoče uresničiti samo v samoupravni socialistični družbi.«

Predsednik skupščine SAP Vojvodine Vilmoš Molnar

Varovali bomo tisto, kar nam je zapustil Tito

»Njegove besede v najtežjih in najusodnejših trenutkih revolucije in v času po vojni so v nas dobesedno vlivale vero v zmago, pomenile so spodbudo za nove napore in delo. Težko se je sprizginiti z mislijo, da ga ni več, da med nami ni več tega zidarja enotnosti in bratstva, samoupravljanja in neuvrščenosti. Tito – to smo mi vsi. Pustil nam je veliko in znali bomo upoštevati in varovati tisto, kar nam je zapustil in kar nas je učil.«

Vukica Mičunović

Za Tita ni bilo velikih in malih stvari

»Vedno je bil opredeljen, jase, razumljiv. Zato so imele njegove besede veliko mobilizacijsko moč. Vlivale so zaupanje, motivirale in krepile zaupanje v lastne sposobnosti in moči. Človek je bil vedno v središču njegove pozornosti. Zato so njegove besede vedno našle pot do misli in hotenja ljudi. Zato so vedno odmevale v delovanju celotne naše družbe. Za Tita ni bilo velikih in majhnih stvari.«

Članica sveta federacije Anka Berus

Borci neomajno na Titovih usmeritvah

»Borci narodnoosvobodilne vojske in vsa Makedonija, ki je v teh trenutkih polna bolečine in žalosti, bomo vedno hvaležni velikemu Titu, ker so pod vodstvom KPJ, na katere čelu je stal on, so makedonski narod in narodnosti v Makedoniji prvič v svoji zgodovini v skupnem boju z vsemi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi uresničili popolno nacionalno in socialno svobodo. Mi borci narodnoosvobodilne vojske smo ponosni, ker smo bili dosledni na Titovih usmeritvah v vseh etapah našega razvoja in obstoja.«

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Makedonije Jovko Jovkovski

Upravičili bomo zaupanje, da smo štipendisti sklada, ki nosi Titovo ime

BEOGRAD, LJUBLJANA, 7. maja – Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev je izgubil svojega prvega in najdražjega člana; toda prav zahvaljujoč Titu in njegovi neprestani iniciativi se je ta sklad razvil v močno razredno-solidarno institucijo za štipendiranje mladih delavcev. O tem zgornjo priložnostno podatki: sklad ima več kot milijon članov, od ustanovitve 1974 je sklad doslej podelil okoli 15.000 mladih delavcev, materialna baza je okoli 120 milijonov dinarjev. Toda še vrednejše so besede predstavnikov mladih delavcev – študentov iz vse Jugoslavije, zbranih v Beogradu na žalni seji skupščine Titovega sklada. Vsi kot eden so v sožaljih, ki so jih poslali družini predsednika Tita in CK ZKJ, obljubili, da bodo z delom dokazali, da Tito živi. Oni, njegovi študenti, bodo branili in gradili svobodno Jugoslavijo tako, kakor bi to želel Tito.

Še posebej pa so in bodo ponosni tisti, kateri se izobražujejo kot študenti Titovega sklada, ki je bil na pobudo kovinarskih delavcev ustanovljen, da bi omogočil nadaljnje izobraževanje delavcem in otrokom delavcev, ki dosegajo izjemne delovne oz. učne uspehe in so s svojim družbenopolitičnim delovanjem dokazali, da sledijo tvoji poti v izgradnji naše socialistične skupnosti.

V imenu študentov in delegatov v organih Titovega sklada Slovence izrekamo predsedstvu SFRJ in CK ZKJ ob smrti našega drugega predsednika, prvega maršala Jugoslavije, humanista in vizionarja ter velikega učitelja in vzornika mlade generacije iskreno sožalje.

Objubljamo, da bomo s svojim delom, prizadevanostjo in odgovornostjo pri izpolnjevanju študijskih, delovnih in samoupravljalških nalog dokazali, da smo vredni zaupanja, da smo študenti sklada, ki nosi Titovo ime. Trudili se bomo, da se ne bomo učili same iz knjig, ampak da bomo ob prevzemanju izkušnje starejših generacij s svojo samoiniciativnostjo izpolnili Titovo zaupanje v nas in dostojno branili s krvjo izbojovane pridobitve naše revolucije ter znanje, pridobljeno v šolskih klopih, z vso prizadevanostjo uporabljali pri doseganju boljših delovnih rezultatov – za še lepši jutri, za katerega je izogreval in izgorel naš dragi Tito.

Delovni ljudje v vseh republikah in pokrajinah v teh dneh – namesto vencev in cvetja – namenjajo prispevke v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev. Iz Zenice, na primer, poročajo, da so rudarji in metalurgi tega kraja vpisali v ta sklad okoli 20.000 dinarjev.

V Ljubljani je bila danes razširjena seja izvršnega odbora Titovega sklada Slovenije, na kateri je Nevenka Grgič, predsednica skupščine sklada, med drugim dejala: Dragi naši tovarniš Tito, ko se danes z neizmerno bolečino poslavljamo od tebe, ne moremo pozabiti najlepše in najtrše vezi, neizmerne ljubezni in zaupanja, ki veže mlado generacijo Jugoslavije s teboj.

Še vedno zvane besede, ki si jih izrekal na 9. kongresu ZSMJ: »Starejše generacije so opravile velik del revolucionarne preobrazbe. Toda mnogo tega je še pred vami. Prepričan sem, da boste tudi vi kos tej zgodovinski nalogi. In nihče nima pravice, da to ne verjame, niti razloga, da bi se bal za bodočnost socialistične in neuvrščene Jugoslavije.«

Mladim si vedno učiti, toda ne samo iz knjig. Zaupati ji je treba naloge v delavskih svetih in organizacijah, pa se bo videlo, kako jih bo rešila. Naša mladina se razlikuje od mladine v mnogih drugih državah. Odlikuje jo. Seveda so spremljevalci kmalu pogrešali

se po tem, da sprejema naloge ne po ukazu in ne kot posamezne naloge od vodstva zgoraj. Ona sama išče naloge in to najtežje. Nam kaj kdo pokaže, v kateri državi tako množično, tako enotno mladina nastopa in vloga vse svoje fizične in umske sposobnosti, da bi pomagala pri gradnji srečne bodočnosti, tako zase kot za prihodnjo generacijo.«

Dragi naši tovarniš Tito, vse tvoje spodbude in kritike so nam bile in bodo temelj in vodnik v nadaljnjem delu.

Tudi v Sloveniji delovni ljudje v velikem številu sporočajo svoje odločitve o vplatu svojih prispevkov v Titov sklad. V celjski občini so med prvimi organizacijami v sklad prispevali: Gradis 10.000 dinarjev, Avto Celje in TEKO po 5.000 in Dobrina tisoč dinarjev. V žalski občini so na vseh zborskih delavcev sklenili, da bodo v Titov sklad prispevali najmanj po tisoč dinarjev.

V velenjski občini bo Rudnik lignita Velenje v sklad nakazal 100.000 dinarjev, TE Šostanj 10.000, Plastika in zaščitna sredstva (delovna organizacija v sestavi REK Velenje) 10.000, trgovsko podjetje ERA 10.000, vsaka temeljna organizacija združenega dela v Gorenju po 10.000 dinarjev, za prispevke pa so se odločili tudi v Veplastu, zdravstvu in drugod.

Samoupravni organi številnih delovnih organizacij pujske, ormoške in slovenskobilistične občine prav tako sprejemajo sklepe o prispevkih za Titov sklad. Delavci Tovarne glinice in aluminija Boris Kidrič iz Kidričevega so namenili 20.000 dinarjev, pujskega Kmetijskega kombinata in OZD Agis 10.000 dinarjev, ormoškega Kmetijskega kombinata Slovina 10.000 dinarjev, Tovarne sladkorja 8.000 dinarjev. Sklepe o prispevkih pa so sprejeli še v bistriškem Impolu, zdravstvenih delavci iz Slovenske Bistrice in člani združenja obrtnikov pujske občine. Delavci pujskega centra usmerjenega izobraževanja so Titovemu skladu namenili 5.000 dinarjev.

Na območju občin Slovenske Konjice, Šentjur in Šmarje pri Jelšah so se doslej o prispevku za Titov sklad za štipendiranje do končno odločili v konjskem LIP (10.000 dinarjev, šentjurskem Tolu (2.000 dinarjev) in šentjurskem komunalnem podjetju (1.000 dinarjev).

Številni pomurski delovni kolektivi tudi danes namenjajo denarne prispevke v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev. Kolektiv Avtoradgona je med prvimi v sklad prispeval 100.000 dinarjev, Radenska 10.000 dinarjev, krajevna skupnost Gornja Radgona tisoč dinarjev. Ljutomerski izvršni svet je prispeval 10.000 dinarjev, družbenopolitične organizacije v občini pa 5.000 dinarjev.

kom Titom šepetala in zakaj se je tako nasmejal. S predsednikom sva se spogledala, in ko sem jim odvrnil: »To je najina skrivnost!« – se je hudomušno nasmešnil.

Predsednik Tito je zadnjikrat obiskal Litostroja 1975. leta, ko so praznovali 25-letnico samoupravljanja. Leopold Nadlišek je – tako kot pred leti Ivan Pavš – izgubil vso tremo, ko je pri pozdravljanju predsednika Tita nasmejan priskočno stisnil roko in ga kot starega prijatelja povprašal: »Kako gre kaj?« In prav tako priskočno sta kramljala, ko mu je Nadlišek ob ogledu Litostroja ponosno razkazoval nove stroje in nove izdelke.

VESNA BERTONČELI – POPIT

ILJA POPIT

ZDRAVKO STEFANČIČ

MARJETA ŠOSTARIČ

Romi iz naselja Pušča pri Murski Soboti so za šolanje mladih delavcev v Titov sklad namenili več kot tri tisoč dinarjev.

V lendavski občini je kolektiv Gorenje-Varstroj prispeval v Titov sklad 15.000 dinarjev, Gradbenik in INA nafta po 10.000 dinarjev, Opekarna 5.000 in KZ Lendava ter združenje samostojnih obrtnikov v občini po tri tisoč dinarjev. Dvanajst šol v občini je v ta namen zbralo 16.000 dinarjev. Osnovna šola Drago Lugarič iz Lendave je prispevala v sklad pet tisoč dinarjev.

V trboveljskih kolektivih so do danes zjutraj prispevali v Titov sklad več kot 80.000 dinarjev, v Hrastniku 42.000 dinarjev, v Zagorju okoli 50.000 dinarjev, v Litiji nad 20.000 dinarjev. Upravni odbor slovenskega društva Triglav iz Münchna pa je za Titove štipendije nakazal 600 DM.

V novomeški občini je delovni kolektiv Pionirja namesto vencia namenil 100.000 dinarjev v Titov sklad za štipendiranje, tozdi pa namenjajo še dodatne prispevke iz svojih sredstev. Med prvimi so se v novomeški občini odzvali tudi: Krka s 50.000 dinarji, IMV s 20.000 in številni kolektivi, ki so dali po 10.000 dinarjev. Gorjanci, Novoles, Novoteks in drugi so se za to že odločili, druge pa bodo to storili v naslednjih dneh, ko bodo zasedali samoupravni organi. Danes dopolne so na seji sklenili v Titov sklad nakazati 70.000 dinarjev tudi v metliškem kolektivu Beti.

V Beli krajini se številne delovne organizacije in tudi posamezniki odločajo, da bodo namesto vencev in cvetja denar namenili v Titov sklad za štipendiranje. V črnomsljski občini sta tak sklep med prvimi sporočili delovni organizaciji BELT in semiška Iskra, ki pa sta hkrati povedali, da bosta znesek dokoličili na seji samoupravnih organov. Rudnik premoga v Kanizariji je nakazal 2.000 dinarjev, čeprav posluje s hudimi težavami. V metliški občini so Komet, TGP in tovarna kopalniške opreme Novoles nakazali po 10.000 dinarjev, zdravstveni dom in občinska uprava po 5.000, otroški vrtec 2.000.

Na seji delavskega sveta cerkljanske delovne organizacije Eta so sklenili, da bodo prispevali v Titov sklad 50.000 dinarjev.

Tovarna v Lescahu je namenila za Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev 20 tisoč din.

Pri občinskem odboru RK v Piranu so sklenili prispevati 5.000 dinarjev, v portorokski igralnici 5.000 dinarjev, v sezamskem sozdu TIMAV 40.000 dinarjev, v KS Gradišče 20.000 dinarjev, v piranski Splošni plovi so se odločili za 10.000 dinarjev, vendar z ladjj že prihajajo obvestila, da bodo mornarji sami zbrali prispevke. V koprski Luki so tudi že sklenili, da bodo prispevali v Titov sklad za štipendiranje del zaslužka udarniškega dne, ki ga bodo še določili.

TANJUG IN DOPISNIKI DELA

Organizacije in ustanove, delovne ljudi in občane obveščamo, da lahko namesto vencev in cvetja poklonijo prispevke v:

– Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev v SR Sloveniji 50100-655-50108 Ljubljana ali

– Titov fond za štipendiranje mladih radni-ka i radniške dece u SFRJ 60806-678-29941 Beograd.

KITAJSKA – Hua Guofeng

IRAK – Saddam Husein

Titova izjemna osebnost kot pesniški navdih

»Domala nepregledno je že število pesmi, posvečenih Titu, narodnoosvobodilni vojni in revoluciji, ki jima je stal na čelu, in povojni socialistični izgradnji, ki jo simbolizira. V Titovi osebnosti so si našli navdih znani in največji pesniki naših narodov in narodnosti pa tudi številni znani oblikovalci stiha, ki jim je bila prav pesem o Titu morda edini pesniški poskus.« Tako je ob Titovi 85-letnici, štiridesetletnici njegovega prihoda na čelo KPJ ter ob štiridesetletnici ustanovnega kongresa KP Slovenije predstavil izbor poezije jugoslovanskih avtorjev s temo »Tito«.

Ce je teh pesmi bilo zares veliko še do nedavnega, potem je treba reči, da jih je v zadnjem času vse več: zagrebški štirinajstodnevnik »Oklo« npr. že nekaj številk nazaj na prvi strani objavlja pesmi o Titu, ki so jih prispevali avtorji iz vseh koncev države, mlajši in starejši, med njimi tudi avtorja iz Slovenije Franci Zagorčnik in Berta Bojotu (v prevodu Francija Zagorčnika), zaslediti pa jih je bilo mogoče še v drugih literarnih revijah. Menda je vse to naravno: velike zgodovinske osebnosti so nekaj bile vir pesniške misli in čustvenih vzgibov, predstavljale so ideal, ki ni bil sanje, temveč resničnost sredi banalnega, minljivega časa. Bržkone bi bila potrebna za knjigo debela razprava, če bi hoteli pregledati, kaj vse so dosedanje pesmi o Titu izgovorile in proza – po vsem videzu manj pogosto – sporočila o človeku, ki je z začetka postal legenda, posebejblajoc v sebi velika del in stremeljenja dobe ter ljudi v njej. Gotovo pa je, da se je v teku desetletij podoba o Titu v poeziji na nek način spreminjala: opazen je namreč premik od docela konkretnih opisov borca za svobodo v NOB do manj konkretnih, se pravi splošnejših, zapletenjših, t. j. modernejših izpovedi, ki dostikrat niti niso več prave podobe, temveč občutja, doživljanja... impresije – Tito kot simbol za različne pojme in predstave, ki se zbuja ob njem dandanes. Vzporedno s tem premikom je očiten tudi nov izraz: če je za marksistiko »zgodnjeje« pesem veljal »realističen« način ubesedovanja, je večina mlajših izrazno zahtevnejša, vsebuje sestavine raznih modernističnih stilov.

Ob množici teh pesemskih enot je mogoče opozoriti le še na eno skupno značilnost: pesniške tvornosti; da marksist avtor ni imel ravno najprejnejše ure, kar zadeva končni rezultat njegovega truda: s stališča poetske izkušnje in vednosti o poeziji je za rezultat medel, saj je pesem tedaj v glavnem reportažno podajanje bodisi navdušenja ali priznanja: velika tema pač še ne zagotavlja zmerom velike pesmi. Tako je pač muhast pesniški metier, ki se odkupuje zmerom le z avtorjevim talentom, s katerim izdeluje besedo, ne pa s hotenjem ali temo. Toda pri tej stvari je verjetno vseeno treba postaviti določeno omejitve, t. j. omilitve te »stroge« zahteve: estetsko merilo tu najbrž še zlasti ni edino, tako da ima estetskim merilom morda ne docela ustrezena pesem kljub vsemu določen pomen in v kulturni produkciji svojo vlogo, potemtakem svojo družbeno veljavnost.

Kot rečeno, tema o Titu je pogosta v prvi vrsti v poeziji, v prozi je kot literarni lik redkejši: najprej to velja za slovensko literaturo in lepo pisanje. Na tem mestu je navesti predvsem dva, tri književnike, ki so v nevezanih besedah govorili o Titu. Med njimi je seveda na posebnem mestu Vidmarjev portret velikega vojskovodja in državnika, portret, ki ga je avtor skoncentriral na svoja srečanja z njim v Jajcu na II. zasedanju Avnoja in je kajpak imenitna skica Tita med NOB. Tone Svetinja je v drugem znanu napisal nekaj črtic, ki Josipa Broza Tita prikazujejo na lovu. France Bevk pa znano »Knjigo o Titu« – zbirko kratkih mladinskih zgodb, »povest« o Titu; njih vsebino napovedujejo že nekateri naslovi: Otroška leta, Pes Polak, Partizanska mamica, Napad na Drvar, Dan maršala Tita, Na »Galeb«, Srečanje s pionirji idr. Zgodbe se večevo v biografsko zaporedje, govornice so preproste, v svoje tkivo pa vpletajo posamezne Titove izjave in misli, medtem ko jim je vnanji okvir realen dogodek iz Titovega življenja. Bevkovo pripoved lahko ilustrira tale odloček iz prve zgodbe »Otroška leta«: »Mali Jože je imel srečo, da je velik del njegovega detinstva preživel pri dedu Martinu Javorcu, materinem očetu. Ta je živel v Podsedri, gozdnamet kraju na gorskem pobočju onkraj Sotle. Izmed vseh vnukov je imel Jože najrajši. Ker je bil premožnejši kot Brozovi, je Jože preživel pri njem najbolj veselo otroške dni.

Tam je pasel živino in donal vod za domačo potrebo. Igral se je v gozdu, rezal šibe in delal iz njih konjske biče. Igrati se konja ali biti s konji je bila že iz mladosti njegova najljubša zabava. Tudi doma je pozneje nekatero noč sam varoval konje, ki so se pasli ob Sotli. Ni ga bilo strah, ni čutil hladu, v družini s konji so mu naglo potekale ure do

zore... Nanje se je bil s sreem navezal že pri dedu Martinu.

»To so moji najmilejši spomini iz otroški let,« pravi Tito.

Tem po svoje oblikovanim, če ne že deloma »romansiranim« pripovedim je Bevk na koncu dodal »Okvir za zgodbe«: faktografski življenjski, ki potlej ob zgodbah daje mlademu bralcu možnost za kar temeljito seznanitev s tem, kako predsednik Tito preživlja nekatere svoje značilne dneve.

Več navdih je Titova osebnost dala t. im. mladinskim pesnikom; mladinskih pesmi je v slovenski literaturi več, čeprav bi lahko rekli, da so bolj ali manj prigodniškega značaja. Tako je npr. znana Kajetana Koviča »Titova štafeta«, pa Lojzeta Krakarja »Naše voščilo«, Otona Župančiča »Maršalu Titu za rojstni dan«. Kot govorijo sami naslovi, so vezane na praznik, ki ga slavi vsaj jugoslovanska mladina, dan mladosti. V svoji dikciji so to, zlasti prve dve, preprosto izpisane besede, verzi z rimami, ki pojejo, notranje razgibane s premim govorom ali izražene v prvi osebi množice. Zahtevnejša je verjetno Župančičeva, ki nemara niti ne sodi povsem med »mladinske pesmi«: v njej je pesnik opozoril na vrsto Titovih ustvarjalnih dejanj, orisal njegov junaški lik:

Neprenehoma snuje, in kadar s preprosto besedo osvetli položaj, sedanjosti prelje v bodočnost in kot na ukaz prostovoljno krog njega se zgrinja delovno ljudstvo, se zgrinja strunne brigade kipeča mladina. V zadnjih verzih pesnik pusti govoriti ljudstvu, ki, vedoč za Titovo moč in sposobnost, prosí:

»Govori, in kladivo naše povzelo bo tvojo besedo, po zemlji naši jo pelo, jo neslo na vzhod in zahod

in vero budilo v vse lepšo podobo sveta.« Kovič je napisal še eno pesem za mlade »Tito«; tudi to je oris Titove osebnosti, na zunaj poetizirani življenjski, toda ustrezno bralcu zelo poenostavljen, »približan« razumevanju tistih, ki seveda še ne morejo dojeti vse zapletenosti in dejanske resničnosti Titovega sveta. Tudi v tej pesmi ljudje spoznajo njegovo izjemno zmogljivost in se izročijo njegovemu vodstvu: »Tito, vodi nas ti!«

Med najstarejše pesmi o Titu, ki jih premore slovenska literatura, sodi »Tito« Mileta Klopčiča. Napisana je bila v času najhujših informbirojevskih napadov na Jugoslavijo (izšla 1951), Tito pa je v njej simbol vseh narodovih sanj: vere, boja svobode, samostojnosti itd. Napisana je tako rekoč v enem dihu: Pesnik našteva temne sile, ki so nas tlačile, vero, ki v lepše dni ni nikoli ugasnila, zmagoviti boj za svobodo, ter na koncu sklene:

Osvobojeni, da živimo v časti in da po svoje usodo si krojimo, da več ne maramo pod silo pasti – vse to v imenu Tito mi častimo.

O Titu pa so pisali tudi mlajši pesniki. A kot že rečeno, njihovo doživljanje Tita se marksidaj razlikuje od doživljanja ter seveda upodobitev njihovih starejših »kolegov«. Najprej je tu omeniti Marjana Krambergerja tekst »Predsednik republike« – pesem, ki je na neki drugi ravni, bolj, v drugem doživljajskem svetu, saj ni običajen opis Titovih herojskih lastnosti, poguma, daljnovidnosti ipd., tudi ni hvalnica tem lastnostim in osebnosti, ki jih združuje: po vsem videzu gre pesmi predvsem za artikulacijo nekega posebnega stanja, eksistencialnega položaja, ki ga simbolizira predsednik republike. Seveda bi bila potrebna nadrobnejša analiza teksta, da bi prišli do njegovega »sporočila« – kaže pa, da je v območju dejavnega, vitalističnega pojmovanja človekovega življenja, pojmovanja, ki je v pesmi dobilo zanimivo izpovedno obliko.

Vsekakor velja opozoriti še na dve pesmi, ki sta delo mlajših ali kar mladih pesnikov: Francija Zagorčnika »Fuga lijevoj« pa »Riječi za Tita« Berte Bojotu, pred kratkim izšli v »Oklu«. Razumljivo, vsaka vsebuje svoj metaforično-izrazni svet in kajpak prizadevate ter misel. »Tito dolgujemo sebi«, pravi Zagorčnik v sklepnem verz, medtem ko »Besede za Tita« v dimiselnih podobah govori o Titu kot borcu za novi svet.

Kajpak, pričujoči naslovi pesmi o Titu so le določeni zgledi o tem, kako so naši pesniki oziroma prozaisti slikali njegovo osebnost in delo. Zapisati je mogoče, da jih je navdihovala njegova izjemnost, izjemnost, ki se je zmagovito spopadla z zgodovino, se pravi zlom in vsem tistim, kar ogroža humano družbo in posameznika. V tem je Tito simbol, njegova dejanja pa obveza, dolg za današnjega človeka: dolžni smo si ga, stremeti je treba za deli, ki bi bila obrnjena k cilju, ki ga je sam zastavil, lahko morda svobodno povzemamo Zagorčnika.

JOŽE HORVAT

Naša sedma umetnost bo morala do Tita poravnati še ogromen dolg

Oči. Tako zelo dobrotno, razumevajoče, pa tako neskončno odločne. Pogled, ki zastavlja in terja odgovor, izraža nekaj globoko notranje zavzetega in sega daleč pod površje. Pogled, ki nadzoruje vltro in sega naprej, do zari, pa ne izgublja spomina na minulo... Takšen nam je na filmskem platnu v spominu predsednik v polurnem dokumentarnem filmu režiserja Krsta Škanata s preprostim naslovom »Tito«, ki smo ga spoznali leta 1977. In zaslužili v njem dole najljubši zrel, ustvarjalno prizadevanje po filmskem portretiranju velikega voditelja, po ugotavljanju in opredeljevanju njegove vloge v več kot pol stoletja naše, evropske in svetovne zgodovine.

Kako zelo zahtevno je delo, kako obotavljiva je roka, kadar hoče zarisati vsaj obris, če ne že tudi bistvo portreta! Koliko bolj hvaležno nalogo ima v tem pogledu likovni umetnik v neposrednem stiku s svojim portretirancem kakor pa filmska kamera, nam kaže kratek spominski pogled v našo filmsko umetnost. Kljub temu, da je narodnoosvobodilni boj in revolucionarno gibanje postala in ostala dominantna snov našega igranega filma, je njegova osrednja osebnost v njem kaj skromno zapisana oziroma upodobljena. Na prste ene roke lahko naštejemo poskuse, ki so se lotili neposrednega vključevanja Titove osebnosti in njegovega lika v umetno oblikovano, odigrano filmsko dogajanje.

Pa ne, da bi s tem ves naš revolucionarni film krenil kar mimo Tita! V domala vseh, zlasti pa v najboljših, najbolj značilnih delih je neposredno navzoč, je zbuena misel nam kot simbol vere in upanja, kot budnik junaštva, kot pomnik najbolj dragoceno človečevega, kar se zmore prebuditi v človeku.

Vrtno se, na primer, za desetletje nazaj, k svetovno znani Bulajičevi »Bitki na Neretvi«. V trenutkih največje stiske, človeške izkpanosti in skorajda že omahovanja v tem velikem boju za življenje ranjencev prinese kurir utrujen borbem povelje; kaj povelje, zmekčan papirček, na katerem je kamera pokazala zapisanih le pet besed: Prozor treba da padne! Tito. In teh pet besed je dalo borbem moč za zmago.

Na drugen način je lani režiser Bauer nazaj kazal Titovo navzočnost v filmu »Boško Buha« na kongresu SKOJ v tistem, dokumentarno dokazanem trenutku, v katerem je mladi bombaš pozabil na naučeni govor in povedal, »kako mi, bombaši, jurišamo na bunkere«. Vsi vemo, da je ta kongres spremljal tudi Tito. In film nam to pove predvsem tako, kot da mladi heroj pripoveduje svoje besede Tito iz oči v oči, pa čeprav voditelja sploh ne vidimo.

Z neposrednim uvajanjem Titovega lika v igrani film smo očitno začeli prezgodaj. Bilo je na tujo pobudo, že v letih 1945/46, ko smo v sovjetski koprodukciji snemali film »V gorah Balkana« (predvajali smo ga, dokler ni povsem izginil iz naše filmsko-zgodovinske dokumentacije kot tujek v naših iskanjih, z naslovom »Vihar v Jugoslaviji«). Nas filmski zgodovinar prof. Frace Brenk se spominja: prvi filmski Tito je bil Slovenec, pokojni igralec Lojze Drenovec. Res ga je igral samo »od daleč«, kajti v bližnjih posnetkih so to vlogo zaupali sovjetskemu igralcu Nikolaju Bersenovu – toda vendarle.

Potlej je – z izjemo zgodnjega domačega filma »To ljudstvo bo živelo« – za dolgo let usahnil pogum, da bi z igalskimi sredstvi upodobili predsednikov lik. Šele leta 1963 je režiser Hadžić v filmu »Desant na Drvar« Titovo navzočnost v igranem filmu razrešil z virtuozno, zato seveda enkratno domislilo: v herojsko – epski filmski pripovedi o znanih dogodkih med NOB je uvedel Tita s pomočjo dokumentarnih posnetkov, tistih slavnih metrov izpred dravske barake pod pečino, kjer je bil sešel glavne štaba in je na njih Tito v družbi članov zavezniške misije. Tenkočutno je razložil dokument od igrane rekonstrukcije tako, da je pokazal sekvence s Titom, kot da bi bile opazovane skozi daljnogled.

S tem je bil »gordijski voz« presekane, ne pa razvozan. Kako zapleten je tak filmski voz, je leta 1973 pokazala »Sutjeska« režiserja Delića. Malo v želji po ugledni zasedbi ugledne vloge, malo pa tudi z mislijo na mednarodno odmevnost svojega filma je, po mnogih posvetih seveda, vlogo vrhovnega poveljnika zaupal tedaj zenitemu mednarodnemu filmskemu zvezdniku Richardu Burtonu. Toda poteza se je izkazala za napačno: Burton se igralo se nikakor ni znal in mogel živeti v Titovo osebnost. Pa tudi domači gledalci, ki so bili sicer ponosni, skorajda počasnici, da je zvezdnik takšnega slovesa bil pripravljen nastopiti v jugoslovanskem filmu prav v tej vlogi, ga čustveno niso mogli sprejeti. Burton je ostal zvezdnik, prezrete so bile tiste osebnostne poteze, ki so za Tita tako nespregledno značilne: preproste, neposredne značaja, ki izžareva toplino.

Po tem nesporazumu smo bili že naslednje leto toliko bolj presenečeni, ko smo izvedeli, da bo v enem velikih filmov o revoluciji znova

»igral« Tito. Šlo je za »Uziško republiko« režiserja Mitrovića, za temo, ki brez navzočnosti vrhovnega poveljnika domala ne more učinkovati.

Živo se spominjam tistega puljskega večera, ki se ga je udeležil tudi pokrovitelj festivala, predsednik Tito. Spominjam se napetosti, s katero je auditorij pričakoval, da se bo na platnu »srečal sam s seboj«. In olajšanja kritikov, ko so ugotovili, kako preudarno, kako tenkočutno in pravilno je ob vpeljevanju Titovega lika v filmsko tkivo postopal režiser Žika Mitrović. Titovo vlogo je zaupal beograjskemu igralcu Marku Todoroviću – toda to sploh ni bila prava »igralska« vloga. Igralec lik je bil le povezava med dokumentarno resničnostjo in

Človek živi, dokler živi njegovo delo

»Umrl je človek, ki je vedno gojil upanje v življenje, ugasnil je Titov glas, ki je izviral iz najglobljih človekovih občutkov. Sprejeti moramo to bolečo resnico, toda spet je treba ponoviti: človek živi tako dolgo, dokler živi njegovo delo. Smrt je žalost, delo je zmaga. To nepriznava smrti in zato živi v imenu življenja, v imenu resnice. Zrasel je iz ljudstva, toda ne kot simbol, temveč kot njegova duhovna sila, kot ustvarjalec, katerega moč in duh sta označila revolucijo, celo dobo. Zato ga spoštujemo, kajti on nas je razumel, ker je bil v nas.«

Izvršni sekretar predsedstva PK ZK Kosova Rahman Dedaj

Spoštovali so ga tudi tisti, ki niso bili enakih misli

»Titovo ime je poznano v vsem svetu. O njem so z enakim spoštovanjem govorili tako prijatelji, kot sovražniki. Bil je oborožen z močnim orožjem, z genialno teorijo revolucije, idejami Marxa in Engelsa, Lenina. To teorijo je razumel kot teorijo družbenih zakonitosti, kot nakopičene izkušnje zatiranih in potlačanih, kot teorijo razvoja in ne kot dogmo. Z marksizmom se ni nikoli sprl, prav tako ne z resničnim življenjem. Njegov delavski instinkt je do konca ostal zvest delavskemu razredu in človeku. Zato so ga spoštovali tudi tisti, ki niso bili enakih misli kot on.«

Član sveta federacije Uglješa Danilović

Bil je dober človek, preprost in human

»Mi Istrani smo Titu hvaležni, kajti pripomogel je k pridružitvi Istre k Hrvatski. Štirikrat sem srečal tovariša Tita in vedno je imel dovolj razumevanja za naše želje. Razumel je marsikaj, bil je preprost in human, dober človek, ki se je zanimal tudi za najobčajnejše malenkosti.«

Duhovnik, prosvetitelj istrskega ljudstva dr. Božo Milanović

Sinu jugoslovanske zemlje smo dolžni vse spoštovanje

»V tem žalostnem trenutku smo siromašnejši za človeka, ki je toliko naredil za vse nas. Hvaležni smo Titu za svobodo, ki je omogočila makedonskemu narodu, da je ustvaril tisto, kar lahko pokaže vsemu svetu. Iz te svobode, po dolgi stoletjih zatiranja, se je rodila makedonska državnost in zato smo sinu jugoslovanske zemlje dolžni vse spoštovanje.«

Poglavar makedonske pravoslavne cerkve, ohridski in makedonski arhiepiskop Dositej

umetelno oblikovano filmsko fresko užičkih dogajanj leta 1941, stilno, tudi vizualno ločen od igranega dela, pa vendar spojen z njim. To je bila vloga brez dialoga, nema vloga, posneta zgolj v zamolko rumenih odtenkih, v tako imenovani sepiji, s katero je režiser obarval tudi v film vnešene dokumentarne posnetke. Todorović je ustvaril lik misleca, stratega, človeka, ki želi v kritičnem trenutku preprečiti bratomorni boj s četniki, a mu to, žal, ni mogoče. In šele ob koncu, ko Tito z užičko revolucionarno množico vred zapuša mesto – ne kot umik, temveč kot premik na novo fronto – ko se pomeša med svoje sobojevnike, se tudi sepija, ki ga je dosledno obdajala, prelje v barve.

»Ni bilo čisto tako, kot kaže film,« se je pozneje pošalil predsednik Tito. »Užice sem zapustil zadnji in zato bi skoraj nastradal.«

Pa je Tito, velik ljubitelj in dober poznavalec filma, prav dobro poznal pravice filmske ustvarjalne svobode in tudi opozarjal je na njene dolžnosti. Julija 1977 je v intervjuju za zagrebško »Filmsko kulturo« dejal, da »pričakujemo še več filmov, ki bodo nam in svetu pokazali prizadevanja naše skupnosti in naših delovnih ljudi, da s poštovanjem delom

ustvarijo in razvijajo takšne družbene odnose, ki budijo vse bolj živahno pozornost sveta«.

Temelje teh prizadevanj je s svojim življenjem in delom pozidal Tito. Torej bo moral film še in še govoriti o njem, moral bo poravnati dolg, ki ga ima.

Ob skromnosti in maloštevilnosti poskusov, da bi upodobili Titovo osebnost v igranem filmu, pa obstaja danes prav zares še nepregledna in nepregledna množica dokumentarnih zapisov o Titovem delu in življenju. Tisoči kilometri trakov so shranjeni v naših, pa tudi v tujih filmskih in televizijskih arhivih. Segajo od veliki državniških in svetovnih političnih dogodkov do šteštetih prirčnih srečanj z delovnimi ljudmi, od slavnostnih, v zgodovino zapisanih dogodkov od ljubezvene vsakdana, pa čeprav tičijo velikokrat zgolj na ravni dnevnikega kronizma. Toda v njih so trenutki in drobci, ki jih bo veljalo najti in iz njih še in še sestavljati mozaik, silo spomina. Kdorkoli bo že iskal, odbiral in urejal, bo moral to delati z najglobljim spoštovanjem njegove osebnosti, z veljiko odgovornostjo pred zgodovino in z nezmojljivim čutom za resnico, ki jo Tito pomeni nam in svetu.

STANKA GODNIČ

Biti in ostati, kar si, kar moreš in moraš biti

»... vloga človeka v zgodovini je v enakem sorazmerju s stopnjo zavesti, ki jo v tistem času najdemo pri ljudstvu. Vloga človeka je tem važnejša, ako le-ta predstavlja želje ljudstva, ako izpolnjuje tisto, kar želi ljudstvo od njega, človek sam pa ni nikdar gonilna sila v zgodovini. Gonilna sila je ljudstvo, le-ta navdihuje svoje voditelje in voditelj je samo organizator in besednik tistega, kar misli ljudstvo.«

TITO (v pogovoru z Vladimirom Dedijerom, 1952)

Čim bolj izjemen je dogodek, ki nas pretresa, čim večja je osebnost, ki nam je govoriti o njej, tem bolj se nam beseda zatika, čutimo njeno in svojo nemoč, ko jo zapisujemo, njeno in svojo nezadostnost, ko z njo poskušamo izraziti neizrazljivo, pa vendar prav v tej neizrazljivosti tako živi v nas, tako isto v vseh nas in tako neponovljivo drugačno v vsakomur od nas.

V takšni plemeniti nemoči se ta trenutek sklanjamo nad mnogopomenno besedo TITO, ki je bila veda do zdaj živo človeško bitje, tako drag in zaupljiv glas med nami, tako oevajajoč pogled, tako pomirjajoč nasmeh, tako zavezujoča strogost, tako navdušujoča in bodrilna misel, hkrati pa, kljub vsemu, tako nenadoma že tudi smrt, ki je v slehernem človeškem bivanju dokončno sklenjen krog, dokončno vse življenje, pa vendar: ta smrt je tudi prelomni trenutek na tisti skupni poti, ki ji pravimo naša zgodovina, je živa zarez v podobo nas samih v nepretrganem soočanju s svetom in časom. Doslej je bila že Titova osebnost ta podoba, s katero se zadnjih štirideset let tako zagnano in zavzeto, ponosno pričakujemo, pa tudi brezskrbno pogovarjamo in spoznavamo s svetom, ki nam ni bil v ničemer vnaprejši bolj naklonjen, zaupljiv in prijateljski kot prav prek Tita. Zaradi Tita. Zaradi vsega, kar je Tito tako dosledno ves čas bil in zaradi česar prestopa, zareče jedro našega skupnega življenja, skozi senco lastne smrti v naš jutri. Kod dediščina in kod zaveza, z enako težo in dragocenostjo.

»Voditelj je samo organizator in besednik tistega, kar misli ljudstvo« – težko je, prav z mislijo na Tita, pritrlditi tej Titovi ugotovitvi, ali pa jo vsaj moramo dopolniti s svojo zgodovinsko izkušnjo v tistem smislu, kot jo je za vojni in revolucijski čas že opredelil Josip Vidmar: »Lik maršala Tita priča o veličini naše borbe, je upravičeno njen simbol. Prejel je od nje svojo veličino in zdaj jo tudi ona prejema od njega.«

In prav to Vidmarjevo spoznanje, izrečeno že zdavnaj, je po svoje, čeprav izhajajoč iz različnih stališč in tudi diametralno nasprotnih osebnih in družbenih izkušenj, tako nenavadno ubrano ugotavljal vseh svet žalec in teh

dolgi dneh Titove boleznj in njegovega predmrtnega boja: izjemnost in veličina Titove osebnosti sta našli razlago v veličini in izjemnosti Jugoslavije in njene novejšje zgodovine, od narodnoosvobodilne vojne in revolucije do njene ideologije in prakse samoupravljanja in neuvrščenosti: ko je bila v ospredju mednarodnega zanimanja Jugoslavija, je bila najbolj razumljiva prispevoda zanj prava Titova osebnost; ko so v teh dneh najbolj izkušena peresa v svetu objavljala Titovo biografijo, so jo zapisavala z orisom razvoja Jugoslavije pod njegovim vodstvom. Tito in Jugoslavija, preprosteje povedano, sta se na svoji drzni in izvirni poti v zgodovino ves čas opirala drug na drugega, drug drugega navdihovala, drug z drugim se poistila.

Zaveza, ki nam jo v dediščino zapuša celovitost Titovega življenja, ni lahka: pot je izbrana, po njej hodimo že dolgo, a krčiti si jo bomo morali tudi v prihodnje korak za korakom, vsak zase in vsi skupaj, s tenkim poslušanjem za izkušnjo in navdih, nič od tega, kar smo že bili, nas ne sme več mamiti kot cilji; življenje, osebo in družbeno, je nepretrgan odkrivanje novega, spopadanje z nepremagljivim, zmagovano na poti k cilju, ki se odmiika, ne pa ugodna varnost doseženega, saj bi nas predlog, samovšečno mirovanje spreminilo v bolj ali manj spretno izvajalca znane, preizkušene, brez osebnosti in družbene domisljije. Zaveza Titovi dediščini je zaveza ustvarjalnosti, je vztrajanje v tisti duhovni in delovni vni, ko lahko vsak ustvarjatelj posameznik navdihuje skupnost in je celotna skupnost navdihuje posameznika. Takšne poti nas je v svojo človeško in zgodovinsko navzočnostjo učil Tito. Učil nas je verjeti, ker je tudi sam neomajno verjel, v uresničljivost človeških želja; učil nas je bojevati se, ker se je tudi sam vse življenje bojeval, proti vsemu, kar žali naš človeški habitus, našo individualno in družbeno svobodo, naravno pravico, tudi v današnjem svetu tako težko priborljivo, da vsak trenutek samsvoj, nikogaršnji varovanec in znotraj nikomur pomziujoče hvaležen za to, kar si, kar moreš in moraš biti.

In prav to: biti in ostati, kar si, kar moreš in moraš biti je naša najljubša zavezujoča premis tudi naše jutrišnje usode, tiste, o kateri je ves svet s toliko domisljije razmišljal ves čas Titove boleznj in jo imenoval »obdobje po«, ob čemer so bili spodbudno številni in hrabrilni tisti glasovi, ki so napovedovali in se napovedujejo tudi po tej smrti nerazdružljivost dvojice Tito-Jugoslavija, kar pomeni, da velik del sveta verjame v življenjsko moč in upravičenost naše drugačnosti, tiste naše politične izvirnosti, ki nam omogoča prijateljstvo s vsemi, hkrati pa nam preprečuje zaveznitvo s komerkoli v škodo koga drugega. Tako je dober del kompetentnega sodobnega sveta potrdil, pisoc o Titu in Jugoslaviji, da je jugoslovanska izkušnja, v notranjem sistemu

in v mednarodnih odnosih, družbena in politična realiteta, ki v sleherni novi preizkušnji izpričuje svojo trdnost, prožnost, odprtost in smisel za izbiro v nepredvidljivem.

Moč in dragocenost Titove osebnosti, tisto najplemenitejše, nad čimer se tudi senca smrti ne bi smela zadržati dlje, kot traja človeška bolečina, iskrena človeška žalost ob izgubi človeka, ki nam je bil še posebno drag, je preprečena zaveza o dostojanstvu vsega našega življenja v vsej njegovi pojavnosti, v delu, v medsebojnih odnosih, in v svobodi, ki je ne smemo spremeniti v stanje, v status, v pravico, pa čeprav v kamen vklesano, ampak naj tudi v prihodnje ostane v vse smeri iščici nemir, sproščeno, ponos ustvarjalnosti. Iz lastne izkušnje namreč vemo, da nam je večerajšnja svoboda, če smo zmerom na poti, danes že pretesna in da nam bo jutri tudi današnja pretesna, Titova dediščina je zvestoba prav takšni svobodi, v kateri si pravice in dolžnosti ne gledajo ljubosumno pod prste, saj gre predvsem za pot, ki naj slehernega človeka spodbuja in mu omogoča, da je vse bolj to, kar more in mora biti. Če naj nekoliko parafraziramo v motu tega zapisa citirano Titovo misel o vlogi človeka v zgodovini, lahko trdimo, da je tudi svoboda v svojem realnem obsegu v enakem sorazmerju s stopnjo zavesti, ki jo v določenem času ima o njej vse ljudstvo, družba kot celota, narod. In ves svet je prav v teh zadnjih mesecih s poudarkom povzdigoval našo naravnost zagnano privrženost svobodi, od tistih prvih dni odpora proti okupatorju v letu 1941 pa prek Titovega in ob njem vsejugoslovanske odločne »ne« diktatu informbiroja do poznejših preizkušenj v te naše dni, ko smo tlikokrat morali in še moramo dokazovati, kako nam je svoboda, to temeljno človeško dostojanstvo, vodilo in praksa življenja.

Doslej, tudi v obeh sveta, tudi v obeh prijateljev in zanikovalcev naše poti, je bil prav Tito najbolj razpoznaven, najbolj konkretno ime za to svobodo, in naša zaveza njemu in njegovemu delu in življenju je, da bomo poslej tudi brez njega, a z mislijo nanj, še zmerom nezamenljivi sinom za najbolj humano svobodo, mi vsi svoboda ne manj sami v sebi in med seboj kot v obeh sveta, tudi v obeh prijateljev in zanikovalcev naše poti, s katerimi se bomo prav gotovo tudi v prihodnje z zadovoljstvom in proti svoji volji srečevali.

S Titom smo preživeli dovolj dolgo obdobje, v katerem so bile poti razvoja nemalokrat usodno težke, pa vendar jasne in nedvoumne, da je zdaj človeška, družbena in politična zrelost vsakega izmed nas in Jugoslavije kot naše domovine naša temeljna dolžnost in odgovornost, ko se za njim, za njegovo človeško navzočnostjo med nami, za Titom, tako nepreklicno in dokončno zapirajo težka vrata smrti.

CIRIL ZLOBEC

GVINEJA – Sekou Toure

ZDA – Walter Mondale

Neuvrščeni so se poklonili svojemu velikemu ustanovitelju in vzoru

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Sinoči se je v palači Združenih narodov sestal plenium gibanja neuvrščenih držav, da bi se poklonil spominu predsednika Tita, »svojemu ustanovitelju, vzoru in učitelju«. Zasedanja so poslali predsedstvu SFRJ poslanico, v kateri poudarjajo Titove zasluge za ustanovitev in razvoj neuvrščenega gibanja in se zavezujejo, da se bodo ravnali po Titovi ustvarjalni dejavnosti.

Na sedežih mnogih mednarodnih organizacij, demokratičnih gibanj, političnih strank in drugih organizacij se zbirajo na žalnih sejah v spomin na predsednika Tita. Državne zastave 152 članic OZN so se spustile na pol droga, skoraj vsi redni sestanki raznih organov OZN so se začeli sinoči z minuto molka, ki ji je sledila žalna seja. Prvi je izkazal spoštovanje predsedniku Titu komite za načrtovanje in koordinacijo – ECOSOC, sledili pa so mu drugi komiteji. Komemoracija ob smrti predsednika Tita je bila tudi pred začetkom 33. skupščine svetovne zdravstvene organizacije in ob otvoritvi 23. zasedanja komisije za mednarodno pravo v Ženevi. Izvršni svet UNESCO pa je včeraj posvetil celi dve uri svoje redne seje osebnosti in življenjskemu delu predsednika Tita.

»Ali želite videti spomenik velikemu človeku? Ozrite se okoli sebe.«

Te besede predstavnika majhne države morajo najbolj zvesto izražati tisto, kar se je sinoči dogajalo ob East Riverju, kjer se je sestal plenium gibanja neuvrščenih držav, da bi se poklonil svojemu »ustanovitelju, vzoru in učitelju«, piše naš newyorški dopisnik Dragiša Bosković.

Diplomati so o jugoslovanskem predsedniku govorili v jeziku, kakršnega sicer v tej palači ni slišati. Gibanje se zbira okoli idej, sprejema stališča o svetovnih krizah, toda šele ob taki priložnosti je moč slišati, zakaj se vzajemno privlačijo ljudje z raznih koncev zemlje. Tako zvenijo besede srilankskega ambasadorja vsaj evrocetričnemu poslušalcu kot odkritje: »Evropejci so na svetovni jug prihajali kot osvajačali ali trgovci. Tito in Jugoslavoani so prvi Evropejci, ki so se opredelili za nas, ne pa za Vzhod ali Zahod. Povprašajte v polji držav kogar koli po imenu treh svetovnih državnikov in eno izmed njih se bo zanesljivo glasilo Tito.«

Človeška plat svetovne politike se je sinoči ob East Riverju razkrivala v malo znanih, pozabljenih ali novih podrobnostih. Panamski veleposlanik na primer pravi: »General Torrijos v svoji pravkar napisani knjigi ne skriva, da si ne bi nikoli drznil zahtevati konca kolonialne navzočnosti v naši državi, če se ne bi bil srečal s predsednikom Titom.« Predstavniki SWAPO, gibanja, ki se še bori, da bi Namibijo iztrgalo iz kolonialnega obzema Južne Afrike, spominja kolege, da se je jugoslovanski predsednik glede njegove dežele postavil na stran pravice že zdavnaj prej, preden je usoda Namibije postala vroča točka svetovnega dnevnega reda.« Sam

Nujoma pravi, da »ne more nikoli pozabiti, da so ga že leta 1961 povabili na ustanovno srečanje gibanja neuvrščenih.« Singapurski veleposlanik pa se izpoveduje: »Mi smo v svoji državi sprejeli Titovo rešitev skupnega življenja v etnično zapleteni skupnosti.«

Indijskemu veleposlaniku je pripadla čast, da predlaga besedilo poslanice, ki jo bodo v imenu plenuma gibanja poslali v Beograd. »Tito je bil,« pravi Indijec, »glas razuma v obdobju hladne vojne, ki je besnela v senci atomske bombe. Sreča vseh nas je, da se svet po zaslugi teh prizadevanj ni dokončno razdelil na Zahod in Vzhod kot je kazalo v petdesetih letih in kasneje.«

Dve temi sta sinoči povezovali malone brez izjeme vse nastope 38 govornikov.

Prva: Tito kot vzor. »Vil je samozavest majhnim državam,« pravi indijski veleposlanik in dodaja, da so Nehrujevo nagrado jugoslovanskemu predsedniku podelili »za tisto najboljšo v univerzalnem človeku.« Tanzanijec Ahmed Salim, predsednik generalne skupščine OZN, pravi: »Ni ga afriškega osvobodilnega gibanja, za katerega Tito ne bi bil vir upanja in samozavesti.« Vses svet je bil Titova država,« pravi mavricijski veleposlanik. Predstavniki Nigra: »Že zgodaj smo domeli, da želi Tito tisto, kar je dosegel za svojo državo, tudi drugim narodom.«

Druga: Titova zapuščina v gibanju neuvrščenih. Bangladeški predstavnik izraža bojazen: »Tito smo izgubili v najtežjem trenutku za gibanje.« Isto misel izražajo predstavniki Tanzanije, Egipta, Paname, Nigra, Peruja, Alžirije, Singapura, Sri Lanke: Gibanje se bo oddolžilo svojemu ustanovitelju, če bo ostalo zvesto svo-

jim osnovnim idejam, če se bo za njih borilo tako, kot je to Tito zadnjič storil v Havani. Večina govornikov vključno z romunskim predstavnikom kot gostom, poudarja Titov boj za neodvisnost gibanja od blokov. Indijec pravi: »S Titom odhaja cela generacija ustanoviteljev gibanja in zdaj je pravi čas, da iz boja teh ljudi potegnemo nauke tudi zase.« Egiptanec poudarja: »Tito nam je zapustil trajno navodilo, da se ne uklanjamo odločitvam drugih.« Jugoslovanski veleposlanik Miljan Komatina se je kolegom s toplimi besedami zahvalil za sožalje in sočutje rekoč, da ga bo posredoval jugoslovanski vladi in ljudstvu.

Gibanje neuvrščenih je sinoči tako izkazalo svoje spoštovanje svojemu ustanovitelju za – kot je rekel predstavnik PLO – »skrajni trideset letni boj za pravice ljudi in narodov.« Ob East Riverju pričakujejo, da se bodo v naslednjih dneh zbrali vsi člani svetovne skupnosti, da bi to storili.

ZDRUŽENI NARODI, 7. maja (Tanjug) – Zdjaj smo revnejši za osebnost, ki je skupaj z drugimi graditelji politike in gibanja neuvrščenja navdihovala in predano ter vztrajno vodila boj proti izkoriščanju, podrejanju in neenakosti na vseh celinah.«

To je poudarjeno v poslanici, ki so jo pozno sinoči z izredne seje neuvrščenih v Združenih narodih poslali predsedstvu SFRJ. Besedilo poslanice, ki ga je predložila Indija, so soglasno sprejeli. »Ugasnilo je življenje, ki je bilo v celoti posvečeno ideali, da morajo vsi narodi in vse države živeti v miru in da lahko svobodno izbirajo pot svojega razvoja,« piše v poslanici neuvrščenih najvišjemu vodstvu SFRJ.

Poslanica poudarja, da so voditelji Jugoslovanih na šestem vrhunskem srečanju v Havani predsedniku Titu soglasno izrekli priznanje in hvaležnost za njegov osebnostni prispevek k izoblikovanju načel in ciljev neuvrščenosti ter za njegove nenehne napore, da bi gibanje ohranilo in okrepilo svojo enotnost.

Jugoslovanski narodi, inspirirani z njegovim neprimerljivo vizionarstvom in pod njegovim neutrudnim vodstvom, so enkrat za vselej krenili po poti neuvrščenosti in pomoči ter podpore vsem tistim, ki se bojujejo za svobodo in neodvisnost,« poudarja poslanica.

»Tito je videl v popolni neodvisnosti gibanja neuvrščenih osnovne sestavine naše enotnosti in moči,« nadaljuje poslanica. »Na akcijski program je videl v našem skupnem in nenehnem boju proti imperializmu, kolonializmu, rasizmu in vsem drugim oblikam podrejanja in hegemonizma, v boju za enakopravno gospo-

darsko in politično sodelovanje.« Neuvrščeni se v poslanici zavezujejo, da se bodo ravnali po Titovi ustvarjalni dejavnosti, in na koncu citirajo Titove besede, da ni takrat, kadar gre za vzvišene cilje in plemenite ideale, za katere se bori neuvrščeno gibanje, odveč nobena žrtve.

Vrsta govornikov je poudarila Titovo ustvarjanje sistema socialističnega samoupravljanja v Jugoslaviji. O Titovih zaslugah na tem področju so govorili predstavniki Mehike in nekaterih drugih držav. Tudi indijski predstavnik je visoko ocenil celovito Titovo doktrino o samoupravljanju in dejal, da to pojasnjuje velikanski napredek Jugoslavije. Malteški predstavnik je rekel, da je Tito spremenil Jugoslavijo v zgled za druge, srilankski veleposlanik pa je izrazil mnenje, da je Titov samoupravni sistem primer, ki ga je treba proučevati in mu slediti v vsakem okolju.

Indonezijski veleposlanik je opozoril, da »ne smemo dovoliti, da bi naše gibanje minirali in mu odvzeli izvorno moč, ki jo je spodbujal predsednik Tito in ki je temelj za krepitev solidarnosti.«

»O Titu,« je dejal veleposlanik Mavriciusa Ramphal, »lahko v resnici rečemo to, kar so veliki ustanovitelji Amerike govorili o Georgeu Washingtonu: bil je prvi v vojni, prvi v miru in prvi v srecih svojih sodržavljanov. Razlika je edino v tem, da je bila Titova država ves svet.«

PARIZ, 7. maja (Tanjug) – Izvršni svet UNESCO je posvetil danes celi dve uri svoje redne seje osebnosti in življenjskemu delu predsednika Tita. Predstavniki več držav kakor tudi generalni direktor UNESCO M'Bow so obujali spomine na umrlega državnika in pri tem še posebej poudarjali Titovo vlogo pri ustanovitvi gibanja neuvrščenih, zatem kot svetovnega državnika, državljana sveta, za katerega so dejali, da se je vse življenje boril za mir, enakopravnost in neodvisnost kakor tudi za celovitost svoje države, v okviru enakopravnih mednarodnih odnosov.

Na današnji seji izvršnega sveta UNESCO so govorili o predsedniku Titu in Jugoslaviji predstavniki Egipta, Italije, ZSSR, Peruja, Kitajske in Iraka. Ti predstavniki so govorili tako v imenu svojih držav kot regionalnih skupin, ki jih zastopajo v tej specializirani organizaciji OZN, ki se ukvarja z vprašanji prosvete, kulture in znanosti. Zlasti toplo je govoril o Titu in Jugoslaviji generalni direktor UNESCO M'Bow.

V tem delu seje izvršnega sveta UNESCO je govoril tudi predstavnik Kube, kot države koordinatore gibanja neuvrščenih. Jugoslovanski veleposlanik v UNESCO Drago Kunc se je vsem navzočim zahvalil za izraženo sožalje in solidarnost, ki jo je izvršni svet danes izkazal Jugoslaviji.

Svet je spustil zastave na pol droga iz spoštovanja do državnika in revolucionarja Josipa Broza Tita. Tanjugovi dopisniki in tiskovne agencije poročajo z vseh koncev sveta, da milijoni ljudi sočustvujejo z jugoslovanskimi narodi zaradi smrti predsednika Tita. Na sedežih mnogih mednarodnih organizacij, demokratičnih gibanj, političnih strank in drugih organizacij se zbirajo na žalnih sejah v spomin na predsednika Tita.

Združeni narodi so spustili zastavo OZN na pol droga – v središču svetovne diplomacije se je začelo izkazovanje spoštovanja prvemu jugoslovanskemu in prvemu svetovnemu državljani Josipu Brozu Titu. Državne zastave 152 članic OZN so se spustile na pol droga, skoraj vsi redni sestanki raznih organov OZN pa so se začeli sinoči z minuto molka, ki ji je sledila žalna seja.

Prvi je izkazal spoštovanje predsedniku Titu komite za načrtovanje in koordinacijo ECO-SOC, ki se je sestal najbolj zgodaj, sledili pa so mu drugi komiteji. Predstavniki mnogih držav so želeli izraziti priznanje Titu za vse, kar je storil za svojo državo, za njihove države, za človeštvo in za Združene narode.

Na žalnih sejah se je doslej vrstilo kakih 70 govornikov z vseh celin. O Titu so govorili kot o velikem in pristem prijatelju njihovih držav, o Titu kot najboljšem svetovalcu pri reševanju žgočih svetovnih problemov.

V komiteju za neodtujljive pravice palestinskega naroda so vsi govorniki, še predvsem pa predstavnik PLO, poudarili velikanske zasluge, ki jih ima jugoslovanski predsednik v boju za osvoboditev, samoodločbo in enakopravnost vseh narodov. Med navzočimi je bilo čutili vznemirjenje, ko je eden od govornikov citiral lanskoletno poslanico predsednika Tita, v kateri se je vnovič zavezal za pravico palestinskega naroda do samoodločbe, vrnitve v domovino, ustanovitve lastne države ter za sodelovanje PLO na vseh pogovorih o reševanju bližnjavzhodne krize, kar je prav zdaj v središču dejavnosti na East Riverju.

Prva seja drugega skupščinskega zasedanja

Narodni svet koroških Slovencev: dve veliki ideji

Predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Matevž Grilec in osrednji tajnik Jože Wakounig sta zapisala naslednje:

»Ob smrti predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita izraža Narodni svet koroških Slovencev svoje globoko sožalje. Tito je z uspešnim odporom proti okupatorju in z borbo zgradil neodvisnost Jugoslavije. Osvobodil je državo izpod nacistične strahovlade, jo rešil tudi grozečega Stalinskega pritiska in tako prispeval k izoblikovanju identitete nove socialistične Jugoslavije. Po njegovi smrti bosta vselej prisotni dve Titovi ideji: v svetovnih razsežnostih gibanje neuvrščenosti, v domovini pa zgledna rešitev narodnostnega vprašanja z vključitvijo vseh narodov in narodnosti v politiko odločanja.

Predstavnikom slovenske skupnosti na Koroškem je Tito vselej zagotavljal, da je podpora v boju za uresničevanje določil člena 7 avstrijske državne pogodbe ena od najpomembnejših dolžnosti Jugoslavije.

Umrli je velik borec za mir, enakopravne odnose med narodi in državami sveta. Slava njegovemu spominu!«

Tito ni umrl, Tito je naše življenje, življenje pa ne more umreti

STOCKHOLM, 7. maja (Tanjug) – Veliki prijatelj naše države in Tita, švedski pesnik in slikar Goesta Nydal je včeraj med prvimi izrazil svoje sožalje ob smrti predsednika Tita. To je storil na sebi lasten način: v žalno knjigo v našem konzulatu v Malmöju je položil nekaj vrtnic in svojo pesem, ki jo je napisal v noči med nedeljo in ponedeljkom, takoj po novice o Titovi smrti. Pesem ima preprost naslov »Tito«; v njej je izpovedal vse tisto najbolj človeško, kar je začutil v teh trenutkih. Doživljal je Tita in Jugoslavijo, ki ju ima že dolga leta iskreno in zelo rad. Za pesnika je Tito Jugoslavija – to so Dubrovnik in turisti, triglavske višave, Beograd s svojimi konferencami, mostarski most, prhut in starodavne ikone iz Bitole. V Titu čuti junastvo partizanov in vseh, ki danes gradijo našo državo prihodnosti.

»Visoke planine, ta svetlo-modri vidik prek zelenih dolin, rek, morja, in toliko milijonov ljudi, pobratenih na Balkanu, dediščina, ki bo znala živeti.«

S temi besedami zaključuje Goesta Nydal svojo pesem, posvečeno Titu in Jugoslaviji; sporoča, da bo znova prišel k nam kot prijatelj, saj ga z našo državo povezuje tovarštvo... »To pa še ni bilo nikoli tako blizu kot sedaj.«

Nydalovo pesem je takoj prevedel Miloš Jon, profesor in književnik, švedski državljani jugoslovanskega porekla, veliki prijatelj naših državljanov v Malmöju. V žalni knjigi je svoje občutke opisal takole: »Tito ni umrl, Tito je naše življenje, življenje pa ne more umreti.

Van Agt: velika izguba za svet

Nizozemski premier Van Agt je poslal naslednjo sožalno brzojavko:

»Globoko me je prizadela smrt predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije; v imenu nizozemske vlade in v svojem imenu vam izražam najiskrenejše sožalje.

Smrt predsednika Tita je velika izguba za vašo državo, jugoslovanske narode in ves svet.«

Casarelli: Globoko sožalje

Državni sekretar svetega sedeža kardinal Casarelli je poslal predsedniku ZIS Veselinu

Djuranoviću naslednjo brzojavko:

»Z veliko bolečino ob spoznanju, da ni več maršala Josipa Broza Tita, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, izražam vaš ekscelenci in vaši vladi v teh bolečih trenutkih globoko sožalje.«

Masažoš Ohira: Prispevek k ohranitvi miru v svetu

Japonski premier Masašoji Ohira piše v brzojavki, ki jo je poslal Lazarju Koliševskemu naslednje:

»Globoko me je pretresla novica o smrti predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita. Dovolite mi, da vam izrazim svoje najgloblje sožalje.

Predsednik Tito je bil ne le veliki voditelj narodov in narodnosti Socialistične federativne republike Jugoslavije, temveč že dve desetletji najvidnejša osebnost neuvrščenega gibanja; veliko je prispeval tudi k ohranitvi miru v svetu. Prepričan sem, da bo delo predsednika Tita, ki so ga povsod izredno cenili, ostalo v trajnem spominu v vsem svetu.

V imenu japonske vlade in japonskega naroda vam izražam globoko sožalje in upanje in trdno prepričanje, da bodo jugoslovanski narodi in narodnosti, čeprav jih je prizadela neprecenljiva izguba, še naprej razvijali Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.«

Robert Mugabe: podpiral me je in bodril

Predsednik vlade Republike Zimbabve Robert Mugabe je predsedniku zveznega izvršnega sveta Veselinu Djuranoviću poslal naslednjo brzojavko:

»V imenu vlade Zimbabveja izražam vadi Jugoslavije naše globoko sožalje ob smrti predsednika Tita, ki je bil tvorec gibanja neuvrščenih in hrabri borec proti hegemoniji supersil. V imenu vseh narodov sveta je utemeljil načela, ki so trajni navdih človeštva. S svojim prispevkom k pravilni rešitvi našega nedavnega spora si je zagotovil hvaležnost in spoštovanje vseh Zimbabvijev, ki žalujejo za državnikom, ki je imel tako velik vpliv pri uveljavljanju enotnosti in pravice. Osebnost bom vedno gojil najtoplejšje spomine na moje prijateljstvo s pokojnim predsednikom ter na podporo in bodrenje, s katerima mi je vedno pomagal.«

»komiteja vseh«, ki pripravlja nov krog globalnih pogovorov, je bila v celoti posvečena izkazovanju časti in priznanja preminulemu jugoslovanskemu in svetovnemu državniku, mislec in humanisti Josipu Brozu Titu.

Predsedujoči komiteja, srilankski veleposlanik je začel sejo z minuto molka, zatem pa je govoril o predsedniku Titu kot resničnem revolucionarju in velikem državniku, pri čemer je še posebej poudaril njegovo vlogo pri ustanavljanju gibanja neuvrščenosti, v svetu samoupravljanja v Jugoslaviji, Titovo vlogo pri reševanju ključnih gospodarskih problemov sodobnega sveta. Srilankski veleposlanik je citiral nasvete predsednika Tita v zvezi z vzpostavljanjem novega mednarodnega gospodarskega reda in globalnimi pogajanjimi ter poudaril, da jih mora imeti komite pri svojem delu nenehno v mislih.

Ne menec se za običajno proceduro, so se oglašali predstavniki 20 držav, nastopajoč v imenu skupin, ki jim pripadajo, ali v imenu lastnih držav. »Titovo ime bo za vselej ostalo v zgodovini našega časa,« je poudaril poljski delegat, ko je govoril v imenu vzhodnoevropskih držav, italijanski veleposlanik pa je v imenu EGS poudaril, da je »Titov vzgled spodbuda za vse tiste, ki se bore za svet miru, svobode in pravice.«

V govorih predstavnikov neuvrščenih držav in dežel v razvoju, kakor tudi predstavnika Kitajske, so prevladovala priznanja Titu za resnično neuvrščenost, za reševanje odnosov v mnogonarodnih družbah na osnovi popolne enakopravnosti.

Delež z jugoslovanskimi narodi in narodnostmi globoko žalost in bol zaradi smrti tovarša Tita, ni prav noben govornik zamudil priložnosti, da ne izraza iskrenega sožalja in priznanja članom misije SFRJ v OZN in predsedniku »komiteja vseh« Bogdanu Crnobrnji.

Na vseh žalnih sejah v OZN so se jugoslovanski predstavniki toplo zahvalili za izraženo sožalje, solidarnost in prijateljstvo do jugoslovanskih narodov v času, ko jih je doletela nenadomestljiva izguba.

Pred začetkom 33. skupščine svetovne zdravstvene organizacije je bila sinoči komemoracija ob smrti predsednika Tita, na kateri je govoril jugoslovanski veleposlanik pri OZN v Ženevi Marko Vrhunc. Komemoracija je bila tudi ob otvoritvi 23. zasedanja komisije za mednarodno pravo v Ženevi. Veleposlanik Vrhunc je govoril o svetlem liku predsednika Tita tudi na komemoraciji v jugoslovanski misiji v OZN.

Julius Nyerere: Tovariš Tito nas je podpiral in navdihoval

»Z največjo bolečino smo sprejeli vest o smrti predsednika Josipa Broza Tita. Res si težko predstavljamo, kako bo zgledal svet brez državnika, ki je vodil svoj narod in gibanje neuvrščenosti. Izražamo naše najiskrenejše sožalje bratrom in sestram v Jugoslaviji, ki jih je njegova smrt prizadela še bolj kot nas. Ko so se udeleženci tanzanijskega boja proti kolonializmu prvič zavedli mednarodnih razsežnosti boja proti imperializmu, nas je tovariš Tito prvi podpiral in nas navdihoval. Seznanili smo se z njegovim neustrašnim bojem proti fašizmu.

Zgodba o partizanskem boju za osvoboditev Jugoslavije pri nas dobro poznamo, poznajo jo tudi borci za osvoboditev Južne Afrike, ki so se imeli kaj naučiti iz dosežkov jugoslovanskih narodov. Nas v Tanzaniji so navdihovali tudi socialistični dosežki in izkušnje Jugoslavije pod vodstvom predsednika Tita in Komunistične partije. Iz njegovih nauk in iz jugoslovanskega primera smo došli, da ne obstaja samo en odgovor na vse probleme gradnje socialistične družbe. Vsaka država mora upoštevati svoje lastne ekonomske, socialne, kulturne in politične razmere.

Pravi socialisti se učijo iz lastnih uspehov in neuspehov in nikoli ne odstopijo od zahtevane poti. Tanzanija je večkrat poslala v Jugoslavijo različne delegacije, da bi se učili iz jugoslovanske prakse. Vedno so nas sprejeli kot brate, vedno smo bili deležni vse podpore. Bilateralni odnosi med Jugoslavijo in Tanzanijo so vkoreninjeni v bratstvu naših narodov in tovarštvu obeh partij. Ves čas pa smo se zavedali osebne topline in podpore tovarša Tita, ki se je vedno skrbno zanimal za razvoj Tanzanije. Presrečni smo bili, ko nas je Tito

obiskal leta 1970. Tito me je večkrat toplo sprejel tudi v Jugoslaviji, ko sem bil na uradnem obisku ali pa ko sem prišel v Beograd po nasvete.

Vsa moja srečanja s predsednikom Titom so me hrabrila, navdihovala in vzbudila v meni veliko osebno občudovanje, spoštovanje in ljubezen do njega. Že samo zaradi tega lahko iskreno obžalujemo smrt te velike osebnosti. On je nezamenljiv kot eden od ustanoviteljev in vodja gibanja neuvrščenih. Vse svet z razlogom objokuje njegovo smrt. Gibanje neuvrščenih se je ves čas pravilno razvijalo in krenilo po poti, ki so jo začrtali Tito, Naser in Nehru. Toda predsednik Tito je bil ves čas na čelu njegovega razvoja in prilagajanja mednarodnim razmeram, ki so se hitro spreminjale, in vztrajal, da gibanje zadrži in še okrepi svoj neuvrščenostni značaj. Mi v Tanzaniji smo bili srečni, da smo pri tem lahko sodelovali z jugoslovanskimi vlado.

V prihodnjih letih ne bomo pozabili njegovih načelnih stališč. Zato v imenu vsega tanzanijskega naroda, v imenu Chama Cha Mapinduzi (Revolucionarna socialistična partija Tanzanije), v imenu vlade združene republike Tanzanije in v svojem osebnem imenu izražam spoštovanje dolgoletnemu življenjskemu delu predsednika Tita za humanost in preganjanjem narodom. V tem času velike žalosti stojimo čvrsto ob strani jugoslovanskim narodom. Prepričani smo, da bodo ostali združeni in enotni in da bodo nadaljevali njegovo delo za ljudsko svobodo, za pravice majhnih narodov in za sodelovanje med vsemi ljudmi sveta na osnovi enakopravnosti.«

Kurt Waldheim: bodril me je tudi v najtežjih trenutkih

»Ob svojih številnih srečanjih s predsednikom Titom sem bil vedno znova presenečen nad neizmerno toplino njegove osebnosti, njegovim izjemnim razumevanjem mednarodnih vprašanj in nenehnim prizadevanjem, da bi vse spore rešili po miroljubni poti,« je dejal generalni sekretar OZN Kurt Waldheim v pogovoru z newyorškim dopisnikom Vjesnika.

Kot pravi, se je velikokrat prepračil, da je bil Tito velik prijatelj Organizacije združenih narodov:

»Živo se spominjam, kako mi je ob neki priložnosti dejal, da je svetovna organizacija zanj eden izmed velikih upov človeštva. Priznati moram, da me je velikokrat bodril v najtežjih trenutkih. Zelo dobro je poznal svoje težiščne probleme, s katerimi smo se srečevali, pa tudi vse nevarnosti, ki so jih prinašali ti problemi, vendar se ga od nekdaj spominjam kot velikega optimista, kot človeka, iz katerega sta v takšnih trenutkih izžarevala moč in gotovost. To zaupanje vase je bilo za njegovo osebnost zelo značilno, bodriti pa je znal tudi druge, če je vedel, da je to potrebno.«

Predsednik Tito je bil edini svetovni državnik, ki se je sestal z vsemi štirimi dosedanjimi generalnimi sekretarji OZN, dvakrat pa je govoril tudi na zasedanju generalne skupščine.

»Velikokrat sem že povedal, da je neuvrščenost zame eden izmed temeljnih stebrov,« pravi Waldheim. »Zato se mi je kot generalnemu sekretarju, pa tudi osebno zelo zelo pomembno, da sam čim tesneje povežem s predsednikom Titom kot enim izmed ustanoviteljev tega pomembnega gibanja. Zato vsi, ki smo v svetovni organizaciji, jugoslo-

vanskemu predsedniku dolgujemo neizmerno veliko. Res ga bomo zelo pogrešali, saj smo vsi skupaj izgubili izjemno spoštovanega svetovnega voditelja.«

Nekaterih srečanj s predsednikom Titom se Waldheim spominja s posebno hvaležnostjo in spoštovanjem:

»Še posebno živo se spominjam najinijh pogovorov o Bližnjem vzhodu in afriškem Jugu. To sta zelo zapleteni vprašanji, vendar je predsednik Tito tudi tedaj dokazal svoje preroške sposobnosti. Vsako stvar je znal pojasniti na kratko in jedrnat, tako da se mi je po teh pogovorih vedno zdelo, da tudi sam bolje razumem vsa ta zapletena vprašanja. To se je še posebej pokazalo v burnih dneh po oktobrski vojni. Kasneje sva se zelo veliko pogovarjala o svetovnih gospodarskih vprašanjih, o boju za novo gospodarsko ureditev, o odnosih med Severom in Jugom, o prepadu med bogatimi in revnimi. O vsem tem sva se pogovarjala tudi ob zadnjem srečanju v Havani. Še posebej me je prevzelo to, s kakšnim žarom je predsednik Tito trdil, da na svetu ne bo pravega miru, dokler ne bomo rešili teh problemov.

Tito se je odločno zavezal za popuščanje napetosti in za mednarodno sodelovanje. To je bil eden najpomembnejših temeljev njego-

ve mednarodne politike in ta njegov nenehen boj je bil tudi med najpomembnejšimi vzroki, ki so mu v svetovni organizaciji prinesli tolikšen ugled. Boj za mednarodno sodelovanje in razvoj mednarodnega zaupanja mora biti glavni cilj Organizacije združenih narodov.«

Kurt Waldheim se spominja svojega prvega srečanja s predsednikom Titom, ko je kot avstrijski zunanji minister v spremstvu predsednika Jonasa dopotoval na Brione.

»Takoj sem začutil vso toplino Titove osebnosti. Predsednik Tito je nekako zvedel, da bo imel predsednik Jonas med obiskom sedemdeset dni, zato se je še bolj izkazal kot izjemni gostitelj. Odpeljal naju je v svojo hišico v vinogradu in nama postregel z vinom in ribami, ki smo jih to jutro nalovili v okolici Brionov. Vse skupaj se je odvijalo v nenavadno prijateljskem in pristrnem ozračju.

Ne morem naštet vsega, kar je pri predsedniku Titu name naredilo nenavaden vtis,« je bo koncu dejal Kurt Waldheim. Vedno pa se bom spominjal, kako je predsednik Tito nenehno poudarjal pomen mednarodnega zaupanja in sodelovanja. Prvega in drugega – s tem popolnoma soglasna – je v odnosih med posamezniki, vladami in državami res premalo. Prav to je tisto, kar moramo zavzeto razvijati, če hočemo doseči pravi mir. To je predsednik Tito vedno posebej poudaril. Predsednik Tito je zelo veliko naredil na področju razvoja mednarodnega razumevanja in sodelovanja. To bo ostalo zapisano med najpomembnejšimi dosežki sodobnega sveta.«

SOVIJSKA ZVEZA – Leonid Brežnev

ZAMBUJA – Kenneth Kaunda

Na surčinskem letališču je včeraj vse državnike združevala in izenačevala žalost zadnjega slovesa

BEOGRAD, 7. maja – Mednarodno letališče Surčin pri Beogradu že ves dan buči od letal, ki prihajajo iz vseh koncev sveta. Najvišji predstavniki Jugoslavije že od ranega jutra sprejemajo državne, vladne in partijske delegacije, ki prihajajo od vseh koncev sveta. Častni bataljoni pripadnikov jugoslovanske armade, rdeče preproge na asfaltu, ki puhti v soncu, rokovanja, objemi in izrazi sožalja, ki jih izrekajo svetovni politični voditelji, čim stopijo s stopnic, ki vodijo iz letala, marljivo letališko osebje, ki mora postoriti nešteto obveznih opravil – vse to je del zgodovinskega mozaika.

Navzlic številnim in včasih tudi hkratnim prihodom tujih delegacij, potekajo vse svečanosti na letališču gladko, nemoteno in mirno. V vse to pa so vtakani nepozabni drobci: člani gvinejskega veleposlanstva s svojimi družinami v belih žalnih oblekah, ki čakajo na gvinejskega predsednika Sekou Toureja. Izraz presunjenosti na obrazu predsednika DLR Koreje Kim Il Sunga, ko se pozdravlja s Cvijetom Mijatovićem in Stanetom Dolancem. Venec, spleten iz najlepših rož, ki ga hip nato prinesejo iz korej-

Predsednik Tito bo pokopan na Dedinju

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Predsednik Tito bo, kot je bila njegova osebna želja, pokopan na Dedinju, na vrtu v Ulički ulici št. 15, kjer je prebil veliko svojega delovnega časa in kjer se je zmeraj rad mudil.

Danes so končali dela pri urejanju zadnjega doma tovariša Tita. Uredili so ga v dobrih dveh dneh. Tovariš Tito bo počival med rožami, ki jih je s svojimi rokami sadil in gojil.

V nedeljo, 4. maja, ko se je novica o Titovi smrti razvedela po Jugoslaviji in vsem svetu, so vojniki in delavci pod vodstvom generala Dragutina Barca in dipl. inž. Nikodina Jovanovića, že začeli pripravljati zadnje prebivališče predsednika Tita v cvetličnem vrtu.

Na sredi vrta so postavili grobnico iz belega marmorja. Na nagrobni plošči bo od jutri dalje preprosto napis: Josip Broz Tito 1892–1980. Samo toliko, toda povsem dovolj, saj je Tito samo eden. To je v tem trenutku edina sprememba v zunanji podobi od nedavno tako prijubljene, a od jutri zadnjega prebivališča tvorca socialistične Jugoslavije.

skega letala... V spomin ostaneta tudi spret-nost in naglica, s katero poveljnik častnega bataljona Nikola Zečar premakne svoje voja-ke, ko letalo s švedskim kraljem zapelje nekaj deset metrov stran od predvidenega mesta. Častna enota, nadaljevala tradiciji prve prole-tarske brigade, se znova postroji, njen povelj-nik dvigne zastavo in raportira.

V spominu ostaneta tudi podoba generalnega sekretarja španske komunistične partije Carril-la, ki se objema z Dušanom Dragosavcem.

Kmalu po polnočju je zapeljala na letališče tudi letalo z ameriškim podpredsednikom Mondalom in materjo predsednika ZDA Lilian Carter.

Človek ne utegne zbirati in urejati vtisov, kajti letala hrumijo v nedogled. Kmalu po dru-gi popoldanski uri se na stezo spusti tudi letalo britanskega kraljevskega letalstva. Iz njega sto-pijo moč britanske kraljice, vojvoda edinburški, predsednica vlade Margaret Thatcher, vo-jdja laburistične opozicije Callaghan. Na dru-gem izhodu izloča letala se pojavijo znane po-stave prvih šefov britanskih vojaških misij, ki sta bila med vojno v najtežjih trenutkih v Tito-vem vrhovnem štabu – Williama Deakina in Fitzroya MacLeana.

Malo pred tretjo popoldansko uro stopijo iz orjaškega iljušina sovjetski voditelj Brežnev, zunanji minister Gromiko in drugi predstavniki ZSSR.

Surčin hrumi naprej v popoldanske in večer-ne ure. Mnogi novinarjeve se premika od leta-la do letala, od ene rdeče preproge do druge.

Ko se novinar – opazovalec ozre nazaj čez dan in poskuša ponoviti vsa imena in nazive vseh, ki so danes prišli iz vsega sveta v Beo-grad, strne misel nekoliko takole: navzlic najviš-jim obiskom, danes na beograjskem letališču pravzaprav ni bilo nobenih togih nazivov, no-benih pretiranih protokolarnih prijemov. Vse je združevalo in izenačevalo žalost. Vsi prihaja-joči so bili le državljani sveta, ki so se zadnji-krat prišli posloviti od našega Tita.

Davi je prispel v Beograd predsednik repu-blike Zambije Kenneth Kaunda, ki vodi na pogrebu predsednika Tita delegacijo svoje dr-žave.

Na beograjskem letališču je zambijskega predsednika pričakal član predsedstva SFRJ Sergej Kraigher.

Državne in partijske delegacije Mongolije, Afganistana in Vietnama so prav tako prispel-e v Beograd davi.

Mongolsko državno-partijsko delegacijo sta sprejela podpredsednik ZIS Zvone Dragan in izvršni sekretar predsedstva CK ZKJ Ferhat Kotorić. Mongolsko delegacijo vodi predse-dnik ministrskega sveta in član politbiroja CK MLDP Žambin Batmum.

Afganistansko delegacijo, ki bo pospremila posmrtno ostanke predsednika Tita, vodi član revolucionarnega sveta, namestnik premiera in minister za načrtovanje Sultan Ali Kešman. V delegaciji je tudi afganistanski zunanji minister Mohamad Dost.

Afganistansko delegacijo je pričakal na beo-grajskem letališču član CK ZKJ Bogdan Osol-nik.

Danes dopoldne je prispel v Beograd tudi podpredsednik vietnamske vlade Huin Tan Phat, ki bo na pogrebu predsednika Tita zastop-al Socialistično republiko Vietnam.

Huin Phata je sprejel podpredsednik ZIS Zvone Dragan.

V Beograd so danes dopotovala tudi državne delegacije Kanade, Kenije, Nove Zelandije in Tajske.

Kanadskega generalnega guvernerja Edwar-da Schreyerja in člana kanadske delegacije je sprejel na beograjskem letališču član predse-dstva SFRJ Sergej Kraigher.

V kanadski delegaciji sta še premiera dveh kanadskih pokrajin, minister za transport, dr-žavni podsekretar in dva člana parlamenta.

Kenijsko delegacijo vodi minister za trgo-vino Okvanjo, novozelandsko podpredsednik vlade in zunanji minister B. E. Talboys. Tajsko pa podpredsednik vlade Thanat Khomut. Dele-gacije teh treh držav je pričakal na beograjs-kem letališču podpredsednik ZIS Zvone Dra-gan.

Pod vodstvom predsednika Kim Il Sunga je prispela v Beograd delegacija DLR Koreje.

Na letališču »Beograd« sta Kim Il Sunga sprejela podpredsednik predsedstva SFRJ Cvijet Mijatović in član predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc.

Predsednik DLR Koreje in korejske komu-nistične partije je izrazil Cvijetinu Mijatoviću v imenu korejskega naroda sožalje ob smrti predsednika Tita.

V korejski delegaciji sta še zunanji minister Ho Dam in obrambni minister Odžin Hu.

Delegacija Libijske džamahirije, ki jo vodi glavni poveljnik oboježenih sil te arabske drža-ve Abu Bakr Džaber Junis, je prispela v Beo-grad danes okrog polnočja. Na surčinskem letališču sta jo sprejela podpredsednik ZIS Branislav Ikončić in generalpolkovnik Enver Cemalović.

Takoj zatem je pripotoval v naše glavno mesto generalni skeretar KP Španije Santiago Carrillo. Voditelja španskih komunistov je pri-čakal sekretar predsedstva CK ZKJ Dušan Dragosavac.

Gvinejski predsednik Sekou Touré vodi gvi-nejsko delegacijo. Šefa gvinejske države je sprejel podpredsednik predsedstva SFRJ Cvijet Mijatović.

Ob 12. uri in 15. minuti je prispela v Beograd delegacija Združenih držav Amerike, ki jo vodi podpredsednik Walter Mondale.

V delegaciji so še mati ameriškega predse-dnika Jimmija Carterja Lilian Carter, velepos-lanik Averell Harryman, pomočnik državnega sekretarja Lauren Christopher in druge osebnosti.

Ameriško delegacijo so sprejeli na beograjs-kem letališču član predsedstva SFRJ Vidoje Zarković, podpredsednik ZIS Branislav Ikončić in zvezni skretar za finance Petar Kostić.

Neposredno po prihodu v rezidenco ameri-škega veleposlanika v Beogradu je dal ameriški podpredsednik Walter Mondale tole izjavo:

»Predsednik me je prosil, naj ga zastopam v tem dostojanstvenem trenutku in vam posre-đujem sočustvovanje ameriškega naroda in vlade Združenih držav. Prišli smo, da izkažemo

zadnjo čast veliki svetovni osebnosti, heroju druge svetovne vojne, enemu najpogumnejših in najplivnejših državnikov povojnih let.

Predsednik Josip Broz Tito se je posvetil načelom neodvisnosti, enakopravnosti in ne-miševanja v notranje zadeve. Kot eden od ustanoviteljev gibanja neuvrščenih je neizmer-no prispeval k nadaljnjemu uveljavljanju teh načel v vsej mednarodni skupnosti. Postal je navdih in zgled vsemu svetu.

Ljudstvo Združenih držav deli z vami vašo izgubo. Jaz sam sem danes tukaj, da bi vas prepričal, da se bodo prijateljski odnosi in medsebojno razumevanje, ki jih je predsednik Tito pomagal vgraditi med naši državni, ohranili in se v prihodnosti še krepili. Naša podpora neodvisnosti, ozemeljski celovitosti in enotno-sti Jugoslavije traja že več kot trideset let. Z odhodom našega velikega voditelja se ne bo spremenila. Potrjujemo, da se bo ta naša pod-pora nadaljevala.

Združene države so prepričane, da bodo ju-goslovanski narodi tudi v prihodnje uspešno uresničevali cilje, ki jim je predsednik Tito posvetil svoje življenje – razvoj trdne in napre-dne Jugoslavije ter zagotavljanje miru v svetu. Kot vselej so Združene države pripravljene z vami sodelovati.

V imenu predsednika in vsega ameriškega naroda vam danes ne izražam samo našega iskrenega sožalja, temveč tudi našo vero v pri-hodnost Jugoslavije kot ponosne, neodvisne in miroljubne države, za katero se je predsednik Tito pogumno in neutrudno boril skozi vse svoje veličastno življenje.

Švedski kralj Karl Gustav XVI., ki bo na pogrebu predsednika Tita vodil delegacijo svo-je države, je prispel v Beograd danes okrog polnočja.

Delegacijo, v kateri je švedski zunanji mini-ster Ula Ulsten, sta sprejela član predsedstva SFRJ Sergej Kraigher in podpredsednik ZIS Branislav Ikončić.

Na čelu tunizijske delegacije je pripotoval predsednik tunizijske narodne skupščine Sa-dek Mokadem. Spremlja ga minister in posebni svetovalec predsednika Burgibe Habib Burgiba mlajši.

Delegacijo sta sprejela predsednik zbora re-publik in pokrajin skupščine SFRJ Zoran Polić in predsednik ZIS Branislav Ikončić.

Okrog 13. ure je prispel v naše glavno mesto generalni sekretar arabske lige Šedli Klibi. Sprejel ga je predsednik zbora republik in po-krajin skupščine SFRJ Zoran Polić.

V Beograd je pripotovala tudi delegacija jugoslovanskih izseljencev iz ZDA. To so predstavniki jugoslovanskih klubov iz New Yorka, New Jersey, Chichaga, Detroita in drugih mest.

V delegaciji je 40 predstavnikov jugoslovans-kih klubov iz Amerike, ki so prispeli z rednim letalom na lastne stroške.

Popoldne je prispel v Beograd iraški predse-dnik Sadam Husein, gostitelj prihodnjega sed-mega vrha neuvrščenih držav – prve konferen-ce neuvrščenih, na kateri delegacije SFRJ ne bo vodil Josip Broz Tito.

Predsednika Sadama Huseina so sprejeli na beograjskem letališču član predsedstva SFRJ in član predsedstva CK ZKJ Fadil Hoxha, predse-dnik CK ZK Črne gore Vojko Srzenčić in pod-predsednik ZIS Zvone Dragan.

V iraški delegaciji sta še podpredsednik vla-de Tarak Aziz in zunanji minister dr. Sadun Hamadi.

Delegacija Republike Ciper na pogrebu predsednika Tita, ki jo vodi predsednik Spiros Kiprianu, je danes popoldne pripotovala v Beograd.

Na beograjskem letališču je predsednik Ki-prianu izrazil članu predsedstva SFRJ Vidoju Zarkoviću globoko sožalje ob smrti predse-dnika Tita.

V Beograd je danes popoldne pripotoval tudi etiopski predsednik Mengistu Haile Ma-riam, ki bo vodil etiopsko delegacijo na pogre-bu predsednika Tita. Delegacijo, v kateri je tudi član komiteja začenega vojaško-revolu-cionarnega sveta, zadolžen za zunanje zadeve, Berhanu Bajh, sta pričakala član predsedstva SFRJ Fadil Hoxha in član ZIS Vajo Skendzić.

Delegacija Velike Britanije je v Beograd pripotovala nekaj po 15. uri. Pripotovali so edinburški vojvoda princ Filip, mož kraljice Elizabete II., predsednica vlade Margaret Thatcher, vodja laburistične stranke James Callaghan in člana bivše britanske misije pri vrhovnem štabu NOV in POJ Fitzroy MacLean in William Deakin.

Britansko delegacijo so pričakali član pred-sestva SFRJ Vidoje Zarković, podpredsednik ZIS Branislav Ikončić in član sveta federacije Ivo Vejvoda.

Generalni sekretar KPSZ in predsednik pre-zidija vrhovnega sovjeta Sovjetske zveze Leonid Brežnev, ki vodi sovjetsko delegacijo na pogrebu predsednika Tita, je danes ob 14.50 pripotoval v Beograd. Sovjetsko delegacijo so pričakali podpredsednik predsedstva SFRJ Cvijet Mijatović, član predsedstva CK ZKJ Aleksandar Grlić, podpredsednik zveznega izvršnega sveta Branislav Ikončić in veleposla-nik SFRJ v Moskvi Marko Orlandić.

Takoj ko je stopil iz letala, je Leonid Brež-njev izrazil podpredsedniku predsedstva SFRJ Cvijetinu Mijatoviću globoko sožalje ob smrti predsednika Tita.

V sovjetski delegaciji sta tudi član politbiroja CK KPSZ in zunanji minister Andrej Gromiko in sovjetski veleposlanik v Beogradu Nikolaj Rodionov.

Norveški kralj Olav V. je na čelu norveške delegacije dopotoval v Beograd. Norveškega suverena sta na letališču pozdravila član pred-sestva SFRJ Vidoje Zarković in podpredse-dnik ZIS Branislav Ikončić.

V Beograd je dopotoval tudi generalni se-kretar ESPN in predsednik ministrskega sveta Nemške demokratične republike Erich Honec-ker. Na surčinskem letališču sta Honeckerja pozdravila člana predsedstva SFRJ in CK ZKJ Fadil Hoxha in Dobroslav Čulafić. V delegaciji NDR sta tudi podpredsednik vlade Manfred Flegel in zunanji minister Oscar Fischer.

Mehiški notranji minister Henrique Olivaris Santana je v naše glavno mesto dopotoval kot vodja mehiške delegacije, ki se bo udeležila pogreba predsednika Tita. Mehikiškega ministra je pozdravil član predstva SFRJ Fadil Hoxha.

Pakistanski predsednik Zia Ul Hak vodi de-legacijo svoje države, ki je v Beograd dopoto-vala danes popoldne. Vodjo pakistanske dr-žave sta pozdravila član predsedstva SFRJ Vidoje Zarković in podpredsednik ZIS Branislav Iko-nčić.

V Beograd je okoli 16. ure prispela državna delegacija Španije, ki jo vodi premier Adolfo Suarez. Špansko delegacijo je sprejel podpre-dsednik zveznega izvršnega sveta Branislav Iko-nčić.

Takoj za njo je prispela delegacija republike Jemen pod vodstvom podpredsednika repu-blike Kadija Abdela Karina Alrašima. Sprejel jo je član predsedstva SFRJ Fadil Hoxha.

Delegacija Omanskega sultanata, ki se bo udeležila pogreba predsednika Tita, vodi na-mestnik predsednika vlade Fahad Bin Mahmud al Said. Delegacijo je sprejel podpredsednik ZIS Branislav Ikončić.

Sirski predsednik Hafez el Asad je prispel v Beograd okoli 16. ure. Pozdravil ga je član predsestva SFRJ Vidoje Zarković.

Deset minut kasneje je član predsestva SFRJ Vidoje Zarković prejel prva sožalja ku-vajtske delegacije, ki jo vodi šejk Abdulah al Džaber al Sabah.

Prvega sekretarja CK bolgarske komunistič-ne partije in predsednika državnega sveta To-dora Živkova je pozdravil predsednik CK ZK Srbije Tihomir Vlaškalić.

Predsednik republike Irske Patrick Hillery vodi irsko delegacijo. Pozdravil ga je član pred-sestva Vidoje Zarković.

Popoldne je v Beograd dopotoval tudi pred-se-dnik Bangladeša Ziaur Rahman, ki vodi ban-gladeško delegacijo, v kateri je tudi zunanji minister Šansun Hak. Bangladeškega predse-dnika je pozdravil član predsestva SFRJ Fadil Hoxha.

V Beograd je danes dopoldne pripotovala gvajanska delegacija pod vodstvom podpredse-dnika vlade dr. Reaida. Delegacijo je pričakal podpredsednik izvršnega sveta skupščine SR Srbije Milovan Marković.

Nepalsko delegacijo, ki se bo udeležila po-greba predsednika Tita, vodi princ Gaimindra Bir Bigransan. Na beograjskem letališču je de-legacija pričakal podpredsednik ZIS Branislav Ikončić.

Mozambiško delegacijo, ki jo vodi član poli-tbiroja vladajoče stranke Marcelino dos Santos, je pričakal general Nikić.

V naše glavno mesto je pripotoval tudi sri-lanski zunanji minister Hamid. Zunanjega mi-nistra in člana delegacije Sri Lanke je pričakal pomočnik zveznega sekretarja za zunanje za-deve Džija Redjep.

Italijanski predsednik Sandro Pertini, ki je kot voditelj delegacije sosedne Italije izkazal zadnjo počastitev predsedniku Titu, je nočjo prispel v Beograd. S predsednikom Pertinijem je dopotoval tudi italijanski premier Francesco Cossiga. Italijansko delegacijo je sprejel pod-predsednik predsedstva SFRJ Cvijet Mijatović.

Nočjo je dopotoval generalni sekretar itali-janske komunistične partije Enrico Berlinguer. Na letališču v Surčinu ga je sprejel član pred-

Ramallo Eanes: Tito si zasluži spoštovanje sveta in zgodovine

Predsednik republike Portugalske general Ramallo Eanes, ki bo vodil delegacijo svoje države na pogrebu v Beogradu, je o zgodovinski vlogi predsednika Tita izjavil:

»S predsednikom Titom sem se večkrat srečal in tako neposredno spoznal vso daljnovidnost njegovih hotenj, ki so krasila njegovo izjemno osebnost. Začenši od najinega prvega srečanja sem vsakokrat čutil vse večje spoštovanje do državnika njegovih sposobnosti, izjemno obduo-vanje in osebno navdušenje. Prepričan sem, da je bil maršal Tito eden redkih državnikov tega stoletja, ki je izzval obduovanje pri ljudeh različnih ideologij. Maršal Tito ima izjemne zasluge za razvoj in kreiranje obrambe svobode in neodvisnosti jugoslovanskih narodov in za polno uveljavitev enakosti med državami. Bil je pionir novih odnosov in sodelovanja med državami sveta.

Vaša nacionalna skupnost ima kaj obžalovati, saj je izgubila nosilca in branilca svobode države, heroja gradnje enotnosti narodov, ki danes živijo v Jugoslaviji. Hkrati si mora svetovna javnost vtisniti v spomin političnega ustvarjalca, ki se je desetletja potegoval za pravico, da vsak narod izbere svojo politično pot in ki je dal vse za enakost med narodi. Pri tem je obsojal hegemonizem in uporabo sile v svetu. Portugalska ne bo pozabila osebnega prispevka Tita pri krepitvi prijateljstva med državama in njegovega prispevka v razvoju političnih, ekonomskih in kulturnih odnosov, ki temelje na enakosti, sporazumevanju in spoštovanju predlogov vsake države. Prepričan sem, da bodo odnosi med Portugalsko in Jugoslavijo še vzpodbujali spomin na maršala Tita, saj je on izjemen primer tovariškega sodelovanja na osnovah miru, neodvisnosti, sporazumevanja, pravice in ljudske solidarnosti. Predsednik Tito si zasluži spoštovanje vsakega od nas posameznika in spoštovanje vsega sveta in zgodovine.«

Predsednik Republike Paname dr. Aristides Royo:

»Mi, kot država, ki ima čast, da pripada gibanju, ki ga je maršal Tito ustanovil skupaj z Naserjem in Nehrujem, globoko obžalujemo to izgubo za vse dostojanstvene narode sveta. Smrt predsednika Tita pomeni smrt zadnjega voditelja dvajsetega stoletja. Ves njegov boj, najprej za osvoboditev in zatem za neodvisnost domovine, kakor tudi vse tisto, kar je kasneje storil za vse človeštvo, bo živelo samo, če se njegovega imena in njegovih podvigov gibanje neuvrščenih in vsi rodoljubi, ki se pod njegovim vplivom borijo v kateremkoli delu sveta, ne bodo samo spominjali, temveč res sledili gibanju neuvrščenih.

V imenu panamskega naroda in naše vlade obžalujemo, ker je odšel ta veliki vodja, za katerim joka vsa Jugoslavija.«

sedstva CK ZKJ Stane Dolanc. V delegaciji italijanskih komunistov sta tudi Giancarlo Pa-jetta in Buffalini.

Finskega predsednika Urha Kekkonena, ki vodi delegacijo svoje države, je sprejel pod-predsednik predsedstva SFRJ Cvijet Mijatović.

Portugalski predsednik general Ramallo Eanes je nočjo pripotoval v Beograd na čelu portugalske delegacije. Portugalskega predse-dnika je pričakal član predsestva SFRJ in član predsestva CK ZKJ Petar Stambolić.

Prvi sekretar CK PZDP Edward Gierke je prispel kot vodja poljske delegacije. Sprejela sta ga član predsestva CK ZKJ in član predsestva SFRJ Petar Stambolić ter član predse-dstva CK ZKJ Lazar Mojsov.

Državno delegacijo Libanona bo vodil na pogrebu predsednika Tita finančni minister Ali el Kalil. Na letališču »Beograd« je ministra Kalila sprejel član predsestva SFRJ Fadil Hoxha.

Nočjo je prispel v Beograd tudi kralj Haše-mitske kraljevine Jordanije Husein. Jordan-skega vladarja je pričakal član predsestva SFRJ Fadil Hoxha.

To so vse delegacije, ki so v Beograd prispel-e do zaključka redakcije.

Voditelji tujih delegacij, ki so prispeli v Beo-grad na pogreb predsednika Josipa Broza Tita, so začeli dopoldne polagati vence na oder, na katerem leži preminuli tovariš Tito, in izkazo-vati poslednjo počastitev največjemu sinu ju-goslovanskih narodov.

Malo pred 10. uro je predsednik Zambije dr. Kenneth Kaunda, eden izmed Titovih zvestih prijateljev in sodelavcev iz gibanja neuvršče-nih, položil venec v imenu svojega ljudstva in države. Vidno pretresen se je dr. Kaunda z enominutnim molkom poklonil spominu svoje-ga prijatelja.

Spomin predsednika Tita je takoj zatem po-častila delegacija Kube, ki jo vodi član politi-broja in podpredsednik državnega sveta Carlos

Rafael Rodriguez. Na oder je Rafael Rodri-guez položil venec predsednika Fidela Castra in venec v imenu gibanja neuvrščenih držav.

V imenu namibijskega ljudstva je predse-dnik narodne skupščine David Meroro položil venec gibanja SWAPO.

Predsedniku Titu je danes ob 9. uri prva izkazala počastitev državna delegacija Senega-la. V imenu Senegala je venec položil na oder voditelj delegacije, predsednik socialnogospo-darskega sveta Senegala Magat Lo.

Za njo se je preminulemu predsedniku Titu poklonila državna delegacija Angole. V imenu angolskega ljudstva je venec položil voditelj delegacije, minister za izobraževanje Ambro-sio Lukoki.

Preminulemu predsedniku Titu je zadnjo čast izkazala tudi delegacija svetaga sedeža. K žalnemu oderu predsednika republike je položil venec papeški nuncij v Beogradu Michele Cecchini.

Točno opoldne je k žalnemu oderu predse-dnika Tita v imenu kanadske delegacije položil venec generalni guverner Kanade Edward Schreyer.

Spominu predsednika Tita se je poklonil tudi predsednik DLR Koreje Kim Il Sung. V imenu svoje države in ljudstva je Kim Il Sung položil venec k žalnemu oderu.

V velikem predvečerju skupščine SFRJ se je predsedniku Titu zadnjič poklonila delegacija grške komunistične partije (za tujino). K žalne-mu oderu predsednika republike je položil ve-nec generalni sekretar KP Grčije Harilaos Flo-rakis.

Delegacija komunistične partije Španije se je poklonila spominu Josipa Broza Tita in mu izkazala zadnjo čast. K žalnemu oderu je venec španskih komunistov položil generalni sekretar KP Španije Santiago Carrillo.

K žalnemu oderu je položila venec tudi de-le-gacija švicarskih progresivnih organizacij.

Norveški kralj Olav je izkazal zadnjo čast predsedniku Titu in položil venec k oderu. Spo-minu predsednika Tita se je poklonila delegaci-ja Norveške, venec pa je položil norveški pre-mier Odvar Nordli.

Delegacije na pogrebu

EDEK Cipra: predsednik partije Lisaridis PASOK Grčije: predsednik partije An-dreas Papandreu

KP Francije: generalni sekretar partije Georges Marchais

KP Japonske: podpredsednik predsestva CK KPJ K. Senaga in član mednarodne ko-misije CK KPJ S. Onuma

KP Avstralije: drugi sekretar CK KP Ber-nie Taft

KP Danske: predsednik partije Jürgen Jensen in član CK KPZD Hans Kloster

KP Belgije: predsednik partije Louis Van Geyt

KP Italije: generalni sekretar Enrico Ber-linguer, član direktije Giancarlo Pajetta in član direktije Paolo Buffalini

Socialistična stranka Italije: generalni se-kretar Bruno Craxi

Socialnodemokratska stranka Italije: pred-se-dnik stranke Giuseppe Saragat

Švicarska partija dela: predsednik stranke Jean Vincent

Socialistična stranka Belgije (frankofoni): predsednik stranke Andre Kols in člana nacionalnega biroja Irene Petri

KP Avstrije: predsednik partije Franz Muhri

Republikanska ljudska stranka Turčije: predsednik stranke Bulent Ecevit

KP Velike Britanije: predsednik stranke Gordon Mac Lennan

KP Irske: predsednik stranke Andrew Barr

KP Španije: generalni sekretar Santiago Carrillo

Socialistična delavska stranka Španije: ge-neralni sekretar Felipe Gonzalez

Partija proletarske enotnosti Italije: sekre-tar in član CK Luccio Magri

Socialistična stranka Čila: generalni sekre-tar Clodomiro Almeida

KP Grčije (za državo): generalni sekretar Drakopoulos

EDA Grčije: generalni sekretar M. Glezoz

SPANJA – Santiago Carrillo

SENEGAL – Magat Loom

Kim Il Sung: bleščeče mesto v zgodovini

Generalni sekretar centralnega komiteja korejske delavske partije, predsednik Demokratične ljudske republike Koreje Kim Il Sung je poslal predsedniku predsedstva SFRJ Lazarju Kolisevskemu in predsedujočemu predsedstva CK ZKJ Stvanu Doronjenskomu naslednjo brzojavko: »Vest o smrti predsednika Zveze komunistov Jugoslavije in predsednika Socialistične republike Jugoslavije tovariša Tita sem sprejel z globoko bolečino. V tem žalostnem času, ko smo izgubili tovariša Tita, vidnega političnega delavca in našega najožjega prijatelja, vam izražam v imenu centralnega komiteja korejske delavske partije, vlade Demokratične ljudske republike Koreje, korejskega ljudstva in v svojem imenu globoko sožalje. Sožalje velja tudi centralnemu komiteju Zveze komunistov Jugoslavije, vladi Socialistične federativne republike Jugoslavije, vsemu jugoslovanskemu ljudstvu in družini preminulega tovariša Tita.

Tovariš Josip Broz Tito je bil velik narodni heroj jugoslovanskega ljudstva, ki se je od zgodnje mladosti odločil boriti za revolucionarno misel delavskega razreda, za svobodo in osvoboditev narodov. Bil je eden izmed ustanoviteljev gibanja nevrščeni, velike politične sile našega časa in znani bорец v mednarodnem komunističnem delavskem gibanju.

V najtežjem času druge svetovne vojne je tovariš Tito organiziral in začel dolgotrajen oborožen boj proti Hitlerjevimi fašistom in vodil osvobodilno vojno jugoslovanskih narodov vse do velike zmage. Po osvoboditvi je močno utrdil Zvezo komunistov Jugoslavije kot vodilno silo jugoslovanskega delavskega razreda in ljudstva. Začel je pot socialistične graditve, ki temelji na samoupravljanju. Med narodi in narodnostmi Jugoslavije je ustvaril popolno enakost in enotnost, s svojim nesmrtnim delom pa je Jugoslavijo spremenil v neodvisno in napredno socialistično državo.

Tovariš Tito je mednarodni ugled Jugoslavije izredno okrepil in ogromno prispeval k naporom za ureditev in razvoj gibanja nevrščeni in mednarodnega delavskega gibanja, za svetovni mir in vzpostavitev enakopravnih mednarodnih odnosov, za kar se je aktivno trudil na mednarodnem prizorišču – za suverenost, neodvisnost, mir in socializem. Revolucionarni dosežki tovariša Tita, ki je bil vse življenje viden voditelj jugoslovanskih narodov, bodo v zgodovini Jugoslavije zavzemali bleščeče mesto.

Tovariš Josip Broz Tito nam je kot prijatelj korejskega naroda vedno dajal polno podporo in se zavzelo solidiziral z našim narodom in njegovim pravičnim bojem za graditev socializma. Neodvisnost in združitev države po mirni poti. Pomemben je bil njegov prispevek k utrditvi in razvoju bratskih odnosov, prijateljstva in sodelovanja med našimi narodi, ki so se razvijali med antiimperialističnim in antifašističnim bojem vse do odličnih odnosov, kakršne imamo danes.

Smrt tovariša Josipa Broza Tita je velika izguba ne samo za jugoslovanske narode, temveč tudi za narode nevrščeni držav in za vse miroljubne narode sveta. Čeprav je tovariš Josip Broz Tito preminil, bo njegovo višje delo, posvečeno sveti in skupni stvari naprednih narodov sveta – boju za mir in demokracijo, nacionalno neodvisnost in socializem – večno živeło v srcih jugoslovanskega in korejskega naroda in vseh miroljubnih narodov sveta.

»Naš trajni interes in strateški cilj je še naprej uveljavljati izvirna načela politike nevrščeni«

»Izkušnje, pridobljene po drugi svetovni vojni, ko so začele nastajati grupacije posameznih dežel, so pripeljale do globokega prepričanja vseh dežel, ki so zunaj teh grupacij, da je ravno ta razdelitev ustvarila in ustvarja čedalje večjo svetovno napetost. To prepričanje izražajo tudi najširše ljudske množice, ne glede na to, ali so v blokih ali zunaj njih, ker čutijo, da blokovski mehanizem čedalje bolj dobiva svojo samostojno negativno logiko.« To je govoril predsednik Tito septembra 1961, na prvem, ustanovnem sestanku državnih poglavarjev in ministrskih predsednikov 25 držav.

Postopoma odpraviti blokovsko razdelitev sveta

Tej blokovski »samostojni negativni logiki« je Tito postavil po robu drugačno pot, drugačno vizijo: blokovsko razdelitev sveta je potrebno »postopoma odpraviti« in kreniti po »novi, sodobni poti sporazumevanja in sodelovanja v mednarodnih odnosih, z miroljubnimi pogajanjmi.« Tito se je zavzel za splošno uveljavitev »novih pravil« v mednarodnih odnosih, po katerih se – kot je poudaril – »že ravnavo dežele, ki niso vezane na bloke.«

Tito je v Beogradu pred 19 leti prepričano izrazil pričakovanje, ki je z razraščanjem ideje, načel in politike nevrščeni postalo resničnost: »Usoda sveta ne more biti samo v rokah veselite; to naj bi veselite prej ko prej uvideli.«

Na beograjski konferenci je Tito že takoj od kraja razpršil spekulacije in kombinacije, češ, nevrščeni žele ustanoviti nov, tretji blok. »Mar bi bilo logično, da bi mi, ki se borimo zoper blokovsko razdelitev sveta, ustvarili tretji blok?«

Tako je neutrudni pobudnik in strateg načel, programov in akcij nevrščeni dežel že od kraja, še pred prvim sestankom na vrhu 1961. leta – na brisniskem srečanju Tito – Naser – Nehru in na drugih posvetih z državniki – gnetel, oblikoval, koval pristna načela in dosledno politiko nevrščeni kot gibanja enakopravnih, delujočega na podlagi demokratičnih debat in dogovorov. Vse to z glavnim, velikim humanitarnim ciljem pred očmi: zagotoviti mir, preprečiti vojno katastrofo, »odstraniti silo kot način reševanja« svetovnih problemov.

In tako je tudi v deklaraciji beograjske konference neblokovsko stališče prišlo do polne veljave:

»Dežele udeležence menijo, da je nadaljnje širjenje nevrščenegega območja sveta edina možna in nujna alternativa usmeritvi na totalno blokovsko razdelitev sveta in zaostrovanje politike »hladne vojne«. Zunanjblokovske dežele so hrabrila opora vseh narodov, ki se bore za svojo resnično neodvisnost in enakopravnost.«

Seme je padlo na plodna tla

Da je seme padlo na plodna tla, je pokazal drugi vrh, oktobra v Kairu. Od prvotnih 25 udeležencev držav je bilo v Kairu navzočih 47 polnopravnih članic in deset opazovalcev. Politika aktivne in miroljubne koexistence, je poudaril Tito na drugem vrhu, vnaša nove raz-

sežnosti v sodobni svetovni politični razvoj, ker omogoča široko sodelovanje, ne na podlagi nekakšnega umetnega in formalnega razvrščanja, marveč na temeljih enotnosti interesov in neodvisne presoje.

V čem je predsednik Tito videl bistvo politike nevrščeni? V Kairu je dejal: »Enostranske rešitve, sloneče na nasilju in ozko pojmovanih ideoloških motivih, postopoma dajejo prostor, morajo napraviti prostor novim oblikam povezovanja svobodnih narodov in sodobnih držav, odnosom, katerih predpostavka je upoštevanje njihovih nacionalnih interesov. Po mojem mnenju si moramo predvsem prizadevati, da bi spodbudili in olajšali ta razvoj in v tem vidim bistvo naše politike in politične akcije.«

Nove oblike, novi odnosi, nova načela. V svetu, zastrupljenem s hladno vojno, blokovskim kosanjem in grožnjami, s krčevitimi napori, zaustavitvi dekolonizacijo in postavitvi na noge neokolonializma, je Tito utiral nova pota, vizijo, ki ni bila samo dolgoročna, marveč tudi stvar sprotnih akcij za širjenje načel nevrščeni, za širjenje kroga članstva, za strpno, demokratično snovanje skupnih nastopov nevrščeni ob ključnih težnjah sodobnega človeštva:

neodvisnosti, prostosti, emancipaciji, samosvojsosti, rešitvi iz spon imperializma, kolonializma in vsakršne hegemonije.

Uveljavitev v mednarodnem življenju

Tako je gibanje nevrščeni postalo nena-dosteljiv dejavnik mednarodne politike in sodelovanja – ob velikih Titovih zaslugah za tako smer.

Predsednik Tito je vseskozi opozarjal, kako nerealno bi bilo pričakovati »gotove recepte za vse tegobe sodobnega sveta«, pač pa se je nenehno zavzemal za nove zamisli, za nove pobude – in jih tudi sam snoval, oblikoval. Od tod tudi njegova pobuda, naj bi čimprej sklicali tretji vrh nevrščeni, da bi večanjene dežele uskladile svoja stališča in nastopile s skupnim programom. Tito se je zavzemal za program konkretnih akcij. Tako so po intenzivnih pripravah z njegovim osebnim sodelovanjem sklicali tretji vrh v zambijskem glavnem mestu Lusaki, septembra 1970. Na njem so bili državni poglavarji in premieri 54 polnopravnih članic in devet opazovalcev.

Tito je na konferenci poudaril: »Politika nevrščeni se je v minulem de-

setletju krepko uveljavila v mednarodnem življenju, ker je kazala izhode iz mračnega obdobja hladne vojne, ko je bilo človeštvo na robu katastrofe. Odprla je perspektivo novih mednarodnih odnosov, ki so bili pod pezo ostre konfrontacije med blokoma. Ta politika je poudarila načelo neodvisnosti, samostojnega razvoja dežel ter vsestranskega enakopravnega mednarodnega sodelovanja, kakor tudi potrebo po pospešenem razvoju dežel v razvoju.« Zato:

»Pozitivni učinki politike nevrščeni v mednarodnem dogajanju o realnosti, ki je nihče ne more zanikati.«

Govorec o tedanji agresiji v Indokini in na Bližnjem vzhodu, je Tito povzel v splošen nauk, obče veljavno stališče, poslej globoko zasidrano v načela in duha nevrščeni:

»Če dopustimo uzakonitev pravice močnejšega, bomo prej ali slej vsi ogroženi.« Pa tudi:

Zoper vsakršno razdelitev interesnih sfer

»Smo zoper monopole, zoper vsakršno razdelitev interesnih sfer in zoper dogovore v škodo tretjih dežel.«

Da bi bili lahko nevrščeni aktivni dejavniki v mednarodnih odnosih, morajo »združiti svoja prizadevanja in enotno nastopati na mednarodnem prizorišču«, kajti »ne zadostuje, da so samo vest človeštva, marveč tudi sila, ki dejavno prispeva k oblikovanju boljšega jutrišnjega dne človeštva.«

Za Tita emancipacija sodobnega človeštva ni bila samo stvar politične sfere, udejanjanja načel o neodvisnosti, svobodi, enakopravnosti, marveč je stalno imel pred očmi potrebo človeštva po novih mednarodnih gospodarskih odnosih, po novi mednarodni gospodarski ureditvi. Na vrhunskih sestankih, od Beograda naprej je vztrajno opozarjal na to. Beograd: »V blokovskih okvirih nastajajo gospodarski dogovori, ki v bistvu pomenijo diskriminacijo drugih dežel.« Lusaka: »Neizenačeni razvoj povečuje razlike.« Alžir: »Do pričakovane mednarodne podpore deželam v razvoju ni prišlo.« Pa tudi: »Prizadevati si moramo, da svoje možnosti kar najbolje izkoristimo v enakopravnem in koristnem sodelovanju med nami samimi, in – bolj organizirano kot doslej – v sodelovanju z razvitimi deželami.«

Potrpežljivo je razmikal meje nevrščeni

O trajnem deležu gibanja k oblikovanju novih, pravičnejših mednarodnih gospodarskih odnosov je Tito poudaril:

»Samo nevrščene dežele so izdelale celovito zamisel o vzpostavitvi novih gospodarskih odnosov na svetu.«

In razvoj v zadnjih letih je potrdil aktualnost Titovega svarila na ministrski konferenci nevrščeni v Beogradu:

»Če gospodarsko najmočnejše in najbolj ra-

zвите dežele ne bodo izpričale večje politične pripravljenosti, se bodo vsi problemi še naprej zaostrovali, kar bo prizadelo tudi njih same.«

Kot tvorec načel in politike nevrščeni, kot dobri dve desetletji njen dejavni izvajalec je Tito vztrajno in potrpežljivo razmikal meje nevrščeni. Zato je na vrhu v Colombu avgusta 1976 lahko ugotovil:

»Nevrščeni je zdaj v resnici postala svetovna politika, ker gradi na celovitih interesih sveta in se zavzema za univerzalne rešitve v okoliščinah, ko so ideološke in druge delitve sveta še zmerom realnost. Zato nevrščeni nikakor ni mogoče omejiti na ožje okvire dežel v razvoju ali tako imenovanega tretjega sveta, južne poloble in podobno. Kakor je sodobni svet medsebojno odvisen, tako je tudi politika nevrščeni globalna. Vsakršno zapiranje vase bi samo zmanjšalo njen pomen, vlogu in vpliv v mednarodnih odnosih.«

Takšna širina je možna in potrebna, da bi našli »enotno podlago boja za svobodo, neodvisnost, gospodarski razvoj in enakopravno sodelovanje med narodi.« Kajti »samo delovanje na takšni podlagi lahko obvaruje svet katastrofe in odpre perspektivo miru ter napredka.«

Tako se je predsednik Tito od prvih začetkov gibanja nevrščeni, dobri dve desetletji boril za pristnost načel, svetovno širino, univerzalnost gibanja, zoper diverzije in poskuse tujih, blokovskih vdorov in posegov v gibanje.

Vsak spopad med nevrščeni odpira vrata tujemu vmešavanju

V medsebojnih odnosih med članicami gibanja je potrebno »upoštevati realne razlike v interesih, izvirajoče iz objektivnih življenjskih razmer vsake nevrščene dežele« je opozarjal. Pri tem »nevrščeni ne istovestimo z ideološko opredelitvijo in zato ne smemo dovoliti, da bi kakšno deželo označili kot manj ali bolj nevrščeno zaradi takšnega ali drugačnega političnega sistema v njej.«

Tito je polemiziral s tistimi, ki so v tem videli slabost gibanja. »Te razlike same po sebi ne pomenijo pomanjkljivosti gibanja nevrščeni. Važno je samo imeti pred očmi, da sta strpnost in medsebojno razumevanje potrebna ravno za dosege večjih možnosti v boju za temeljne cilje.«

Zato nevrščeno gibanje »nikoli ni težilo po nekakšni umetni ali vsiljeni monolitnosti, ki je navedeno z demokratičnim značajem našega gibanja.«

Govor predsednika Tita na šestem vrhu nevrščeni v Havani, poslednjem, na katerem je sodeloval, je velika oporoka, napotek, opozorilo, pa tudi svarilo. Spomnimo se, kaj je rekel Tito:

»Ves čas se dosledno izrekamo proti blokovski politiki in tuji nadvladi, zoper vse oblike politične in gospodarske hegemonije, a za pra-

vico vsake dežele do svobode, neodvisnosti in samostojnega razvoja. Nikoli nismo privolili v to, da bi bili transmissija ali rezerva kogar koli, ker je to nezdružljivo z bistvom politike nevrščeni.« In dalje:

»Niti za hip ne smemo pozabiti, da vsak spopad med nevrščeni deželami odpira vrata tujemu vmešavanju.« Dalje:

»Svetu moramo dati zgled tudi kar zadeva demokratično dogovarjanje.« Obenem pa: »Postavljati se moramo po robu vsemu, kar nas razdvaja in kar gre na roko prodiranju tujih interesov v naše vrste.«

Z očmi, uprtimi v prihodnost, je Tito poudaril:

»Naš trajni interes in naš strateški cilj v tem času je še naprej uveljavljati izvirna načela politike nevrščeni in na podlagi le-teh kre-

piti solidarnost, enotnost in akcijsko sposobnost gibanja nevrščeni. To so zanesljivi kazipoti naše poti v prihodnost.«

Zadnji vrh nevrščeni, ki se ga je udeležil predsednik Tito, »trdno prepričan, da je vredna vsaka žrtev, kadar gre za tako visoke cilje in plemenite ideale, za katere se bori naše gibanje in h katerim teže vsi narodi sveta«, je ravno z njegovim nadčloveškim naporom potrdil in utrdil izvirna načela gibanja.

Ko gibanje nevrščeni v teh viharjih časih blokovskih napetosti in poskusov infiltracije v gibanje nadaljuje pot, je oporoka, izrečena 4. septembra 1979, natanko osem mesecev pred smrtjo, vodilo, kazipot, ki ga je postavil neutrudni pobudnik in strateg nevrščeni, Josip Broz Tito.

JOŽE ŠIRCELJ

J. Džajavordene: manjšim je omogočil, da se je slišal njihov glas

Srilanski predsednik Džajavordene je v sošalni brzojavki zapisal:

»Srilanski narodi in vlada so z globoko bolečino sprejeli žalostno novico o smrti predsednika Tita. Z njegovo smrtjo je tretji svet izgubil enega svojih najvidnejših državnikov, čigar modrost in izkušnje so bile neprecenljivo koristne pri usmerjanju članic gibanja nevrščeni in drugih članov mednarodne skupnosti. Velikokrat je dokazal svojo državniško sposobnost in vplival na razvoj mednarodnih odnosov ter tako prispeval k popuščanju napetosti.«

Vlogo predsednika Tita pri oblikovanju mednarodnih odnosov po drugi svetovni vojni bomo pomnili še dolgo, saj je težil k demokratizaciji mednarodnega procesa odločanja, ki omogoča manjšim državam, da bi se slišal tudi njihov glas. Dobro so znani njegovi prizadevnosti napori za razorožitve. Posebno zasedanje Združenih narodov, posvečeno razorožitvi, je potekalo še za časa njegovega življenja, s čimer je bila uresničena že zdavnaj izražena zahteva nevrščeni držav. Zgodovina bo potrdila veličino njegovega prispevka k razorožitvi in miru.

Mednarodna skupnost, zlasti države tretjega sveta, se bodo spominjale predsednika Tita kot priznanega in hrabrega voditelja, ki se je odločno zavzemal za temeljna načela državne suverenosti in za cilje, ki so si jih zastavile vse države članice gibanja nevrščeni. Jugoslaviji je zapustil politični in gospodarski sistem, ki najbolj ustreza ustvarjalnemu duhu njegovega ljudstva. Preminuli predsednik Tito je večkrat počastil Sri Lanko s svojim obiskom. Moje ljudstvo ga visoko ceni in spoštuje zaradi njegovih izjemnih lastnosti, zlasti še prisrčnosti in prijateljstva do Sri Lanke.«

N. Fadejev: borec za miroljubno sožitje

Sekretar sveta za vzajemno gospodarsko pomoč (SEV) N. Fadejev je poslal zveznemu izvršnemu svetu naslednjo sošalno brzojavko:

»V imenu sekretariata SEV in v svojem imenu izražam globoko sožalje ob smrti priznanega voditelja jugoslovanskih narodov, človeka, znanega po svojih prizadevanjih v mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije in predsednika Zveze komunistov Jugoslavije Josipa Broza Tita.

Narodi držav članic SEV bodo za vedno ohranili svetel spomin na Josipa Broza Tita, borca za mir, popuščanje napetosti in miroljubno sožitje, ki je posvečal izredno veliko pozornost razvoju vsestranskega sodelovanja med SFRJ in socialističnimi državami v okviru sveta za vzajemno gospodarsko pomoč.«

Sandživa Redi: navdih za ves svet

Predsednik Republike Indije Sandživa Redi je zapisal:

»Maršal Tito je bil ne le izjemni svetovni voditelj, temveč tudi eden tvorcev načel nevrščeni. Z njegovo smrtjo je svet izgubil državnika, vizionarja, resničnega domoljuba in neustrašnega borca za svobodo. Zgodovina bo zabeležila prispevek maršala Tita k svetovnemu miru na način, ki bo navdih ne le za jugoslovanske narode, temveč za vsa svetovna skupnost, vse prihodnje generacije.«

V imenu indijskega naroda in v svojem imenu izražam prijateljskim jugoslovanskim narodom, s katerimi sočustvujemo v njihovi globoki bolečini, iskreno sožalje.«

Naše meje s sosedi so tudi trdni mostovi prijateljstva

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Dosledna politika dobrega sosedsstva – to je eden izmed temeljev politike Jugoslavije nasploh in njenega mesta v svetu. Ta politika pa ni pojav, ki bi imela navidezno samo regionalni pomen, temveč je najširšega mednarodnega pomena in predstavlja »plodove dolgotrajne politike« ter je »zgled, kako je treba premočati meje med državami z različnimi družbenimi sistemi in ideologijami«. Tudi tokrat gre za politiko, ki jo je inspirirala Titova misel.

»Odnosom s sosedi smo posvečali izjemno pozornost, čemur smo v naši zunanji politiki vedno dajali eno izmed prednosti,« je rekel predsednik Tito v referatu na 11. kongresu ZKJ. Tito je to stališče mnogokrat poudarjal, vedno in obvezno pa takrat, kadar smo ocenjevali obdobje, ki je bilo za nami, in začrtovali smeri nadaljnjega razvoja jugoslovanske skupnosti.

To prizadevanje našega predsednika je bilo razumljivo, saj je njegova misel vzniknila iz

ljudstva, preizkušnega v nešteti viharjih, ki so vršili čezenj, ljudstva, ki je že zdavnaj modro ugotovilo, da pride vse – slabo in dobro – najprej od sosed. Toda na Balkanu, kjer je stoletja carovala politika velikih po geslu »deli in vladaj«, je bilo staro modrost o dobrem sosedskem življenju – med državami z najrazličnejšimi družbenimi sistemi in različnim mednarodnim položajem – sila težko uresničiti. Težka zapuščina druge svetovne vojne, črna leta hladne vojne in obdobje informbirojske

gonje proti Jugoslaviji so negativno vplivali na odnose med Jugoslavijo in njenimi sosedi. V takih okoliščinah se je porajalo tisto, kar danes v svetu poznaajo kot jugoslovanski vzor graditve mostov med sosedi, dejstvo, da smo to dosegli v težavnih okoliščinah, pa daje tej politiki še večji pomen.

Mnogonacionalna država, nešteto krat v zgodovini razkosana, dandanes pa specifična po marsičem, socialistična, samoupravna in nevrščena Jugoslavija ima tudi to značilnost, da meji na sedem različnih držav. Tu so države, ki pripadajo varšavskemu paktu, mejimo tudi na države nasprotnega vojaško-političnega bloka, tu so tudi nevturalne, pa socialistične zunaj blokov.

Treba je bilo torej veliko politične modrosti, potrpežljivosti, taktičnosti, vztrajnosti, predvsem pa trdnega prepričanja obojestranske koristi dobrih sosedskih odnosov, da bi kljub

ideološkim, političnim in nacionalnim navzkrižjem in spopadom, ki so jih povzročale zgodovinske krivice nasproti posameznim narodom in podžigali novi hegemonistični cilji, spravili odnose z večino sosed na sedanjo pozitivno stopnjo.

Vloga narodnostnih manjšin

Tito je govoril: »Naša zunanja in notranja politika izvirata druga iz druge, ker slonita na istovetnih načelih, med katerimi je na prvem mestu enakopravnost naših narodov in narodnosti.« Ko je Tito na 10. kongresu ZKJ govoril o razvoju dobrih sosedskih odnosov »po načelih enakopravnosti, suverenosti, ozemeljske neokrnjenosti in nevmešavanja v notranje zadeve«, je rekel:

»V tem pogledu imajo zelo pomembno vlogo tudi narodnostne manjšine. Seveda s pogojem, da spoštujejo njihovo pravico do tega, da goje in razvijajo svojo narodnostno identiteto, jezik, kulturo in običaje. Če jih je zgodovinski razvoj ločil od njihove celote, to nikakor ne bi smelo privedi do negiranja njihove narodnosti in etnične pripadnosti, njihovega jezika in kulture, zlasti pa še do tega, da bi jih asimilirali narodi, katerih državni celoti zdaj pripadajo.«

Osinski sporazumi svetel zgled

Naše izhodišče je vedno bilo, da so narodnostne manjšine mostovi, ki naj zblizujejo

narode, prispevajo k prijateljstvu in sodelovanju med državami njihove narodnostne pripadnosti in tistimi, ki so zdaj njihova domovina. Vedno je bilo za nas poglavitno, da se vsakemu narodu prizna pravica do narodnostne identitete in afirmacije njegove bitnosti. Vsakemu našemu narodu in narodnosti smo zagotavljali popolno enakopravnost in svoboden vsestranski razvoj ter vzajemno bogatitev narodnostnih kultur; tako smo krepili enotnost naše države in bratstvo naših narodov, s tem pa tudi prispevali k našemu sodelovanju s sosednimi državami...«

Usmerjena po tej strateški poti je naša politika razvijanja vseh oblik političnega, gospodarskega, kulturnega in drugega sodelovanja s sosedi časoma dajala vedno bolj pozitivne rezultate, sklenitev osimskih sporazumov pa je žela tudi številna priznanja po vsem svetu, da »Jugoslavija in Italija dajeta pomemben in konkreten prispevek k miru, varnosti in vsestranskemu sodelovanju na Sredozemlju in v Evropi, v duhu sklepe listine KVSE iz Helsinkov.«

Za razvijanje teh odnosov si je naš predsednik tudi sam vedno zelo veliko prizadeval. Samo v zadnjih mesecih svojega življenja se je v Beogradu sešel z italijanskim predsednikom Pertinijem, mesec dni zatem je potoval v Bukarešto, saj je bila že navada, da se predsednika Tito in Ceausescu izmenoma obiskujeta.

Prav tako je v tem času dvakrat, v Skopju in v Prištini, govoril o odnosih s sosednimi drža-

vami. Ob teh priložnostih je poudaril svojo zadovoljstvo z razvojem odnosov s sosedi in ponovil, da je priznanje pravic naših narodnostnih manjšin v sosednjih državah za nas nujen vprašanje, v katerem ni popuščanja, mence, da je to »dolgoročen problem in reševali ga bomo tem uspešneje, čim boljši bodo v celoti naši odnosi z nekaterimi sosedi, čim bolj razvito bo naše sodelovanje z njimi na vseh področjih«. Rekel je tudi tole: »Vzemimo na primer Italijo, s katero smo ravno zato, ker smo tako ravnali, skupaj mnogo dosegli. Prepričan sem, da bomo tudi z drugimi sosednimi državami, kjer so ti problemi, nekega dne prišli do tega...«

Taka načelna, potrpežljiva in vztrajna, dolgoročna politika dobrega sosedstva življenja je že obrodila velike sadove, rezultate, ki so dostikrat naravnost osupljivi: v razmerah, kakršne so v danes še razdeljeni Evropi, smo s sosedi ustvarili odprtost meja, zastavili velikanški skupni podvig, peljali nenehne medsebojne stike, uknili vizume.

Vse to pa se godi na »balkanskem sodu smodnika« s težko zgodovinsko dediščino. To je ta jugoslovanski vzor – kot mu pravijo mnogi na svetu. V resnici so to sadovi Titove usmeritve v tej komponenti naše nevrščene zunanje politike, katere načela predstavljajo bistvo odnosov Jugoslavije z vsemi državami. Predsednik Tito je v to vložil silno veliko truda, ki je neločljiv del njegovega prizadevanja v korist miru na svetu in Jugoslavije kot konstruktivnega dejavnika mednarodnih odnosov.

KUBA — Carlos Rafael Rodriguez

VELIKA BRITANIJA — Margaret Thatcher

Mape, škatle in spomin pariškega knjigarnarja v uličici Traversière so polni pričevanj o Titovih dnevih v Parizu

Na majhni železniški postaji v Boulonskem gozdu, kjer so v letih, ko letalo še ni zamenjalo vlaka, sprejemali najuglednejše državne goste, je v začetku maja 1956 izstopil potnik, ki je bil v mesto ob Seini prvikrat prispel 19 let poprej. Toda »takrat je prišel v Pariz revolucionar in borec iz neznanega kraja, danes pa v Pariz prihaja državnik svetovnega slovesa«, je Titove povezave s francosko prestolnico kleno strnil časopisni poročevalec iz tistega časa. Enaindvajset let pozneje, oktobra 1977, ko je jugoslovanski predsednik poslednjič obiskal Pariz, in doživel sprejem, »kakršnega ni francoska prestolnica pripravila še nobenemu gostu« (dnevnik »figaro«), ga je gostitelj, predsednik Valéry Giscard d'Estaing, pozdravil s preprostimi in toplimi besedami: »Dvakrat ste dobrodošli, kot prijatelj in kot partner.«

V uličici Traversière, sredi četrta, kjer se je naselila močna kolonija jugoslovanskih izseljencev, je v zasebni knjigarni »Yougofranc« prava zakladnica podatkov in dokumentov o predvojnem delovanju jugoslovanskih komunistov v Parizu, za zdaj še neurejeno gradivo, spravljeno v mapah, škatlah in spominu knjigarnarja Fadila Ekmečića, ki ljubiteljsko zbira ustna in pismena pričevanja o pariških dneh Josipa Broza in njegovih sodelavcev. Zrcalo te zbirke odseva dvojno podobo: bili so to dnevi vsega vrveža in zunanje blišče svetovne razstave, a bilo ja hkrati obdobje obnavljanja partije, v nenehnem boju s policijami in agencijami skoraj vseh evropskih dežel, ob rovarjenju spodnesenih frakcij in pod svinčnim oblakom hladne kominterne, z veličastno fresko zanosa in tragike španske epopeje v ozadju.

Jugoslovanski pristojniki, ki so izkoristili svetovno razstavo, da so dobili vizume za odhod v Pariz, od koder jih je partija vodila čez Pireneje, so s solzami v očeh prihajali iz obilja in razkosja polnega sovjetskega paviljona, spretne propagandne poteze Stalina, vendar, in le ožek krog partijskih delavcev, zgrnjenih okrog svojega novega voditelja Josipa Broza, je vedel, kaj vse je skrito za prepovedjo Čolakovičeve »Začetnice leninizma«, za preslah denarno pomočjo, za nenadnimi pozivi v Moskvo — ali pa nekaj mesečni čakani na sovjetski vizum, za emisarjem kominterne, ki se je v Parizu oglašil pri tem in onem, samo pri Titu ne! Toda jugoslovanski komunisti so niti svoje organizacije, potrgane na Dunaju, v Parizu hitro povezali. Vendar to mesto zanje ni bilo le kraj na evropskem zemljevidu, ki ga je politbo decembra 1936 izbral za novi sedež CK KPJ: bivanje v Parizu so izkoristili, na Titovo izredno zahtevo, tudi za navezovanje stikov z naprednimi in vplivnimi osebnostmi iz francoskega kulturnega življenja, hkrati pa so široko zastavili — spet na Titovo pobudo — delo med nekaj deset tisoč izseljenci, raztresenimi po vsej Franciji, in nekaj sto študenti, zbranimi v prestolnici.

A znova velja poudariti, da so se pri tem večplastnem delu mogli zamenjati le na lastne moči: KP Francije, poslušna krmeljškemu gospodarju, Titove smeri ni odobrvala.

Sobica »neustrašnih« v mali knjigarni

Titu je prvič prispel v Pariz proti koncu marca 1937, kmalu po propadli avanturistični Gorkičevi akciji, ko je jugoslovanska policija zaradi popolne nekonspirativnosti polovila na stotine prostovoljcev, ki naj bi jih z ladjo »La Corse« iz Dalmacije odpeljali v Marseille, od tam pa jih poslali v Španijo. Rodoljub Čolakovič je v Parizu že urejal jugoslo. »Proleter«, centralni komite se je že več ali manj organiziral, v rue de l'Ecluse, eni od tihih ulic, ki se cepijo od živahnega bulvarja Saint Germain, je začela delovati knjigarna »Horizons« (Obzorja).

V naslednjih mesecih je telefonska številka »Obzorij« postala prava javka vseh partijskih delavcev in španskih borec, ki so prihajali v Pariz, a v dveh prostorih same knjigarne je delo teklo ne in dan. V prednjem, večjem, so prodajali revolucionarno literaturo, ki so jo tiskali v Bruslju oziroma jo dobivali iz Moskve, v drugi sobi, manjši, so se shajali na zaupne pogovore; tu so kurirji iz Jugoslavije predajali sporočila, od tod so najrazličnejši potniki odnašali kovčke z dvojnimi dnom, v katerem so bile skrite številke »Proleterja«, »Glasu izseljencev« (slovensko izdajo je urejal Tomo Brejč) in številnih drugih publikacij, namenjenih bralcem v domovini in drugod po svetu. V mesecih, ko je bila odprta v drugod po svetu. V mesecih, ko je bila odprta v drugod po svetu. V mesecih, ko je bila odprta v drugod po svetu.

Titu je zaradi konspirativnosti poredke je zahajal v uličico ob Saint Germainu, a kadar se je oglašil v knjigarni, se je pomudil v »ardiji«, kot so rekli manjšemu prostoru (»ardija« ni nemara kak turizem, temveč je izpeljanka iz francoskega pridevnika »hardi«, ki pomeni »neustrašen, drzen, pogumen«). V Parizu predvojno vzdušje sicer še zdaleč ni bilo podobno dunaj-

skemu, povrhu pa so se člani partije mogli opreti na številno napredno emigracijo, vendar je bil Tito previden in je nenehno menjaval stanovanje ter kraje sestankov. K temu ga je sililo tudi dejstvo, da se je v Parizu mudil ilegalno, vselej s ponarejenimi dokumenti, a brez prijave na preleturi v istem hotelu ali najeti sobi ni mogel ostati dalj kot mesec dni. Oktobra 1977 je med srečanjem z našimi delavci, zaposlenimi v Franciji, obudil spomin na tiste dni ilegalne. »Stanoval sem v skoraj vseh tedanjih osemnajstih arondismentih. Bili so težki časi, toda prijetni spomini na to lepo mesto so me prevladali.« In z nasmeškom je obnovil znano anekdoto z ene od voženj proti Parizu, ko je potoval iz Moskve kot Spiridon Mekas s kanadskim potnim listom in mu je policist v Københavnu prijateljsko svetloval, naj se bolje nauči angleški, če že uporablja kanadske dokumente.

Včasih niti najbližji sodelavci niso vedeli, ali se Tito mudi v Parizu

Tudi v samem Parizu je nekoč za las manjkalo, da Tito niso aretirali: med policijskimi preverjanji, ko se je prestolnica pripravljala, da prvi sprejme novega angleškega kralja Jurija VI., okronanega leto dni pred Titovim prihodom v Pariz. Včasih niti najbližji sodelavci niso vedeli, ali se Tito mudi v Parizu. Previdnost ni bila odveč tudi zaradi najrazličnejših agencij, od nacističnih do staliniških, ki so delovale v velenosti; časopisne črne kronike so bile polne novic o skrivnostnih padcih z visokih nadstropij in truplih tujecev, ki so jih ob zori našli v parkih, ali pa jih potegnili iz Seine. Težko je v krajšem zapisu omeniti in pravilno poudariti delo vseh tistih, ki so v letih 1937–38, obdobju močne francoske »ljudske fronte«, iz meseca v mesec čedalje učinkoviteje izkoriščali možnost za včasih že kar pollegalno delovanje v prestolnici, zlasti po avgustu 1937, ko je Tito praktično že prevzel vodstvo partije. A nekaj imen le velja posebej omeniti, Edvard Kardelj je tisti februarja 1937 pripravil gradivo za ustanovni kongres KP Slovenije, z »Obzorji«, prvo partijsko knjigarno v tujini, pa so povezani Aleš Bebler, August Cesarec, Boris Kidrič, Bratko Kreft, Veselin Masleša, Veljko Vlahović, Todor Vujasinović in vrsta drugih. Pozabiti ne moremo seveda Lovra Kuharja, ki je bil organizacijski vodja »Obzorij« (uradno je bilo lastništvo zapisano na ime Žike Pavloviča, poročenega s Francozinjo in zato pred oblastmi primerne za kuliso). In nazadnje je bil tu kronist teh dni, Rodoljub Čolakovič, ki ni le urejal »Proleterja«, temveč je v Parizu napisal tudi znano delo »Kuća oplakana« (spomine na samo knjigarno pa opisal v knjigi »Kazivanja o jednom pokoljenju«).

Pomlad 1938: prvi Titov »Ne!«

Danes francosko časopisje v zapisih o »zadnjem velikanu našega časa« obvezno omenja leto 1948, vendar le redki pisci seljajo in razumejo, da korenine spora s Stalinom segajo daleč nazaj, še manj pa vedo, da je Tito svoj prvi »Ne!« Stalinu izrekel prav v Parizu, maja 1938, ko je razpusliti tedanji okrnjeni in iz francoskih bojev oslabiljeni partijski vrh ter sestavljal novo, začasno vodstvo KPJ. Pred tem je bil dunajski trgovec Karl Poneška ali kanadski državljani Spiridon Mekas nenehno na poti med domovino in Parizom, minil je tudi zgodovinski ustanovni kongres KP Hrvatske. Na pismo, ki ga je Tito srednj avgusta 1937 iz Pariza poslal v Moskvo, odgovorja sploh ni dobil, oktobrsko vabilo, naj odpotuje v Sovjetsko zvezo, je kominterne brž nato preklicala, zapletom z denarjem so sledili poskusi frakcij, da bi spodkopali partijsko organizacijo. Na pomlad 1938 je v Parizu pripotoval neki predstavnik kominterne, vendar s Titom sploh ni iskal stika. KP Francije je podpirala frakcijsko skupino Kusovca...

Tedaj je sledila odločna Titova poteza za zamenjavo vodstva, brez posvetovanja s kominterno. Za nekaj tednov se je Josip Broz nato vrnil v domovino, vendar je bil že junija 1938 znova v Parizu kjer je čakal na sovjetski vstopni vizum — tri mesece. Med njegovim znanim

dolгим jesenskim bivanjem v Moskvi so se tudi nad Pariz zgrnili težki oblaki: iz Španije so se začeli vračati prostovoljci, demoralizirani, bolni, pohabljeni.

Čvrsta organizacija, ki jo je Tito pustil v Parizu, se je zdaj izkazala. Reševala je španske borec z juga Francije, med izseljenci zanje zbiral pomoč, »Obzorja« so v taboriščih zasnovala prave marksistične knjižnice. A iz Vlahovičevega »Kluba Jugoslovancov v Parizu« so zrasle prve organizacije Jugoslovancov v tujini, predniki današnjih izseljenških klubov, s pridruženimi revolucionarne zavesti. Pariški organizatorji so zdaj pobirali obresti Titove vztrajne spodbude, naj člani centralnega komiteja nenehno navezujejo stike z našimi zdenci.

Tudi med svojim zadnjim bivanjem v Parizu, oktobra 1977, se je jugoslovanski predsednik posebej zanimal, kako delajo in živijo naši zdenci, kako so organizirani, kakšne stike imajo z domovino...

Prva vrtnice: najvišje vojaško odlikovanje

Maja 1956 se je v Francijo torej vrnil legendarni vodja ljudskega odpora in legitimni šef države, ki je v dobrih desetih letih povojne obnove zaslovela kot graditeljica povsem nove družbe. Dejstvo, da je bil na čelu tedanje francoske vlade Guy Mollet, po dolgi letih parlamentarne zgodovine prvi socialist, je obisku dajalo dodatno mikavost. A Francija je predsednika Tita sprejemala predvsem kot vojnega junaka in kot borca za miroljubno sožitje.

Vse te razsežnosti državiškega obiska je upošteval že sam protokol: 72-letni René Coty, tedanji francoski predsednik, je gostu takoj po prihodu v Elizejski palači priredil slovesnost, na kateri mu je v imenu vlade izročil izredno redko in pomenljivo odlikovanje — vojno medaljo in vojni križ s palmovo vejico. Minister za obrambo Maurice Bourges-Maunoury, poznejši premier, je prebral obrazložitve: »Kot politični in vojaški voditelj, ki mu ni primere, je znal z osebnim pogumom, z izjemnimi organizacijskimi sposobnostmi, z jeklenim domoljubjem in z neomajno upornostjo razvneti odpor-

niškega duha jugoslovanskega ljudstva proti osvajalcem...«

Poleg predsednika Cotyja, ki je dolge ure pazljivo poslušal gosta, sta bila med šestdnevni obiskom, izpolnjenim z izredno bogatim programom, glavna sobesednika jugoslovanskega voditelja premier Guy Mollet in minister za zunanje zadeve Christian Pinot, prav tako socialist. Francosko socialistično vodstvo je po prvih odločnih mednarodnih izjavah ter napovedih hitrih notranjih družbenih sprememb že doživljalo krizo, porojeno iz družbenopolitičnih protislovij in kolebanja med željami po temeljitih reformah ter pritiskom starih kapitalističnih struktur (popuščalo je denimo zahtevam alžirskih kolonov). V dialogu Tito — Mollet so se ta protislovja brž pokazala. Francoska stran se je pripravljala za potovanje v Moskvo in zato je z izrednim zanimanjem prisluhnila Titovi oceni mednarodnega položaja (v Kremelju je tedaj prišel Hruščov in vse je kazalo, da se začenja novo obdobje sožitja, za katerega se je prav Tito potoval že tedaj, ko se je zamislil zdelo nekaterim še utopično, marsikaterim pa celo kvarna za mednarodno komunistično gibanje).

Oktobrski srečanja z naslednikoma de Gaulle

Francoski premier, razklan med mrzličnim iskanjem izhoda iz kolonialne vojne in trdovratnim prepričanjem, da mora Alžirja za vedno ostati francoska, je ostro napadel Egipt in jugoslovanska stališča do bližnjevzhodne krize ter rešitve alžirskega vprašanja. Naserja je imenoval celo »Hitlerja«, Arabce »šafiste«. Gost je tedaj reagiral tako, kot je bilo za jugoslovanskega voditelja vselej značilno: odločno je zavrnil Guya Molleta, vendar je hkrati potrpežljivo skušal pojasniti, zakaj so stališča francoskega vodstva povsem zgrešena. Še istega leta se je Francija skupaj z Veliko Britanijo in Izraelom spustila v suško pustolovščino, doživela mednarodni poraz, njena socialistična vlada pa naslednje leto padec, ki je pomenil začetek dolge kabinete krize. In tudi krvavi razplet alžirske krize je pokazal, da so bile ocene jugoslovanskega gosta povsem pravilne.

Izreden človek, čigar doživetja bi lahko napolnila več življenj

PHYLLIS AUTY, profesorica zgodovine na londonski univerzi, je med drugo svetovno vojno delala za britansko zunanje ministrstvo na Srednjem vzhodu. Prvič je prišla v Jugoslavijo leta 1946, ko je delala za Organizacijo združenih narodov. Med številnimi obiski v naši državi se je pogostoma pogovarjala s predsednikom Titom. Napisala je več knjig o Jugoslaviji, največji uspeh pa je doživelo njeno delo »Tito«, ki so ga nekajkrat ponatisnili in prevedli v več jezikov.

Kakšne vrste človek je bil Tito vse svoje življenje? Imel je trinajdeset let, ko je postal ministrijski predsednik leta 1946, šestinajdeset, ko ga je izobčil Stalin, dvainšestdeset, ko je Hruščev prošil za mir, skoraj sedemdeset, ko je končno lahko izmeril položaj v Jugoslaviji in ugotovil, da se nekateri elementi materialnega napredka, ki ga želi »sem Jugoslovancem, dobro uresničujejo. Leta 1970, je bil še vedno posebej sebojenje jugoslovanske države, človek, ki ga je vse ljudstvo imelo za svojega voditelja. Kot eden zadnjih živih prič boljševiške revolucije je preživel skoraj vse komuniste svoje generacije. Bil je tudi zadnji veliki politik, ki je dosegel moško dobo v začetku tega stoletja in prišel na oblast z drugo svetovno vojno. Prvi in edini veliki človek, ki je postavil evropski komunizem zunaj Sovjetske zveze.

Latentni realizem, ki se je s starostjo še povečal in mu omogočil, da se je brez grenkobe zadovoljil z delnim uspehom, je ublažil njegov idealizem. V letih po vojni je pokazal agresivno zamero, ki je videl, da se bo jugoslovanskega ljudstva ne ceni, kot bi bilo treba. Sprejel je — zdelo se je, kot da jih v resnici pričakuje — vse časti, ki si jih je želel, ne da bi pomislil, da pripadajo samo njemu. Očitno mu je bilo všeč, da je predsednik Jugoslavije, hkrati pa si je pri opravljanju te funkcije naložil ogromno dela in težke odgovornosti. Čeprav je ljubil moč, ga ta ni nikoli oprijela ali pokvarila. To je eden najznačilnejših vidikov njegove osebnosti. Ni bil ne nedostopen ne nečimrni, bil je trd, kadar

je tako zahtevala resnost položaja, vendar ni bil nikoli nepotrebno krut in se ni nikoli zatekel k čistkam. To je bilo nedvomno povezano z njegovo naravo samo in z njegovimi življenjskimi izkušnjami: v njem najdemo od otroštva do zrele dobe precej konstantnih potez, ki osvetljujejo njegov značaj. Vedno mu je bila všeč popularnost, vendar nikoli na račun njegove poštenosti. Njegova izredna energija mu je morala zagotoviti uspeh, katerekoli kariero bi si bil izbral. Njegova prirojena ljubezen do življenja je v njem razvila nagonski občutek za nevarnost, mu pomagala premagati preizkušnje, ki bi gotovo zlomile vsakega drugega človeka. Že kot mlad fant, pozneje pa še bolj, je bil izredno zadržan v vsakem položaju, ki mu je bil tuj; toda takoj ko je bil na svojem terenu, je ukrepal z veliko zanesljivostjo.

Ko je Tito postal šef države, je ohranil svoje delovne navade, ki jih je vedno imel. Rad je delal s sodelavci — ne z laskaci. In čeprav je bil avtoritaren, je vedno rad razpravljajal o najrazličnejših vprašanjih s sogovorniki neodvisnega duha, ki se izražajo svobodno. Delati z njim je bilo na splošno lahko, čeprav ni prenesel neumnosti in je bil sposoben nenadnih, vendar kratkih izbruhov jeze spričo dela, ki je opravljeno slabo zaradi neumnosti ali nesposobnosti. Sam je bil delaven in discipliniran in je kljub letom obdržal takšen vsakdanji ritem dela, ki je zahteval polno zaposlitev štirih ali petih osebnih sekretarjev in njihovih pomočnikov. Vstal je okoli šestih zjutraj, si sam pripravil kavo in

Mladi bomo hodili po Titovih poteh

»Mi mladi bomo še naprej vodili bitko na vseh področjih. Hvaležni smo Titu za brezskrbno mladost, za svobodo in zato se mu bomo oddolžili s pridnim in zavzetim delom ter učenjem. Skupaj s Titom in generacijo revolucionarjev bomo nosili revolucijo po pravih poteh, po poti, koder nas je toliko časa vodil on.«
Predsednica predsedstva republiške konference ZSM Makedonije Leposava Petrovska

Tito je Inspiracija za tiste, ki se še bore za svobodo

»S Titovo smrtjo smo vsi jugoslovanski narodi in narodnosti, vsi tisti, ki jim je kaj do miru in prijateljskega sožitja v svetu, izgubili velikana. Tito in njegovo delo sta nekakšna inspiracija tistih narodov, ki se še bore za neodvisnost in svobodo. Končalo se je življenje velikana-revolucionarja, ki se je popolnoma stopil z delavskim razredom, z njegovo partijo in borbi za enakopravnost in enotnost jugoslovanskih narodov.«
Član predsedstva SR Makedonije in eden najstarejših revolucionarjev Makedonije
Strahil Gigov

Nočem verjeti, da ga ni več

»V teh težkih in presunljivih trenutkih ne morem in tudi ne želim verjeti, da Tita ni več med nami. Pred menoj bo vedno Tito, takšen, kot sem ga spoznala tedaj, ko sem predala štafeto. Bil je nasmejan, vendar in tako me je minila vsaka trema.«
Liljana Senokozljeva, nosilka štafete mladosti leta 1956.

Ponosna sem, da živim v Titovi Jugoslaviji

»Ponosna sem, ker sem ena izmed tistih, ki so lahko voščili Titu za rojstni dan. Leta 1970 sem na predvečer dneva mladosti prvič srečala tovariša Tita. Bil je tovariški, prisrčen in neposreden. Vprašal me je: »Kako ti gre v šoli?« In zatem: »Ne boj se jutrišnjega dne. Glej naprej, proti ljudem in vse se bo dobro končalo...« Res je bilo tako, kot je rekel. Čeprav sem bila razburjena, saj sem slišala udarce lastnega srca, sem tovarišu Titu izročila štafeto. Danes sem nesrečna, hkrati pa ponosna, da živim v Titovi Jugoslaviji.«
Liljana Žežova, nosilka štafete mladosti leta 1970.

popolna osamosvojitve nekdanjih kolonij ključnega pomena za učvrstitev svetovnega miru in zato sestavni del neuvrščenega gibanja.

Bleščeč in toplek mozaik Titovega zadnjega bivanja v Franciji

Zadnjikrat je Tito stopil na francoska tla 12. oktobra 1977, ko se je po zmagovalni poletni poti po Sovjetski zvezi, Kitajski in LR Koreji podal še na jesensko pot miru v zahodno Evropo. Obisk je veljal kot uraden in prijateljski, a gostitelj je bil tokrat sedanjí predsednik Valéry Giscard d'Estaing, s katerim se je Tito pred tem že nekajkrat srečal, a leta 1976 je Giscard kot prvi francoski predsednik obiskal Jugoslavijo (tedanje skupno poročilo o pogovorih, znano pod nazivom »šest beograjskih načel«, je močno odmevalo v svetovni javnosti).

Na letališču Orly je gosta poleg predsednika Giscarda sprejela vsa vlada! A o pomenu francosko-jugoslovanskega dialoga je gostitelj že v letališkem salonu dejal, da je »naraven in potreben«. »Naraven, ker Francija ve, kaj vi predstavljate... a potreben, ker v svetu, kakršen je naš, ni stvari, ki bi bila nujnejša, kot da združimo napore vseh tistih, ki so voljni težiti k dvema ciljema... popuščanju napetosti in sodelovanju med narodi.«

Mozaik Titovega zadnjega bivanja v Franciji je bil hkrati bleščeč in toplek: sprejemi in pogovori v palači Marigny, ki je zadnja leta rezidenca najuglednejših gostov, slovesnosti in srečanja v Elizejski palači, Louvru, pri Slavoloku zmage... Ob koncu tridenesnega uradnega in prijateljskega obiska je predsednik Tito odpotoval še na krajši oddih pod Pireneje, od tam pa na novo državniško pot, v Lizbono.

»V Parizu je pred štiridesetimi leti prispel revolucionar in borec iz neznanega kraja, danes prihaja v Pariz državnik svetovnega slovesa.« bi tudi ob tem obisku lahko prikojili misel, zapisano v prvih povojnih letih, ko je Tito izstopil v razvetenem Boulonskem gozdu, v mestu svetlih luh in širokih avenij, da tudi spominov na mračno predvojno obdobje in ozko »ardijo«, sobico neustrašnih.

VILKO NOVAK

Nihče ne more dvomiti, da je današnja Jugoslavija veliko uspešnejša, pravičnejša in častive-dnejša, kot je bila tista iz njegove mladosti.

Težko je izmeriti, kaj v tej spremembi predstavlja nezadržan razvoj zgodovine in kaj je Titovo delo. Nikakor pa ni mogoče zanikati, da je Tito igral veliko osebno vlogo v razvoju jugoslovanske in komunistične zgodovine. Lahko celo dvomimo, ali bi brez Tita sploh lahko prišlo do jugoslovanske revolucije. Ali lahko današnja jugoslovanska država obstaja naprej brez Tita? Eden izmed bistvenih problemov, ki se jih je lotil v zadnjih letih, je bil, kako dati tej državi trajno stabilnost in ji zagotoviti ohranitev neodvisnosti in njenega temeljnega socializma, načela, ki jim je bil Tito vedno globoko privržen.

Nič presenetljivega ni, da je ta izredni človek, čigar doživetja bi lahko napolnila več življenj, že v času svojega življenja postal legenda, mit. Tito je veličastna in samotna osebnost. Toda ta samotna ima svoje kompenzacije, saj mu je delo, ki ga je opravil, prinašalo veliko zadovoljstva. Ali bi delal drugače, so ga vprašali nekega dne, če bi moral še enkrat živeti svoje življenje? »Mislim«, je odgovoril, »da bi hodil po isti poti. Morda bi nekatere stvari naredil bolje. Rečem lahko samo to, da mi je žal, da nisem mogel narediti več.«

Ko so ga vprašali, zaradi česa bi rad, da bi se ga spominjali, je rekel: »To ni moja stvar. Zgodovina naj presodi, kaj sem naredil dobrega v življenju: tega se bodo ljudje spominjali. Zgodovina bo tudi povedala, kaj ni bilo dobro. Sam pa sem poskusil posvetiti življenje blaginji mojega ljudstva in moje dežele, in tako bom delal tudi naprej, dokler bom mogel.« Vedel je, da mu je zagotovljen prostor v zgodovini njegove domovine, v zgodovini komunizma in njegovega časa.

Fotografije iz Beograda: JOCO ŽNIDARŠČIĆ in MIŠKO KRANJEC

S TELEPRINTERJA

Švedska pomoč Zimbabveju

STOCKHOLM, 7. maja (UPI) – Švedska vlada je objavila, da bo povečala podporo Zimbabveju za izgradnjo države in pomoč beguncem. V sporočilu je rečeno, da bodo deset milijonov švedskih kron (okrog 2,3 milijona dolarjev) namenili za izgradnjo države. Šest milijonov švedskih kron (okrog 1,4 milijona dolarjev), pa komisijski Zdrženih narodov za begunce za uresničevanje programa pomoči in naseljevanja beguncev.

Napad na vladne čete

TEHERAN, 7. maja (UPI) – V kurdiskem glavnem mestu Sanandadžu je prišlo do hudega streljanja, ko so kurdske uporniki začeli s težkim orožjem obstreljevati letališče, kjer je veliko vladnih čet. Močne eksplozije so odmevale v mestu vse dan, vojaški helikopterji pa so preletavali območje spopada. Doslej je ni poročil o vzrokih za najnovejši spopad. Uporniki so napadli letališče potem, ko je prejšnjo noč prišla okrepitev vladnih čet.

Carter premagal Kennedyja

WASHINGTON, 7. maja (UPI) – Ameriški predsednik Jimmy Carter je z veliko večino glasov premagal senatorja Edwarda Kennedyja na večerajšnji predhodni volitvah za nominacijo demokratske stranke v zveznih državah Indiana, Tennessee in Severna Karolina. Senator Kennedy pa je zmagal na predhodnih volitvah v zvezni državi Washington. Med republikani je zmagal glavni kandidat republikanske stranke kalifornijski guverner Ronald Reagan.

Še en predor pod Sueškim prekopom

LONDON, 7. maja (AP-DJ) – Kot so sporočili v Londonu, je egiptovska vlada naročila britanski tvrdki »Tarmac LTD«, da izdela studijo o drugem predoru pod Sueškim kanalom. Predvidevajo, da bodo gradbeni stroški večji kot 65 milijonov funtov, kolikor je stal prvi predor. Le-tega prav zdaj končuje britanska družba »Tarmac« in največja egiptovska gradbeniška družba »Arab Constructors«. Z drugim predorom pod Sueškim prekopom bi omogočili tudi železniško povezavo Ismajlije s polotokom Sinajem.

Potonila indijska ladja

NEW DELHI, 7. maja (PTI) – Več kot 50 ljudi se je danes utopilo, ko se je prevrnila ladja, ki je plula po indijski reki Narmada. Nesreča se je zgodila približno 500 km severno od Bombayja. Policija je sporočila, da so pet ljudi rešili, medtem ko število pogrešanih še vedno ni znano.

Poslanica Brežnjeva Zia Ul Haku

ISLAMABAD, 7. maja (AP) – Pakistanski predsednik Zia Ul Hak je sporočil, da je prejel poslanico sovjetskega predsednika Leonida Brežnjeva s predlogi za rešitev afganistanske krize. Neposredno po prihodu iz Pekinga je Zia Ul Hak izjavil novinarjem, da se je o sovjets-

skem predlogu pogovarjal s kitajskim premierom Hua Guofengom. Pakistanski predsednik je še dejal, da je bil njegov obisk na Kitajskem zelo uspešen in da bo dal plodne rezultate.

Atentata v Rimu in Milanu

RIM, 7. maja (AP) – V Rimu in Milanu so zjutraj izvršili atentata na generalnega direktorja urada za zaposlovanje v območju Lacio Periclea Pirria in na novinarja lista »Repubblica« Guida Passalasqua, ki se je ukvarjal s preučevanjem terorizma v Italiji. Oba so ranili v nogo. Odgovornost za atentat na Guida Passalasqua so prevzeli člani »brigade 28. marea«.

Kreisky o dialogu Sever-Jug

BONN, 7. maja (AFP) – Na večerajšnji tiskovni konferenci v Bonnu je avstrijski kancler Bruno Kreisky izjavil, da je mednarodni položaj »slab« in da ni treba izpustiti nobene priložnosti za nadaljevanje dialoga med Severom in Jugom. Zato Kreisky meni, da je potovanje Helmuta Schmidta v Moskvo »razumno«. Ob dogodkih v Afganistanu je avstrijski kancler poudaril, da ima pobuda nevtralskih držav za rešitev položaja v tej državi – po njegovem mnenju – več možnosti za uspeh kot pa predlogi katerega izmed »antagonističnih« taborov.

Število žrtev v Salvadoru raste

SAN SALVADOR, 7. maja (UPI) – Salvadorska komisija za človeške pravice je sporočila, da je bilo v prvih štirih mesecih letošnjega leta v Salvadoru ubitih več kot 1600 ljudi. Po podatkih, ki jih ima na voljo komisija, je bilo letos ubitih več ljudi kot v vsem lanskem letu. Samo v aprilu je bilo ubitih 440 ljudi, med katerimi je bilo 134 vojakov, policistov in pripadnikov polvojaskih organizacij. Najbolj znana žrtev nasilja v Salvadoru je nadškof Oscar Romero, ki so ga desničarji ubili 24. marca.

Sovjetsko-poljski pogovori

MOSKVA, 7. maja (TASS) – V Kremliju so se večeraj pričeli pogovori med Sovjetsko zvezo in Poljsko, ki jih vodi član politbiroja KPSS in predsednik sveta ministrov ZSSR Aleksej Kosi- gin in član politbiroja CK ZPDR in predsednik sveta ministrov Ljudske republike Poljske Edward Babuch. Obravnavali so vprašanja nadaljnjega razvijanja prijateljskih odnosov in poldneva sodelovanja med državama v skladu z odločitvami 25. kongresa KPSS in 8. kongresa ZPDR. Med pogovori so obravnavali tudi mednarodna vprašanja.

Ranjenih 252 policajev

BREMEN, 7. maja (AFP) – V hudih neredih, ki so se začeli sinoči v zahodnonemškem mestu Bremenu med prisego 1200 novakov zahodnonemške armade, in slovesnosti ob 25-letnici pristopa te dežele v pakt NATO, je bilo ranjenih 252 policistov, po uradnem poročilu pa se bori za življenje neki pripadnik Bundeswehra, ki se bori za življenje neki pripadnik Bundeswehra, ki se bori v vojni, ko so ga demonstranti prevrnili. Med nemiri so 17 oseb zaprli, niso pa sporočili števila ranjenih demonstrantov.

NOVI DEVIZNI TEČAJI

država	valuta	tečaj velja za	nakupni	srednji	prodajni	efektivni nakupni
Avstrija	šiling	100	164,0535	164,3000	164,5464	159,95
Belgija	frank	100	72,2309	72,3394	72,4479	68,98
Danska	krona	100	371,2917	371,8495	372,4073	361,08
Finska	marka	100	560,2298	561,0714	561,9130	544,82
Francija	frank	100	500,5480	501,3000	502,0519	486,78
Nizozemska	florin	100	1058,9292	1060,5200	1062,1108	1029,81
Italija	lira	100	2,4722	2,4759	2,4796	2,41
Norveška	krona	100	424,7489	425,3870	426,0251	413,07
ZR Nemčija	marka	100	1162,3509	1164,0970	1165,8431	1133,29
Španija	pezeeta	100	29,3560	29,4001	29,4442	
Švica	frank	100	1266,6172	1268,5200	1270,4228	1234,95
Švedska	krona	100	495,7759	496,5207	497,2655	482,14
V. Britanija	funt	1	47,5572	47,6286	47,7000	46,25
Irak	ir. dinar	1	70,3848	70,4905	70,5962	
Japonska	jen	100	9,0101	9,0236	9,0371	
Kuvajt	kv. dinar	1	76,7923	76,9077	77,0231	73,34
Kanada	dolar	1	17,5522	17,5786	17,6050	16,76
ZDA	dolar	1	20,8410	20,8723	20,9036	20,27
Avstralija	avstr. dolar	1	23,3872	23,4223	23,4574	22,33

Tečaji za efektivno: Grčija drahma 100 45,76 47,72 49,20

Srednji in prodajni tečaji za efektivno so enaki srednjim in prodajnim tečajem za devize. Nakupni in prodajni tečaji začno veljati 7. maja 1980 ob 14. uri, srednji pa 8. maja 1980. Tečaji za efektivno začno veljati 8. maja 1980. Pri odkupu in prodaji efektivne, čekov in kreditnih pisem po tečajni listi za efektivno se provizija ne obračunava.

Na današnjem medbančnem sestanku so zabeležili porast vodilnih svetovnih valut. Tako zdaj stane 100 francoskih frankov 501,30 dinarja, 100 japonskih jenov 9,0236 dinarja, 100 zahodnonemških mark 1164,097 dinarja, 100 švicaških frankov 1268,52 dinarja in angleški funt 47,6286 dinarja. Vrednost ameriškega dolarja je ostala nespremenjena.

Edvard Ashley NEDELJSKA PUSTOLOVŠČINA

4. nadaljevanje

Tulec veter je raztrgal oblake in jih kot cunje podil prek neba. Težak zrak je nenadoma začel valovati. Buntje se je v hipu zazdelo, da je čas zdvijal mimo nje, da zgubljata ta pod nogami in pada v prepad. Nekdo je bila neka Buntje Elliot in je hotela postati velika pevka in postati slavna, neumrljiva. Talenta ni mogla nikdar resno preskusiti, kajti takrat je spoznala Georga Feba, se z njim poročila in postala čisto navadna policistova žena. Kaj drugega ni dosegla. Trenutno pa ni bila niti Georgova žena, ampak slavnata vdova.

Ce bi postalo iz Buntje? Izgubila se je nekeje med Georgom in Dominikom, in ne bo se lahko spet našla. S fotografije jo je gledal Georgov obraz, sicer deset let mlajši, pa vendar prav takšen kot danes: resen, ozek, zamisljen, s temnimi zvestimi očmi in čistimi linijami okrog ust. Tako zelo ga je ljubila, da ni nikoli zavestno premišljevala o tem, a zdaj se je ustrašila, da ga uturene izgubiti.

Ce bi bil zdaj tuj, je pomislila, bi me gotovo pomiril. Zakaj ga ni? Zakaj mora biti prav to noč drugje?

In njen sin? Dominik je bil zamotan, očarljiva in vznemirljiva osebnost. Polovica Georg, polovica ona.

Ko je bil še otrok, sta bila zelo dobro prijatelja. Lahko ga je celo nekoliko zasmevala, pa ji ni zameril. Toda otroci odrasčajo in se oddaljuje. Dominik je v Oxfordu, tik pred izpitom, in za vedno ter z vsem sreem se je oddalil za neko dekle. Tessa Barber je v njegovi bližini, zato se morda ne zaveda in ne vidi posledice svoje oddištve. Toda Buntje ve, Strinja se. V življenju je že napravil kakšno napako, toda v tem primeru, ko se je oddalil nagonsko, je ravnal prav. Buntje je bila vesela.

Toda kje je ostala Buntje? Duvšeno je je pripravljala – kolikor se pač ženska lahko – na trenutek, ko jo bodo odvrli kot nepotrební kačji ovek.

Kje sem zdaj? Sem pomembna? Za Georga prav gotovo. Dovolj imam razloga, da nadaljujem, da izpolnim praznino, ki je morda celo večja kot prej. Toda ali je v meni dovolj moči, da bi izpolnila to brezno?

Postelja je bila gladka in hladna. Ležala je v utripajoči nemirni temini in se borila za spanec. In naslednjega dne, na njen enainštidesetletni rojstni dan, spet ni bilo Dominikovega pisma. Tudi Georg ni telefoniral. Zgodnje sobotno jutro je bilo megleno sivo in tiho in prvič v vsem svojem življenju se je čutila popolnoma osamljeno. Privrkat v življenju, katerega polovica je se minila.

2. poglavje

Seveda bi lahko poklicala znanec – poznala je veliko ljudi. Pred njo pa bi si morala nadeti običajni pravak. Saj vendar ne moremo obremenjevati prijateljev s popolnoma tujim obličjem. Dokler je še tema, se človek skriva, saj predvideva, da bo kriza minila. Na svetlo se prikaže, da je spet našel samega sebe in ko ve, da se bo lahko vključil med ljudi.

Neskladja med cenami se vlečejo še naprej

V letošnjih prvih treh mesecih so se cene v Sloveniji dvignile bolj kot v enakem obdobju lani – Izjema življenjski stroški – Storitve čez mejo

LJUBLJANA, 7. maja – Tisto, kar so predvidevali in na čemer so zgradili letošnji politiko cen, se je že v prvih mesecih letos močno spremenilo. Nafta se je podražila bolj kot so predvideli, podražile so se tudi druge vrste energije, ponudba in povpraševanje še naprej nista usklajena, neskladja med nekaterimi cenami se vlečejo še naprej, zunanjetrgovinska gibanja so drugačna od načrtovanih itd. Zato so se tu cene v Sloveniji v prvih letošnjih mesecih spet bolj povečale kot so načrtovale.

Vse cene, razen življenjskih stroškov, so se v letošnjih prvih treh mesecih dvignile bolj kot v enakem obdobju lani, z izjemo proizvajalčevih cen industrijskih izdelkov pa tudi bolj kot v vsej Jugoslaviji. Tako je naša republika v prvih treh mesecih letos izkonstila pri izdelovalcih cenah industrijskih izdelkov že 46 odstotkov predvidenega letošnjega povečanja, pri cenah na drobno 40 odstotkov, pri storitvah 63 odstotkov in pri življenjskih stroških 56 odstotkov.

Izdelovalčeve cene industrijskih izdelkov so se tako v prvem trimesečju glede na lanski december dvignile v Sloveniji za 6 odstotkov, cene na drobno za 8,6 odstotka. Storitve pa so bile v letošnjem marcu v Sloveniji v povprečju za 7,5 odstotka dražje kot decembra lani. Močno so se v letošnjem prvem trimesečju povečevale cene iz republiške pristojnosti.

Republiški komite za trg in splošne gospodarske zadeve ugotavlja, da je visoko rast teh cen povzročila predvsem dražja elektrika, pa tudi mlečni izdelki, gradbeni material in krmlila. Ker

TELEVIZIJA PRVI PROGRAM

8.15 PRENOS SKLEPNJEGA DELA MIMOHO-DA V SKUPŠČINI SFRJ

11.50 PRENOS POGREBNIH SLOVESNOSTI IZ BEOGRADA (do 16.00)

19.30 OSREDNJA INFORMATIVNA ODDAJA (krajši prenos pogrebnih slovesnosti)

22.00 POSNETEK PRENOSA POGREBNIH SLOVESNOSTI

Ves dan se bodo izmenjavale glasbene in dokumentarne oddaje

Za prvomajske praznike brez zastojev na tirih

Od prvega do četrtega maja raztovorili 3392 vagonov – Usklajeno delo podjetij in železnice

LJUBLJANA, 7. maja – Očitno nas je letošnji novoletni »zamašek na tirih, ko se je v Sloveniji nakopičilo skoraj 6 tisoč neraztovorjenih vagonov, vendarle izužil. Na kupščinski SIŠ za železniki in luški promet SR Slovenije smo slišali, da za prvomajske praznike na tirih skoraj ni bilo zadržev in zastojev, lahko bi skoraj rekli, da je na železniki vse teklo v najlepšem redu.

Železničarji so že precej pred prvomajskimi prazniki organizirali v večjih krajih in prometnih središčih posebne štabe in ekipe, da bi bil promet čim bolj tekoč in da se ne bi znova nakopičili neraztovorjeni vagoni. Usklajeno delo med gospodarskimi organizacijami in železničarji je seveda dalo dobre rezultate. Tako so se pred prazničnimi dnevi, od 28. do 30. aprila v Sloveniji raztovorili 5313 vagonov ali 1771 na dan, kar je skoraj 30 odstotkov več, kot običajno raztovorijo vagonov v naši republiki v enem dnevu.

Vrh tega je bilo tudi med prazniki od 1. do 4. maja vse dobro usklajeno in poskrbljeno za razkladanje vagonov. Zlasti so se v gospodarskih organizacijah izkazali v petek in soboto, 2. in 3.

Kar potrebuje človek v takem trenutku, je kakšen tujec v vlaku, človek, ki ga prav gotovo ne bo videl nikoli več. Takšnemu bi se lahko vse povedalo. Takšna izpoved je rešila že marsikatero dušo.

Prav zaradi tega se je tega oktobrskega sobotnega večera odločila za dolg, samotni sprehod. Izognila se je krajem, kjer bi lahko srečala znanec ali prijatelje. Zrak je bil že od pol dneva golobje siv in hladen, vendar še ni zmrazilo. Oblaki so ležali nizko in zrak je bil čist.

Tišina v hiši jo je napotila na cesto, toda tišina tu zunaj, na podeželski cesti, dve miljii od Comerforda, je bila še bolj moreča. Nikoli se ni bala nočnega sprehoda, sredi mesta bi se verjetno čutila bolj ogroženo.

Ko je končno spet dospela na glavno cesto, se je znašla pred velikim parkiriščem in bleščočim pročeljem modernega motela, torej na kraju, kjer je malo verjetno, da bi srečala znanec. »Ozvezdje Orion« – kakšno ime! Spominila se je otvoritve motela, a tu še ni bila. Stavba, kovinski zaboj v slogu dvajsetega stoletja z rahlim georgianskim navdihom, ni pristajala imenu. Gotovo bo tu mogoče začeti brepomemben razgovor s kakšnim neznancem. In prav to si je Buntje želela. Domov se ji ne mudi – nihče je ne pričakuje.

Na pragu sta ji planila nasproti toplota in hrup. Bar je bil tako vsiljivo modern, da je skoraj spominjal na nora dvajseta letja, in stransko poln. In prav ta polnost in neudobnost lokala sta ji ustrezala.

Zrnila se je do barskega pulta in si naročila kozareček pijače. Napotila se je proti oddaljenemu oglu, kjer je mlad parček pravkar vstajal iz mize. Prek kozarca je opazovala ljudi, zaznavala govorjenje, vendar ni slišala niti besede. Nihče je ne pozna in ona ne pozna nikogar.

pa statistika še ni upoštevala pri izračunavanju rasti cen dražjega premoženja, še utegne zgoditi, da bo predvidena 13-odstotna rast cen, ki so v republiki pristojnosti, že v letošnjem maju prekoračena. Storitve pa so predvsem na račun TRV naročnice in dražjeje prevoza to mejo že presegle.

Ob tem pa je zahtevalo za zvišanje cen še naprej veliko in pričakovati je, da bodo vsaj nekatere od njih v naslednjih mesecih tudi ugodili.

Odbor izvršnega sveta za tekočo gospodarsko in socialno politiko, ki je danes razpravljaj o

Za bolnišnico in šole

Na Notranjsko bo v nedeljo referendum za samoprispevek – V Postojni za srednješolski center in bolnišnico za ženske bolezni in porodništvo

POSTOJNA, CERKNICA, 7. maja – Delovni ljudje in občani postojnske in cerkniške občine bodo to nedeljo na referendumu odločali o četrem, oziroma drugem samoprispevku. V teh dveh notranjskih občinah lahko danes zatrujejo, da so si s takšnim solidarnostnim zbiranjem sredstev doslej zagotovili enakomernejši razvoj KS oziroma reševanje svojih najbolj perečih problemov.

V postojnski občini so s prvim samoprispevkom zgradili novo osnovno šolo v Postojni ter si za deset let omogočili normalne pogoje dela osnovnega šolstva v enozimskem pokolu. Z drugim samoprispevkom so se občani odločili, da bodo solidarno rešili že akutni problem vodooskrbe.

S tretjim samoprispevkom pa so se izrekli za gradnjo novega zdravstvenega doma ter financiranje komunalnih in drugih potreb 18 KS. Novi, okoli 110 milijonov dinarjev vreden zdravstveni dom, so odprli ob nedavnem občinskem prazniku. Za razvoj KS se je iz samoprispevka zbralo dobrih 14 milijonov dinarjev, vendar pa vrednost del v krajnih skupnostih v teh petih letih ocenjujejo kar na 70 milijonov dinarjev.

V svojih razvojnih načrtovanih prebivalci postojnske občine

Zagotovljen denar za rudnik bakra

Manjkajočih 500 milijonov din za dokončno izgradnjo bo dala Pošta hranilnica

BEOGRAD, 7. maja (Tanjug) – Rudnik bakra »Veliki Krivelj«, eden od strateških objektov, ki bi moral biti gotov v okviru tega srednjeročnega razvojnega načrta, bo, kot je pričakovali, dograjene prihodnje leto. Manjkajočih 500 milijonov dinarjev bodo namreč zagotovili iz prihrankov prebivalstva pri Poštni hranilnici. Izvršni svet skupščine SR Srbije je na zadnji seji po kratkem postopku ta sklep potrdil, zato bo dobil »Krivelj« od Pošte hranilnice za letos 166 milijonov dinarjev, preostalih 344 milijonov pa mu bodo zagotovili prihodnje leto z ustreznimi dokumenti v okviru novega družbenega načrta SR Srbije.

Uspešno se je končalo tudi dogovarjanje predelovalne industrije o združenju 672 milijonov dinarjev ter o usmeritvi teh sredstev v izgradnjo rudnika »Veliki Krivelj«, in o 690 milijonov dinarjev za vzdrževanje proizvodnje v rudnikih v Boru in Majdanpeku.

IGOR PREŠERN

William Hayes

POLNOČNI EKSPRES

2. nadaljevanje

Porinila me je k mizi. Uradnik je bil še zelo mlad in neizkušen. Nekaj časa je omahoval. Ko je ugotovil, da sem se mu pravkar skušal izogniti, je priprl oči.

Nekaj mi je ukazal in pokazal, naj razširim roke. Potem pa me je začel skrbno tipati, najprej po zunanji strani rok, ko mi je šel z rokami pod pazduhami, je zadel na nekaj trdega. Neverjetno, ampak zdelo se je, da ni opazil. Z rokami mi je drsel po bokih in nogah.

Potem je malo prenehal.

Zalotil sem se, da molim. »Prosim, naj že mine. Naj se me ne dotika več.«

Spet mi je z rokami počasi drsel po notranji strani nog in potem po trebuhu. S prsti je zadel ob zatrdilno na mojem popku. Skoraj bi se stresel. Ampak neverjetno, tudi tokrat ni ničesar opazil.

Raziskujoči prsti pa so drsli naprej in nič njih ni moglo ustaviti. Nemotno sem stal pred njim, ko je položil roke na zavojčke, ki sem imel navezane na notranji strani rok.

Za trenutke sva se srečala z očmi.

Nenadoma je skočil nazaj in potegnil pištolo iz toka. Pokleknil je na eno koleno in s tresočimi se rokami nameril čev v moj trebuh. Okoli

Ob znaku siren se bomo skupaj spomnili Tita

Delavci naj se samopravno dogovorijo, kako bodo spremljali prenos pogrebnih slovesnosti

LJUBLJANA, 7. maja – Radio in televizija bosta jutri od 11.50 do približno 15. ure neposredno v podobi in besedi prenašala pogrebne slovesnosti v Beogradu. V zvezi z večerajšnjim priporočilom predsedstva CK ZKS in sindikatov, kako naj spremljamo te prenose, ne da bi preveč trpelo delo, se je na predsedstvo obrnilo precej organizacij združenega dela. Republiški svet zveze sindikatov Slovenije je zato dal v dogovoru s CK ZKS ter usklajeno z republiškim komitejem za delo naslednje dodatno pojasnilo.

Delavci naj se samopravno dogovorijo, kako bodo zagotovili organizirano spremljanje pogrebnih slovesnosti, vendar pri tem upoštevajo nekaj smernic. Organizacije združenega dela naj kar se da najbolje zagotovijo skupno spremljanje slovesnosti po radiu in televiziji, kar bo omogočilo, da se bomo ob znaku siren skupaj poklonili spominu predsednika Tita. Kjer to ni mogoče, naj delavcem omogočijo, da bodo spremljali slovesnosti kje drugje, oziroma doma.

● Televizija in radio bosta pogrebne slovesnosti prenašala neposredno od 11.50 do približno 15. ure. Od 17. do 18. ure bosta predvajala skrajšan posnetek, ob 19.30 posnetek v informativni oddaji, ob približno 22.30 pa posnetek pogrebnih slovesnosti.

Kjer imajo nepretrgan delovni proces, oziroma opravljajo storitve za občane, naj se delavci dogovorijo, kako bodo vseeno med pogrebnimi slovesnostmi zagotovili, da bodo nujna dela tekoče opravljali. To se pravi, da mora biti na delovnih mestih ustrezno število delavcev.

Solam pa priporočajo, da v okviru svojih možnosti organizirajo skupno spremljanje pogrebnih slovesnosti.

Denarja je sicer več, a še vedno ne dovolj

Svet Narodne banke Slovenije o zdajšnji plačilni sposobnosti slovenskih bank – Še težave

LJUBLJANA, 7. maja – Na današnji seji sveta Narodne banke Slovenije so ocenjevali tudi zdajšnjo plačilno sposobnost slovenskih bank. Ugotovili so, da je bila v začetku letošnjega leta ta sposobnost slabša kot prejšnja leta. Po sprejemu olajšav pa se je konec marca in aprila začela izboljševati, nekaj težav pa je bilo vendarle pred majskimi prazniki, ko so izplačali osebne dohodeke in višje pokojnine.

K boljši plačilni sposobnosti je zlasti prispevalo začasno znižanje obvezne rezerve bank od 18 na 16 odstotkov. Sicer pa se je od začetka letošnjega leta zvrstilo že več podobnih olajšav, nekatere pa še pričakujejo. Tedaj ko naj bi stehitali zdajšnji denarno sposobnost pa so se člani sveta oprljali dveh mnenj. Nekateri so menili, da je plačilna sposobnost bank že takšna, da zaenkrat niso potrebni novi ukrepi za njeno izboljševanje. Drugi pa so opozarjali, da težave celo z izplačevanjem osebnih dohodkov pričajo, da ta sposobnost vendarle še ni pretirana, kmalu pa se bo pojavilo več novih izdatkov, tako z izplačilom menic ipd, kar obeta nove denarne stiske.

Nekateri so se tudi spraševali, kaj je pravzaprav prednostno ali povečevanje izvoza in s tem več-

ja izdaja denarja za te namene ali pa je bistvenejše togo varovanje dogovorjenega denarnega obsega.

Priznali so, da so naložbe eden glavnih krivcev za denarno stisko. Zoper pretirano zidanje česarkoli in zadolževanje so videli zdravilo v drugačni ceni dinarja in dražjih obrestih. Hkrati pa so vendarle priznali, da že zdajšnjih obrestih, ki so v primerjevi z vsakolizno stopnjo inflacije izredno nizke, podjetja ne morejo plačati.

ILJA POPIT

Organizacije in ustanove, delovne ljudi in občane obveščamo, da lahko namesto vences in cvetja poklonijo prispevke v:

– Titov sklad za stipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev v SR Sloveniji 50100-655-50108 LJUBLJANA ali

– Titov fond za stipendiranje mladih radnika i radničke dece u SFRJ 60806-678-29941 Beograd.

DELO

Obeta se eden najbolj množičnih pohodov

Prijave za pohod »Po poteh tovarštva in spominov« še do sobote zvečer in na štartih

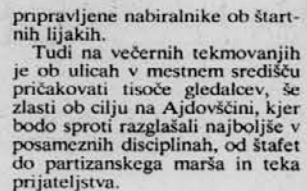
LJUBLJANA – Tudi z udeležbo na pohodu »Po poteh tovarštva in spominov« v okviru prireditve XXIV. pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane« se bomo poklonili Titovemu spominu. Tradicionalni živi obroč okrog Ljubljane, mesta heroja, bo upodobil tistega, kar nas je učil – odločnosti, poguma, vztrajnosti, bratstva in enotnosti.

Poslednje akcije za množično udeležbo na tej veliki družni politični in telesnokulturni manifestaciji zdaj niti niso več potrebne, kajti prijave se množijo in pohod bo gotovo eden najbolj množičnih doslej. Organizatorji so zaradi prestativne pohoda na nedeljo podaljšali tudi rok prijave v poslovalnici Kompa na Titovi 12 se do sobote do 19. ure, zadnje prijave pa bodo sprejemali ševedo tudi se na štartnih mestih v nedeljo zjutraj.

Sicer pa razen datuma pohoda ni nobenih sprememb. V nedeljo od 6.30 do 8.30 bosta s Trga osvoboditve vodili posební avtobusi na štartna mesta v Mostecu in Hrastu, kjer je klub gneči pričakovati red, kakšnega smo s pohodom sicer že vajeni. Zato je najboljše, da udeleženci podatke na odzvoju evidenčne številke izpolnijo že doma in jih nato vržejo v

prilagojene nabiralnike ob štartnih ljahkih. Tudi na večernih tekmovalnih je ob ulicah v mestnem središču pričakovati tisoče gledalcev, še zlasti ob cilju na Ajdovščini, kjer bodo sporni razglasili najboljše v posameznih disciplinah, od štafet do partizanske marše in teka prijateljske.

S. T.

Tristo udeležencev EP v Katoru

Jadralci na deski se bodo že drugi pomerili za evropske naslove

LJUBLJANA – Turistično naselje Kator pri Umagu bo od 11. do 17. maja gostitelj najboljših evropskih jadralcev na deski, ki bodo svoje znanje prikazali na drugem evropskem prvenstvu.

Prvenstvo bo zaradi velikega števila nastopajočih razdeljeno na dva dela. Jadralci se bodo najprej pomerili v kvalifikacijskem tekmovalju, najboljši pa bodo nato imeli še sedem regat v finalnem tekmovalju. Prvenstvo bo v vseh treh kategorijah, ki jih določa IBSA, se pravi v teški in lahki, ženske pa bodo tekmoval v enotni kategoriji.

Jadralci, ki zastopajo barve Jugoslavije na tem prvenstvu, so se v reprezentanco uvrstili na temelju številnih kvalifikacijskih tekmovalj in treningov. Za Jugoslavijo bodo nastopili v teški kategoriji Gabrovšek, Puh, Žetnat in Strazičar, v lahki Soba, Zidaršič, Sakšida in Ružič, pri dekletih pa bo nastopila Burgerjeva. Organizatorja SK Snežinka iz Ljubljane in Kempel-Albattos iz Umaga sta že dobila prijave iz večine evropskih držav. Po zadnjih podatkih bodo v Katoru videli blizu 300 nastopajočih.

MAJA DOKL

Spremenjeni načrti plavalnega šampiona?

Vedno bolj je vprašljiv olimpijski nastop Boruta Petriča – Vnetje slepiča že povzročilo enomesečno zamudo v pripravih za Moskvo

KRANJ – Hitreje kot se bližajo olimpijske igre, večja je negotovost okrog nastopa našega najboljšega plavalca Boruta Petriča, za katerega smo tako zelo upali, da bo nadaljeval uspehe z evropskih in svetovnih prvenstev. Naš olimpijski up je že do zdaj izgubil toliko treninga, da tudi ob morebitnem nastopu ne moremo več pričakovati pravih vrhunskih rezultatov, pa čeprav je Borut znan po svoji borbenosti in sposobnosti, da prav na največjih tekmovaljih doseže najboljše rezultate.

Vnetje slepiča ga je ustavilo pri uresničevanju načrtov za Moskvo, pri čemer velja poudariti, da je zimska sezona pokazala napredek, ki je obetala uspeh tudi na olimpijskih igrah. Čeprav ni nastopal na velikih mednarodnih mitingih, so bili njegovi rezultati odlična osnova za olimpijsko načrtovanje.

»Borut se je res izkazal. Ne z enim, temveč z več odličnimi rezultati in vse je bilo videti, da bova lahko uresničila načrte. Zdal pa je zaradi tega vnetja slepiča vse narobe,« pravi trener Stjepan Jelačić. »Izgubil je pretek 300 km treninga v vodi in tudi če bi se vnetje umirilo, da bi lahko začel spet normalno vaditi, bi bilo vse bolj podobno gradnji prvega nadstropja hiše, ki ima sicer dobre temelje, ne pa tudi pritičaja, vmesne etaže. Če bi zdaj lahko res spet delal, potem bi v maju nadoknadila, kar je izgubil, toda potem ostane le še junij, kajti julija so že igre v Moskvi. Toda še vedno ni jasno, če bo sploh lahko začel.«

– Če bi vendarle lahko začel spet delati, kakšen bi lahko bil njegov dosežek v Moskvi?

»Težko je reči, toda če se kma- lu ne bo uresničilo, potem nima nobenega smisla tvegati. Borut ima vendarle določen ugled v svetu. Če bo dosegel slab rezultat, ga bo svetovna javnost po njem tudi ocenjevala, saj ne bo vedela, kaj je za njim. Na srečo je fant še mlad in ima lahko še tudi mnogo drugih ciljev. Z uglemom pa se zdaj vsakekar ne gre igrati. Skrbri pa me tudi, kako bo Borutova »nesreča« vplivala na vse naše plavalce. Kot pravi šampion je bil vendarle vodja, ki so mu sledili mlajši v klubu, republiku in tudi državnih reprezentanc. Znal je spodbujati, s svojimi rezultati pa je bil motiv tudi za druge. Njegova odmotnost se bo prav gotovo poznala pri vseh.«

»Najbolj me je prizadela ta nemoč. Operirati me ne smajo, razen če bi se mi slepič razlil,«

zadal pa čakam, kdaj se bo vnetje samo umirilo. Če bi bil bolj slaboten, bi bilo morda že zdavnaj vse mimo, močan in treniran organizem pa se drugače upira. Na mojo škodo,« meni Borut Petrič sam. »Lahko si mislite, kako mi je, ko poskušam vseno trenirati in preplavam dvakrat po 2 km dnevo, vendar pa imam vendarle brez pol 16 km in več na dan. Brez prave moči sem, pa tudi bolečine so včasih takšne, da preprosto ne morem nisečar.«

– Moskva je torej vedno bolj oddaljena?

STANE TRBOVC

Nedeljski šport

Prvomajski spust po Savinji

CELJE – Društvo za šport na vodi Nivo iz Celja je pripravilo na Savinji prvomajski spust za kajake in kanuiste od Zaleca do Celja. Tekmovalci se niso udeležili državnih reprezentantov KKK Ljubljana in KK Račice, ki se pripravljajo na Slovaščino.

REZULTATI – K-1 člani: 1. T. Tuma (SI) 24:38,00, 2. Kovše (Nivo) 25:29,82, 3. Zgone (LJ) 26:02,88, mladinci: 1. Oblokar 24:49,18, 2. Grobiša (oba SE) 25:30,29, 3. Varga (Mura) 25:31,75, članice: 1. Denša (LJ) 32:09,33, turistki: 1. Zinčlo (Mura) 32:28,03, 2. Petelin 33:29,52, 3. Zatter (oba Račica) 33:42,91, C-1, člani: 1. Lilek (SI) 32:32:57,73, 2. Kastelec (LJ) 33:01,84, 3. Činič (Mura) 33:49,11, mladinci: 1. Martinec (SI) 34:03,60, 2. Hutinski (Varteks) 34:20,58, 3. Milojković (SI) 34:38,23, C-2, mladinci: 1. Jelen – Kovčič 33:24,67, 2. Kovčič – Pišom (vsi Nivo) 33:48,48, 3. Verban – Verban (Mura) 37:11,33, turistki: 1. Novak – Rebernik (Varteks) 35:30,27, 2. Benedik – Tomažič (Račica) 35:42,08, 3. Kosi – Titan (Mura) 35:57,99.

P. A.

ALPSKO SMUČANJE

Prvi slalom na Ojstrici

LJUBLJANA – V organizaciji SK Lokve je bilo na pobočju Ojstrice prvo tekmovaljevanje v slalomu. Rezultati: članke: Savli, 2. Podgornc, 3. Falešič (vse SK Lokve), članice: 1. Hvalič (SK Gorica), 2. Ferfolja 3. Skok (oba SK Lokve), ml. pionirke: 1. Podobnik, 2. Podgornc, (oba SK Lokve), ml. pionirji: 1. Spacal (SK Gorica), 2. Rjavčev (SK Lokve), 3. Slokar (SK Gorica), 4. pionirke: 1. Mrak, 2. Bolčina, 3. Hojak (vse SK Lokve), st. pionirji: 1. Gomčiček, 3. Kogoj (vsi SK Lokve), st. člani: 1. Podobnik, 2. Skok (oba SK Lokve), 3. Kogol (SK Gorica), članice: 1. Spacal (SK Gorica), veterani: 1. Spacal, 2. Slokar (oba SK Gorica), 3. Murovec (SK Lokve).

R. K.

KOTALKANJE

Saksidova 3. v Trzinu

NOVA GORICA – Hitrostni kotalčki Jogiša so se udeležili mednarodnega tekmovalja v Trzinu. Za razred tekmovalcev se je najbolje uveljavila Katarina Saksida, ki je v prvi skupini osvojila 3. mesto, obetavni Gorčič pa je bil četrti. V ekipni konkurenci je bil Jogiš dvajseti.

E. T.

KOLESTARSTVO

»Kriterij narcisa«

VERŽEJ – Domači Partizan je med prazniki organiziral 9. »Kriterij narcisa«, sodelovalo pa je več ko 100 kolestarjev iz Madžarske, Hrvaške in Slovenije.

Med pionirji so se najbolj izkazali Tekavc (Dol), Jeršin (Gros), Berden (Pomurje), med mladinci pa Kosirnik (Rog), Papež (Novotek), Zagorec (Novotek) id.

F. M.

V Beltinčih – Rog pred Pomurjem

BELTINCI – Na mednarodni kolestarski dirki med prazniki je sodelovalo več ko 120 mladih kolestarjev iz Madžarske, Hrvaške in Slovenije. Nastopili so pionirji in mladinci vseh kategorij.

V skupnem seštevku so bili najboljši š kolestarji ljubljanske Roga, ki so zbrali 170 točk pred domačim Pomurjem 133, Astro in Savo, ki imata po 130 točk id.

F. M.

Najuspešnejši – Novomeščani

MURSKA SOBOTA – Na tretji mednarodni mladinski dirki »Jugoslovansko-madžarski prijateljski« je sodelovalo 40 kolestarjev iz obeh klubov Slovenije in Madžarske, ki so tekmovali na kronometru. Najuspešnejši bili Novomeščani, ki so v ekipni konkurenci osvojili prvo mesto. Vrstni red: 1. Novotek 155 točk, 2. Rog (Ljubljana) 122, 3. Brank (Maribor) 114, 4. Pomurje (Beltinci) 105, 5. Budimčič 91, 6. Hrastnik 59, 7. Bled 31, 8. Savarja (Madž.) 29.

F. M.

V Dolu zmagal mladinec Lampič

DOL PRI LJUBLJANI – Tradicionalna prvomajska kolestarska prireditev v Dolu pri Ljubljani je minila v znamenju mladega kolestarja krajskega Lava Lampiča, ki je premagal vse druge. Krošna proga okrog Dolu, dolga 33 kilometrov, je imela na koncu tri kilometrski vzpon na Korent, ki je bil za mnoge kolestarje, predvsem za najmlajše, le prebuda ovira. Okrog 80 kolestarjev je večino slovenskih klubov je kljub temu pokazalo veliko borbenosti in znanja.

Člani in mladinci so vozili skupaj. Nihče ni pričakoval, da bo zmagal stari mladinec Lampič, ki je po drugem krogu ušel skupini in si kmalu priboril odločilno prednost.

REZULTATI – pionirji A (5 km): 1. Jeršin 15,31, 2. Bučar (oba Grosuplje), 3. Naglič (Sava), 4. Korpič (Horjul), 5. Pagan (Sava); pionirji B (5 km): 1. Keko (Grosuplje) 13,34, 2. Sturm (Astra), 3. Drakler (Sava), 4. Božič (Novotek), 5. Ponderk (Rog-Franek); ml. mladinci: 1. Zevnik 46,06, 2. Kavaš, 3. Turinč, 4. Bogatj (vsi Sava), 5. Vode (Dol); st. ml. 1. Lampič 45,29, 2. Polanec, 3. Krišelj (vsi Sava), 4. Jeroveč (Grosuplje), 5. Kastelec (Astra); člani C: 1. Poklukar (Bled) 46,25, 2. Lokar, 3. Kušar (oba Dol), 4. M. Ših (Novotek), 5. Skulj (Rog-Franek); člani A: 1. Kurent 45,49, 2. Mali, 3. Rakus (vsi Sava), 4. Reja (Astra), 5. Velikanja (Soba).

VITO DIVAC

JUDO

Uspeh mlade vrste

SLOVENSKA BISTRICA – Mladja jugoslovanska judoistična reprezentanca je pod vodstvom trenerja Stanka Topolniska uspešno nastopila na mednarodnem prvenstvu Tunizije.

Se posebej sta se s prvima mestoma izkazala novopečeni celjski reprezentanti Čuk in Vujović.

Rezultati – super lahka kategorija: 1. Čuk (Jug), lahka: 1. Čolot (Fra), polsrednja: 1. Marino (Fra), 3. Škulj (Jug), srednja: 1. Mahžub (Tun), 3.

36 let moštva Titove vojske

Na Visu je bila 7. maja 1944 zgodovinska skupščina Hajduka

SPPLIT, 7. maja – Natanko pred 36 leti so na zgodovinski skupščini Hajduka na otoku Visu sklenili, da postane Hajduk klub slavne Titove vojske. Od tedaj do prihoda igralcev – borcev v osvobodilni vojski, ki je po svoji osebnosti NOV in POJ odigral 65 tek na Visu, v Italiji, na Malti, v Egiptu, Siriji, Libanonu in Palestini, 53 tekem je bil Hajduk klub, ki je po svoji osebnosti, šestkrat pa je izgubil.

Predsednik Tito je cenil prispevek Hajduka, zato se je kar šestkrat sestel z zastopniki tega kluba, ki je po svoje ponesel glas o narodnosvobodilnem boju jugoslovanskih narodov v svet.

»Petrovski zvezda, ki so jo naši nogometaši kot pripadniki NOV nosili na prsih, nikoli ni potemnela. Ostala je rdeča. Tako so dejali delegati Hajduka svojem velikiemu prijatelju Titu ob 60-letni obletnici kluba, ki je zadnjič sprejel zastopstvo splitskega kluba.«

D. U.

Go – Prvak Gaspari

LJUBLJANA – Na državnem prvenstvu v goju v Beogradu je pred dnevi zmagal ljubljanski Peter Gaspari, ki si je s tem priboril pravico nastopa na svetovnem prvenstvu.

Vrstni red: 1. Gaspari (LJ) 6, 2. Kuhar (Veliki Gradjevac) 5, 3. Flajs (LJ) 5, 4. Smud (V. Gradjevac) 4, 5. Buzjak (Mb) 4, 6. Ninković (Subotica) 4 id.

Odločilo je zadnje kolo, v katerem je Gaspari premagal Bizjaka, Flajs pa Kuharja, ki je prej vodil skupaj z Gasparjem.

K. B.

Za enajstino 16.000 din

LJUBLJANA – V 18. kolu športne napovedi je bilo v Slovinci 20 enajstine, dobitnik pa je 16.000 din. Desetice je bilo 447, druga nagrada pa znaša 1.000 din.

D. U.

Dvakrat v polfinalu

LJUBLJANA – Namiznoteniška ekipa Olimpije je na gostovanju na Poljskem nastopila sama na večjem mednarodnem turnirju klubskih ekip iz CSSR, Švedske in Poljske, nato pa zaradi zadržanja prekinitve turneje ter se vrnila v klub.

Ljubljanci so se s ekipnim delom tekmovalja po zmagah nad dvema ekipama uvrstili v polfinale, kjer jih je premagal Banik iz Ostrave 3:1. V drugem polfinalu je zmagoval Votokur iz Lozda premagal Hutni morja (CSSR) 3:0, nato je v finalu Banik 3:1.

Med posamezniki je še Savnik po več zmagah prebil v polfinalu, kjer je izgubil s poljskim reprezentantom Franczykom 0:3, v boju za tretje mesto pa je premagal mladega Čečehanskya 3:0. Urh je z istim nasprotnikom izgubil z 1:3 v četrtfinalu ter se uvrstil med najboljše. Zaloginč pa je izpadel v prvem kolu po porazi s Franczykom 0:3. Zmagovalec je postal igralec Banika Pospiški, ki je v finalu premagal Franczyka s 3:0.

D. N.

SMILJAN DE CORTI

Tesno z J. Korejo

VARNA – V 2. kolu skupine C kvalifikacijskega turnirja za nastop na olimpijskih igrah v Moskvi je jugoslovanska kolestarska ekipa premagala kolestarske reprezentance Južne Koreje s 70:69 (42:33), v drugi tekmi te skupine pa je v Britaniji došla prva Mehiki s 70:55 (28:26).

Danci pojdejo na OI

KOBENHAVN – Danski olimpijski komite je na zadnji seji sklenil, da se bodo športniki te države udeležili tih olimpijskih iger v Moskvi.

Odločitev so sprejeli z glasovanjem: 48 glasov je bilo za 13, članov pa se je vzdržalo glasovanja, medtem ko ni nasprotoval nihče.

Maradona ostane doma

BUENOS AIRES – Argentinska nogometna zveza je sklenila, da mladi nadarjeni nogometaš Diego Maradona ne bo smel oditi k Barceloni, čeprav je njegov klub z Barcelono sklenil pogodbo, cena prestopa pa znaša 6 milijonov dolarjev.

Izvršni komite nogometne zveze Argentine tako uresničuje zahtevo trenerja reprezentance Cesarja Menottija, da igralec, ki so

Za »Lovoriko Jugoslavije« v Zagrebu

Od nedelje do torka zanimiv odbojškarski turnir štiriških moških reprezentanc

ZAGREB – Od nedelje do torka bo tradicionalen mednarodni odbojškarski turnir z udeležbo moških reprezentanc Bolgarije, Italije, Rumunije in Jugoslavije. Za naše najboljše odbojkarje bo turnir ena največjih preizkušenj pred nastopom na letnih olimpijskih igrah v Moskvi, na katere se je naša ekipa neposredno uvrstila z osvojitvijo tretjega mesta na evropskem prvenstvu v Parizu.

Tehnično vodstvo reprezentance, ki ga sestavljajo Todor Žiljok, Lazar Grozdanović in Vladimir Janković, je v ekipi poklicalo 14 kandidatov, in sicer Trifunović, Matijević, Tasovskega, Jelića, Kovčevića, Jovića, Maljevića, Mitića, Balandžića, Kuljića, Štrbinovskega, Lozančiča, Lukavića in Bogovskega. V Zagrebu bo jugoslovanski reprezentanci spopad med jugoslovanci in Rumunji, ki bosta na OI igrali v predtekmovalni skupini A.

Po spopadih za »Lovoriko Jugoslavije« čakajo kandidati za 12 moških dresov še štiri veliki turnirji, in sicer v Amsterdamu, Atenah, Sofiji in Bruslju.

K. B.

Go – Prvak Gaspari

LJUBLJANA – Na državnem prvenstvu v goju v Beogradu je pred dnevi zmagal ljubljanski Peter Gaspari, ki si je s tem priboril pravico nastopa na svetovnem prvenstvu.

Vrstni red: 1. Gaspari (LJ) 6, 2. Kuhar (Veliki Gradjevac) 5, 3. Flajs (LJ) 5, 4. Smud (V. Gradjevac) 4, 5. Buzjak (Mb) 4, 6. Ninković (Subotica) 4 id.

Odločilo je zadnje kolo, v katerem je Gaspari premagal Bizjaka, Flajs pa Kuharja, ki je prej vodil skupaj z Gasparjem.

K. B.

Za enajstino 16.000 din

LJUBLJANA – V 18. kolu športne napovedi je bilo v Slovinci 20 enajstine, dobitnik pa je 16.000 din. Desetice je bilo 447, druga nagrada pa znaša 1.000 din.

D. U.

Dvakrat v polfinalu

LJUBLJANA – Namiznoteniška ekipa Olimpije je na gostovanju na Poljskem nastopila sama na večjem mednarodnem turnirju klubskih ekip iz CSSR, Švedske in Poljske, nato pa zaradi zadržanja prekinitve turneje ter se vrnila v klub.

Ljubljanci so se s ekipnim delom tekmovalja po zmagah nad dvema ekipama uvrstili v polfinale, kjer jih je premagal Banik iz Ostrave 3:1. V drugem polfinalu je zmagoval Votokur iz Lozda premagal Hutni morja (CSSR) 3:0, nato je v finalu Banik 3:1.

Med posamezniki je še Savnik po več zmagah prebil v polfinalu, kjer je izgubil s poljskim reprezentantom Franczykom 0:3, v boju za tretje mesto pa je premagal mladega Čečehanskya 3:0. Urh je z istim nasprotnikom izgubil z 1:3 v četrtfinalu ter se uvrstil med najboljše. Zaloginč pa je izpadel v prvem kolu po porazi s Franczykom 0:3. Zmagovalec je postal igralec Banika Pospiški, ki je v finalu premagal Franczyka s 3:0.

D. N.

SMILJAN DE CORTI

Tesno z J. Korejo

VARNA – V 2. kolu skupine C kvalifikacijskega turnirja za nastop na olimpijskih igrah v Moskvi je jugoslovanska kolestarska ekipa premagala kolestarske reprezentance Južne Koreje s 70:69 (42:33), v drugi tekmi te skupine pa je v Britaniji došla prva Mehiki s 70:55 (28:26).

Danci pojdejo na OI

KOBENHAVN – Danski olimpijski komite je na zadnji seji sklenil, da se bodo športniki te države udeležili tih olimpijskih iger v Moskvi.

Odločitev so sprejeli z glasovanjem: 48 glasov je bilo za 13, članov pa se je vzdržalo glasovanja, medtem ko ni nasprotoval nihče.

Maradona ostane doma

BUENOS AIRES – Argentinska nogometna zveza je sklenila, da mladi nadarjeni nogometaš Diego Maradona ne bo smel oditi k Barceloni, čeprav je njegov klub z Barcelono sklenil pogodbo, cena prestopa pa znaša 6 milijonov dolarjev.

Izvršni komite nogometne zveze Argentine tako uresničuje zahtevo trenerja reprezentance Cesarja Menottija, da igralec, ki so

24 UR

Kobilica ga je brcnila

CELJE, 7. maja – V celjski bolnišnici je umrl 38-letni Viktor Sabaj iz Škofje vas, 51, ki ga je že 14. aprila v kolovirju v Škofji vasi pri Celju močno brcnila kobilica. Sabaj je zbil po tleh. Hudo ranjenega so prepeljali v celjsko bolnišnico, a nesreče ni preživel. Z. H.

Zaletel se je v kolesarja

MARIBOR, 7. maja – Včeraj je voznik osebnega avtomobila Ivan Gorican, doma iz Kostanjevice pri Slovenski Bistrici, na Titovi cesti v Slovenski Bistrici z avtomobilom zadell v kolesarja Ivana Korosca, Korosca iz Slovenjske Bistrici, Aljaževa 13, je bil huje ranjen in so ga odpeljali v mariborsko bolnišnico. D. P.

Zgrudil se je na dvorišču

ZAGORJE, 7. maja – Včeraj okoli 11. ure so domačini našli na dvorišču mrtvega 67-letnega Ivana Dmrovskega, Orehovica 13 pri Izlakah. Komisija UIV Trbovlje je ugotovila, da je Dmrovsek umrl zaradi srčne kapi. Z. H.

ŠAH ŠAH ŠAH

FIDE ima 112 članic

LJUBLJANA – Čeprav odločitev biroja FIDE, da sprejme v članstvo svetovne šahovske federacije Zimbabve in Brunaj še ni dokončna, potrjuje, da mora kongres, pa to praktično vsenočno že pomeni, da šteje FIDE 112 članic in da je torej ena izmed največjih šahovskih združenj na svetu.

FIDE je bila ustanovljena leta 1924 v Parizu, med 15 državami ustanoviteljicami pa je bila tudi Jugoslavija. Število članic se je zelo povečalo v zadnjem času, ko je na čelo organizacije prišel Max Euwe. Takrat ko je bilvi svetovni prvak prevzel predsedstvo od Josefa Kohnena, je bilo v FIDE včlanjenih namreč skoraj za pol manj držav kot danes – le 67.

Titograd in Čelik

TITOGRAD – V republiknem finalu Titovega pokala je igralo 14 ekip, ki so se pomerile v petih krogih švicarskega sistema. Prvi favoriti Titograd, na čelu z veleojstvom Ivanovičem, ni mel težav in je zanesljivo zmagal. Prijetno pa je presenečila ekipa Čelika iz Nikšića, ki je osvojila drugo mesto in bo prav tako zastopala Crno goro v zveznem finalu.

Zmaga Crvene zvezde

KLADOVO – V republiknem finalu Srbije za

Sporočamo žalostno vest, da nas je po težki bolezní zapustil naš dragi mož, oče, brat, stari ata, praded in stric

JANEZ STOJC

upok. strojevodja

Pogreb dragéga pokojnika bo v petek, 9. maja 1980, ob 13. uri na ljubljanskih Žalah-Navju
Na dan pogreba bo ležal v deveti mrliški vežici

Žalujoči:
žena Lojzka, hčeri Ema in Ida z družinama, sestre Mici, Albina in Slavka z družinami, vnuk Borut z družino in drugo sorodstvo

Ljubljana, 6. maja 1980

Po dolgotrajni bolezní je v 81. letu starosti umrla

ANTONIJA BOLHA

Majnikova mama

Od nje se bomo poslovili v četrtek, 8. maja 1980, ob 16.30 izpred njenega doma na Igu 112 in jo od tam pospremili na pokopališče na Ig

Žalujoči:
otroci Hedviga, Janez, Milka in France z družinami ter drugo sorodstvo

Ig, Ljubljana, Pijava gorica, 6. maja 1980

A preletela jih je črna vest...
Na naše okno črna ptica sela,
čez okno vse peruti je razpela –
ne vidimo več sonca niti zvezd.

(Oton Župančič)

JANE MARINČ

roj. Klun
ni več

Od nje se bomo poslovili v petek, 9. maja 1980, ob 16. uri na pokopališču v Kočevju

Kočevje, Briga, Ljubljana

Sporočamo žalostno vest, da nas je zapustila naša draga sosestra

BARBARA S. BATILDA BAJŽELJ

šolska sestra

Od nje se bomo poslovili v petek, 9. maja 1980, ob 15.30, na kranjskem pokopališču

Žalujoče sestre
Kranj, 7. maja 1980

Po dolgi in trpljenja polni bolezní nas je zapustil naš dragi mož, oče, dedek, brat, stric in svak

METOD ŽIVEC

upokojenec

Pogreb dragéga pokojnika bo v petek, 9. maja 1980, ob 12. uri na pokopališču Dravlje
Do pogreba leži v mrliški vežici v Dravljah

Žalujoči:
žena Fani, sin Metod z družino, hčerka Marijeta z družino, bratje, sestre in drugo sorodstvo

Ljubljana, Trst, Tomaj, Kamnik, 7. maja 1980

Sporočamo, da je nenadoma umrla naša dolgoletna sodelavka

JOŽICA MULEC

medicinska sestra

Od nje se bomo poslovili v petek, 9. maja 1980, ob 18. uri na ljubljanskih Žalah-Navju
Vzorno in dolgoletno sodelavko bomo ohranili v trajnem spominu

Delavci in oskrbovanci
Doma na Bokalcéh

Ljubljana, 7. maja 1980

V 89. letu starosti je doírpel naš dragi očka, dedek in pradedek

LUKA ŽIGMAN

Pogreb pokojnika bo v petek, 9. maja 1980, ob 12. uri na pobeškem pokopališču v Mariboru

Žalujoči:
sinovi Franjo, Jože in Vinko, hčerki Marija in Ivanka z družinami ter drugo sorodstvo

Maribor, Ravne, Ptuj, Novo mesto, Bistra Slavina, Cleveland, Maribor, 8. maja 1980

Po hudi bolezní nas je v 54. letu starosti za vedno zapustil naš dragi mož, oče, sin, brat, stric in svak

FRANC MAROLT

PTT upokojenec

Pogreb dragéga pokojnika bo v petek, 9. maja 1980 ob 16.30 izpred hiše žalosti Dolsko NH na pokopališče Dolsko

Žalujoči:
žena Amalija, sin Franci, mama, brata Ciril in Tone z družinama, sestri Mimi in Ela z družinama ter drugo sorodstvo

Sporočamo žalostno vest, da je umrl

FRANC MAROLT

upokojeni tt monter

Pogreb bo v petek, 9. maja 1980, ob 16.30 iz njegovega doma v Dolskem, na pokopališče v Dolskem

Podjetje za ptt promet Ljubljana
TOZD Telekomunikacije Ljubljana

UMRLA JE ČLANICA NAŠEGA KOLEKTIVA

FANI NOVAK

DELAVKA V ISKRA TOZD TV PRŽAN OE VIŠNJA GORA

NA ZADNJO POT SMO JO POSPREMILI 28. APRILA 1980
NA POKOPALIŠČE NA PRIMSKOVO NA DOLENJSKEM

ISKRA TOZD TV PRŽAN
OE VIŠNJA GORA

Umrl je naš dolgoletni sodelavec

JURE HRSTIČ

upokojenec ČGP »DELO«

Od njega se bomo poslovili danes, v četrtek, 8. maja 1980, ob 14.30 na ljubljanskih Žalah-Navju iz sedemnajste mrliške vežice
Dobrega sodelavca bomo ohranili v lepem spominu

Člani delovne skupnosti ČGP »DELO«

Ljubljana, 6. maja 1980

Prenehalo je biti utrujeno srce našega plemenitega in nepozabnega

VIKTORJA VEBRA

Pokopali smo ga 25. aprila 1980, v družinskem krogu, kot je sam želel. Hvala za vsa ustna in pisna sožalja ter za vsako toplo misel nanj

Žalujoči:
vsi njegovi

Celje, 7. maja 1980

Sporočamo žalostno vest, da nas je nenadoma zapustil naš skrbni mož, oče, dedek, brat, stric, tast in svak

ALOJZIJ HAFNER

železničar v pokoju

Pogreb dragéga pokojnika bo v petek, 9. maja 1980, ob 18.30 na ljubljanskih Žalah-Navju
Na dan pogreba bo ležal v tretji mrliški vežici

Žalujoči:
žena Fanci, sin Mile z družino, vnuki, sestra Malka in drugo sorodstvo

Ljubljana, Škofljica, Trebnje, 6. maja 1980

Vsem poslovnim partnerjem in prijateljem sporočamo, da nas je sredi dela nenadoma zapustil naš dolgoletni sodelavec

IVAN DIM

Njegov neumorni lik bo večno ostal med nami
Pogreb dragéga sodelavca in prijatelja bo v petek, 9. maja 1980 ob 17.30 na zagrebškem pokopališču Miroševac

Sodelavci »Kemoservis – Fotomateriala«, Ljubljana

Ljubljana, 7. maja 1980

Mnogo prezgodaj nas je zapustil naš dragi

FREDI TRINK

Od njega se bomo poslovili v petek, 9. maja 1980 ob 13.45 na ljubljanskih Žalah-Navju
Na dan pogreba bo ležal v deseti mrliški vežici

V globoki žalosti:
soproga Vida, hči Metka z družino, sin Andrej z družino in drugo sorodstvo

Ljubljana, 7. maja 1980

SUSAN GEORGE

Pol sveta umira

28. nadaljevanje

Multinacionalne družbe skrbno izbirajo tržišča. Investirajo tudi v domačo proizvodnjo dežel, katerih dohodek na prebivalca je kolikor toliko visok in kjer je kupce mogoče prepričati, da bodo kupovali predelano hrano. Te kupce je treba zmagati z reklamo, kar pomeni, da morajo biti pisмени in da morajo imeti televizijo. Zato so glavna tržišča živilskih družb Kanada, Združeno kraljestvo, ZRN, Mehika in Brazilija.

Agroživilski kompleks ne le da škoduje majhnim, družinskim kmetijam in potrošnikom v bogatih državah, marveč lahko prikraja za delo tiste, ki ovirajo »racionalizacijo proizvodnje« ali »gibanje kapitala«. Tako na primer ni »racionalno« pridelovati ananasa na Havajih, če imajo delavci v tovarnah konserv pretirane zahteve – če na primer terjajo polovico tistega, kar zaslužijo delavci v drugih ameriških tovarnah. Zato sta družbi Del Monte in Dole premetili svoje tovarne na Filippine in Tajvan, kjer so delavci zaslužili 10 do 15 centov na uro. Vendar se zaradi tega konserva ananasa ni pocenila.

Če se bodo agroživilske družbe jutri iz finančnih razlogov odločile preseliti pridelovalne tovarne v dežele v razvoju, potem bodo njihovi ameriški, angleški ali francoski delavci izgubili posel. Firme se izredno gibčno prilagajajo in venomer skušajo zmanjšati stroške; za-

radi multinacionalnega statuta se lahko igrajo razne variante po vsem svetu, lahko se znebijo manj donosnih tovarn, odpuščajo osebe, če tako zahtevajo razmere. »Business Week« je leta 1974 pisal v članku »Nova pot multinacionalke k dobičku«, kako je Unilever, največja živilska družba na svetu, odpustil 11.000 delavcev v Veliki Britaniji. (»Če se bodo naši dobčki večali kot doslej, bomo gospodarji sveta,« je ponosno izjavil eden izmed voditeljev Unileverja za »Business Week«. Svet bi moral paziti: profiti v letu 1976 so bili dvakrat večji kot leta 1975.) Pogostoma je ista pot, ki vodi ene v urad za brezposelne in druge v profite.

2. Ali agroživilski kompleks koristi deželam v razvoju in še posebej najsiromašnejšim prebivalcem revnega sveta?

Videl smo, kako živilske družbe izbirajo tržišča in prodajajo na primer v Veliki Britaniji vse živilske proizvode od paradižnikove mezge do pasje paste.

Ne glede na to, ali je tako Britancem prav ali ne, pa je vsaj mogoče upati, da lahko plačajo te izdelke. To žal ne drži zmerom v Braziliji ali Mehiki, kjer so družbe že zagospodarile nad trogom z »želatinstimi bonboni, limonadami in sirupi, žvečilnim gumijem in sladoledi« in tistim, čemur pravijo trgovski izvedenci specializirana hrana (se pravi obdelana hrana), ki nima ali ki ima le malo hranilne vrednosti. Neki mehiški kmetijski sociolog je izvedel raziskavo o spremembah prehranjevalnih navad v mehi-

ški vasi in odkril je, da »kmetje kupujejo predvsem dva izdelka, za katera so slišali ali videli reklame, se pravi bel kruh in gazirane pijače.« Predstavnik neke živilske družbe je mirne duše priznal: »Če bi dobivali sestavine zastoj, če bi delili izdelke zastoj in če pri tem ne bi imeli nobenega dobčka (zaradi embalaže), bi bili še vedno predragi za množice ljudi, ki jih potrebujejo.«

Pogovori z direktorji tujih živilskih družb v Indiji so pokazali, da so njihovi izdelki vedno namenjeni kupcem z najvišjimi dohodki. Eden izmed direktorjev je izjavil: »Žalostno, toda resnično je, da je večina izdelkov s hranilno vrednostjo, ki jih distribuirajo velike firme, namenjena tistim družbenim slojem, ki so jih najmanj potrebni.« Tudi reveži jih kupujejo, kajti postali so žrtve reklam. Avtor o Indiji misli, da »reklama naposled prepriča kupce z majhnimi dohodki, da morajo kupiti nekatera izredno draga živila, češ da bodo tako njihovi otroci zdravi... Nekateri Bengali so kupovali industrijsko otroško hrano na črni borzi in po odušinskih cenah, čeprav bi si za manj denarja lahko kupili kravje mleko.«

Zdravniki, ki delajo v mehiških vaseh, pravijo, da »številne družine prodajajo jajca in piščance, da bi si oče lahko kupil coca colo, ščance, da bi si oče lahko kupil proteinov.« Družbe so prepričale takšne potrošnike, da je tradicionalna hrana slabša od modernih živil, kar je pripeljalo do tako imenovane »komoercialne podhranjenosti«, če naj ponovimo izraz nekega strokovnjaka za prehrano. Toda multinacionalnih družb nič ne briga, na čigavo škodo kujejo dobčke. Če nekdo, ki je že tako sestradan in pod vplivom reklame, kupuje umetno hrano, je to pač njegov problem...

Predsednik upravnega odbora družbe Inter-

national Flavors and Fragrances je neznansko prostodušno povedal, kako se najbolje prodaja deželam v razvoju:

»Nič kolikokrat smo ugotovili v deželah v razvoju, da bolj ko je človek v bednem gospodarskem položaju, bolj si želi kakšnega majhnega priboljška, na primer gazirane pijače ali parfimirane cigarete... Naj bo domnevni človekoljubom všeč ali ne, vedo naj, da bolj ko so podhranjeni revni, bolj so nagnjeni k temu, da zapravijo prevelik del bednih dohodkov za luksuzna živila namesto za najpotrebnejšo hrano. Opazujte, študirajte, učite se (kako prodajati v kmetijskih družbah, ki se naglo spreminjajo). To delamo pri IFF. Kaže, da nam je uspelo. Morda bo tudi vam.«

Prehranske navade ljudi se spreminjajo povsod, kamor so prodrle multinacionalne družbe – in še posebej strahoten zgled za to si bomo kmalu ogledali v Afriki.

Multinacionalke spreminjajo domače družbe, brž ko »osredotočijo svoje napore« na zemljo. Velikanske plantaže, ki so jih agroživilske družbe imele v časih kolonij, so ponekod prišle pod veliko bolj izpopolnjeno kontrolo. »El Pulpo« – se pravi United Fruit (danes United Brands) – je včasih veljal za arhтип agroživilske družbe, ki je postavljala ali strmoglavljala vlade v »bananskih republikah.« Za nevedne vrednote neokolonialne kulture so in danes živinoorej. Danes ni več neogibno, da ima družba v lasti tudi zemljo, čeprav – kot pravi Samuel Gordon, predsednik družbe Del Monte Banana Co. – »je edini način, da ste na tržišču dvainpetdeset tednov v letu, v tem, da kontrolirate proizvodnjo.« Toda na več načinov je mogoče olupiti banano. Če se znebite posesti nad zemljo, se obenem znebite težav z davki, politiko ali delovno silo, pa še nacionali-

zacije se vam ni treba več bati. United Fruit je imel nekoč poldrug milijon hektarov zemlje v Latinski Ameriki. Danes ima precej manj zemlje, obdržal pa je kontrolo nad temeljnimi strukturami marketinga in distribucije. Del Monte in Dole »imata« na Filipinih razmeroma malo zemlje – uradno ima Del Monte, samo 107 hektarov – toda z različnimi neznanskimi zapletenimi mahinacijami s filipinsko državno družbo za razvoj imata omenjeni družbi v rokah nadzorstvo nad 18.000 oz. 9.000 hektari. Slo-nokoščena obala in Indonezija imata tudi državni agenciji, katerih edini namen je očitno v tem, da prepuščata kontrolo nad zemljo nekdanjim kolonialnim velesilam – pa tudi novim.

Brazilija danes omogoča najrazličnejše načine »sodelovanja« med vlado in multinacionalnimi družbami. Neznanska območja Amazonije so kratko in malo odstopili multinacionalkam, ki naj bi jih »razvile.« Firma se lahko izogne plačilu 50 odst. taks – in dobi še marsikaj drugih ugodnosti – če hoče investirati tisti posust, ki ga je dobila na drugih območjih. Če ste Nestlé, boste postavili novo mlečno tovarno v Belemu tako rekoč zastoj. Če ste Vlekswagen, Goodyear, Anderson-Clayton, Micubiši, Swift & Armour, Borden ali Italian Liguigas, si lahko po mili volji izberete nekaj deset tisoč hektarov, kjer s pomočjo brazilске državne korporacije postavite živilsko farmo. Četudi imajo krave samo tri noge in četudi so garjave, ne morejo multinacionalne družbe nič izgubiti; cene zemlje v Amazoniji so se namreč v osmih letih povišale za 1000 odstotkov in še kar naprej rastejo.

V drugih državah, kjer so vlade manj radodarne, agroživilske družbe raje postavijo »satelitska podjetja« okoli svojega industrijskega jedra. Nekaj takšnih načrtov so uresničili s sodelovanjem OZN ali Svetovne banke in si jih

bomo pozneje podrobneje ogledali. Sistem temelji predvsem na pogodbah, ki jih sklenejo s kmetovalci na satelitskih farmah. Ti morajo po specifikacijah družbe pridelovati pokvarljiva živila. Družba odkupuje pridelke (oziroma vsaj najboljše med njimi) po fiksnih cenah. Seveda tudi nadzoruje tako proizvodna kot distribucijska sredstva. Kmetovalec se mora kot se ve in zna otepati z vremenom in drugimi težavami, ki so lastne za njegov posel.

Agroživilski kompleks se prilagodi na kakršenkoli sistem uporabe zemlje. Lep zgled za takšno prilagajanje je Brooke-Bond Liebig. Ta družba je imela komaj en odstotek čajnih plantaž v Sri Lanki, vendar še danes nadzoruje tretjino izvoza čaja – in seveda pobere večino dobčka. Leta 1973 je BBL pobrala 228.000 funtov šterlingov dohodka s plantaž v Sri Lanki. Celotno otročino s svojim načinom »sodelovanja« ali Sri Lanka, katere izvoz je v rokah britanskih družb, ki imajo monopol nad trgovino s čajem – in čeprav je notranja politika Sri Lanke veliko bolj na levi kot brazilska. V obeh primerih imajo multinacionalne družbe vse karte v svojih rokah. Kot je dokazala neka srilanska revija, bi bila povsem zmotna misel, da edinole nacionalizacija lahko spremeni prihodnost dežele, in sicer kratko in malo zato, ker tuje družbe nadzorujejo distribucijo.

»Beg britanskega kapitala ali njegova uporaba na afriškem vzhodu ali v Indiji bi spravila veliko nevarnost srilansko čajno industrijo. Če Britanci, ki kontrolirajo svetovni čajni trg, ne bi več imeli interesov v srilanski industriji, bi imeli vse razloge za to, da bi postavili na nogo afriško ali indijsko industrijo...«

